

Алқұбыншәкәтыжырта
Ақәа 2010

Алықса Цьонуа

ИҚЫМҒАҚӘА

Қ-ТОМКНЫ

Алқхынтшәкәтыжырта

Ақәа 2010

Алықьса Ыьонуа

ИФЫМТАҚӘА

Актәи атом

Ажәеинраалақәа

Абалладақәа

Апоемақәа

Еикәдыршәеит:

Раиса Ыьонуа

Заира Тҳаитцькә

Апҳәынтшәкәтыжьырта

Акәа 2010

ББК 84(5А6х) 6-5

Ць 56

Алықса Цьонуа. Ишымтақәа, 2-томкны.

1-тәи атом. Ажәеинраалақәа, абалладақәа, апоемақәа.

Ақхәынтшәкәтыжырта. Ақәа, 2010. – 360 д.

Иеицырдыруа ақсуа поет, Д.И.Гәлиа ихыз зху Ахәынтқарратә
премиа алауреат А.Н.Цьонуа (1920–1989) ишымтақәа еидызкыло
1-тәи атом ианылеит ажәеинраалақәа, апоемақәа, абалладақәа.

АЖӘЕИНРААЛАҚДА

СЫШӘКӘЫ

Уара сара сыгәтаккәа иртынхоу,
Пҗьаҕа сара сгәыҕрақәа змадоу,
Сқәыңшрей са сышларей зылдоу,
Сгәыргъарей сгәаҕрақәеи збахьоу,
Схаҕа шсакәугы угхақәа зыгхоу,
Дырөгегых сара суҕәоит аказы:
Уацәымшәакәа, исылшаз ахәычы
Исыцнага аҕҗьаөцәа ргәәҕы!

ЖӘЕИНРААЛАЛА

Сара истахуп жәеинраалала
Аҕстазаараҕ аиаша сҕәар.
Поезиатә цәаныррала
Амца схылкәауа сбыллар.

Сара истахуп зыҗхзашала
Зхы ныкәызго сырәхәалар,
Ламыслацәҕкәа, мәа иашала
Срыцныкәауа җхьа сцалар.

Убри азыҕәан исыҕстазаароуп
Ажәеинраала агәрагара;
Убри азыҕәан са стазароуп,
Ажәеинраалақәа рхәура.

АҒЫРХӘМАРҒЫ

Ирашь шьапышьҕа анышә еизадаҕ
Дамыҕ сахьан иазынхо,
Ахәда хырхәа, иҒырба-Ғырбо,
Аеарееиуашәа икәашо,

Агәчама псыла, апшшәы цыоухарха,
Апырцә дуқәа еилацсо,
Икәеикәеиуа, акәадыр иақәу
Аразныш кәынақәа аныпхо,
Насгы иақәтәоу дөыбгаказан,
Аөыбга далиаазшәа данцо,
Ишьхәа арбашья, икамчы акьяшья,
Иағәра кышья, зегь еиқәшәо,
«Чоу» анихәа иахәа тқәыцәаа,
Ирмацәысуа уи дыкшо,
Рақхья иөеиуа цсуа еказоуп,
Аөырыөраф ахыз зго!

АПОЕТ

Ашәт мацара, иркәамтцзакәа,
Хәыцыртас измоу,
Уи дпоетым, дхамбазакәа
Диасуеит дканзо.

Уи дпоетым акама афөеипш
Зкалам царым,
Дзаазаз иан лкыкахшеипш
Зықсадгыл ду згәыблым.

Уи дпоетым, хамч-халшара
Ишазхаз зымбаз,
Игәыргья-шышәтуа хәиашьяра –
Гәаған шәа зымхәаз.

Апоет иажәакәа еилартәамзар,
Мчы ауам уи зынзас.
Ажәлар рказшья иазааигәамзар,
Дымөасуеит қәаршыөтцас.

БЗИАЛА

Бзиала, сымыш, сылашара!
Бзиала, сдәықәлоит – шыта баангыл.
Са сцоит аррахь, уахь сыхаара,
Салам бөыроуп, – снапқәа нкыл!

Абар, абыкьбжь гоит, цшроума,
Хдәығба дәықәлоит ишытыпраа,
Сахьцо азбахә басхәахьоума? –
Мраташәарахьтәи ахәаа!..

Уа-Ҳақсадгьыл зыцсы ахтныццо
Ұызас сроуеит, сықәпаоха,
Аға дхажәлар, ихәамц еиоызтцәо
Сгылап рацхьа сөырхиа.

Ицәырызгап сымчра, нас сылшара,
Гәфыцла сшәақы сахәеи нкыл.
Бзиала, соупшәыл, сылашара,
Бзиала, бзиала, шыта баангыл!

АМЗА

Мшацыт, ицәан ақсабара,
Ұынчран, цша асуам ицәаауа.
Сышьтоуп, схәыцуа сымацара,
Амза нкылыцшит итаауа.

Амза, убақаз, сылашара,
Исзааугама жәабжьык ма?
Бзиа избо сышәт гәазхара
Дшубаз соухәрцоума узаа?

Нас исахәа, смьргәыақкәа ухала,
Зәыр длыцума уи дгәызуа?

Иарбан бахчоу изтоу рхала,
Иуахау сызбахә шырхәоз уа?..

Сишь, дызустада адәәкны инеиуа,
Уңшишь, амза, дгәәти цқыа!
Дталт ачаирта мшынха иөеиуа,
Уи са стәлами, урзыңши лнапқәа!..

Амза, шозаап, арбағь җыртит,
Сгылан сышәт лахь снейп саргы.
Аңсаатә гәыргьо ашәа еицхыртит,
Снеиаанза җызара лызу!

* * *

Быңшра-бсахьа кәимаңзаргы,
Урт мацара акгы иаңсам,
Азныказын сбеилаҳазаргы,
Уи нцрак аиуа пхьа азхауам.

Агәәта бзиа ба ибымамзар,
Баңәашьозар акрура,
Азын усқәа бцәыхьанңазар
Иаңсам бызбахә аҳәара.

Аха бҗьөза аутра бталар,
Ма ана ачаиртакны бпыруа,
Ускан иалшом сгәы бымталар,
Уиала ицәырцуеит сгәыбылра.

АБАХЧА

Исгәалашәоит хануңырцуаз,
Хнеиуан ушәтқәа рҗыхразы.

Уќарматцыс шәәхәон хазҗызтуаз,
Ихаҗхьошәа абҗар шытыхразы.

Аќарматцысгы наќ иудырцуеит,
Аға данааи аҗшәымартас.
Абҗиатцәада зеггы уцәирзуеит,
Уи узынхозшәа шәымаҗәас.

Аха ҳаҗсадгғыл иагеит аиааира,
Уи иамыхыт агәкаҳара.
Аќарматцысгы узнеит, есааира,
Ишәтуеит уцла еихаҳара.

Уажә абар игәазырҳаган,
Ааҗынраз ишәтылаша,
Ицәырцуеит ушәҗкәа гәыќацаган,
Ххьырҗар узларҗылаша.

АЖЫ ИАШӘА

Тәахак амам, абжы аныџеит
Самсон ижбахәа,
Уи дахьжиуа иашәа ахыџеит
Аҳабла азҗшахәа:
– Аға уаха, улаха агьеџхәа,
Җа ихарҗәап аҗыр!
Акаџ, акаџ, акаџ, акаџхәа
Җасп аихаза шыр!
Иманшәалоуп сара саға,
Исыршуеит аиха.
Абаҳа, аеага, нас аикәага
Җасҗахьеит иахьа.
Са санаслак, уаќа имшаҗо,
Цаќа аҗсынҗыри,
Ацыҗхь ыҗҗкьоит, лассы имкьаҗо,
Исҗаҗчоит убри!

Исызрыжәуеит уа амагана,
Аебыгақәа скәахьеит;
Са исырғыцыз акәәтана
Цәағәара иргахьеит.
Сееимаа нтра амоуп, иааг уеыхәа,
Ашьапы счаңап,
Уанчаразуа, ахахәда еихыхәа,
Амзырха цәнахәхәап.
Амца зғыкәу сжәхәа ақьяшьа
Сашьцәа уи ргәаңхарц,
Урт рзыхәан ихәартәхаша
Саргы абра икастцарц.
Убри азоуми, сгәамч азыәуа,
Изыскәауа ажәхәа.
Убри азоуми абжы заныәуа
Аҳабла азңшахәа:
Аға уаха, улаха ағыәхәа,
Җа ихартәап аңыр!
Акаә, акаә, акаә, акаәхәа
Җасп аихаза шыр! –
Тәахак амам, абжы аныәуеит
Самсон ижәхәа,
Уи дахьжиуа иашәа ахыәуеит
Аҳабла азңшахәа.

АМҖАЦЫЫР УАӘ ИУАЗ

Назаза суңырцуеит, саәоумцан сыңсадгьыл,
Сан лкыкахш еиңш исзеиғыны сзаазаз.
Сңсеибаркра хьамтәран ағба-гәашь сыенадкыл,
Сылағырз нахьыршо иузысхәоит ауаз.

Сгәыкреи са сажәеи ара инсыжьюеит қашанас,
Уа уғыкәаә, ацәкәырңа еигәйдцәо иахькәоу,
О, сыкәа интәстцәп са снышәнап қасала,
Сыңсрацәгәа ихьамтәроу аанза итәәхзәоу.

Сгәы икәрыпсар санпслак, тәым, дамра лашьцала,
Уа стынчап, уа сыцаап, уа ипцаап сгәахәтәа.
Мышкызны улахфыххар, сыпсадгьыл даеакала,
Еиҫоухәашт, иунытыр агәәфра атыхәтәа.

Урхаштшам сыбафкәа ихәанчарагы дамрала,
Урт хәарехан, ишәыгәхан анышә иазынхашт.
Мышкызны азәы игәеитар сыхшыбаф хәтала,
Дабатәиу, дызустәада хәа жәала инеихәашт.

О, усқан са сзыхәан умцьабан гәыпшқала,
Иуасхәоит, иуцәыззом, атәымдгьылахь сагашт,
Хьзыс измоу «амхацьыр» хмачзам таацәала,
Агәәфра ихнарцәаз хауп, агәәкашәа ххәалашт.

Бзиала, хапсадгьыл, хазпыртцуа гәырфала,
Мышкызны ухақәитреи умреи лашашт.
О, усқан псынтрыла угәыргьашт гәгәала,
Хазбахәгы уҫоурыхәф еиҫоухәо укалашт!

КРЕМЛЬ

Иғьазғьазуа жәғангәашәпхьара,
Абаагәара, уи хәашьуам,
Итынчза игылоуп сылашара,
Уи ахьз дузза кашәауам.
Алашарбага уантә ицеиуа
Алакта бзанцы итаауам,
Уахгы-еынгы зеггы азеипшуп,
Бзанцы лахьеикәтара зықәзам.
Кремль ианыпшуеит хабзазара,
Зтоурых дуззахаз зынза,
Агәыргьа тыоуеит ахьытәцара –
Хгәазырхага бағьаза.
Уи хьзырхәагоуп, уи хазыноуп,
Уи ауп сыпсадгьыл агәәтәа,

Зқы-хыла салам артоит
Иахья аҕьяжәлар гәыргьатцәа.
Абираҕ Каҕшь сара игәастоит –
Иахагылоу Кремль абаа,
Уи Оқтиабр ду иахнаҕеит,
Хара хажәлар роуп иаазга!
Ахақәитра мра-лашара,
Убри азоуми хшьа зкәтәа,
Хәбиҕара мырпхашьакәа,
Иацахцәоит хгәыгырта.
Кремль дузза җашьара ақәзам,
Игәазырхагоузеи шаҕа,
Кыр зыхтысхьоу, аха имызуа,
Уи ауп сыҕсадгьыл агәәтә!

АЧАИҒЫХҰЫ

Шьыжымтанза, ашәахәа лхьысуа,
Амра лыблагәы инхыччалт,
Лыхцәы җычо, нас илнысуа,
Ианыцсалозшәа уи лкалт.

Лашәабжыы ааҗуеит шьха кацкаццас,
Лмаҕра цхьартцәа са сгәыкра,
Шаҕа даманшәалоу жәбандаз,
Уаҕа ачаирта дтоуп лара.

Ләадахьыҕа арҗаш дуқәа,
Исаркьаххыроу ҕеыхатцас,
Еилаҕео инеиуеит тынчра мукәа,
Ларгыы лгәы цәқәырцәоит убас.

Лыбла ецәәҕәаа ирцыпцәахоушәа...
Лыцьымшь поуп мзаҕатцас,
Ачаибгьы ҕылхуеит дпырзоушәа,
Лнапкәа мцасуа хшьыцбатцас.

Ргәы дтоуми жәлар җаҗырла,
Иҗхеиҗхеиуа ачаи зжәуа,
Пату лымоуп уи лыҗхала,
Афырҗхәызба, җтәыла аҗха.

АҖЫРЫҖРАҖ

Изеибафа цәкәырҗоушәа,
Рҗыхәа еилаҗакәа шыкыруа,
АҖы җуғанкәа, еицыкәашошәа,
АҖыҗкәынцәа ргәы җыруа,
«Чоу» анырхәа, аҗамчы мкыакәа,
Уаҗа иҗаҗкыит ишытууа.
Аха аҖыхәа рыҗамхакәа,
Раҗхыа инеиуеит икаууа.
АҖыхәа аҖеимаа каҗ-бжыи наҗуеит,
Ихәыҗкыошәа амцабз җаҗа;
АҖыхәа ашыапы адгыл аҗуеит,
Акәадыр кәына-шәк анпыкка...
Азыж калмаҗа зсаны иҗоушәа,
АҖыхәа алымҗакәа каҗса,
Инеиуеит ус ианыкәашыоушәа,
Аҗыжәа, ахахәда җаракза.
җа җуахыад ирхаазалами,
Акыбаҗаз җаҗыр зкәу...
АҖыхәа-мцаҗшы ахы җыбарамии,
Аха дҗазоуп аҗәра зку.

АШАХТИОР ИАХЬ

Исгәалашәоит, аҗстаҗан
Игылан җааҗтра,
Иҗархәуан аҗсаса җхыаҗан,
Хыхь Аҗармара.

Исгәләшәоит, уа ихарамкәә,
Тынч агәың антәоз,
Алакәкәә еибыхәо, хмыцәазакәә,
Ацых анхаршоз.

Исгәләшәоит, Хылы икәара,
Арәаш ацәкәырда,
Хәәуа хәруан, нас хәхәмаруа,
Хәван акәара.

Цыантоу анаара бнарамзи,
Азар хәхьчауан,
Уарей сарей хәикәләцәамзи,
Ускан хә ххәыцкәән.

Пытрак ашьтахь уака игәартан,
Ахыкәатцәә аадырцшит,
Ахыырцар гылан амчра артан,
Ашахтакәә аадыртит.

Иахьа иамоуп уака аиааира,
Ифәыхт Акармара.
Аханкәә рызхәуеит есааира,
Аалзга ацшахәә.

Уаргы удухт, улампа нкыла,
Уа ацхзы уәашуа,
Ашахта утәлеит, уанашьцыла,
Иацуцеит улша.

Пцхьа иацүгоит умч аншәала,
Умахәфә анурцәы,
Абригадахь фәтуеит шәала:
– Иацахцап уатәы!

Улапш адуп уа ицырцыруа,
Ахыкәатцәә мбатәы.

Урылагылоуп уи атәы здыруа,
Уахъзан угәахәтәы.

Иахъа ахәышықәса аплан гәоутоит
Лассы инагзахарц,
Ахыкәатцәа хтәыла иаутоит
Аиааирақәа рзурхарц!

АҔСАДГЫЛ АХЪЗАЛА

ҔаҔсадгыл хәхызоуп,
Уи хан иахзылфызоуп,
Ҕа хзыхәан уи еиғу
Нас иарбан еақы?!
ҔаҔсадгыл хзаазазоуп,
Разкы-мәа хзырбазоуп,
Уи ауп гәыбылрала
Ҕаишьцәазтәыз зеггы.

Ишәтуеит хә ҔаҔсадгыл,
Ихәхчоит уи ҔаҔсы адкыл,
ҔаҔсадгыл ҔаҔсеицш
Иаабоит ескынггы.
ҔаҔсадгыл хазыноуп,
ҔаҔсадгыл азыноуп,
Аус ду хәиааиуа,
Изкахтәо ҔаҔхзы.

ҔаҔсадгыл лашара
Иахнатоит гәазхара,
Уиала еитцытуеит
Ҕа хамчи халшеи!
ҔаҔсадгыл ду аиааира
Иацахтоит есаaira,

Цсынцры-мѡа дузза
Анарбоит адунеи.

Хаҗсадгьыл җахьизоуп,
Уи җан иаҗзылѡызоуп,
Җа җзыҗәан уи еиҗу
Нас иарбан җақы?!
Хаҗсадгьыл җзаазазоуп,
Разкы-мѡа җзырбазоуп,
Уи ауп гәыбылрала
Җаишьцәазтәыз зегьы.

АЗЛАГАРАХЪЧА ИАШӘА

Ашыла исақәу, ашыла ишьахәу
Ара ислагауеит:
Аху, аху, аху, аху...
Алу ду гьежьюеит!

Ачараз аума, аныхәаз аума,
Иаажәг, ислагауеит.
Ичашәноума, ибыстаноума,
Изфо ирхаҗауеит.

Еицаашәрыхыз барақьатуп
Аколнхара аура,
Иаажәго арыц-кәаз шаҗатуп.
Ишбеиаха шәҗаѡра!

Иаажәгала аңш, ача икакалу!
Иаажәгала амахәйд:
Ишәзалагоит уахык сылу
Зака шәтаху цүт!

Ашыла исақәу, ашыла ишьахәу
Ара ислагауеит:

Аху, аху, аху, аху...
Алу ду гьежьеуеит!

АРҘАШ

Арашь-хәә, зпырцәкәә еилахәмаруа,
Арашь-хәә, зхы цәгъазоу
Аеафызатәны, имақаруа,
АрҘаш ду лбааҕы,
Ицон еилашьқырыуа аеырхаган,
Абахәкәә аерынҕы,
Уафы ихымхәыцуа аеырцагъан,
Ацәкәырцакәә ҕы.
Ицон абас, ицон иааиижьтеи,
Хәартарак ҕамцо,
Аха уи арҘаш ду тыпхижьтеи
Зегъы ргәы ҕацо,
Сқыта ачамхараа ирылоуп
Аблакәә тыҕыҕы!
Мрацас уа уахынла игылоуп
Ацдхкәә качцо!
Уажә ифналауеит акәаскәә,
Аҕаацәә ахыфноу,
Ахьурзы аршуеит иаразнак,
Зынза лфак мшьтзо.
Уиала илуантауеит Мзия
Амаҕәә мҕыашьзо;
Уиала ажә рхьоит ибзиан,
Иҕалом ахш азо;
Уи иарлагоит азлагара,
Ачамхараа ирыхьзо.
Уи алшара дууп, ацстазаара
Пшзаны иҕазцо.
Аха иаадыруаз, зегь рааста
Ауаф иауп кыр зылшо,
Ауаф иауп арҘашгы амч азто,
Алахьынцә зшо!

Уҗсабараҕа аҗсшыара
Уи хәышәтәыгоуп зегь рзы.

Сыҗсынтәыла, сымратәыла,
Мра гәыртәыла ихьзырку,
Ушәтла, Сыҗсынтәыла,
Сара сзы зегь ирыцку!

АУАҘЫТӘЫҘСА ИГӘЫ

Ауаҗытәыҗса игәы аҗатцара
Дуззак аҗахзам.
Ауаҗытәыҗса игәы аҗаратцәҗья,
Мап, даҗеак царзам.

Ауаҗытәыҗса игәы аныхьшәашәа,
Иблақәагь хаазам.
Ауаҗытәыҗса игәы аныгәжәәжәа,
Ижьжъарагь мариам.

Ауаҗытәыҗса игәы аҗатцара
Дуззак аҗахзам.
Ауаҗытәыҗса игәы аҗаратцәҗья
Даҗеак хьчатәзам.

КӘЫДРЫ

Уҗаҗ ду схьқәгылоуп, сузхәыцуеит,
Кәыдры, игәастауеит ушҗу;
Зны угәыбзыҗуеит, зны узхьтцуеит,
Улакьы-лакьуеит ушеибакәу.

Умцәыжәәқәа ргәыдырҗеало,
Ргәы кауцоит уҗшахәәқәа,

Разныцсараха иухыцсало,
Абамбеипш ипыт-пытуа...

Ахра дуқәа ргәамч уныруеит,
Кәыдры, угәеилашыра аазоуп,
Усқак уезурдагьо здыруеит,
Рәаш-шәкы улалоит азоуп!

АШЫЙЖЬЗАЗА

Ашыжь заза бырлаш-цыран
Икақсоит тақа,
Ашыац иатәа сахьаркыран,
Иарцшзои зақа!..

Сахәацшуеит уи ацшзара,
Сыблақәа ахыхәхәә;
Исзыкәшәонда сымацара,
Еимхәыццас еитыхәхәә...

Напеимдахьас илысымтози,
Сыхаара атыңха!
Счара аҫхәара цысымтәөзи,
Сгәы лзыртынч иаҫа.

Аха иабақоу, са исацысын,
Амра ашәахәақәә.
Урт исцәыргеит, иаамтадырсын,
Сбырлашқәә еизакуа.

АГӘЫ АЦАҚХА

Зны искуп, ирхьархьаруа,
Сара сцақхақәә.
Зны сңыба итоуп, игьаргьаруа,
Ихьшәашәәза аихатәқәә.

Урт иаадыртуа сышықаң ашә ауп,
Сымаҗәақәа ахыҗоу.
Урт иаадыртуа сыстол амгәоуп,
Сажәеинраала зҗоу.

Урт изрылшом иаадыртырцаз,
Ауаф игәы ацаҗха.
Урт изрылшом иадырқырцаз,
Агәы ианагәаҗха.

Дарбан жьиџу, дыздыруанда,
Агәы ацаҗха җазцо...
Знык убри иҗы сзыназанда,
Ажәеинраала аҗцо!

БЗЫҢ АЗЫ

Ахра дуқәа ирыҗаҗәа-җәо,
Бзың аауеит ицәқәырҗауа,
Иаауеит уи иҗаҗха-җаччо,
Аҗырцәқәа аушыҗны икахәхәа.

Ахра дуқәеи амшын цаулеи
Уиала ргәыеисыбжықәа еимдоуп,
җынчрада, уахынлеи еынлеи,
Цҗаражәхәафцас уи рыбжыоуп.

Бзың зырҗырбо ацәқәырҗеипш,
Саргы истахуп сықәпалар,
Уи амшын ду ишазцауеипш,
Саргы сыцәқәырҗо сцалар.

Аха сара, лбааҗа акәымкәа,
Ғадаҗоуп иахыыстаху.
Истахуп амшын ихымзылакәа,
Иаанхарц сыбжыы шсыбжыу!

АМЗА НЦӘЕИТАЗ

Амза нцәеитаз иахъа исоуит
Са суалафахәы!
Атаацәа хгәыргъара аеароуит,
Уи ауп хара хчахәы.

Шака соуз, шака сыртаз,
Хынтә ицхъазатәым.
Шака зуз ауп шакагъ сыртаз,
Иаасымгеит атәым.

Исоуз сәацәа икәныршьазом,
Са сыцхзаша зду;
Хәыцы аазгаргы ихъымзгыршьазом,
Уи ауп сгәы златәу!

Уи зегъ реиха ибарақыатуп,
Уи зегъ реиха ихаауп.
Цъара азә дсықәларгы, срахатуп,
Уи са сзыхәа ибаауп!

АХАМТАҚӘА ИРЕИХАУ

Сара ахамтақәа стахзам,
Обазацәык рыда.
Урт мариам, зегъы иртәзам,
Баша исызтахрыда?!

Са сзы ахамтақәа иреихау,
Апхъаџцәа ркынтә ада,
Уи сырхау, исызмышрау
Уаха исазхәахуада?..

«Са сзы» ахысхәауа ицшзам,
Убригь хзыргарада.

Аха еиҗау җамта са истахзам,
«Дуаҗын, дпоетын» ада.

АҢКӘЫНРА

Аңкәынра зегы иреиҗуп,
Аңхәәка амцәыжәәа аҗьоит.
Аңкәынра зегы ирзеиҗуп,
Амцашоура ахҗьоит!

Зычкәынра җаҗыр ззақәу,
Ибырграҗ пшзахоит.
Зычкәынра зхызго ишакәым,
Ибырграҗ еицәахоит.

Аңкәынра зегы иреиҗуп,
Пҗхәәка амцәыжәәа аҗьоит.
Аңкәынра зегы иреиҗуп,
Амцашоура ахҗьоит!

АЦҖА

Аихатәы цҗа сықәыл снейуеит,
Нырцәәка ауп сара сахьцо.
Цәка азы-цәқәырҗа гәәтеиуеит,
Ацҗа ашьапқәа рыбзо.

Уи ацҗала имәасхьюзеи,
Сара сеипш, заҗаәҗы...
Убри хымзар, сызларуазеи,
Схынхәны санаауаҗы!

Ацәқәырҗа-шла сыбла адхалоит,
Ацҗа аҗьинтә сахьтапшуа.

Жәеинраалакгы сгәтца иҗалоит,
Схәыцраҗ ауп уажә иахьиуа.
Ацҗа, иху ѿ-паок рыбжьара,
Мап, сшаттамшыыцуа жәдыр,
Сареи саҗхәѿцәеи хабжьара
Сажәеинраала цҗара азур!

АИХАБИ АИЦБИ

Аитцбы аихабы данизымдыр,
Даара иҗхашьароуп.
Еихаби-еитцби анеибазымдыр,
Рыгхақәа еиҗароуп.

Аихаб еихабцас данныкәо,
Аитцыбгы дибоит.
Аитцыбгы еитцыбцас даныкоу,
Аѿыцьегь пшзахоит.

АКАЛМАХА

Сыцәгәыр иаҗашәеит акалмаха,
Ахәамц цәырцәыруа,
Азы абарыма уи шыта уаха,
Мцәыжәѿала изсауа?..

Аеаҗьоит, аеармақаруеит
Сыцәгәыр пнацәарцы,
Аеарххоит, аеарлақмаруеит,
Иаҗахуп азы.

Ишцәзури, исышьтрыма?!
Иқәпоит аеҗьазаны.
Нас схаҗа мап сзацәкрыма
Исоуз сҗацәхәы?

Аңсҕазаараҕе ус акәҕәышьоуп
Ишыҕоу есқынҕы,
Иазықәцалар рҕахгәышьоуп
Зегы рҕацахәы.

АХЫТӘЫ ХӘЫШҢААРА

Ахьәежь ҕырпны иеҳәаңсоушәоуп
Ххәышҗаара амца шкаччауа.
Уаҕа хьтәы-мцак дыеҳәатәоушәоуп
Сан лгәы ишылнарбауа.

Абан агара ахыеҳәагылоу,
Амца агәыцашуа ҕаңхьа.
Сан лоуп уаҕа уажә испыло,
Сан лоуп уа иаху иахьа.

Илырцысуеит уа лмаҕа игара,
Илырцыслааит ла лгәазхара.
Уаҕоуп сан лыжәангәашәңхьара,
Уаҕоуп ла лдунеи агәҕа.

Уа лгарашәа ҕныәуеит хҗацха:
«Смаҕа уаңшәмаха, нан, абра!..
Ишәхашәмырштын шәаб инхарҕа,
Ишәхашәмырштын ххәышҗаара».

Ахьәежь ҕырпны, иеҳәаңсоушәоуп
Ххәышҗаара амца шкаччауа,
Саннеиуа, хьтәы-мцак сыеҳәатәоушәоуп
Сарҕь сгәы ишыснарбауа.

МШЫБЗИАҚӘА!

Мшыбзиақәа ауаа қыиаақәа,
Нхаәҕы, усуәҕы, матцзуәҕы!

Мшыбзиақәа ауаа бзиақәа,
Ақызцәа, ақәлацәа – зеггы!

«Мшыбзиақәа» – тынчра усуп,
Амѡаѣ, амзаѣ, азаѣгы.
«Мшыбзиақәа» – уи ламысуп,
Еибырхәоит аихабггы аитцыбггы.

«Мшыбзиақәа» – зеггы иахзеипшуп,
Имѡахытцлааит зегь шәѣы.
«Мшыбзиақәа» – абзиа аѣеипшуп,
Уи мхәа сшәаѡсуам азәгы.

«Мшыбзиақәа» хәа сажәеинраала
Изнеиуазар шәа шәгәәѣы,
Убысканоуп саргь лымкаала,
Цсынтцры ансоуа пхьаҕазы.

Мшыбзиақәа ауаа қыиқәа,
Нхаѡгы, усуѡгы, матцзуѡгы!
Мшыбзиақәа ауаа бзиақәа,
Ақызцәа, ақәлацәа – зеггы!

СЫҢСАДГЫЛ

Сыңсадгыл гәакья, о, сыңсадгыл,
Сгәеисыбжь зыргауа,
Уара уоуми, згәыпхәы садкыл,
Сѣеипшыхә заазауа!

Зеггы иргәәпхоит уцшзара,
Убла аҕапшра;
Зеггы ирҕахуп умра-цара,
Уара уахь аара.

Аха сара узцьынцьу,
Иухьзытца Аҕсныра,

Уа уѳоуп сыѳшәмара ахьтынчу,
Сгара ахьдыртысуа.

Уара иуеиѳгысшьо акгы шсымам,
Уи еилкаауп – идыр!..
Сара сзыхэан – уара уансымам,
Еиѳгуп заа сыѳсыр.

Аѳсѳазаара иалысхуазеи,
Уаныѳамла аены,
Адгыл хьшәашәажә иқәсхуазеи,
Ѳсадгылда сзатәны.

Дрыцхауп, дгәәкуп, дагьеитымуп,
Ѳсадгыл змам ауафы,
Дахьнеилакгы иара дтәымуп,
Иѳхеишьауеит ихы.

Сыѳсадгыл-нышәнап хәа игәы хьаауа,
Данзыѳамла убри,
Дарыхьшьтуа, игәы татцаауа,
О, иеызмеидари!.

Ѳсадгылда изтынчхом аѳсѳазаара,
Сыѳсадгыл уоуп са сшьа.
Уара уоуми сгәахәтәы-хьзара,
Сдаракәац зыѳшьа.

Сыѳсадгыл уѳоуп са сабдуцәа
Рыбаѳқәа ахьцәаху,
Урт угәәкра ацыхәтәа анпыртцәа,
Ашәтра ауп узѳу!

Рхы шуқәыртцоз урт ацқьақәа,
Схы уқәсцап сарггы.
Иажәхьазарггы рѳацхақәа,
Хәышѳаароуп са сзы.

Сықсадгғыл гәакья, сгәатца итымцәо,
Уара узыноуп сықсы зтоу,
Уара узыноуп ахаангғы схымцәоу,
Сықсы удкыла абра сзынхоу!

О, сықсадгғыл, сылашара,
Иахья иумам гәеитцахара,
Ушьтамта ғацоит,
Иахья Асовет мчра абицара
Улахьынцда рчацоит.

Уара уоуп сара исыламысу,
Дггылахаантәи слабҫаба.
Уара уус ауп сарггы исусу,
Иустәуеит тоуба!

ИАЗЫУАЗЕИ?

Иазыуазеи пхзашала
Сызҫу ажәеинраала афра,
Сара сапхья сажәеинраала
Иаҫеипшызар аҫсра?

Иазыуазеи сҫахәы амхәозар,
Иазымыхьчозар са сбызшәа,
Изымықәҫозар, изымжәылозар,
Аиҫызара аҫашәқәа шытуа?!

Абзиабара азымхәышәтәуазар,
Изырнамгозар ауафра,
Еихабра-еитцбра азымдыруазар,
Зегь азеипшзар иара?

Иазыуазеи изымгәырҫозар,
Изымцаҫшыозар – санпсуа.

Изымшәәхәозар, изымлашозар,
Агарақәа ахьдыртысуа?

Изымбылуазар, изымжьиуазар,
Ақсҕазаара ахьиуа,
Иазыуазеи схы сымжәуазар,
Сызҕу ажәеинраала аҕра?

О, акы зацәык азалыршозар
Ақсҕазаара ахьшуа,
Са саҕәыцуам, исықәҕеиозар,
Сызҕу ажәеинраала аҕра!

ЖӘҢАН ИАНКЫДУ...

Жәҗан ианкыду икыдыгғала,
Аецәәқәа зегьы,
Рылашара кыдырхало,
Бзиа избоит саргыы.
Мамзар сиетцәәхә зацә ахала
Иазыуазеи арантә,
Зегь шәиетцәәхәқәа кыдыччало
Ианысымбо жәҗан!

АҢЫЗАРА

Исыцҕыхоит, исыцгылоит,
Исыцнеиуеит уи цхьаҕа;
Исыцныкәоит, исыдгылоит,
Уи сгәы ардууазеи шаҕа!

Исыцгәырҕоит, исыцчацшьоит,
Исыцрыцзауам сара.
Исыцлашоит, исыцкәашоит,
Ға ҳзеибамбо ҳазхара.

Исыццәағәоит, исыцлатцоит,
Исыцнатцоит саҕара.
Исыцбылуеит, исыднатцоит
Иазызуларц баҕара.

Ицстазароуп уи зеггы раҕхьа,
Уи азы ишәартам ацсра.
Сгылан схырхәоит уи аҕаҕхьа,
Са сыцсыргь, инхааит иара!

АХАРДАН ЗАХӘА

Ахардан захәа инахьынхәлеит
Иҕахә-ҕахәза ажьымжәақәа,
Ишеишеиуа уа ирҕәынтәалеит
Хьхьынтә амра ашәахәақәа.

Ажьыргәыцқәа еибаркәеицеиуеит.
Аҕхәызба лыблоуп изеицшу.
Аҕаҕа ҕартәар, уахь ҳаицнеиуеит,
Убри лчароуп ҳаззыцшу.

Убри лчара ҳақәныҳәароуп,
Ғақәгәыргәароуп ҳазхара.
Убри лчара иарҕхароуп
Ғаацәарак рхәышҕара.

ААМҒА, ААМҒА!

Ех, аамҕа, аамҕа, иучхазозеи, иузбозеи,
Ацстазаараҕ акгы ушаҕауам уара.
Ех, аамҕа, аамҕа, умч-улшара заҕароузеи,
Ацстазаараҕ зеггы ирыҕауа аҕхәара.

Аха, аамҕа, ухьышьаргәыцса сакәхшоуми,
Ауаҕытәыҕса знык ианиуҕа аира,

Игәыхәтәы дахызыгзашагы уара уоуми,
Идумгалан уи дышқәыпшу ақсра.

Думырқашыан, о, дылцәумшыын ан лыхшара,
Аб итқәғаншыап шәеикәатқәала икәумыршан.
Заа иумырцәан ауафытәықса илашара,
Иблагә тыблаауа алабжышқәа ртумыршан.

Аразқы ита, ақснтдры ита, дырманшәала,
Зақа улшауа инаскыага фәхәара змам.
Уи дыргәыргыа, уи дырбеиа, дырқыр шәала,
Уи изықәан иагыа уургыы – уахьхәуам!

Ауаф иеиғыу уара иумоу иарбан малу,
Изырқшзауа, изырлахфыхуа улахьынца!
Уара уакәзар изыргьежыуа иқстазаара алу,
Ухы уамеигзан, ифынқықәыра дахыыгза.

Ақсыцәгыара, ашыыцгара, ақаршеира
Иламцакәа, урт дырцәыхьчауа дааза.
Аиқызара, аидгылара, аибарееира,
Абри алозунг зегыы ирзеипшны иақца!

«АМУЗА»

Амуза сыжәлеит, амуза сзааиуеит,
Итытызшәа ацәқәырқа атра...
Амуза зрыжәуеит, амуза сиааиуеит,
Сафуп ажәеинраала афра.

Амуза сашьтуам, саргыы сеастоит,
Амузоуп схәыцрақәа рәафра.
Амуза схаштуам, қхьақа сьа астоит,
Сафуп ажәеинраала афра.

Амуза мцабзха, сгәы ағанраала,
Ағаннакыргыы са сбылра,

Уи исзыннажыуа ажэинраала
«Амуза» ахызыстоит сара.

АЕТЦӘАҚӘА

Сыжәдан гәы-иатцәа шәа шәкыдтәалоуп,
Зқыбла шәхыблақәа тыцьцьо.
Сыжәдан гәыраз шәа шәыңсы алоуп,
Уахынла амра ахышәҫаҫо.

Саргы схәыцра шәышқа ихалоит,
Схаҫа сатқысгы иласуа.
Сара схәыцра хырхәо иҫалоит
Шәара шәашҫаҫны исасуа.

Аецәақәа, ишәгәалашәома,
Нарҫаа шәәеишыҫцәа рҫаацәара?..
Сасрыҫкәа амца зәғигаз шәоума,
Иеиқәирхарҫаз схәышҫара?!

Схәышҫара амца ахыҫа сылнахт,
Уи сразқы азбахыеит абра.
Октябр дузза амҫа сзылнахт,
Сдәықәлоит аецәақәа шәбара!

Аха аецәақәа, ихиру зҫеиңш,
Ажәдан иамадоуп шәыңсы,
Жәәанда шәа шәышхәартам еиңш,
Дгылда схәартазам саргы.

АЛАЦӘГҫА

Алацәгҫа қрым-ҫырымует,
Асаса ду еиххәа,

Иахьѣахәоу ицхлымуеит,
Ижәыларц аеытхәа.

Амңынҕа днанашьтуам,
Апшәма ида азәгы.
Апшәмагы ихаштуам,
Иѣеихәоит ес-шьыжы.

Уахынла, ҕынла,
Хақәйтра аирбазом;
Дахьчауеит уахынла,
Лацәааихьшь ҕанатцом.

Ишыҕоу уамашәоуми
Алацәҕа алахьынца.
Иѣазхәаз уи дақзоми,
Изыразуп зынза,
Избанзар иара иоуми
Ахаҕа зааза.

ҲА ҲАШЫҚӘС ҒЫЦ

Иааит ашықәс ғыц амшныхәа,
Ҳарт Ҳапылоит Ҳаччауа.
Шьяпымшла ҫхьяҕа азыхәа,
Иааит аҕаа карҫчауа!

Ииасыз ашықәс баша имѡамсит,
Баша икамтәеит уа Ҳаҫхзы.
Баша аицлабраѣ Ҳаивамсит,
Баша аус аамуит иацы.

Ҳара иҲамоуп Ҳазлаҕехәаша,
Акыр қәҕиарақәа иахья,
Ҳгәалашәараѣ зыхьз ххәаша,
Шьяҕа дук ҕахтцеит ѡаҫхья.

Ииасуа ашықәс, бзиала, бзиала!
Уара ула идууп ҳагәқәа
Ашықәс ғыц иааиуа, ғааныбзиала,
Ғааныбзиала, асы азыруа!

Ҙсындыр дула, мға шеишеила,
Зықнашықәса җхьаҕа ҳцо,
Ғааныбзиала, ғааныбзиала,
Иахьа ашықәс ғыц зто!

Зықнашықәса ҳғәырғо хнеиларц,
Бзанц лахьеикәцарак ҕамцо.
Зықнашықәса ҳамра цеиларц,
Абас аныҳәаҕақәа аҗцо!

Хбаҳча еихаҳа дуқәа еинчыларц,
Мшыншәа еилацәқәырцо ҳамхқәа,
Абарақьатра аеоужь еиныларц,
Аныҳәаҕақәа аажәып, икуа!

Хтынч нхара шәартамхарцаз,
Атынчра аус аиааира агарц.
Хаишызара адацқәа шәтларцаз,
Есышықәсагы ҳамч азхарц!..

Ҙсындыр дула, мға шеишеила,
Зықнашықәса җхьаҕа ҳцо.
Ғааныбзиала, ғааныбзиала,
Иахьа ашықәс ғыц зто!

АҘЕИҘЬ ЦАУЛАҒ

АҘеиҗь цаулағ ескьынғы
Алашьцара тәоуп.
Аха иамцәом уа бзанцгы,
Азы хьшәашәа җоуп.

Ацеиць цаулаќны саргы
Анеира сгѣаџхалон.
Сгѣы збылуаз лхаџагы
Уа зтара даалон.

Ўынла уа хантаџшлоз,
Цаќа еџѣак аабон.
Аха амра анџашѣалоз,
Жѣѣан ахь уи џаџѣон.

Ацеиць цаулаќны уажѣгы
Анеира хгѣаџхалоит.
Ларгы саргы азы еиџтаны
Љныкаѣ иаагалоит.

Аќѣа аургы, хџцеиць цаулаѣ,
Бзанџ азы хѣашьзом.
Абзиабара анџаулоу –
Бзанџ агѣгы ажѣзом!

АЎАБИАѣ СГЫЛОУП

Аџабиаѣ сгылоуп сашьџылоушѣа,
Абылфѣы ахьџышѣшѣо.
Бџьар-мџала уа саазоушѣа,
Са сгѣахы еиќѣыжѣжѣо.

Сгылоуп дысшьырџ сызшьырџ иааиуа,
Сгылоуп абџьар кны.
Шьџа дарбану џауа ииааиуа
Аибашьра адѣаќны?..

Ўауа диааироуп уа зхы камшѣо,
Ашьоура зылшо.
Ўауа диааироуп зиџџѣахѣ џамшѣо,
Зыџсадгыл зыхьџо.

Сгылоуп сыбла еихамыркәысуа,
Ашьоура амѡа цшьо,
Аиааира амш ахь сгәы саҕысуа,
Ха ҳафронт цаҕшьо.

ИАХЪЗЫН «АҢСНЫ»

Саҕхьяуан сара ажәеинраала
Апартизанцәа рыгәтаны:
Саҕхьяуан хатәы бызшәала,
Иара иахъзын «Аңсны».

Сара сбызшәа рзеилкаауамызт,
Аха цшьаала изырыѡуан.
Аңсуа ихәштәара иазааигәамызт,
Аха агәеисыбжь раҳауан.

Амшын Еикәа ихымлазацызт,
Аха рыҕба зсауан.
Ерцахә ахра рымбазацызт,
Аха уажә ргәы азпыруан.

Аңсуа баҳчаҕе рыҕсы рымшьацызт,
Аха иқәыҕсычҕауаз рацәан.
Аңсуа цыыка агъама рымбацызт,
Аха ахәхәахәа рҕы азы аауан.

Саҕхьяуан сара ажәеинраала
Апартизанцәа рыгәтаны:
Саҕхьяуан хатәы бызшәала,
Иара иахъзын «Аңсны».

ШЫЖЫМҢАНК АФРОНТАҒ

Шыжымҗанзан. Анаатә асуан,
Жәѡанахь аҕтеикәара хын.

Мраҫашәарахьтә аҫша ҳәасуан.
Цхьа ажәыларә ҳазыҫшын...

Ажәыларә аамҫа анаахадгыла,
Анаатынчраха оумашәә,
Асолдаҫцәә уа гәаныла
«Бзиала!» – ейбаххәауан ҳара.

Амца ахьгылоз, аләа ахьхалоз,
Аҫҫазаара еилшьаауа,
Аццышә зпылоз, ахәра знылоз,
Афырхатцара ахьиуа...

«Бзиала!» ейбыхәо, ҫымҫзакәә,
Бзиара зҫеиҫшхаша уа,
Хҫтоуба агәеисра еиламгазакәә,
Цхьаҫа хжәылауан ҳара.

Аха Хәҫсадгьыл, згәы хзыраззәз,
«Бзиала!» ахәомызт хәзҫыҫуа.
Уи иамадан наунагзәз
Хәра хгәыҫра, хлахьынҫа.

Шьыжымҫтанын. Анаатә асуан.
Жәәанахь аҫҫеиҫкәара хын.
Мраҫашәара ххыҫша аҫасуан,
Цхьаҫа ажәыларә ҳаҫын.

АХЪЗ РЧАҪОН

Ишәартан, хҫынчра аҫа иҳацәирзуан,
Хәаигәә дырхыкәгылт ахракәә.
Аха лбаантәи ххьырҫар цәырҫуан,
Аеқәә ирыхон рағәрақәә.

Аееимаа хьеиәбжь иармацәысуан,
Абахә амца хәыҫыҫчон.

Бнатә шәарахгы митә рыхтысуан,
Аршаш-зы ыңо ихәытычәон.

Ххыырңар рабцьар уа мцы ахәозма,
Ххыырңар қазан шьхадгылан.
Ршьаңха баша уа икаәозма,
Абахә шәыгәра рәадкылан.

Игылт кавказаа, игылт еизхәыцуа,
Ицәырган рыбаә аттарра.
Еикәфьыртуан рымч рфьыцуа:
«Абыржәоуп ҳа ҳхатцара!..»

Абцьар гәамцуа уаҕа ицәажәон,
Аға дызхымцит хашьхала,
Ихшыбаә кәәкәә анакә-зы ажәуан,
Икажьын ихәатҳажә хаххала.

Хьзы зчаңоз ҳа ҳар ду жәылон,
Аға дхырцеит ҳахрақәә.
Нхыцқа илбаан, убрахь гәышпыла
Цҳьаҕа ицон ҳа ҳағәғәәқәә.

САН БАХЬ

Сан, сыббонда,
Цқьа сгәабтонда!
Абар сахьгылоу
баасзыңши!

Хьта-мла сҳәоума,
Акы гәнызгоума,
Аха аға иҳақәлаз
сгәы имырши.

Смахәфа поума,
Сеитцахоума,

Мап, сан,
баасзыңши!

Сгәамч еицнеиуеит,
Сшьа пхеипхеиуеит,
Сымра, сымза,
сиатцә лашоит.

Сан, афронтае
Сшыкоу ббонда,
Танкла хаға
дсырхәашоит.

Са санхысуа,
Схы мацәысуа,
Хаға игәатцгацәкья
иҫашәоит.

Сан, сыңсадгьыл
Анышәнап гәйдкыл,
ҫоуба иастаз
насыгзоит.

Хаға ишынтуа,
Бзантц изфымтуа,
Дгырх сышнеиуа,
агәра бсыргоит!

* * *

Ажәеинраала ашыха змада,
Аибашьра амца ануҫацчо.
Ажәеинраала атәы зхәауада,
Ашьоуразы ашьа анкаеҫео...

Аха иизар уа ажәеинраала,
Асолдаҫ ишьа ахьыжжы,

Иахалауеит уи хаҗала
Асолдаҗ иґытыбжыы.

Уи шәахоит еиҗахарада,
Еибашьюеит аҗсынҗразы,
Саргыы схаарҗазам уи ада,
Исымоуп ґызас җхьяҗазы!

АМЦЕИ АМААЛЫҚЫ

Хара хналалт аибашьяра аамҗа зҗааз ахабла,
Уи аґымзи илахынҗацәґаха абылра.
Зегь җаханымха, ихлымзәахха ихгылон хабла,
Зыҗсы җоу хәа азәыр дыҗоума убра!..

Иґәыҗшьаагаха, аҗызҗыҗқәа рылґа еишьылуа,
Зегьы еилажыуп аҗҗзазаара анбылза,
Аха ана-ара инхан уаҗьяҗқәак, урҗ җарулуа,
Абан иахьгылоу рымаҗара иҗәыббылза.

Иґәау бжыасҗас, асолдаҗцәа хнызкылодаз,
Алґа хналалт, амҗа рықәҗәишо хшьапқәа.
Ихыблаа-ґыблаа аҗсҗәа ахькажыу зґәы мхәанҗодаз,
Аха хнеиуан аҗҗышә шыла нахґаҗауа.

Абар ассир ахьхаҗгыла, хабла ртыґуа,
Уа иаразнак иааилагылеит хә ххәы-хжыы:
Хара хґаҗхья, ауаҗьяҗаґа, аа, иахьтыґуа
Иґәыґқаагаха амаалықь хәыҗ иґытыбжыы.

О, дынҗаагеит, ибла хәыҗқәа еибарзыґ-зыґуа,
Даалахкәыҗәааит иҗыблыхаха амышәкәан.
Нас дабаҗоу гәыҗхәыхшла дзыргәыбзыґуа,
Иан ажәраҗәґа, иан жәымҗацәґа уа дбылхьан.

Лхэыци лареи икьоуқьадха амца анрыжэла,
Ан разкыда, лахынтыцагьала дангәаф,
Ирыцхраашаз данрықәымшәа уа уафьжэла,
Деикәлырхарцаз лтцеи дтәкналхаит ауацәаф...

О, айбашьра, быжьра-быжьтәа ихыртәхәалаша,
Закәытә гәнахаузеи иннажьуа хлактафь!
Уи дызустада, иацшьызгада – ишәипхьызыхаша,
Ауаатәыфса атымитыша итарцшны?..

Азкы дкьаасуеит, иблагәыгракәа ырмақаруа,
Айбашьра амца шәырцәа, ихәошәа, деитцәкьуа,
Дырзынхажыт хашьтахь иаауаз асанитаруаа,
Абан дахьнарго афронт далго, изгәыкуа!

Ихьзырцозеи, ижәлахозеи, ипеипшхозеи,
Макьаназы акгы ззымхәауа азыкзә?
Иира ашықәс, иира амш иарбанхозеи,
Нас шахатда даанхауама уи зынзә?..

Мап, иразкымфәеи ицсынтцрымфәеи еикәырхоуми,
Амца иалтыз амаалықь хәыч ихатә!
Иира изыхәан иқәлацәа зегь тынхацәоуми,
Анацәа зегь анра изырулап еимда.

Ибаргәузеи, Аиааира амш дахьзырхәагоуп,
Ҡажәижәаба шықәса ихытцуеит уи сынтәа.
Зани заби рхақ змырзуа гәазырхагоуп,
Атынчра аамтә дасолдатуп уи уажәшьтә!

ХГҠЫДИБАКЫЛОН, ХГҠЫ ЦШААУА

Екипажкаф цшьфы ахацәа
Айбашьыга атанк хтан.
Хтанк анпыржәа, ианахацәа,
Хә ххатақәа танкра аауан.

Аха абан, абан есаира,
Ҳаға итанкқәа хәаз-хәазо,
Ашхам дәықәтцо, урт ахьяаиуа,
Ҳдырҕьяцырцаз ҳаҗсы штоу...

Ҳнеихәапшит ҳа, ҳагәкәа трысуа,
Уа ҳантыцит, аҗабиа ахьжью.
Ицома, изцома урт ҳаҗрысуа,
Ахамыштыхәра ахьырзыпшу?..

Ҳаҗшьфыкгыы хгәыдибакылеит,
Ғдын цыблаахак ааимданы...
Ҳаға итанкқәа «ҳадаҳкылеит»,
Ҳа ҳнап бомбақәа рҕакны.

Ипҗәон атанкқәа, алға хтәалон,
Аҗсцәаха игәы тшыаауа...
Ҳара ҳнеины аҗабиа хҗалон,
Ҳгәыдибакылон, хгәы пшаауа.

О, усқантәи хгәыдибакылара
Ҳаштрак хәа ақәзам сара сзы.
Жәпаф захьымзеит агәыдкылара,
Аиааира анызбахоз аены.

Урт гәхьяазгоит, сыбла ихгылоуп,
Рбара сашьтоуп иасымша.
Урт ргәыдкылара сҗахны сгылоуп,
Иахья Аиааира амш анша.

Убри азақәхап шәызгәыдыскыло,
Са сгәы хьяауа, сгәы пшаауа,
Уажәтәи сфызцәа, сгәы аанызкыло,
Шәа шәҕы избошәа рлақтақәа!

«ҮСЫШӘАЛОУМА УШЦӘАЖӘА?»

Ишозу, ихәлозу – уаф изгәәтауазма,
Еилафынтуан аңсабара, алакытца тшәәа.
Афронтаф афронт цтәзаара еикәтәуазма,
Цхи-мши еилымхуа, иканатәон ашьа.

Цьанатгыы цьаханымгыы еинуцәхартә имшата,
Уфызатәкьа дуцәызыртә аамтан хәгеиҗа.
О, афызцәа, ақәлацәа, инхада, иҗахада?
Ус иҗан уахынлатәи афронт алакҗа.

Аха цхьаҗа хнеиуан, хжәылауа гәышпыла,
Аҗа хәымга имцахә мцабзла ибылуа.
Зны-зынла афызцәа еикәфәхтуан гәаныла,
Инхада, иҗахада хәа хабжыы еикәыргауа.

Хжәыло ус хашнеиуаз, исызгәамҗазакәа,
Снахкьашеит убраҗа итатаза ауаф ихәамц.
– Узустәада, уанацәалбеит, шәсыцхраа мхәазакәа?! –
Аасфкьеит аңсышәала ацәажәара сазгәамц.

– Уаңсуоума, уарбан, цсышәалоума ушцәажәа? –
Дҗьатцәыҗьатцәуа фәаитит убра сзыхкьашаз.
– Аңсуаа шәабаҗоу? Ишәхәа ахатцарашәа! –
Нацицан, ифәаитцихт зиетцәахә кашәауаз.

Ижәла, ихьз, икыҗа – сахәаха дахымызеит,
Иахыцәазоз наунагза жәпафы рлахыинҗа.
Ишҗазурыз, дныжыны сара цхьаҗа сзымцеит,
Изқәаҗың аазылысхын, ашамҗазоуп санца.

Иццакуан, аенымкыл, сгәы мыжда саңысуа,
Ашьаурахыы исыңхьауан аңсуара атцас.
Ианаахәыткьоз зны-зынла амцабз мацәысуа,
Снархыңшуан афызцәа ахьнеиуаз гагатцас.

Абцъар еиқәгәамтуан, еицәажәауа игәрымуан,
Абцъар шызышуан, ирцәгъа ауахтә.
Апсцәаха итыџра дтыцызшәа, дцыхлымуан...
Убас иқан уахгъы-еынгыи афронт алақтә.

Аха цхъаҕа хнеиуан, хжәылауа гәышпыла,
Аҕа хәымга имцахә мцабзла ибылуа.
Зны-зынла афызцәа еиқәҕахтуан гәаныла,
Инхада, иҕахада хәа хабжыи еиқәыргауа.

«Уапсуоума, уарбан, цсышәалоума ушцәажәа?» –
Иахъагъ ибжыи гошәа збоит убра иҕахаз.
«Апсуаа шәабаҕоу? Ишәхәа ахатцарашәа!» –
Абарт роуп атцыхәтәанза арцыс иҕынхаз.

Убас шаҕаф рыхъзи рыжәлеи еилкаазамкәа,
Шаҕа хатцарашәа нрыжьзеи ибаҕаха!
Адунеиаҕ бзанцык цсра-зра рықәзамкәа,
Убырт ршьоуп, ргәоуп, рпсоуп харгъы хәиқәзырха.

Иҕахазгъы, инхазгъы ирзеицшуп аҕынцъра,
Аҕоурых дахаштзом азәымзар-азәгъы.
Иҕахазгъы, инхазгъы еицырыхъчоит аҕынчра,
Апсадгъыл агәеисыбжь иадыруеит зегъы!

АЖӘЫЛАРААН

Ажәыларә, ахамыштыхәра,
Иахъеилазџоу цхзи шыеи,
Ажәыларә, аҕа иҕапшыхәра,
Иахъеихҕыашо аҕси абзеи...

Хазҕыз жәыларан гәышпыла,
Асолдатцәа хдоумыжьха,
Дагъызмаха хәиҕагылан,
Амца ижәахцон хәҕа.

Аха убраќа иуахауамызт
«Аа, сҭахеит» хәа аҕытыбжыы.
Уа игәырмачҭага игауамызт
Асолдаҭҭәа ргәы ақыыбжыы.

О, ауафы мыжда иичҭазозеи,
Данаанахәауа абылра,
Ауафы мыжда иигәағзозеи,
Уи иеанеиҭауа ашьоура!..

Ажәылара ашьҭахь алҭа халон
Адгьыл ныжыны, ицәыббылза.
Уа еибарқыруа хыхь иҭхалон
Алаҳәажәқәа, бба-ббаза.

Аха адгьыл хгәы ннакылон,
Уи қәыпсычҭауан ҳа хзы.
Адгьыл, адгьыл иаднакылон
Иҭахагәышьауаз рыпсы...

Рҭыз хылҭақәа еилаарцыруа,
Абан иахьывоу баҭаҭас,
Аҭша хьшәашәа рхауазыруа,
Игәытшьаагоуп хәхәабыжыҭас...

Ашьоура амҭа, аиааира амҭа,
Убрантәоуп урт ахәауа,
Изыцәҭамшәо бзанҭыкгы амра,
Пҭсра змыхьзауа ахьиуа...

О, ауафы мыжда иичҭазозеи,
Уи данажәлауа абылра!
Иҭсадгьылаз иигәағзозеи,
Уи иеанеиҭауа ашьоура!

СЫМШИРА СА САҘЫЛОИТ

Сымшира са саҘылоит айбашыра адәәҕы,
Апатсахахатәҕыа аамта змада, ибабаза схи-сҕы...
Аха сҕызцәа сҕәыдыркылоит, рыбақәа ччауа,
Рсолдат қышә пхақәа рыла рыцсың сҕарчуа.

Исыдныхәало, флаиак ала ҕамҕак-ҕамҕак куа,
Ирылрыжыуеит ибжамыжызакәа, сныхәәҕа еимдауа.
Атцыхәтәанза сара сакәын «табуп» хәара зыхәтаз,
Атцыхәтәантәи аҕамҕакәын ха хафлиага итаз.

«Табуп!» – схәан снарылапшит сҕызцәа ахытәоу,
Аха исыжәло схи интаҕежыит ахәыцрақәа схатәо:
«Афронт мҕаҕ сҕахарцоума сан сызлыхшауаз?
Афронт мца саблырцоума сгара злыртысуаз?»

Абас «зыспеипшхазеи» хәа сара сҕәы анцаза,
Убасканоуп сымшира хьмызг анасырга;
Убасканоуп дансырпхашыа сан, сара сзыхшаз,
Убасканоуп са схатәпшра сҕызцәаҕ анажыаз.

Аха мап, цым сажәеинраала, ма уара исызхәа,
Сҕызцәа реипш, хатәаҕыла сшаиааиуа ацсра.
Убасканоуп схәыцра хьанта атқкысҕы инеихау,
«Пхьаҕа, ажәыларахь шәеиха!» – хәа априказ анхау.

Абас сымшира схицгоит айбашыра адәәҕы,
Апатсахахатәҕыа аамта змада, ибабаза схи-сҕы...
Аха сҕызцәа сҕәыдыркылоит, рыбақәа ччауа,
Рсолдат қышә пхақәа рыла рыцсың сҕарчуа.

ГЫЦЬ АПАРТИЗАН

Абна днылсит, хәылқазшәакәын,
Ицаауан еимашәы.

Атла хыырхэан ашэыб ақэын,
Икажын асыршэы.
Амға дықэын имацара,
Дыццакуан хара.
Еимацсон цақа аграпара,
Иафын асоура.
Ихшэаауан ихы-иёы, иңынца,
Аха зегь ичхан,
Днеит игаз аихамға ақынза,
Абомба айтеит диан.

Дук мыртыкэа уақа игэеитеит:
Аға идэығба аауан,
Нас иаразнак адэы иееитеит,
Гыць апартизан.
Абомба тқаацит, алға ахалт,
Ицэааит апаравоз;
Адэығба трысит, зегь еидхалт,
Итахеит зэыршы ицоз.
Еидыңеылт аидара тонқэа,
Ипжэаз калеит агэта,
Уа ихэашаз аға ивагонқэа
Кажьуп еиңхытта...

Абна днылалт, шарқазшэакэын,
Гыць апартизан,
Атла хыырхэан ашэыб ақэын,
Амышгыы хкэахьан.

ДЫСШЫТ АУАҒЫ

Дысшыт ауағы. Иззы, избан?
Дысшыт ауағы игэы тыблааны.
Дысшыт иара, са сxy еиқэсырхан,
Аибашыра амцаф тоуба хэаны.

Дсымшыр, сишыуан. Избан, иззы?
Даауан хайшырц зегь хбылны.
Даауан хайгарц зегь хаймтцэаны,
Хажэлар кайтарц ихэуцэаны.

О, имариоума, имариоума,
Ауафтыфса игэы атыблаара?
Ауафы дызиз убри азоума,
Игэагырцоума ауафы ишыра?

Имариазар, шэрызтцаа, ахэыцкэа,
Абыда инхаз, заб дтахаз.
Имариазар, шэрызтцаа итаацэа,
Гэырацэагыала зыфны ифнахаз.

Аха ауафы ишыра гэнахароума,
Ар аннеиуа цхьака ашыоура?
Ага душатар, иара уишацоума?
Уи ауп изызгэагы саргыы ауафшыра.

Уи дзыхсыркыаз, шэазтцаа, адггыл,
Шэазтцаа ацоурых, уаф шыала ифу.
Уи дзыхсыркыаз, шэазтцаа, ацсадггыл,
Нас еилышэкаап уи дзакэ уафу.

Закаф шыузеи, закаф хэузеи
Аибашыра ахызала адэафы.
Зака гэыраа ду цэахузеи
Ауаатэыфса рыгэкэа рфы.

О, ацоурых, сара усмазтаан,
Излоугэагыи хэа ауафшыра.
Сухэоит, сухэоит, ухы уазтцаа,
Уаф хрымгарцаз шыта еибашыра.

АХӘРАШӘА

Адсымра ацәара, аләеиқәара, аңтеиқәара,
Еилагьежьюан афронт мәа иахьыхчыз,
Уа аңсабара иашәнатцозшәа амамеиқәара,
Еилазызон, еилафынтран зегьы зфыз.

Ихәызи ишьызи еилзыргодаз, зегь былуазшәа,
Иахьеижәылоз, тынч аңсыха змадаз уа...
Дгьыли жәәани рымцашыра ҳабжьахазшәа,
Ҳағеи ҳареи ҳаиқәахысуан, ҳаицбылуа.

Афронт ашыкьыбжь лахьынцацәгьа ҳардагәазшәа,
Еиқәқәхтыргьы изаҳауадаз, изаҳа...
Аха убасқан сызқәымгәыгуаз саңшаауазшәа,
Абар лакәцас аңсуа хәрашәабжь ахьсаҳа!

О, пхызлоума, илабқәабоума, ма сгәы абжьоума? –
Иқәқәза еилагылеит са схәы-сжьы.
Аецәырымгакәа, сцәалашәара ма сажьоума?
Анацьалбеит, еиҫагонда ахәрашәа абжьы!

Еиҫаагахит ихарамкәа, са сааигәара,
Сгылоуп, сыңсны сыбзахазшәа, схьамҫаза,
Нас сфынасхеит уахь, исхьызсо аләеиқәара,
Снеихагылеит, о, даңсуоуп, ахәрашәа зхәауа...

Ҳаңсы еилалеит, хгәы аңха ҫалеит ҳанаайдхала,
Ҳаиқәынцабло, ҳа хзеибамбо ҳазхара.
Ахәрашәа еицаҳхәеит, ҳахәра қәаххәеит лаңш хаала,
Аҫабиа хьшәашәақәа ханаайдтәала, хгәы ңшаауа.

Ҳазхаратқәкьа хгәы анахкьыча ахәрашәала,
Иаргьы саргьы ҳахәра хьаақәа хеызшәа аабейт.
Ҳазхаратқәкьа ҳанеицәажәа хатәы бызшәала,
Иаргьы саргьы Аңсны аабазшәа, ҳабла ччеит.

Убри ашьтахьгы ҳа ҳаицнеиуан мраташәарахь,
Убрахьынтәиггы иааира шәала ҳаицаахьейт.
Убри ашьтахь ҳа ҳаицнеиуа атынч нхарахь,
Иарггы сарггы ажәла кьо, ҳаицынхауейт.

АПАРТИЗАН ЦХӘЫЗБА

Барггы сарггы иахзеицшхейт
Апартизанцәа рхәыштаара.
Барггы сраггы иахдеицшхейт
Партизанцәс ашьоура.

Быхьзи быжәлеи ғзам хағала,
Уртә цаахуп сара сгәағны.
Ибсырдыруамызт лакғала
Бзиа бшызбоз итәахны.

Ибыцшәахәо, ба бахьчозшәа,
Сгәы быцныкәон мазала.
Сгәы цхашьон убас ахәозшәа:
«Лыхьзала ажәеинраала ғла!»

О, ажәеинраала, усаццозар,
Цҳаражәхәағыс уғала,
Аиааира амш сзахьымзозар,
Сцынхәрас ғызара лзула!

Быхьзи быжәлеи ғзам хағала,
Уртә цаахуп сара сгәағны.
Шьта ибсырдыруейт жәеинраалала,
Бзиа бшызбоз итәахны.

ҲАРА ҲААУАН

Цшьы-шықәса инеиужьны
Аиааира азыхәан ҳақәцауан,

Атынчра цсҗазаара амѡа ааныжьны,
Аибашьра амѡала хцауан.

Хиаины, Аиааира анаага шьала,
Аара азыхэан хамѡа аатуан.
Аиааира ззааиз лахьынцала
Хгэыцшаа-хыцшаауа хаауан.

Хзыназандаз хэа амѡа хакэын,
Амедалкэа хгэы иаркы,
Аха Аиааира ахата акэын
Зегьы ххамтэакэа рыцкы.

Хаауан хѡызцэа харзаатгыло,
Зхатгэынкэа ыкоу ибахаха.
Урт рѡацхьа ха хеаанкыло,
Хаауан ххэыцракэа мцаха...

Хаауан хаксқэа еилалауа,
Изымаагэышьозеи хареи.
Хаауан хара харнаалауа
Агэыргъареи агэырѡареи.

О, уа инхажьыз изхакмаакэа,
Рыцсы сакэыхшоуп сара...
Уажэ избоушэоуп – фымтзакэа,
Ихашьталан иаауашэа...

Хаауан иказгы, икамьызгы,
Хсолдатра аматэа шахшэыз,
Хаауан изныкэозгы, изымныкэозгы,
Хаауан харац иахьахзыцшыз.

Шакаѡ гэыргыо иахдылозыз, –
Анацэа, згэырѡа хьантэз.
Шакаѡ ргэыггра лагырзхозыз, –
Зцеицэа ззымаакэан инхаз.

Хаауан җа җафнқәа җархыларц,
Арра җхзыффы җхышәшәа.
Хаауан җусқәа җархагыларц,
Җаҗхья анхамәа ду җәаншәа.

Хаауан җтәыла ахәра иамаз
Җаҗхзаша ақәтәан арҗара.
Хаауан арратә чынқәа шҗамаз,
Атынч фронт ахь еибашьра...

Хаауан җара җарнаалауа,
Агәырҗәареи агәырәареи.
Хаауан җаҗсқәа еилалауа,
Җаҗсадгьыл дуи җареи.

ҖСРА ЗҚӘЫМ

Иихьчоз адгьыл агәеисыбжь игәеисыбжьушәа,
Дгылоуп зыхьз җзымдыруа асолдат.
Иани иареи уа аиҗылара рҗеиҗшушәа,
Дгылоуп уи, ахәыцра хьанҗа иеат.

Дгылоуп, дгылан җоуба җаитарц иҗахушәа,
Зегьы идирхәарц иҗахушәа иҗсы.
Дгылоуп, ифызцәа иҗам рааира дазыҗшушәа,
Даҗсқушәа урт зегь рыҗсынҗры.

Уахь дниеуеит, иара изыхәан еидыхәхәало,
Ан, иара ихьзала ашәтқәа еизгауа,
Аҗеи фырхатца ихиеҗсахья лыбла адхало,
Бзанҗы иҗымцәо игәеисыбжь ахьгауа.

Зпацәа хнымхәыз абгьы дниеуеит, игәы еиқәхәала
Агәыҗра дузза җатәахуа игәәҗы.
Абаҗа ааигәа сқамк днықәтәоит иара ихала,
Җшьаала игәырәақәа зегь аажены.

Уахь еицнеиуеит икэыңшзоу абицара,
Асолдатра здеиңшхо цхьаҕа.
Иаман, иамоуп, иаиуеит зегь рыбзиабара,
Зыхьзи зыжәлеи хьымдыруа ибаҕа.

Саргы, сгәалашәара цәырго иҕаҕхьа,
Снеиуеит, иаҕәоу ажәақәа пшаауа.
Хьзы амҕазакәа ажәеинраала саназаҕхьа,
Сөызцәа ирышьталт сара сгәы цшаауа.

Урт абаҕоу, аха ргәеисыбжь еикәтәазомеи,
Зыхәштәара амца мкьаҕазо наҕьнатә;
Урт абаҕоу, аха азәгы даххеирштзомеи
Зыхьзи зыжәлеи хьымдыруа асолдат.

Уи иҕаҕхьа сара схырхәауеит тоубала,
Уи иҕаҕхьа бзант мчы амоума аҕсра!
Уи игәеисра агәеисрахаант са сажәеинраала,
Уи иҕаҕхьа асолдатра зует сара!

* * *

Исгәалашәоит ацинка шәақь, аура ду ҕызза,
Ицырцыруа ақәыңшыга, аҕыртә цса царза,
Аҕабаиҕа схаыцуа, сшьамхы икәкны, саркьа цҕеыхак кны,
Амҕтәы шьхәаҕ са ианыстцеит ажәеинраала ҕны.

Ажәеинраала убас иалагон: «Сыхаара, с-Аҕсны,
Афронт аҕы сзыҕалонда уцеира саҕсаны,
Афронт аҕгы исыхьчонда аҕсуа иҕазшьа.
Афронт аҕгы исырҕхашьонда аҕсуара ашьа!..»

Убас зныстоз са сшәақь ашьхәа надрыҕәҕәало сгәы,
Шаҕантә сара иҕсырҕхьахьызыз, ашьоуразы сқәы...
Убри ашәақь зәыр ижәбозар, афронт мца ахкьа,
Дизшәа цсуа поет хәычык, аҕыкьхәа иҕшәырҕьа!

ИИУЕИТ АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

Афронт мѡаѣ, ашьеи аҗхзи ахьеилатѡоз,
Уа зны-зынла ажәеинраалақәа сзаауан,
Афронт мцаѣ, зәырѡ ргәеисра ахьеихәлацѡоз,
Уа зны-зынла ажәеинраалақәа ииуан.

Ииуан схәыцраѣ, аибашьра алѡа ахьыхантеиуа,
Схаҗа сеиҗш, ашьоура амѡа иазгәышыуа;
Ииуан сыблаѣ җаха сымҗо, сыргәәҗеиуа,
Схаҗа сеиҗш, аиааира амш иазхьуа.

Ииуан атабиаѣ амацәыс-блы рхатырҗыруа,
Җхьаҗа ижәылоз асолдатҗәа ргәырҗеанҗо,
Ииуан уаҗа абзарбзан бжьы рхагәырғәыруа,
Сыблокнотаѣ аибашьра ашьҗамҗақәа анҗо.

Исгәалашәоит, сажәеинраалак ус иалагон:
«О, сыҗсадгьыл, сылашара, сызкәыхшоу,
Уара уҗноуми җа җаҗстазаара ахьалаго,
Уара уоуми җа хфырхатҗара зыхшоу...»

Ииуан урҗ ахамышҗыхәра ханҗагылазгьы,
Иахьеилаѡынтуаз ажәеинраалеи абылфѡи,
Бҗьар гәышҗыла җаҗеи җареи ханеиҗылозгь,
Рразҗы аншәарҗаз аҗсабареи Ауаѡи.

Уахы-җеныла хтанкқәа аннеилоз җхьаҗа ижәыло,
Урҗ ирыҗын сыблокнот ацәәхәәқәа.
Еимгеимҗарак уа иҗалозма, ашьа рыншәыло,
Ииааиуа-еиҗеиуа рыбжьара адгьыл ахьбылуа.

Амҗа ркуан уа станк зырныҗәоз азынҗьырқәа,
җа җааигәара җаҗа ибомбақәа анҗжәа...
Амҗа хналсын, уаҗа ишҗауаз аубиҗьырқәа,
Хтанк аанхажьит абылфѡы хьанҗа ххышәшәа.

Сѡызцәеи сареи уажә акакәын хгәы нызкылоз:
Ҳаға итанкқәа, абан уаҕа, хәба ахьтахаз...
Аха иабаҕоу сыблокнот хәыч, схәыцра знылоз,
Уа ибылуама сажәеинраалақәа мцаха?..

Иблит, аха аибашьра амца ашьакәастәф,
Сѡызцәа иҕахаз ирзынсыжьыызшәа збауеит,
Аиааира амш изахьымзаз рашәахәараф,
Иҕыцза дырѡегь ажәеинраалақәа ииуеит.

ИЗЗЫҔШУ АСОЛДАҒ

Имѡа ркыргы, абзарбзанқәа неиҕаргыло,
Зегь акакәын, җхьаҕа дниуан игәы еисуа.
Ицҕа җыржәаргь, бомба мцала изаарҕәрыло,
Зегь акакәын, азқәа дрыруан дызсауа.

Иқәлашьцаргы, алѡеиқәара ибла ихчыло,
Зегь акакәын, дхьатцзауамызт шьтахьҕа.
Имза тыѡуа аҕатцәахыргы, аҕкыдырзыло,
Зегь акакәын, адгьыл дақәгәыҕуан цаҕа.

Зынгы-җхынгы тәара иқәзамкәа, ашәақь нкылан,
Амца далан, амѡа дықәын, деибашьуан,
Зқьи җшьышәи жәаа мыш дузза инеиҗынкылан,
Ицқәынра ашықәс хаақәа иреиҕыыз уа ибылуан.

О, афырхатца, игәахәтәы-етцәа кыдыблаазаргы,
Убриала зегь хразҕы-етцәақәа ихьчеит.
Уи хатала ихьзи ижәлеи хзымдыруазаргы,
Зегь акоюп, җсра иқәзамкәа даанхазеит.

Убри азакәхап, иара дзацу Аиааира Амш,
Аҗсабара зыркакәчуа ес-ааҗынра.
Убри азакәхап, иара дзацу җхьаҕа мѡамш,
Есышықәса дызрыциуа ес-ииуа!

АЗӘГЫ ИЗИМАРИАЗАМ

Изимариоу ҫышәымшьааит азәгы,
Изимдыруа айбашьра аҫәара,
Уахгы-еынгы иләруа аҫхзы,
Асолдаҫәа рымаҫәа ашәҫара.

Изимариоу ҫышәымшьааит азәгы,
Иҫыруа хыхьнтә алаҫәәә еимдо,
Иахыбаауа, иахаәауа ашьафәы,
Иара иәызәәа ахывыршьааз иантәо.

Изимариоу ҫышәымшьааит азәгы,
Аҫсымра шәәҫшь, агага лаҫәуа,
Жәәан абаҫхәхтә иетәәәә ҫшәаны,
Бҫьар мҫала иҫәыпшра анбылуа.

Изимариоу ҫышәымшьааит азәгы,
Аәыза гәәкәа иаҫара адамра
Дгәыпшаа-хыпшаа айбашьра адәәәкны,
Уи дааныжьны ихәтҫынгы аҫара.

Изимариоу ҫышәымшьааит азәгы,
Илаҫырзқәа аргама ркаҫәара,
Ахатҫарашәа ихыәуа аҫыхәтәаны,
«Бзиала!» – хәә аҫсадгьыл азҫыҫра.

Аха аҫсадгьыл дахашҫзом азәгы,
Аҫсадгьыл ауп зегь еилзыргауа.
Иҫәәуп зегьы аҫсадгьыл агәәәкны,
Акгы мшаҫо, акгы мырзуа изыхьчауа.

Аҫсадгьыл ауп ауаәытәыәәса даазаны,
Зегь раҫхәза иҫсынҫры мәә зызбауа.
Аҫсадгьыл ауп ауаәытәыәәса ҫоуба уны,
Зегь раҫхәза иҫҫәзаара зиҫауа.

АҘХЪАТӘИ АБЗИАБАРА

Лхы-лҕы сахъа сҕаццоит,
Лыхцәеиужь еилаҳа,
Фельдышь пцәахоушәа,
Уи лнаалон лара.
Бзиа дызбеит,
Зегь раҕхъа уи лоуп са сзеилаҳа,
Аха акгы сызламхәеит,
Җаиңырцит убра.

Сыхаара, сгәы иакәшәаз,
Дысхаштуам җазшьала,
Җаблақәа еицәажәт,
Аха сгәы иҗаз ус иҗан.
Җаиңылар җаиҕысуан,
Җаңхашьозшәа җа ххала,
Аха сыбзиабара
Есаaira азҗауан.

Акыр цит.
Дырҕегых дызбеит са сыхаара,
Ачеирҗаҕ уа ачеибҕь
Езылгон лара;
Ишьтылхын арадқәа,
Абҕиатцәа аҗатара
Иҕыхны лкалачкәыр
Лырҗәуан, дыццакуа.

Дынхъаңшын уи сгәалҗеит,
Сылдырит хаҗала.
Җаблақәа еицәажәт,
Аха сгәы иҗаз ус иҗан.
Уаҗа җаиңыритит,
Җаидымхалт аамҗала,
Аха сыбзиабара

Есааира азхауан.
Акыр цит.
Дырџегых уи дгџастахт, – ханнеиуаз,
Ахаа ахьеилыршыуаз
Аибашыра адџафы.
Ихэны ишытаз уа ифалхџон,
Ашыапха ахыкџеицеиуаз,
Уа ихэыцкыоз амцала
Избон ла лхы-лфы.
Дынхыацшын уа сгџалџеит.

Сылдырит лактала,
Хаблакџа еицџажџт,
Аха сгџы итаз ус итан.
Хайдымхалт, хайцрыцит,
Аха змадаз, гџџџала
Еибашыран,
Хацсадгыл еиқџхарц хџафьаран...

Ха хиааит,
Хиашамџа иамыхт еитцахара,
Хацсадгыл ду хыхчеит,
Ашыа азкаџџаны.
Уи ашытахы акыр цит,
Са дгџастахт сыхаара,

Лыцсы лшыон
Афџа абахча агџџаны.
Дынхыацшын сылдырт,
Хайдтџалт гџбылрала,
Уи иласхџеит имзакџа,
Сгџы итаз зегь хтны.
Атак уа исмахазаргь,
Избон уи ллакџала,
Уафџа хайпырцит,
Ашџџџа еимданы.

НАЗАЗА ИХАЦУ

Шакафыда, шакафыда, ргәыгырта
Хнырхәышыак хәа амазамкәа уажәшьта,
Зыынцътәыла иахтнызтаз зыңсынцры,
Рыңсҗазаара агәыгра шрымаз уацәазы!..

Шакафыда, шакафыда, шакафза,
Зызбахә ыкам, изахымлаз зыфнәта!
Шака нрыжьзеи ргәышҗ ашьала фымта фны.
Абиҗара мырҗхашыакәа җхьаказы!

Урт ршьа акәзар мраташәарахь хәылҗазза,
Икыдзыртәало амра ашәапшь җаңшьза!
Урт ргәеисыбжь ахаҗа акәзар ес-ааҗынра,
Раҗхьязатәи адыдбжькәа хзырхауа!

Урт рыбақәа рхаҗа ракәзар имцаха,
Жәфәнгәы икыдло икәеицеиуа есуаха...
Урт рыңс акәзар аҗша иасуа ашьшьы-шьшьы,
Аҗсабара зырлахҗыхуа ешьыжьы!..

Рыҗхзы акәзар хыхьтә илеиуа ақәаҗсата,
Ашьац иатәараҗ аразын заза казыртәа...
Убырт ракәзар изыркакаҗуа хара хдәы,
Ашәтыш ссирқәа җштәы-хкыла изырпыты!

Шакафыда, шакафыда, шакафыда,
Хнырхәышыак хәа рымазамкәа уажәшьа,
Аңынцътәыла иахтнызтаз зыңсынцры,
Зыңсҗазаараҗ, агәыгра нзыжьыыз зегь хзын!..

О, урт җсзом, урт зегь ыкоуп ҳа хгәаҗкны,
Зегь рахауеит, зегь рбауеит, иааҗшны,
Аҗсҗазаараҗ зқәыҗшра хәцу, хгәахҗеанҗа,
Есқынгы исолдәтроу злахынҗа!

Харгы хгылап дара реицш тоуба уны,
Ртынчра еиламго, имырпқашьякәә урт рыцсы,
Харгы хгылап, урт карулуа пхьяказы,
Ацстазаараф даргы харгы хразказы!

ИШӘГӘЛАШӘЫРШӘЛА,
АҠЫЗЦӘА

Ақызцәа, ишәгәлашәома
Хаштра зқәым атәы,
Аибашьяра ихахтнагахьюу
Агәәқрақәа мбатәы?
Ишәгәлашәыршәала, имырзкәә,
Ишәхашәмырштын бзанцы,
Ханацәа рылағырзқәә,
Ргәырәәцәгыа атәы!
Ишәхашәмырштын амра
Зыцәкьятахьюу ртәы!
Ишәгәлашәыршәала амәа,
Ашья зықәшуаз адәы,
Шакаә рыбаә уа ианцсалоу,
Иахымзакәә ргәыхәтәы.
Шакаә ртабиа ашьяц хықәиаало,
Ианпыккала адәы.
Ишәхашәмырштын, бомба-мцала
Адгьылтцәкья шбылуаз,
Аибашьяра ду ахыпшала
Агарақәа штцысуаз,
Анацәа рмыткәмала
Ргәы шдырғәғәаз.
Ишәхашәмырштын, зыцстазаара
Мца-кьюуқядла иблыз,
Зынхара-нцыра ашътамта
Қыацтахарц иафыз,
Зыцкәынраамтаз ашлара

Зыхъзаны икычыз.
Ишэхашәмырштын, заҕаҕы
Ргәыҕра аҕыхәтәа җтәаз,
Ҙызгәыла шаҕаҕы
Аибашьра ихнартәаз.
Ишэхашәмырштын, шаҕаҕы
Аныда, абыда инхаз,
Ирыцҕахәха заҕаҕы
Напыда, шыпыда иааз.
Ишэхашәмырштын, лахьынҗада
Шаҕа бжыхаа еиқәтәаз,
Шаҕаҕ ражәеинраала бжатан
Ақбаад ағы инхаз.
Шаҕаҕгы рыбзиабара
Амра ацәташәахьоу,
Шаҕаҕ рнышәнап аҕсабара
Иналыгәгәа ицахьоу.
Ишэхашәмырштын,
Шаҕаҕ рыбаҕ шытыхны,
Рнышәынтра ҕаҕаз,
Шаҕаҕ ркәымжәаҗшықәа еиҗыхны,
Реишәамаҕәа кҕаз.
Шаҕаҕ рызырта еилкаазамкәа,
Иныбжьазза ицаз.
Шаҕаҕ рыхьзқәа рынзамкәа,
Рызқәа тыҗ нхаз.
Ишэхашәмырштын, зызбахә мааҕыз,
Аха зыхьз аанхаз,
Аҕсадгьыл зыхьчауаз!
Абар, адгьыл иаалыҕуашәа,
Урт ргәеисыбжь гоит.
Абар, адгьыл иаалҗуашәа,
Рыгагақәа збоит.
Урт ргәеисыбжь акәушәа
Ааҕынра хзаазго,
Урт ргәеисыбжь лакәушәа,
Абан иахьго, иахьго!

Урт җыртуеит ргәеисыбжьала:
«Еснагь шәгәшәеаныз!»
Убырт роуп згәы ашьала
Аҗоурых ду зфыз.
Ишәгәалашәыршәала иаххаагахьоу,
Аибашьра аамҗа атәы.
Ишәхашәмырштын иҗахтаагахьоу
Агәәҗрақәа ртәы.
Убырт зегьы ргәаларшәара
Пҗхәҗказы иҗәәхтәуп.
Убырт рыла аҗсҗазаара
Иахәгы иҗхчатәуп!

АҖСУА СОЛДАҖ ИБАКА

Аҗынҗытәылаз, хьатҗра иқәзамкәа,
Дахьеибашьуаз җоуба уны,
Ихы ақәйтҗеит егыгзамкәа,
Аибашьра аилгара амш аҗены.

Агәыҗра змаз уи дреиуагәышьан,
Иҗааҗәа ибон иааигәазаны,
Ахынхәра амәа дазҗшгәышьан,
Аха иеиҗеит иразҗы.

Шьҗа шәәҗхәәәфра изырурҗоума
Апҗақәа җырны изаауа,
җынч игәеисыбжь рыхьчарҗоума
Ааҗын ашәҗқәа зпытуа?

Днылагыло ашьаҗ иатәара
Дызҗалоума шьҗа имзырха,
Ихәыҗқәа иниҗьыз хаб дахзааит хәа
Изиҗылоума игәырҗатәә?..

Ипцхәыс рыцқа изылцәахрыма
Иара изыхәан шыта хәпқа.
Иара изыхәан илзахрыма
Кәымжәы шкәакәак неизыпқа?

Иқыта гәакяхь уи дзаарыма,
Уа идыргылахьоу збақа?
Аха ифызцәа изааныжьрыма
Шыта нацънатә солдатра зуа?!

Афырхатца, зкәыпшра еицамкуа,
Ацсны атцеира нагзауа,
Ғымт дгылоуп цсра икәзамкәа,
Игәеисыбжь ауп зыбжьы гауа.

...Ипацәеи иарей шыта еикәләцәоуми,
Абар еицылт уа еиғапшуа.
Уажәшьта иара дрыхьчарцоуми,
Заб иғапхья тоуба зуа.

СХЫ АХЫЗБААУЕИТ

Цшыы-шықәса абцъар хатцан,
Сфызцәаггы сарггы.
Цшыы-шықәса аибашьра ацын,
Ға хлахьынцаггы.

Аха икьаҫомызт хгәатцан
Агәыҫра ахәшпырғы.
Ғара хгәы зегь агәыҫра атцан,
Агәыҫра уатцәазы!

Аха, рашәакәлара иахьымзакәа,
Сықәләцәа жәпафы,
Инхеит, ргәыҫра зымназакәа,
Аибашьра адәәҫы.

Схы ахызбаауеит урт рылымкаа
Са сгәыҫра аразкы.
Схы ахызбаауеит урт рылымкаа
Ашәа ахәарагы.

Аха издыруеит урт шракәу
Сашәа ҫсыс иахоу,
Сықәлацәа иҫам рыҫс шакәу
Саргыы сыҫсы златоу!

АҔҔА ЛЫСАЛАМ ШӘКӘЫ

Аләеиқәара хабла тнахуан,
Афронт ҫсҫазаара еилашуа.
Аха АҔсадгьыл ха хҫәы шытнахуан,
Асолдаҫцәа ршьа ахькашуа...

О, убасҫанҫәҫья изыҫсоузеи
Иуоур асалам афнынтә,
Убасҫанҫәҫья изыҫсаҫоузеи
Ажәақәак уҫаацәа рҫнйтә!

Абар, дааиуеит аҫошьтаагаф,
Амца ацралошәа ихы-иҫы.
Салам шәҫәык пҫаза иааган,
Уа изиҫодашь знапаҫы?..

Иартмаҫ конверт хәычык тигоит,
Сәыза гәакья ижәла зныз.
Сәыза дгәыргьо иҫсы аавигоит,
Сара сакәын баша иҫшыз...

Аха уи аҫхәаха изҫахуадаз,
Аконверт хәыҫ аахжәаны,

Ғынч агәйрғаха аамта змадаз,
Икәа инҗеитцеит иаарҗены.

Хнеиуан амцабз ханнамкыло,
Ихамыштыхәран уи аҗены.
Днеиуан сәызагь, игәы җамгыло,
Еимгеимцарак дазыпшны.

Иҳажәйтцауан аға итанкқәа,
Хамца игәйдлон илакь-лакьюа.
Еибарқым-қымуа абзарбзанқәа,
Идды-мацәысуан, ишьақ-зықуа.

Хаға дхьатцуан, мчымхарыла,
Ашьақәадатқәкья ицрашәы.
Шьта асолдатқәа хыма-ңсыма
Хаибаңшаауан хғьазкны.

Дабақоу сәыза, дызбазомеи,
Еимгеимцарак иазыпшыз?
Ғыстуеит, аха аҗак қайтдомеи,
Зконверт хәыч згәәҗы иҗәахыз...

Са сгәәҗеиуа иара сишьтоуп,
Аләеиқәара ганха сәәт.
Абар, снейаххит, аа, дахьышьтоу,
Зыңсы зхьыцуаз асолдат.

Дәеихан еергьхәа икәа инҗигеит
Ихьртлазамкәа иҗаз ашәқәы.
«Усзаңхья, сухәоит!..» – ибжьы нҗигеит,
Инамто ңсеивгара игәахы.

Ишәқәы саңхьоит, сыбжьы дысуа,
Сылабжышқәа ахьыкәкәауа,
Анбан қәазқәа еихьыс-еиңысуа,
Ус рхәон аңәахәәқәа:

«Саб, сыхаара, саб, уеибгоума?
Саб, угэхьаазгауеит сара...
Саб, снапфымта абар, иубоума,
Упҕа ашкол сталт сынтәа.

Саб, иахзуѡуа асаламқәа
Схала срыпхьоит ожәшьта.
Саб, сфьызцәа азәгыи сиеицәамкәа
Ауп ишыстцауа атцара...»

Ишәкәы сапхьоит, сыбжыи дысуа,
Сылабжышкәа ахыкәкәауа,
Анбан кәазкәа еихыис-еицысуа,
Абас рхәон ацәахәақәа:

«Саб, ианбыкәу уанахзааиуа?
Сгәырғьо, уцылара стәхуп.
Саб, угэхьаазгоит, есымшааира
Амфәхь сыбла таа сыпшуп...»

Аха, аб рыцха, кыр иахауама,
Ихьшәашәауа ихы-иҕы
Атак?
Атак азәыр ишәзиѡуама?!
Дыпшуп аб ипҕа хәыцы!

УКРАИНА

Украина, Украина,
Сара исымоуп угәбылра,
Сахшазаргыи, саазазаргыи
Зыда схәартам Апсынра.

Сара издыруеит умч-улшара,
Уфырхатцара ахыпша,

Уара ужәлар згәы камҗауа,
Шаҗа икартәахьоу ашьа.

Украина, Украина,
Зыдәкәа бомбала ицәагәоу,
Шаҗа мцабз ухугахьоузеи,
Шаҗаа рыбаа уцәахьоу!..

Шаҗантә уа ҳацәнурхахьааз,
Җазырхатцо ашьоура!
Шаҗантә уа ҳацәнурхахьааз,
Хы-цаҳәцаҳәла аҗахара!

Шаҗантә ҳагәкәа урғәгәахьааз,
Җа ҳаешьара агәаеанца!
Шаҗантә ҳгәыдибакылахьааз,
Җа ҳгәышпы кьаҗьақәа неидца!

Украина, ухьышьаргәытцаә
Баҗахеит ашьаркәаста...
Аңсуа цеицәагь хатцарала
Уаҗа итынчуп рыцсаҗа.

О, Украина, са сзы игәакьоу,
Уара угәыразра тбааза,
Уәаңхьа схырхәоит псуа цасла
Сазыгәдуны улахьынца!

АУРЫС АШӘА

Аурыс ашәа сара сзыҳәан ашьара ақәзам,
Са сархәыцуеит аурыс гәытбаа ду ибжьы,
Сазызырәуеит са схатә еиңш пату ақәцан,
Сазызырәуеит ажәлар рашәа аңхзы ахьшы.

Сыбла ихгылоит атәыла иссиру ацшзара,
Сгәы духоит сара уи ансахауа,
Сыбла ихгылоит игәазырхагоу ацсабара,
Сәацхәа ицәырцуеит Волгеи Дони рыцшахәақәа.

Сыбла ихгылоит, ирымазамкәа цыхәаццәара,
Акаршәра дуқәа, абахча ссирқәа, ачартақәа.
Сәацхәа ицәырцуеит иуархалха адәы иатцәараф
Ачалаа зкәауаз ахандеиџцәа рмахәфәқәа.

Сыбла ихгылоит ноунагза пхзашала
Зееидызкылаз амаганеи ажәахәеи.
Ихаразкыз Абирак кацшь хызыла-цшала,
Хызыла-цшала иахагылаша адунеи!..

Сәацхәа ицәырцуеит Октиабр ду амч-алшара,
«Аврора» ахысыбжь Петроград ацшахәафы.
Сыбла ихгылоит ахақәитра мра-лашара,
Ацстазаараф зда ххәартазам зеггы.

Сәацхәа ицәырцуеит ахачхара, афырхатцара,
Аурыс жәлар рашәа ссирқәа ансахауа,
Сара исцылоит ақәыцшра, агәахәтәыхьзара,
Ауаатәыџса рразкы агәрагара.

Аурыс ашәа сара иснаҗеит агәалакара,
Схатәы шәақәа схатә бжьыла исхәаратәы.
Аурыс ашәа зеггы ирнаалоит убриакара,
Зегь рыбжьара рашәа еицнаџлартә есқынгы!

АМҢАДУ

Амҗа инагоу, саркыа мџоушәа сеунызбалоит,
Укацрануп, уманшәалоуп зегь рызгы.
Зегь узеицшуп, зеггы урзеицшуп, зегь унзалоит,
Амҗадухәоуп ухыыз шырхәауа зеггы.

Уахгғы-еынгғы мап ззымхәо мчы-лшароуп,
Хеигзарада уатцагылоушәа ахәура.
Уахгғы-еынгғы ааңсара зқәым мәа лашароуп,
Уахгғы-еынгғы иатцагылоу аматтура.

Ишьтуххьоузеи шаҕа еидара капанзамкәа,
Шаҕаф рышьта анылахьоузеи уа угәышңы!
Шаҕаф рашәабжь уныфхьоузеи иҕафзамкәа,
«Ихиру мөамш!» – узырхәахьоузеи шаҕафгғы!

Лада ицоугғы, өада ицоугғы рзыхәа уңьынңьуп,
Зегь ласкьазго, зегь өаскьазго амөаду.
«Мшыбзиени» «Бзиа убааити» ргәы узтңынчуп,
«Жәеинраалатцас» өыран адгғыл уахьану.

Аха иабаҕоу, амшын ғықәаф уеаанукулоит,
Наҕ узхылом уара, иуман сшьаҕақәа.
Саргғы схәыцуа, сгәы саңыкьо уа схықәгылоит,
Иахьысңыло, уааила рхәошәа ацәқәырпақәа.

Ацәқәырпақәа сәаңхьа ишьталоит, нас исцәызуеит,
Ацәқәырпа амөа ықәзытлоит аҕәара.
Аха гәаныла ацәқәырпақәа сытдашьыцуеит,
Сара сымөа, уахьыдгғылтәуаз уара.

АИГӘЫЛАРА

Аңьтла дукәа өба ңарңаруа,
Еиларша рмахәҕақәа,
Ҙша-цәгьей, цәа-цәгьей рхамақаруа,
Игылан рычерыҕәгәа.

Афырдыңгы рыбҕа азмырхәо,
Рымахәқәа мнаауа,
Хҕарпа шкәакәоуп урт зейхырхәо,
Азынра анаауа.

Рдацқәа анышәахь ирцаулан,
Уиала рымч ааго,
Цанаџ ашьха иаџагылан,
Ашықәсқәа рыхго.

Убас иааниуан урт хағала,
Ирымамкәа гәырџа,
Иазрыжәхьоушәа ргәатца иғала,
Дәабшьха ағша-џа.

Аха иаахылт зны ағта еиқәара,
Ахашәа хы мба,
Иатцашьыцуазшәа реигәылара
Ацьтлақәа џба.

Ағтақәа неилыс-џеилысит,
Рылахь цыршәаауа,
Ақәа кыдхәеи идыды-мацәысит,
Ажәџан цыблаауа.

Ус иаразнак убла ихтәало,
Амацәыс качцо,
Ацьқәа руакы иахьынғашало,
Афы асит, еиқәыцьцьо.

Азныказы иаагазәазуеит,
Икамхарц аерығәгәо,
Нас агәыла аеагәйднажьлеит,
Уиала ахы еиқәырхо.

Уи агәылоуп иаанызкылаз,
Шьта ағсгы злағоу;
Уи агәылоуп издызкылаз
Аидара ихьамғоу.

Ех, ишғақоу реидгылара,
Зығсынцры еимадоу!..

Афытәкыагы иазгом реигәйлара,
Агәы цқя анрызтоу!

СҢЫХӘА

СҢыхәа сҢыжәлан инатсырҕында,
«Чоу» хәа сышьхәа нарбаны,
СҢыхәа шрашыу сыздырбонда
СҢызцәа, сыкәлацәа еизганы!

СҢыхәа аҢыҕкәа ирытдамхонда,
Агәышпы ылхәа, ипыруашәа,
СҢыхәа уа атарчеи азгонда,
Саман амзахь ицоушәа...

Нас ирхәозар шәмахарызи:
«Арашькәа раамта мҢасит шыта».
Ишкосмодромхаз шәымбарызи,
АҢыҕкәа ахытдырҕыо адәкәа!

СҢыхәа дақәыртәан дааргонда,
Сара сҢаца лҢы хҢаны,
АчараҢ сҢыхәа дыркәашонда,
Иамырбакәан уи кҢамчы.

Сара сҢыхәа бзиа ирбонда
СхаҢа сеицш сҢәыцкәаагы,
Урт са сҢыхәа рызцәыргонда,
Са сыцсыжра аҢхәара аҢены!..

Нас иҢахозар шәымбарызи,
Сара сҢылцшыҢтра азхара.
Нас зәыр иҢхәозар шәмахарызи:
«ШыҢа изкәадыруа аҢкәа».

АМАЛАХӘА

Амалахәа ак соурц схырхәом,
Амалахәа акгы сҭахым.
Аҗсҭазаараҗ Анцәа искәырхуп,
Сыҗхзаша, сҕабаа здым.

Амалахәа ашәтыш сыртаргь,
Схы ахызбаауеит са схазы.
Амалахәа ахь-зы сзыртаргь,
Уи иазхыхуам са сыҗсы.

Амалахәа аҗсҭазаара
Акы снаҗарц сазыҗшым.
Амалахәа амазара
Са сыҗсҭазаара иатәым.

Сыҗсҭазаараҗ схы кәнысшьоит
Сумҭа ахьмачу ауаа рзы,
Аха сыҗсҭазаара иаңысшьоит
Амалахәа
Иахьыснамҭо сара акгы.

АИБАШЬРА АҒХЬАТӘИ АМШ

Абри амш агәаларшәара
Сара сзы ихьанҭоуп.
Амамикәаратә цәалашәара
Шысзааиуа оумашәоуп.

Сгәы җатәуо, иҗыхьшәашәауа,
Сәызцәа рлахьынҗа
Ахьыцәоу инеиуеит игәжәажәауа,
Саргы сгәысеанҗа.

Инеиуеит сгәы нтгыла-аатгыло,
Инеиуеит ицаауа,
Аибашьцәа рхатгәынқәа ахьгылоу,
Ажәлақәа цшаауа.

Избоит адгьыл иқәәуашәа
Уа итаһаз рыбжьы.
Абан атоурых ықәнаәуашәа –
Уа итаһаз рыңсы...

Ғнатуеит амшқәа ирызхарцаз,
Атынчра еикәхарцы,
Ауаатәыәса адгьыл рыхьчаларцаз,
Рыңсы җанаты.

ТУЛАТӘИ АШӘАҚЬ

Иугәалашәоума, аҗабиа хьшәашәәғ
Хгәыҗра чыда ахәышҗаара,
Асолдатцәа иаххәоз ашәәғ
Ухьз анахцоз хара?

Иугәалашәоума, ианхақәтцаауаз,
Хнапқәа хрытәхәо ишхарпхоз,
Афронт аҗны хшьа анеицаауаз,
Хара ахысра шахгәацхоз?

О, бзантыкгы хаштра сзақәым
Уара ухысыбжь – атыхәтәантәи:
Аиааира Амш аеназакәын,
Уи азкын хразҗи хгәахәтәи.

Сара сшәақь, иуахауама,
Шьта устахуп даеаказы:
Иузеиҗасшьо схәоит аргама,
Рхы уадмырхәарц ашьразы.

Рхы уадмырхээрц гәнаҳарыла,
Шәиңхьыз уқәымло бзантцы,
Рхы уадырхээрц зегь цынтдрыла,
Ргәахәтәы-мәа тбаахарцы!..

Ма учархыган, ма уебыган,
Ма укаламны – снапакны,
Ма убасыган, ма узахыган,
Ма учамгәырны, убжы хааны...

Муастага хьзы-цша зырган,
Унырхаган ауафы изы,
Угәыргьафәааша насың дырган,
Асабицәа анииуазы...

Абартқәа роуми иунысшьало,
Узанысто сыңхьарца.
Абартқәа роуми еицызгало
Хәыцгы дуггы ҳлахьынца.

Тулатәи сшәақь, иуаҳауама,
Шьта устахуп убарт рзы:
Иузеиғьасшьо схәоит аргама,
Рхы уадмырхээрц ашьразы.

АУАФЫ ИЗЫХӘАН

Ауафы изыхәан ауафратцәкь –
Уи зеггы ирыцкуп.
Ауафы изыхәан гәаартлатцәкь
Аҕазаара хәшәуп.

Зуафрала ауафра тызго,
Шәыхь згааит зеггы!
Зуафрала зықәра зхызго,
Сшәыгымхааит сарггы.

Ауаѡраѡы саттамхонда,
Уи акәхонда смал,
Ауаѡраѡы исзынагзонда,
Ауаа шәѡаѡхья суал!..

Ауаѡратәѡья, ауаѡра бзиа,
Ишахтныстдарыз сыѡсы!
Ауаѡратәѡья злоу рсиа,
Сзанылонда схаѡагы!

АѡЫЗЦӘА

Сѡызцәа гәакьякәатәѡья, сѡызцәа,
Сшәыкәыхшааит сара!
Сгәырѡақәа зегь ртыхәтәа пызцәа
Шәара шәоуп, шәара!

Шәара шәоуми, ҳаиѡызараз
Ақәпашья сзыртца.
Шәара шәоуми аизыразраз
Сжәылауа сказца.

Шәара шәоуп сара исыхцәажәа,
Саналага аѡра.
Шәара шәѡоуп иахьиз сашәа
«Ауаѡ изы ауаѡра».

Шәара шәоуп исыцеиѡызшо,
Исоургыи агәырѡа.
Шәара шәоуп ахәѡақәа сзызшо,
Схьамырпш зымѡа.

Шәара шәоуп са сгәамч алшара
Иалазѡауа ашья.
Шәара шәоуп сыбзиабара
Раѡхьяза изыѡшья.

Шәара ижәдыруаз, зегь иахзеигьу.
Җаңсы җанаңы,
Аиҗызара гәакьа иеигьу
Шыҗам даҗа хәшәы.

Убригь сзашьҗоу шәара шәзыноуп,
Маңзак – са схазгы...
Шәара шәҗынтә истәху шәа шәзыноуп,
Сышәҗызазарц есқьынгы.

СГӘЫ ЕИСУАНАҢЫ

Ушлеит-ба? Уажәзеит-ба?
Моумоу!
Уааңсеит-ба? Уаанхеит-ба?
Моумоу!
Срылоумпхъазан макьана
Урҗқәа зегь змоу.

Убзиабара цеит-ба?
Моумоу!
Уҗкәынра канзеит-ба?
Моумоу!
Срылоумпхъазан макьана
Урҗқәа зегь змоу.

Избанзар, зда схәартам
Сыңсадгьыл Аңсынра,
Сышлара ааңынроушәа
Снарбоит сара абра.

Избанзар, исгәадуроу
Сышьхақәа рлақта,
Сааңсара ңсшьароушәа
Днарбоит сшьамхқәа.

Избанзар, зынгы-пхынгы
Сышәтқәа ахьпытуа,
Сыбзиабара мцоушәа
Збоит, сгәы еилашуа.

Ус анакәха, ажәра
Сеастауам бзанты,
Ус анакәха, шәсықәгы,
Са сгәы еисуанаты!

РЦЕИРА САҘСАНЫ

Сыңсуа шьхақәа еиқәығызғазуа,
Хтарқа шкәакәа зхоу!
Урт рыдлапса сара ишпазуеи
Иныжь хара санцо?!

Аха исыцуп сахьцалакгы,
Аныхәапхьыз санцо,
О, сышьхақәа, иахьабалакгы
Сцагыза сказцо!

Сапхьа игылоуп ремыртцызакәа,
Урт сырпоуп саргы.
Исхагылашт ҕымтзакәа
Са саныңсуагы.

Аха сыңсаанза шәак сызрызхәонда,
Псра зқәым бзанты.
Убриала сәгызыкалондаз,
Рцеира саңсаны!

АҘСУА ИРАЗҖЫ

Адгьыл, адгьыл, Аңсынра адгьыл, аңсуа иразҖы,
Наунагза пхьақа измеидаз ихаҗа иңсы,

Ухъз-ухъымзг ихы иадцан, аныс укатцаны,
Духзызаауа хъзыс иуиџеит цсышәала «Ацсны».

Аброуп рацхъаза иахьыкәџыз ианцәкьа лбызшәа,
Ишьтамырзган изыкалаз иразкы еикәыршәа.
Аброуп, аброуп абжы цәырган ацсуа ицхьарца,
Афырхацәа рыхъз зырган уи иахьаннатца.

Аброуп рацхъа ажыра ргылан, ацъ-рацәа рцаны,
Ацсынгыари длахагылан, уа ацыцхъ кардды,
Архышьнакәа ахьеиџацсаз, инапы еикәыдды,
Аныха уи дахьамцаныхәаз, ицәашьхәы былны.

Аброуп рацхъа чара ахьиуз, имхара цкъаза,
Атзаџ ауархал ахьыкнеиҳаз, аџацә сахъа анца,
Игәы змеидаз илашара, длеиџырбо маза,
Иахьишәицаз ицсуа кәымжәы, изара калаза.

Аброуп иахьиз иара иламыс, иуаџра, икәзшьа,
Ахахәтә баашкәа ахьиргылаз ипхзы рхьырша,
Дшьамхнышлан тоуба ахьихәаз ажәџан дазцшуа,
Уи дзеицхызуаз ахақәицра иахьазкеицәа ишьа.

Абра игылоу ашьха зышкәа цсуа шьала ицшьоуп,
Абна ссиркәа, абаҳча шәтышкәа инапала ишоуп...
Абра илеиуа саркыа цсуа гәушәа ицкьоуп,
Дара зхылцуа ахраш дукәа ргәышцы иахшоуп.

Абрантә ицазарггы амхацъыркәа, имырзкәа ркяацта,
Ахра-тәра аамта азынцъыркәа цыххааса еилатца,
Уи иоуп алакә лабџабазтәыз, зегь хгәыгырта,
Ацсынтәыла абас имразтәыз ЛЕНИН ду ихацә!

Абри адгьыл, о, сыцсадгьыл, бзантц итамшәо мроуп,
Иара ацсуа иразкызыхәан инымцәауа аапынроуп,
Игәазырхагоу, ицсыршьагоу, ибеиуоу хәыштаароуп,
Саси-цшәымеи реиџызара зырцшзоу џнартоуп.

Иахъа абарткъа зегъы рзыхъан ныхъауап Ацсынра!
Наунагза аразкы збоуназ гъыргъароуп абра.
Ицхалааит, нас, уара умра, умра – сгъыгырта,
Игалааит нас уара уашъа, уашъа – «Шъардаамта!»

СЫШЪХАҚӘА РГӘЕИСРА

Шәгылоуп, сышьхақәа
шәғъазғъазуа, шәкәйтза,
Шәгәы еисуеит шәиижътеи,
еицамкуа шәлакта.
Шәгылоуп са сышьхақәа,
атәара шәәкәйтзам,
Хатцгылара азыжәуашә
шәыцсадгъыл ахата.

Сышьхақәа шәоума
аихатцгылара зфьрцааз,
Сышьхауаа гәыразқәа,
гәадурә зыгзам!
Сышьхақәа шәфәкәзар
урт иахъышьтыркааз
Аламыс, апату,
цсахра хәа зықәзам!..

Шәа шәоума, згәафьнтә
ацсуаа ахыбаазамкәа,
Ауафьтәыѡса иѡын-ѡықәра
агәашә рзәзыртыз?!
Нартаа дукәа, гәыцъбарареи
хатцареи рыгзамкәа,
Сышьхақәа ишәгәылсаноума
афьбаѡ шыддыркыз?

О, шәгылоуп, сышьхақәа,
бзанцы шәтыц еицамкуа,

Згәышпы дуу ар ду реицш,
    тоуба шәхәауашәа.
Шәгылоуп шәышгылац,
    хьатцрак хәа шәықәзамкәа,
Ха хгәырғьараз, хтынчраз
    карулра жәуашәа.

Сышьхақәа, ишәыгәтылсоу
    ахахә-ңеыхақәа рыла,
Ха хабдуцәа рнышәынтрақәа
    мыззауа икәыршоуп.
Са сышьхақәа шәыцдала
    ахахә жәпа еихаргыла,
Егри Гагреи еимадоушәа,
    абашхәтца рыбжьгоуп.

Сара игәастоит сацәымфашьо
    абахә ацакьара,
Раңхьазатәи ацсуа
    ишьтақәа анпыкка.
Сара игәастоит сышьхаруаа
    рхыхьчарта абаагәара,
Урт шәара ишәыдкәтцалоуп,
    рсахьақәа еилыкка.

Сышьхаруаа рыңхзашала
    итцәығьазшәа сыңсадгьыл,
Избоит иара шбахчаз
    иахьа ауроузоуроу.
Сышьхақәа, шәфәхәы шәхәауеит
    сара сбызшәа шәеадкыл,
Уи шәзымхәар, уи шәцәызыр,
    ишбзоу цсроуп.

Шәара шәыцтаф аштақәа
    иртыфуан, иртыфуеит

Аңсуа гәтлыхқәа
рфырхатцара атызшәа.
Шәара шәгәеисра цаулаф
ианыџуан, ианыџуеит
Сыңхьарцеи сфырпыни
ирнаалауа сбызшәа.

Сара сышьха рџашқәагь
са сбызшәала ицәажәоит,
Сара сбызшәа рнаалоит
сбахчақәа рхы-рфьы.
Уиала саргыи сгәыргъоит,
уиала зных сыгәжәажәоит,
Уи нацънатә ианыџлароуп
сышьхақәа шәгәафьы.

Шәгылаз убас, сышьхақәа,
ескъынагь шәшьахитца,
Шәгәи еислааит зыкънашықәса,
еицамкуа шәлақта!
Иазхалааит шәа шәышьтамта,
атәара шәақәитзам,
Хатцгылара азыжәула
шәыңсадгьыл ахата!

УЕУМЫРЦАГЪАН

Уеумырцагъан, уеумырчзан,
Иахьа исоуит хәа аматцура,
Иумкъашьын, хьымзг аумырган,
Зегь ирыцку ауаџара.

Уеумырцагъан, уеумырчзан.
Сыџнатәеит хәа акабинет.
Иуцәыргар хәа угәи уеоумырган,
Уаргыи аамтала уақа унеит.

Аус злоу уантә ацашьоуп,
Убыртгыы ыкоуп ѡбака...
Ауаѡ ицстазара ус иацашьоуп:
Зны – ѡадака, зны – хланцка...

Иуадаѡуп, ишакәхалакгы,
Ауаѡытәыѡса ицсы артәра...
Аха зеггы, иреигъуп, уахьцалакгы,
Уара иумырзыр ауаѡра!

УСМЕИГЗАН АКАЗЫ!

Ацстазаара, усыпхьала,
Са сгәы еисуанатцы,
Ацстазаара, усыхәала,
Усмеигзан аказы!

Ацстазаара, сумыртәароуп,
Тынч скәазгаза.
Меигзарахда искауртәароуп
Са сыпхзы цааза.

Ацстазаара, сыргәәтеиуа,
Ақәпарашка сга.
Исыцоумкын сѡызцәа ахьнеиуа,
Урт сыгәра дырга.

Ацстазаара ухәыштаара амца
Сыехәакны сыбжя,
Ха хабациәа ртоуба амца
Сацаныхә, сыпшыа!

Ацстазаара, уара уеидара
Сацатца, сныкәца,
Сан-Сыпсадгыыл абзиабара
Аныкәгашья сырца.

Аңсҕазаара, усыңхыала,
Са сгәы еисуанаты,
Аңсҕазаара, усыхала,
Усмеигзан аказы!

* * *

Сыңшуп абжыы гандаз хәа
Са сыџнашә аҗәҗәә;
Сџыза гәакыа даандаз хәа
Сыңшуп сгәыргәҗәә!

Мап, акы сзааигандаз хәа
Акәзам са сзыңшу.
Хгәыргәо хаибабандаз хәа
Ауп сара сызҗу.

Аџызеи аџызеи реибабара
Аџыза изын ихәшәуп...
Аџызеи аџызеи реимадара
Аус азынгыы имшуп.

Сыңшуп абжыы гандаз хәа
Са сыџнашә аҗәҗәә;
Сџыза гәакыа даандаз хәа
Сыңшуп сгәыргәҗәә!

АХАТӘЫ БЫЗШӘА

Уеацәхьоумкын, уарбанзаалак,
Ухатәы бызшәа ахәара,
Уацәыҗхамшьан, ианакәызаалак
Уиала убжыы аргара.

‘Еакы уцаанза, уарбанзаалак,
Ухатэы бызшэа ца,
Убриала пхьаҕа ишулшо
Ашьаҕа ҕаца!
Убриала угара ҕазцаз
Уабду игэы нагза,
Убриала угарашэа зхэаз
Уанду лгэы ҕаца!
Урт адунеи ианапырцуа,
Рышьтамта азырха,
Хатэы бызшэала, рхан иаурсуа,
Ахаҕаҕе хэоук анца!
Уҕсы штоу ухатэы бызшэа
Аҕсра анахьза,
Ухатэы бызшэа тэымушэа
Уара угэы анацэца,
Убыскан ауп быжьра-быжьцэа
Ухаҕажэ уанца.
Ухатэы бызшэала урҕашкэа
Шуацэажэо еилкаа.
Хатэы бызшэала умшын цэқэырҕа
Шуахэытхэытуа ба!
Хатэы бызшэала ушьхақэа
Ргэы шеисуа еилырга.
Урт ашьхақэа рхаҕе адырҕан
Абаҕа шьҕатца,
Убриала згэыпхэы уаазаз
Уан лгэы ҕаца.
Убриала зшьа улоу
Уаб игэы нагза!
Убриала имыззауа
Абаҕақэа аҕца,
Убриала уара иуцэызхьоу
Дырҕегь рыпсы ҕаца!

ИПАТРЕҢ КНАҘАУП

Ипатреҗ кнаҗауп хыхь, азалаҕы,
Арамка хэыч иҗасаны.
Дсыхэаҗшуеит уа сныфналар,
Дшэыхэаҗшуеит, шэнеир шэаргыы.
Дҗахэаҗшуеит ихатэ җазшьала,
Фыстаара аҗамкэа илакҗа.
Ипатреҗала, иҗшышьала
Дышуаф иашоу убоит еиҗа.
Иеуирдыруеит, иҗсы җоушэа;
Иуиҗошэа агэаеанра.
Духэаҗшуеит, унаскьеигошэа,
Духэаҗшуеит ҕымҗ иара.
Нас днахыгэгэа иҗефнаншьап-гэара
Дабабҗьази уи шыҗьымҗан?!
Инышэынҗра ыҗкам ифн ааигэара,
Лнапы ыҗэылшьуам уаҗа иан.
Даап җэа иҗэгэыҗуам ихшара,
Иаҗэҗырхт ипатреҗ рыҗшаан.
Абан, иахькыду акэаскьа азалаҕы,
Арамка хэыч иҗасаны.
Дрыхэаҗшуеит, иҗеицэа фналар,
Дҗахэаҗшуеит хнеир җаргыы.

АУАФРА РЫХЬЧАРЦ

Ауафи Ауафи еидгылауеит,
Ауафра җалар;
Ауафи Ауафи еицылауеит,
Рыҗхзы еицкаҗэар.

Аха еизыҗҗьоит, еижэылауеит,
Рыбҗьара аҗэгьа уҗэар;
Абашазгы еиҗагылауеит,
Рыламыс хэычхар.

Ауаџи Ауаџи еидгылароуп,
Ауаџра мхэанчарц.
Ауаџи Ауаџи еиңылароуп,
Ауаџра рыхьчарц.

МАКЪАНАЗЫ

Макъаназы сызхара
Адуinei сымбац.
Макъаназы сызҳара
Бжарагы имназац.

Макъаназы ишыстаху,
Q-ажэакгы смыџзац,
Сызтахым, ма сызтаху,
Цқьатэџьа еилсмыргац.

Макъаназы сыңшқоу ңыисшьоит,
«Схэычы» лхэоит сан.
Макъаназы сумта кэнысшьоит,
Исышэымтан гэыбған.

Макъаназы са ссолдатуп,
Сгэы еилашуеит зынзас!
Зыбжьы схоугы ңсуа милатуп,
Сагыңсуеит убас.

КОНСТАНТИН СИМОНОВ УАХЬ!

Исгэалашэоит, раңхьа уаннеиз аңсуа иџната,
Исгэалашэоит, разкыла итэын уа зегь рлакта.
Цанаџ ашьха ашьапаџ акэын. Игэырғьон анхацаэ,
Салам уртон иузгэакьоу Сасрыкэа ицацаэ.

Исгэалашэоит, угэыдыркылон ха ҳабацаэ ччо,
Нартаа дукэа рцеи дхынхэызшэа, гэырғьаран Члоу.

Исгәалашәоит, уанақәдыртәаз икәадырны Бзоу,
Уаапышәырччан ишнацурҕьаз, убжыы ақәырган «Чоу!»

Иахья Аимара амҕахәастәҕе уара ушьта ануп,
Аимаратәи ацыха-зыхькәа иахьяггы иузыпшуп,
Уа абаақәатцәкья, абахәқәатцәкья убара рҕахуп,
Уара ухьзала аҕамаҕатцәкья гәыкала ицәахуп.

Уара гәыкалоуп ушазыкоу уашьеитдыб ихәышҕаара,
Гәыкалатцәкьоуп ушазыкоу аешьяра, ауаҕара.
Ишҕоунаало, ишҕоурбеио аурыс ду иҕазшьа,
Ишҕоудыруеи, ишҕоуныруеи аешья ду ишьа!

О, иудырузааит, иузыразуп аҕсуаа хҕәы,
Избан акәзар уи амадоуп Урыстәыла агәы.
Сара издыруеит, ҕсынцрыла ҕынҕықәра уахьзоит,
Избан акәзар Аҕсынтәыла ҕас уқанатцеит!

АШӘҒААЗАҦ

Ашәґ рыхкы-жәла данцәахәушәа, иблақәа ґыґыґыо,
Ашәґ бґыыцқәа ибла ихушәа, илакыґа ччо,
Ашәґ кәымшәышәқәа иерыдкыло, рымати зыґшыо,
Тәанчаҕыс дузыпҕьазом, аусура зылшо!..

Уи иґсґазаара зыдхәалоу ашәґкәа рыґсоуп,
Урґ рзыхәан иґхзаша зазоуп, қәапсатоуп,
Уи иґкәынра иззырхынхәуа ашәґкәа рыґҕоуп,
Уи ишлара ааґнызтәуа ашәґкәа рпытроуп.

Абза изыхәан игәазырҕагоуп, ахаацәа рхьыкәкәа,
Аира азыхәан игәыргьяҕхәашоуп, аґшзара шьґуа.
Рыбзиабара иашахатуп, зыгәкәа еиҕынцәаауа,
Аҕапшықәа, ашкәакәақәа, аҕежькәа еицпытуа.

О, ашәґазааҕ, иагымхаша агәыргьяреи аиреи,
Абзиабара зраргамауа адацқәа умаазауеи...

0, ашәтаазаф, изырпшзауа збыргрей зәреи,
Нагзара ақәзаит удстазаара, ушәткәа рдуinei!

САРГЫ БЫСГӘАҘХОИТ

Ацшра бзиа, асахьа бзиа
Иатәахуеит шәыграк,
Аха ибмоур агәата бзиа,
Бдырехәом оумак.
Аәбагы анбоу, рхы нақәца,
Ибеиҗырбо жәпафхоит.
Быхгы ҳатыр аныбзақәца,
Саргы бысгәаҗхоит.

* * *

Амфа сықәым сымацара
Сылахь еиқәышьшы,
Амфа сықәуп, амра-цара
Ахьыпхо икажжы.

Амфа сықәуп, сфызцәа, сҗызцәа
Ахьану жәпафы,
Амфа сықәуп, амфанызцәа
Ахьсымоу сгәы азҳаны.

Аха уи амфаҗ сгәы җызшьааша
Сҗылалоит зынгы:
Иетәа кыдшәеит сфызза иаша,
Сзимыхәакәа акгы.

Уи азыҳәан измурызеи,
Сеигзарым сыҗсы.

Аха уеизгы, изызларызеи,
Исызтацом иңсы.

Са ишпазури, уи исзынижыт,
Адыза игәеисра абжыи.
Ус анакәха, хкеибамыжыт,
Халахь еикәышьшыи.

СЫЦКӘЫНРА

Са сыцкәынра мөасит қяфла,
Хәша-хчаҗла ичо,
Уи схызымгеит сара лафла,
Ссамырҗәыл хырчо.

Са сыцкәынра зны исолдаҗуан,
Ашәакь-мца аҗаҗчо,
Зны абҗар иатқан, ипартизаныан,
Ауалҗша наҗзо.

Са сыцкәынра сөызцәа ишәыцын,
Шәангәырәо игәырәо,
Шәара шәыла агәы шыҗыҗын,
Шәаншәахәо ишәахәо!

Баша имәасны иниагәгәа ицазар,
Са соуп аара зду.
Аха уи акралшазазар,
Шәара шәоуп изтәу!

АСАКАРАҢ

Абар, сжакьей сахәы-шларей
Ибыбышза иааинчылт.
Сарей, сбыргрей, сқәыҗшрей
Асакараҗ хааиҗагылт.

Сара сыччан, иаргы дыччеит,
Лабѣаба сыжьжьо.
Сара сгэырѡан, иаргы дгэырѡеит,
Саркьоуп ихабжьоу.

Шьяѣак кастан, иаргы икеитцеит,
Хаа дысѣаѣшуа.
Шьтахьѣа сеихан, иаргы деихеит,
Хаицѣпхашьяауа.

Сара сгьежьын, иаргы дгьежьит,
Иблаѣа шанхо.
Сара схынхэын, иаргы дхынхэит,
Иарбан хгэы ззынхо...

Сара сцауеит, иаргы дцауеит,
Иарбан иахзынхо?
Сара сыѣсыр, иаргы дыѣсуеит,
Иарбан иахтынхо?

Сара срахэхар, иаргы драхэхоит,
Уи ауп ихымзыгхо,
Сара суаѡхар, иаргы дуаѡхоит,
Убри ауп инхо.

...Саргы сышлоуп, иаргы дышлоуп,
Аха игэынгатэым.
Ашлареи аѣкэынреи рхэаа еилоуп,
Уи хымзгшьатэым.

О, асаркья ишэнарбонда,
Заѣа иѣэыѣшу сгэы.
Сыѣкэынра еиталагонда,
Мап шамхэарыз,
                  ишгэырѣарыз,
Ишлахьоу ссахэы!

СХӘЫЦРАҚӘА

Схәыцрақәа, схәыцрақәа, схәыцрақәа,
Шәаргы саргы акуп хлахында.
Схәыцрақәа, шәсыжәлала зхыцрашәа,
Рыцхашьарак сара сзы икамта!

Исзымуц, исзымфыц, исзымтац
Сырхыжәыгза цызара сзуны.
Исзымхәац, исзымбац, исзымгац
Сырхыжәыгза урт зегь цшааны.

Ашәышықәсақәа сеимшәырда, схәыцрақәа,
Атоурых ду беиоуп иатынхаз.
Анкьатәи хә хгәылацәа рыцхәқәа,
Аублаақәа, о, ижәбома ирцыхәтәхаз...

Ижәбома Амшын Еиқәа изхыцрашәа
Апрагба, амхәцьырқәа злацаз?
Сыргәылажәгал урт абнақәа, ашыцрақәа,
Мәхәастала Далынтә излаауаз...

О, усқан хә хашьхәқәа, харфашқәа
Алахәажә ашәшы рыхнатдон.
Ицәаа-цәаауа, алағырз иарфашьуа,
Хәцхьарца амыткәма аннатдон.

Схәыцрақәа, агәырфә анышәзааиуа,
Ахәхәи гәкажьрак кәшәымцан,
Шәырзышәәхәа афырхатцара, аиааира,
Ақәцаракны шәхьатцны шәымцан!

О, схәыцрақәа, схәыцрақәа, хәыцрала
Афронт мца шәхацеиуан зынгы...
Сөызцәа асолдатцәа шәсызрыццала,
Урт ргәеисыбжь сгәеисыбжьуп саргы.

Урт рыхъзқәа, рыжәлақәа акалашәа
Са схәыцра ианалам қалазом,
Урт рымџа афырхатцара сгәалашәар,
Са схәыцрақәа тынч шәызтәазом.

Гәыразроуп, иашароуп схәыцрақәа,
Гәатасгы, лактасгы ишәызтџоу.
Ацәгьоура, ацәгьаршра, ашыцрақәа
Ицқьашәқьа рықәцара зыхәтџоу.

Аиашоуп схәыцрақәа ишәышьаџоу,
Аиашоуп сара сџымтә ацскы.
Разкы-мџоуп схәыцрақәа ишәышьтамтџоу,
Са сџымтәф иншәыжьла шәразкы!

Схәыцрақәа, схәыцрақәа, схәыцрақәа,
Шәаргы саргы акоуп хлахьынцә,
Схәыцрақәа, шәсыжәлала зыхыцрашәа,
Рыцқашьарак сара сзы иқамтә!

АШӘТ ҒЫХНЫ...

Шыыжьла хбақча сныцалоит,
Амахәқәа аатцысуеит,
Ақша хаа нарыцалоит,
Урт ааилацәкәуеит.

Мап, сырдыруеит, уажәадагы
Сырбахъеит ара.
Уоуп иахьлыстаз ашәт ғыхны,
Рақхьаза атыпқәа.

Лареи сареи мазаламзи
Хшеиқәшәалоз убра.
Хназгауазгы бзиабарамзи,
Иеибаго ҳагәыра.

Уажәы? Хҗыцъегь ҳаицаарыхуа
Акоуп хтаацәара.
Уажә уа аргама ашәыр еицфыхуа
Ҳацсаҳшьоит ҳара!

БЫБЛАҚӘА АНХААХА

Бхы-бҗы ангәырҗа, бхы-бҗы анычча,
Быблақәа анхааха,
Исыман сааирҗь шәшк асасцәа,
Зегь калоит уаха.

Аха амамиқәара бҗалан,
Быбла тыркәыҗны,
Банырҗыла ихаам хаҗыла,
Инеит ахаҗаҗны!

Акҗы шҗамоу, акҗы шҗагу
Рдыруеит згәы разу.
Аха блақта хаа ҳашны иагым,
Уи ауп зегь ирыцку!

СХАҒА СЦЫНХӘРАС

Хгәаҗ хәашьра тазамкәа,
Хҗаҗақәа хразны,
Шыстаара рыхзамкәа,
Хаблақәа цқяны,
Харт ҳанааиҗылауа,
Хҗазшьақәа аартны,
Харт ҳанааидҗылауа,
Шызара аауратәы,
Ускан аеаҳнардыруеит
Ауащра алақта,

Усҗан җарт иахдыруеит
Ауаѡра ахаҗа.
Ауаѡроуп сыззықәҗо,
Убри ауп сызҗу,
Убри ауп сыззықәҗо,
Сашәақәагь зызку.
Убри ауп зегь реиха
Исҗаху баҗас,
Убри ауп ишәзаанхо
Схаҗа сцынхәрас!

СШАИААИРЫЗ АҢСРА

Сгәеисбжьи сарей җанеиадамха,
Нас са соума зыҗсы еиқәхо?
Сгәеисра сашәа ианамадамха,
Нас са соума ишәахәаѡхо?
Сашәа сыҗсадгьыл ианамадамха,
Нас са соума крызҗынхо?
О, сгәеисбжь сашәае иаанхазонда,
Уи сеиҗанахәартә сара!
Ашәа затҗык иадамхаргьы,
Сгәеисбжь еиқәымтәо ак сҗынхонда,
Нас сшаиааирыз аҗсра!

БААЛА, СѡЫЗА, ХҢАЦХАҒЫНЗА

Хҗацха схаштуам җсраченинза,
Са схәыҗра зегь уаҗа иѡноуп.
Баала, сѡыза, хҗацхаҒынза,
Сара сзын еснагь иҗхоуп.

Уброуп раҗхьаза агара,
Сахьгарарҗаз сыжьжәауа,
Икылҗауа аҗзы акылҗара,
Амрахәага ахьысҒаҗа.

Уброуп раҥхьа еихьыр-еивыруа,
Иахъеихызгаз сшьаҕақәа,
Ажәцарақәа еибарчырчыруа,
Ааңынраз рыбжьы ахьсаҕа.

Уаҕа икнаҕауп ҕархнышьнақәа,
Ләала ишәуп, иеикәатәаза.
Ҕхәыштәарамцаҕе, амҕышшақәа
Шьтоуп уажәыгь ицәыббылза.

Акрызқәахфоз амҕтәы-еишәа,
Сгәы азыбылуеит иахьагьы...
Сҕытца азы аауеит, снахатәазшәа
Са сыкандаз абыржәгы!

Уа иҕоуп санду лыҥхныга,
Лҕаҕьа цьацья ду иахәтәыиз;
Раҥхьа згьама збаз аҕыка,
Убраҕа акәымзи иахьхыз.

Уажәгы уаҕа ашыла ақәтата,
Алу шьтоуп агҕыоҕраҕы,
Жәытә ихәартамызт уиада
Ахандеиоы иоҕнаҕаҕы.

Баала, сөыза, хҕацхаҕынза,
Раҥхьа алакәқәа ахьсаҕаз уоуп.
Хҕацха схаштуам цсраенынза,
Ҕхәыштәарамца уа иҕахәоуп.

Хҕацха, хҕацха, оашьара ақәым,
Ҕара хзын уи шҕьынцью дыр!
Хҕацха еилазго срықәшахәтым,
Хҕацха иақәцатәуп хәтыр.

Ҕара хҕацха зегь мазеин,
Иҕазтаз хабду инапоуп.

Ҳара ҳзыҳан уи музеим,
Ҳақсҗазаара иахәшҗаароуп.

СЧАМГӘЫР

Счамгәыр, урахәыцқәа хиами,
Ашәа уцысхәоит саргғы,
Убжыы бзиоуп, убжыы хаами,
Ргәы уахәауеит зегғы.

Аха уазырхәо са соуми,
Уара ухала убжыы узыргом,
Саргғы сзыршәахәо сразҗоуми,
Разҗыда ашәақәа зизом!

АҠЫЗА УАХЬ

Саҗоумҗан, афыза,
сақәйтзааит имзакәан,
Сгәы иҗацәҗкыоу уҗаҗхья
иаартны изфырц.
Иуцәыззом, иуасхәоит
сацәыҗхамшьязакәан,
Ишыстаху са сашәа
цәымзара сзаурц.
Исылша, исылымша –
сара убри сашьҗалт,
Еггысхәароуп уиала
иҗкааны сҗахәы.
Истахуп убри аҗны
инхарцаз сышьҗамҗа,
Сацәыҗхашьом уиала
ишларгғы сҗахәы.
Уиала, афыза,
судгылан сықәҗозар,

Убри аҕны схэыцрақәа
рҕеыртбаан ишәтыр,
Уиала лагаламтак
сара исзыҕацозар,
Хзеипш ус дузза
ишалахәхауа дыр!
Иуцәыззом, аҕыза,
ашәахәараҕ рашьцас
Исымоу аусура ауп,
уи аҕоуп сыбжы ахьга.
Иуцәыззом, апоезиаҕ исымоу
сара цашәцас,
Сан ислырцаз
схатәы бызшәа шакәу
агәра га!
Издыруеит, ажәлар
апоеит дышрыдыркыло,
Рбызшәала ргәаҕынза инеиратә
ажәак изхәар.
Ажәлар рбызшәацқыа
акгы иазынкылом,
Истахуп уи сеамаратәны
саргы сшәахәалар!
Исылша, исылымша –
сара убри сашьталт,
Иара ахала аезырнагааит
сашәа зеипшроу.
Дук сзыҕамцаргы,
схы мацара сашьтам,
Скәалкәало схәычижьҕеи
уи ауп сзыҕхәароу!

АҢЫНЧРАЗЫ АҚӘЦАРА

Аҗынчра заҕаҕы иртахыда,
Аҗынчраз заҕаҕы қәңаҕыда!

Ҙынч анхара, Ҙынч аҘсшьара,
Ҙынч аазара, Ҙынч ацара,
Ҙынч уныкәә, Ҙынч уцәажәә,
Ҙынч уфыхо, умыгәжәажәә,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәцара изфү.

Ҙынч уус ду унахагыло,
Игәырғьо амра ашәәхәә уцыло,
Ҙынч унап иану уазхәыцуа,
Умч иаццо, уиааира рфыцуа,
Ҙынч ужьиуа, ашәә ухыфуа,
Угәырғьабжь азауад ифныфуа,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәцара изфү.

Ҙынч абаҳча дукәә еихоухарц,
Аеафара беиа шуоуз еицоухәарц,
Ҙынч уеыхәә цоуган уақәтәан,
Уаалеифеирц адәду агәтан,
Нас чоухәә уцкьар, ушьхәә арбо,
Ргәы кәуцартә нак-аак узбо,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәцара изфү.

Ҙынч уфнатафы уаннеиуа,
Гәырфә умамкәә, угәы азнеиуа,
Уара утаацәә зеигәырғьаша,
Изырччаша, ргәы кәзтцаша
Жәабжь ухәар, игәнырымкылои,
Ҙынч имыцәои, Ҙынч имгылои!
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәцара изфү.

Ауафәи ауафәи гыҘеибамго,
Ауаф ишьразы бцъар еибамго,

Итынчза ажәларқәа еишьцәахарц,
Еилымшәо риашьара гәгәахарц,
Адунеи зегьы ықәзарц тынч,
Иаздырхарц рқашә, рңынңь,
Убри ауп иахьа изызку,
Сыжәлар ақәпара изғу.

УИ НАСЫЦУП

Са сгәаҕынза ба бназазар,
Сгәы шуеит амцашоура ахкьо,
Са смыртынчуа сгәтца бҕазар,
Уи насыцуп измаано!

Бансыдгыло сыпхашьозар,
Сбацәажәозар сқапшьхо,
Банысымбо сгәы гәырфозар,
Уи насыцуп измаано!

Сыцәаргь, пхызла бызбалозар,
Сғыхаргь, схәыцрақәа зызцо,
Аус анызуагь, сымч быргәгәозар,
Уи насыцуп измаано!

Сыблақәа ыфуа брыпшаауазар,
Аха сгәы ауп иапысны ицо,
Нас ибцәыззом, бзиабаразар,
Зегь насыцуп измаано!

АЗАУАДАҒ

Шәцах, шәеиццах, даҕеак кәшәцах,
Анахь, арахь игьежь-гьежьуеит,
Унах, игах, уфәх, улах
Рхәоушәа уаҕа аусқәа шуеит,

Ишуеит,
Ишуеит,
Ишуеит!

Уа креицыруеит афырхацәа,
Иҕалоума азәы деицәхар.
Цаҕа амца акуп арацәа,
Уи иҕаҕхоит акочегар.
Хыхь аҕьеѡ, аҕьеѡ, аҕьеѡхәа
Рҕыгә-быжь гоит ауастацәа,
Ахатцарашәа рхыѡуа акеѡхәа
Идәылыѡуеит игәыргәцәа.

Рымч еидырцоит, ҕыцк аҕырцоит,
Кралшауеит зегь рмахәар,
Акы еибырцоит, еак еизыргоит,
Зынза угәы азхауеит иубар,
Абар,
Абар,
Абар!

Цьара ириашо, ирманшәало,
Алар аадырхоит агәҕа.
Цьара игәаҕо иахьанаало,
Икылнацәоит апарпанта.

Зегьы хаҕырла рускәа рдыруеит
Шьюуки аҕуп аҕыр ацәра.
Шьюуки анахь акы дырцырцыруеит,
Шьюуки иҕырҕауеит абѡа.

Адца иадгылт, гәбылра адкыл,
Шьюуки азкуп аихартәара,
Иаҕаху ҕартцоит, рыцсадгьыл
Иаҕаху рчаҕоит убра,
Ура-а!
Ура-а!
Ура-а!

Шэцах, шәеиццах, даеак җашәтцах,
Анахь, арахь игъежь-гъежьуеит,
Унах, игах, уџах, улах
Рхәошәа уаҗа аусқәа шуеит,
Ишуеит,
Ишуеит,
Ишуеит!

СГӘЫҒРАҚӘА ЗМАДОУ

Сыңси-сыңси еихьымзауа,
Сгәы атҳараҳәа еисуа,
Сгәи сшьамхи еицымцауа,
Сыхәра бызбызуа,

Сынтаргалеит алагераџ,
Жәпаџ ахьтаңсуа,
Иахьцхлымуа уа афашистцәа,
Җсцәаҳара зуа.

Нас аброума, абраҗоума,
Амра ахьсыцәташәо?
Ма иахьоума, ма уатцәоума,
Са сгәыхәтәы аныхьшәо?

Абра иңцәоума, абра инцәоума
СгәыҒрақәа рцыхәтәа?
Сара сцәымза абра ицәоума,
Сахьымгзакәа сгәыхәтәа?

Абри еиңш ахлымзаахра
Данақәшәауа ауаџы.
Нас ииурызеи, ииҳәарызеи,
Иакәзаргь ашәҗәыџы?!

џыга имам, ешьыга имам,
Дрылхәдоуп зегьы.

Аха агәыҫра затәык имоуп,
Дгәыҫлароуп уеизгы.

Агәыҫра сканажьзауамызт,
Уи ауп сгәы зыргәғәоз,
Абас анысцеит снацәхыҫала,
Абаа атзамц цәағәо:

«Сгәыҫра, уара иутәуп, сыҫсадгғыл,
Сыҫсадгғыл, иҫшьоу,
Иузынсыжьуеит уи сыҫсы адкыл,
Сгәыҫрақәа змадоу».

Уиижьҫеи исаѡсны ицахьеит
Ажәашықәсақәа ласза!..
Уиижьҫеи скамыжькәа иаауеит
Сгәыҫрақәа ҫхаза!
Уиижьҫеи ашәақәа схәауеит
Сыҫхьарца ус анца:

«Сгәыҫра, уара иутәуп сыҫсадгғыл,
Сыҫсадгғыл, иҫшьоу,
Иузынсыжьуеит уи сыҫсы адкыл,
Сгәыҫрақәа змадоу!»

САРА ИСЫМОУП...

Сара исымоуп миллионѡыла
Аѡызцәа қыақәа,
Урт ирасхәоит гәыразыла:
– Уа мшыбзиақәа!

Сѡызцәа рыбзиабара сныруеит,
Избоит раҳаҫыр.
Сѡызцәеи сареи хайбадыруеит,
Бжьыла еикәҫахамҫыргь.

Сѡызцѡа збоит Днепр ахықѡан
Жѡпаѡ ахыуаѡто,
Сѡызцѡа збоит амшын афықѡан,
Ашѡа сымаздо.

Сѡызцѡа агантѡ, ашьхатѡылантѡ
Исоуеит рысалам,
Сѡызцѡа ыѡоуп Кѡыба тѡылан,
Издыруеит русала.

Сара исымам, егысымбароуп
Аѡызцѡа башақѡа.
Сара исымоуп, егысырѡароуп
Аишьцѡа иашақѡа!

Сара сѡызцѡа роуп гѡгѡатцѡѡа
Зыжѡѡа еибызтѡауа.
Сѡызцѡа ыѡоуп аокѡан нырцѡѡа,
Знапқѡа сызтѡауа.

Сѡызцѡеи сареи ѡарзыршѡашам
Атом бомбақѡа,
Бѡъарлагы азѡы ѡитѡашам,
Иѡамоуп аумақѡа.

Сѡызцѡеи сареи ѡауеишьара
Дууп зехынѡъара;
Иѡалшоит аѡынчра ахьчара,
Аибашьра аѡынчара.

Избанзар ѡаѡоуп миллионѡыла
Аѡызцѡа қыиақѡа.
ѡартѡ еибахѡѡоит гѡыразыла:
– Уа мшыбзиакѡа!

ЧАСТУШКАҚАК ШЬОУК РЗЫН

Жэабжык шэасхэап частушкала
Шьюук ирыхъзи, шьюук зёуи,
Нас шэазхэыци шэара шэхала,
Цхьаҕа ирыхъшеи, ирзыцшуи.

Жэытэ Наполеон игарц акэын
Урыстэыла адэышшара,
Аха аҕсадгьыл пату рзақэын,
Ицырцэеит ибга адашшара.

Уажэ аакыыскыа Фриц ҕадыцъгы
Хьмызг шигаз жэбахъеит,
Шэақь-ҕсала дырхыц-хыцны
Ицыхэтэы ццэаны иргахъеит.

Уртқэа бзиоуп, аха ишакэым
Иныҕэоит шьюук Америка,
Аха Америка зегь акэым
Ицэырызга аистерика...

Иарцэцэызаап шьюук адоллар,
Ихатхатоит рымгэацэақэа,
Урт уиала феида рмоулар,
Иаршышуеит ргэы ейбакуа.

Пентагонаа шуеит ишзахэо,
«План-дук» нықэрыжыт рыстол,
Уиазын дгылан инапы дэахо
Аминистр Форрестол...

Трумен длахоит ила апыцъқэа,
Ицсы тэуама апрезидент,
Акризис ахын иахьқыцъқыцъуа
Америка аконтинент!..

Китаи аҕы Чан Каи-Шиажә
Иеахаижын аҕардә уа,
Аха ақәҗәа уи аччиажә
Илдырфрит иҕәартәра.

Черчиллажәгы оже хаибазшәа
Дахзыгәрымуеит иц хуа,
Британиа абжа ифазшәа,
Ихахәда кақәчаан иззаза.

Ғынч анхара, ғынч аҗсшьара
Еиларгарцоума ргәы иҗәқәоу,
Акоммунизм мра-лашара
Амәа азызкырцы зҗәхқәоу?..

Аха, мап, урт уи зрылшом,
Адемократиа азхауеит,
Акоммунизм миааир залшом,
Акоммунизм иагауеит!

АСЫ СЫЛАГЫЛОУП

Асы сылагылоуп
Сара шьамхахьы.
Ицаарыццоит, иасуеит
Анаатә аеырғы.
Сгылоуп цлак амцан,
Сааит сгәы шәахәо.
Сгылоуп сымацара
Аурт сәанахәо.
Ицаарыццоит, аха ахьта
Зынзагы сакуам.
Арцхагагь сашьтам,
Зынзагы истәхзам.
Абыржәеипшцәҕыагы
Сара хьта смычхац.

Абыржәеиҗш схаангы
Абас сара сҗамлац.
Избанзар, мца-каҗхарак
Сзеиқәыларц иаҗуп.
Уи еиқәызто сыхаара,
Лааира сазҗшуп!

АКОЛНХАРАТӘ БАЗАРАҒ

Аколнхаратә базар Ақәа
Салан җамҗакы,
Ибарақьатхан иҗоуп уақа,
Иқәуп зегь рыхкы:

Ажь еиқәатцәа уаркалеиуеит,
Ашкәакәа уа иҗәуп,
Алагәнҗа рыма инеиуеит,
Уи зынза иартуп.

Радкахь иқәуп атәахаҗа,
Иуҗацҗоит уи уа.
– Ари иеиғьу убашам уаҗа! –
Ғитүеит изтиуа.

Даҗәа шьоуқы икылыргзаап
Араса, атама,
Аколнхацәа иҗаргалазаап –
Ршәыр қалеит оума.

Азәы икапануеит аҗа итатоу,
Даҗәазә алаҗа,
Азәы ашьынка икуп игәаҗоу,
Иҗеижьхахьоу иаҗа.

Ганкахьы иқәуп акры ааухәозар,
Ауҗраҗых хазы.

Акартош-жәла угәапқозар,
Уақхья иубоит лассы.

Нақтәирахьшәа акәабашьяи,
Уа шьоуқы иртіуан,
Акапуста, ақәйд-калиа,
Аңьымшыы, арақан...

Арирахьқа акәац хазына
Кылыргоит иаашар,
Дәәа радкахь аразина
Ахаршәуп амаңар.

Зегь рыхкы ықоуп, иуґаххаша
Убоит, агәашә уґал!
Аколнхарақәа қхьяқа изгаша
Идырґауеит амал.

АУАРДЫНХЬЧА ИАШӘА

Аусура хьыз ду шамоу,
Уи адыруашәа суардын,
Абригада амхы иахьґало,
Хрыцны хґоит рбағьґытын.

Уо, рерашья, уо, рерашья,
Са суардын, угәаргәалеи!
Иубома, ґаша, Лома ацашья,
Хьи, о-оґоу, о-орыр, о-ореи!

Еизаагароуп, иаагалароуп,
Зны аґаґын, зны аңьықәреи.
Аәаәра беиа ґаагалароуп.
Мап, инҳажьуам анґ рчеи.

Зны аисыр уқәуп, нас ахақәқәа,
Зны ақды зхугоит Кәыдырґа.

Зны ақырмытқәа, ма ахаҗәтәаҗәкәа,
Зны аҕауар, ақырста...

Уо, рерашья, уо, рерашья,
Са суардын, угәаргәалеи!
Иубома, Ғаша, Лома ацашья,
Хьи, о-оҗоу, о-рыр, о-ореи!

Ғазны абаҗча ашәыр иҒаҗхыз:
Амандарина, ажь, атәа,
Акарпыжә, ашьянка иҗаҗхыз,
Ға иаагоит хҒәырҒатәа.

Аәнаҗаҕа тәуп уа мҒыла,
Са суардын иаҗзаанагаз;
Иаанагоит зны ачашыла,
Ғазны: аҗыка, атәымҒ, агаз.

Уо, рерашья, уо, рерашья,
Са суардын угәаргәалеи!
Иубома, Ғаша, Лома ацашья,
Хьи, о-оҗоу, о-рыр, о-ореи!

ЕСЫШЬЖЬЫМҒАН

ЕсышьжьымҒан ашьяц иатәа снылагылоит,
Иҗшқарахза, са схәычра ашықәсқәа руархал...
ЕсышьжьымҒан аҗша кәанда сгәйднакылоит,
Иҗхалалза, сан лыҗсеиҗш исхьынхал.

ЕсышьжьымҒан мра шәахәала рхы-рҒы тазны,
Сышья дукәа сыбла ихылоит, сҒаракуа.
«Уа шьяжьбзиа!» – аҗсышәала, агәырҒара аҗны,
ИлахҒыхза сара иҗылоит, исызгәыкуа.

ЕсышьжьымҒан сара иҗылоит жәәанахьтә амра,
Хьтәы шәахәала сымзырха җшза қәҗа.

Есышьжымтан са санылоит аешьара амѡа,
Аешьара амѡа – аѡеиѡшхэ лаша, алахьынтѡа.

Есышьжымтан цѡахѡа затѡык иадамхаргьы,
Хѡартара злоу ѡѡырѡахак аныстынха,
Убри ашьтахь, сыѡѡара сиааины сѡалазаргьы.
Сара саамѡа баша ишымѡаз агѡра жѡга!

КАВКАЗ АХРАҚӘА

О, Кавказ ахрақәа,
Иѡычоу мра-гәыла,
Шѡырзааигѡоуп аетѡа,
Ицырцыруа ѡада;
Шәгылоуп шәгъазгъазуа,
Иахьа ѡсынтѡр-дула,
Ашѡа шәзихѡоит апоет-ѡа,
Дахьзан игәыхѡтәа.

Кыр жәдыруеит ахрақәа,
Кыр ѡеуеит шәиижьѡеи,
Ирхәыѡѡоу ажәабжь,
Шәызхаанқәоу раѡоуп.
Дыжәдыруеит Рустәвели,
Ишәныѡеуеит убрижьѡеи –
Уи иашѡа бзанѡык хәашьра
Ахьуам, уи ѡоуп.

Дыжәдыруеит Акаки,
Ишәахѡоз гәыгыртала,
Ижәдыруеит уи игара
Ахьѡысуаз аѡнаѡа.
Дыжәдыруеит Пшьавела,
Згәы тәыз хәыцыртала,
Иѡама гъазгъазуа,
Иѡьбаран уи илаѡта.

Илацш шэынхалон,
Дшэызхэыцуа хаҗала,
Уа Пушкин данхалоз
Кавказ җаракы.
Игэы еифафон Лермонтов
Шәсахьа-цшрала,
Уи идыруан
Агәәҗрақәа шшәымаз шәаргы.

Ишәныџуан аакыыскыа
Абзарбзан-бжъ митәыла,
Аҗынцътә еибашьра амца,
Ғакарха ишәыншуа.
Уа җхьырҗар азҗазан,
Ирдыруан шьхатәыла,
Уа ижәылон гәышҗыла.
ҒаҒа дырхәаша.

Ихысуан ажәџан ахь,
Еимацәазшәа аҗсабара,
Амацәыс хәыҗҗьон,
Ианыҗуа шәхы-шәҗы.
Шәырџаш азлеиуан
ШәзыгәҒа җаҗара,
Бнацәгы уа изызон,
Ишәо шәҒаҗаҗы.

Уа аҒәа ахьеилартцоз
Иахылҗуаз шоурала
Шәнаҗәоуқәа изыҗуаз,
КаҒәон ишәхьыҗәҗәа.
Шәыбахә-наа қыҗәәа
Ахышьтра анпыҗҗала,
Са игәастон,
Уа ижәылон Кавказ аҗацәа,

Шәгылан шәарт ахрақәа,
Игылон шәыхшара,
Шәрыхчарцаз абцарла
Еицнеин тоуба рхәон,
Ишәҗақчон Кремльтәи
Аразкы-етцә лашара,
Шәтцеицәагы, шәа шәеипш,
Хьыз дузза рчақон.

О, Кавказ ахрақәа,
Ифычоу мра-гәыла,
Егәа игәазырхагоуп
Шәара шәлахьынтца.
Шәгылоуп шәғьазгәазуа,
Абар, цынтцр-дула
Ашәа шәзихәоит апоет-җа,
Дахьзан игәыхәтәа.

«МШЫБЗИА!»

«Мшыбзиа!» – ахәашьа уақәшәар,
«Бзиа убааит!» хәа атак аауеит.
Ахымҗақгашьа бзиа узақәшәар,
Умҗа уақхьақа иаатуеит.

Ажәа кәанда абызшәа еилнахуам,
Иаламысуп ауаҗра.
Бзантц ахы ахьуам, бзантц агәы ахьуам,
Ихааза ақсшәа ахәара.

Ихааза икоу ажәа анаалоит
Ауаҗытәыҗса ихы-иҗақны.
Ихааза икоу ажәа анхалоит
Ауаҗытәыҗса игәақны.

«Мшыбзиа!» – ахәашьа уақәшәар,
«Бзиа убааит!» – хәа атак аауеит,

Ахымѡаѡгашьа бзиа узақәшәар,
Умѡа уаѡхьаѡа иаатуеит.

СКАЛАМИ САРЕИ

Скалам,
Уаргы саргы иаагәаѡъзазеи,
Апоетра хәазкны...
Скалам,
Уаргы саргы хзацәымшәазеи
Уи амѡа аѡакѡхьықәыра атәы!..

Уи амѡа ахәша ықәыршоушәа,
Иаазгәаѡхо зегь злацо,
Иѡсыршьагоу, иқьафу мѡоушәа,
Дарбан ус изыѡхьазо?!

Уи амѡа шаѡа хәыцра антәало,
Шаѡа гәалашәара ану,
Уи амѡа шаѡа ѡхзы антәало,
Шаѡа қьаад шкәакәа азѡу...

Шаѡа цых лашьцара азгәамѡо,
Цәашьыркыла иаршахьоу,
Шаѡа хатә ѡсшьара аѡамѡо,
Сабша, мѡеыша ахнагахьоу...

Сара сеиѡш, уаргы иудыруеит
Исымѡанызаѡу скалам,
Сара сеиѡш, уаргы иуныруеит
Уи амѡа имариоу шымѡам.

Уи амѡаѡ хара иѡкьыѡкьахамшьароуп
Асолдатра аѡхзыѡѡы,
Уи амѡаѡ хамч кәнахамшьароуп,
Ха хәѡси хнапхи цқьаны...

Уи амѡаѣ ҳара иахразкхозар
Ацсадгьыл ахъзала абылра,
Уи амѡаѣ ҳара иахлахьынцахозар
Атынчра ашәакәа рыѡра...

Убри еиғу гәахәтәыхъзара
Зыкәлоума ҳара ҳзы!
Убри еиғу жәѡангәашәпхъара
Заҗахузеи ҳацсынтры!

БЗИА ИУБО АУС

Бзиа иубо аус разк усуп,
Иулнахуазарггы ацхзы,
Ицсыршьагоуп, иламысуп,
Игәыхәтәыхъзагоуп уара узы,

Бзиа иубо аус уацрымцын,
Иаанумыжын уацәшәаны,
Ицәбаазаргь – уи уакәымцын,
Иарчкәынуеит уцсынтры!

Бзиа иубо аус разк усуп,
Иулнахуазарггы ацхзы,
Уи цсыршьагоуп, иламысуп,
Игәыхәтәхъзагоуп уара узы.

* * *

Амѡахәаста ахьынзанагоу,
Бназаргь, аныкәара мариоуп.
Уи нахысоуп иахьгәыцтәагоу,
Уахь аныкәара хьамтгоуп.

Аха ухьамцын, ихьантазаргь,
Уацәымшәакәа цхьака уца!

Мѡа тѡаак алхра улымшазаргь,
Умѡахѡаста хѡыч анца!

СЫДГЬЫЛ АКНЫ

Сыдгьыл гѡакья, иѡалалу,
Ихандеиѡу зегьы рзы,
Уара, амалқѡа зегь ирмалу,
Пѡшьара ззымдыруа бзанцы!

Сыдгьыл укноуп зегь рдацқѡа
Ахьеиларсу, иахьиуа.
Сыдгьыл уоуми, имаапсакѡа,
Зегь рнышѡнап зыхьчара.

Сыдгьыл уаѡара издыруада
Ауаатѡыѡса мѡас изқѡу,
Сыдгьыл уаѡара избахьада
Апсреи абзарей закѡу!..

Сыдгьыл гѡакья, о, зда схѡартам,
Апсѡазаара нызмыртѡо,
Уара уѡоуми сгѡыгтра ахьшѡартам,
Уара, апланетақѡа ирынцѡоу...

Сыдгьыл, шьала уркѡабахьазаргь,
Имшынхахьазаргь упхзы,
Ауаатѡыѡса улахьынцазар,
Зегь учѡароуп дара рзы.

Сыдгьыл гѡакья, зегь реидара
Уара уоуп изқѡыгѡѡауа,
Нас иарбану уи ахьамтара
Уда-здамгьы изычѡауа!

Аха, сыдгьыл, умқѡыпсычѡац,
Зегь рыпсы уахѡышѡаароуп,

Сыдгьыл гәакьа, бзанцы умҗсыҗаҗа,
Утынчра амҗа агәәҗанҗоуп.

Сыдгьыл гәакьа, ухьышьаргәыҗа
Самҗаныхәоит бзанхаҗҗас,
Сыдгьыл гәакьа, унапсыргәыҗа
Самҗахырхәоит шәахәаҗҗас...

Сыдгьыл гәакьа, уааҗсахьазаргь,
Уара иутәуп зегь рыҗсынҗдры.
җьара акыр изухәауазар,
Саргы иустәуеит сыҗсы!

АҗСУА ШЬХАҚӘА

Иҗазҗьазуа урҗ ахьгылоу, рымчра еимада,
Иҗаҗаза рыжәахырқәа, иҗаҗьаза рлакҗа,
Бзанҗыкгы ашььара аиуам урҗ рҗааәара,
Бзанҗыкгы җсахра ақәлом урҗ рыгәрагара.

Рҗоурыхи рыламыси җшьоуп ргәышпаҗы,
Рахәҗыри урҗ рыхҗыси аныҗшуа рхы-рҗы.
Шаҗа иҗҗьоузеи рхымәаҗҗашья, рҗәаәа, рлахьынҗа
Шаҗа рхәоузеи җымҗзакәа, хзыргара җамҗа!

Убарҗ рыкноуп Ажәеиҗшьырҗан, лыҗха-гәыҗха рҗа,
Ашәарахқәа рахра ахьймоу, инҗәахәра азырҗа.
Убарҗ рыкноуп иахьяҗьынҗьу ашььауардынқәа ршьа,
Ашььауардынқәа рабиҗара ахьз-аҗша ахьиуа.

Урҗ рыдлаҗса изыҗшзахозма астәҗьа Аҗсынра,
Урҗ рыдлаҗса изҗаҗьахозма сыҗшәмара абра!
Урҗ ракәымзар ишҗаҗалоз сымра ахәышҗаара,
Урҗ ракәымзар изакәхарызыз ашььауаа хәынра...

Аҗсуа шьхакәа, аҗсуара, о, зразҗы еимадоу,
Аҗсуа шьхакәа, аҗсуара, здаракәаҗ җәҗәоу,

Убарт рыда җынтыр рауам сашәеи слахынҗеи,
Убарт ирмаз наунагза са сыҗси сдамреи.

Иҗызгызгауа урт ахыгылоу, ргәамчра еимада,
Иҗаҗаза рыжәәахырқәа, иҗагызга рлакҗа,
Бзантыкгы җашьара аиуам урт рҗааҗәара,
Бзантыкгы җсахра ақәлом урт рыгәрагара,

* * *

Сара сразкымәа агәра зызго,
Иахымәамшу азыхәан ауп.
Сара сымәаҗ аиаша анызбо,
Сашәақәагы абжы-хаа рхоуп.

Сара сымәа злачаңоугы
Сабаҗәа рыҗхзашалоуп.
Сара сыжәлатҗкьа Аҗьапоугы
Ахынҗәауа аҗьакинҗәоуп.

Ус анакәха са сеихырхәоит
Хатә җьабаала ирхәу ача.
Ус анакәха са среигәырғәоит
Хәтыр ақәызҗауа аҗьа.

* * *

Аҗҗазаараҗ, шәаргы ижәдыруеит,
Зегы иреигьуп ақазшьа.
Аҗҗазаара аеахнардыруеит,
Зегь хәхәҗаақәа уи ауп изша.

Сыҗҗазаароу? Гәыбған аҗом,
Хәыҗзак иалшоз кәнатҗеит.
Сыҗҗазаара аҗашьа гәаҗтон,
Уи крыснаҗеит, крыснарҗеит.

Сыңсҕазаараҕе иеиласымгац
Са снапхи, сыңси, сыңхзи.
Аиашеи ақәнамгеи еиласымзџац,
Нас сраҳаҕза сзымпсри...

Сыңсыргыы, аџызцәа, шәгәы шәмырчыдан,
Шәаасыдтәалан сышәчаңшыа,
Исызхышәтәал аџы ааҕыган
Аимара иҕоу са сҕаңшыа.

Аипырттра аамҕоу? Зегыы иаҳдеиңшуп,
Иҳаздырзом ҳағхәара.
Аипырттра амџа зегыы иаҳдеиңшуп,
Зегыы иаҳдеиңшуп адамра.

Нас? Нас адгыыл дузза ҳзамкрызеи,
Q-метрак ракәзар азәы изхо.
Адгыыл ҳақәнәц ҳзеиканрызеи,
Ауаара акәзар иаҳзынхо,
Ауаџара акәзар иаҳтынхо!

АҚӘЫҢШРА

Са сқәыңшра, асолдаҕра анаало,
Иңыаңыаза ар рышнел ашәца,
Агәы еибафо, мцабзҕас еицрало,
Иҕарулуан, абңьар ақәынҕа.

Ақәыңшра ақәпарахь ианнеиуа,
Шьҕахьҕа хьаҕтра аҕәазам иара.
Ақәыңшра аетҕахә аншеишеиуа,
Уи аҕаҕхьа мчы амазам аңсра.

Ақәыңшра реиғьасшьоит лымкаала,
Аңсҕазаараҕе са сықәпонаҕы.

Ақәыпшра шәзеиғъасшьоит хәтала,
Сара сажәеинраалақәә, шәаргъы!

* * *

Сахънеилакгъы, сахъаилакгъы –
Саргәәтеиуеит сара акы...
Изулакгъы, исхәалакгъы –
Уи сахъзароуп знымзар-зны.

Сыңсынцры-мәә самжъауазар,
Изакәу шәасхәап, сгәы аартны:
Ақалароуп – ислахъынцазар,
Аңсуа цеира саңсаны.

Убри азыхәан иаҭаххаргъы,
Са саңылоит абылра,
Убри азыхәан стахәтәҕьаргъы,
Са изысиааиуам аңсра.

АГӘАШӘ

Агәашә зхәыңыз баша имхәыцзеит,
Хәәатдас уи анизыргәғәә,
Згәашә ду ғәу итәәғаншьәп мыззеит,
Иаңхәәкоуп уи дахьпшуа.

Агәашә аартны иаанышәмыжълан,
Арахә җамларц шәымзырха,
Ишабалак уа зегь җашәмыжълан,
Иашәырклароуп ес-уаха.

Згәашә еиужьны, уа зегь җазцо,
Иғархоит иңшәмара афны.
Зашҗа хкааны агәашә ду җазцо,
Убри иауп абзанхафы.

ЦАНАФ АШЬХА

Цанаф ашьха сара сзыхэан шьха чыдоуп,
Есышьжымтан сгэйднакылоит уи ацша.
Цанаф ашьха анысымбо са сымчыдоуп,
Ескынаггы сфацхья игылоуп иаацшуа.

Ацхынра ааир, аеарфыцуеит цэаматэала,
Ицыф-цыфуа, ажэфахыр ду еикэкаца.
Азынра ааир, аеацсахуеит даеакала,
Ишкэакэаза, ауапхэйлда цшза ашэца...

Уака абахэка са исацэажэоит быжыныфрала,
Ицагьаза, сбызшэа тыфуашэа ргэахынтэ.
Уака илеиуа арфаш ссиркэа рымцэыжэвала
Ацша снырдоит, сгэы картцошэа фадахынтэ.

Уака ажэеипшыаа рымфахэастоуп са сызныло,
Ацла дукэа ахьеилагылоу Мышэмфа.
Саркыа дукэоуп ацакыкаэа сызныцшыло,
Иахья схэыцракэа аказыхэан имгэырфа.

Уакоуп рацхья иахьеихызга сшыафа цшыаала,
Аимара аштэфе, Цанаф цагья ушыапафэы.
Уакоуп иахыз рацхьазатэи сажэеинраала,
Угэы иахылцыз Дэаб азыхь ацшахэафэы.

Цанаф цагья, сышьха гэакыа, са сгэадура,
Сара скыта иахагылоу бакацас,
Сахыцалакгы сара исыцуп убжыаныфара,
Ак сыгхарггы, сацоумцароуп аазафцас!

ДЫЗУСТАДА?

Дызустада сказшыа здыруа,
Еилызкаауа са сгэырфа,

Хэыцзак иадамхаргы – изныруа
Сара схэыцрақәа рцәахәа?

Дызустада исыцеишызшо,
Абжа сызтауа зфәтца,
Агәырҕафәхәаша аиааира снызшьо,
Саназықәпо слахьынтца?

Дызустада зшыаҕа сызто,
Сыхәра хьаақәа зыртәауа,
Сырлахфыхуа, сымч еибызто,
Аҕхьарца ашәа сзархәауа?

Дызустада сгәатца ркәандо,
Са снапшымта ахә зшьо,
Схэыштаарамца фыцәаара амто,
Исыдтәалан сызчапшьо?

Дызустада исыдныхәало,
Сымышира азбахә хәо,
Згәалашәараф мацзак сало,
Ссолдат ыызара агәра зго?

О, ашызцәа, ашызцәақәатцәкьа,
Зда схәартам шәоуп сызфү...
Шәфәаҕхьа схырхәоит ламыслатцәкьа,
Игәато хмачәу, храцәаәу.

Шәааи, хәымпсакьа, гәыла-псыла,
Хәеидахкылап, тоуба еицуа,
Хәнеипырцуагь хаз-хазыла,
Псахра азаамуртә х-Ацсынра!

* * *

Аиаша шәасхәар шәтахзами?..
Хәлаанза еизаракаф сара,

Баша стәазар ааста еиғъзами,
Ажәеинраалак аңцара?

Ажәеинраалак, аамта гәазто,
Ишәзырдыруа са сказшьа,
Иршахәшахәуа агәкәа еимаздо,
Хьшәашәара ақәымлауа зшьа.

Ажәеинраалак, зыңхзы цхьазхәо,
Изызбаша хазтаара,
Ажәеинраалак, сҫахәы еиҫазхәо,
Азин сымто аамта ашьра.

Ус анакәха, аиашазами,
Хәлаанза еизараҫ сара,
Баша стәазар ааста еиғъзами,
Ажәеинраалак аңцара?!

* * *

Зегъы иреицәоуп адунеиаҫ
Ухы-угәы анахшәо,
Уанықәхауа адгьыл беиаҫ
Зегъ уара урыцәшәо.

Зегъы иреицәоуп адунеиаҫ
Азатәра ануто,
Аңсынцрымәа лаша аидеиаҫ
Умчқәа анкәадо.

Аха, уқанатц укәңалароуп,
Угәы амца карыццо,
Уқәңонатцы ухьамтлароуп,
Цхьаҕа угәыҕра хьчо.

Ақәңара злам дызхатцахом,
Илахьынца хьыңшуп.

Ақәара злоу – уи дацахом,
Аиааирақәа изыпшуп.

УСУРА ХШӘЫШЫҒЫ!

Хтәоуп аизарағ, ианбалагои хәа,
Хтәоуп хажәпағзаны,
Иалагаргы – ианбалгои хәа,
Ацәажәара аархәыцны...

Акраамта ашьтахь, уа дқадақьуа,
Даақәгылт азәы,
Иуґахуазыз абадақьраз,
Днукылап уатәы...

Қадақьрала хмыхқәа ааимидан,
Рызнашәа ирашәеит,
Нас чабрала аґша ааинидан,
Хчеирта дукәа ишәеит.

Ха хтәагәышьоуп, хәеидырғәғәала,
Аамта цоит – ахьтәы,
Арахь адгылағ махәғеилхәала
Иахзыпшуп аутәы...

Адгьыл хәпхьоит, адгьыл хәхоит,
Адгьыл ауп хәґсы,
Адгьыл аґны хә ххы хәхәоит,
Ханхацәоуп уи азы.

Аха аамта хцәимгауандаз,
Зажәақәа ґамчу.
Ма иахзымдыруа акы ихәауандаз
Бадақьроуп дызғу...

Иабәтаху, ґәаданы ихақәымзар,
Ацәажәара мцхәны...

Ишдастаху, сшәоит акәымзар,
Абас схәар җытны:

«Шәаи, иаркьяҗзан ақадақьра,
Аамта ссир мшыты,
Нак инышьтатдан абадақьра,
Усура хшәышьты!»

АЦӘА-ЦӘАШЬ

Иаҗытыкәкәоит алабжышқәа,
Хәычы-хәычла иахьтәауа,
Ахазыхәан акгы аанмыжкәа,
Сара сзыхәан аебылуа...

Зыфра саҗу ажәеинраала
Җсыс ирхоушәа ацәахәакәа,
Уи былуеит ахала, цшыаала,
Җымтзакәа, ахьяа чхауа.

Испыртцуану «бзиала» мхәакәа,
Ацәа-цәашь хәыч зыт-зытуа,
Сажәеинраала иазымцшзакәа,
Сара сгәеисбжыгы амырха?..

Мап, издыруеит, иамузакәа,
Са сгәы анеикәтәо, иазмыршо,
Еитасзаины, җымтзакәа,
Схаҗы икәгылан ишчацшьо!

АХӘЫЦРА ХҖАСКИТ

Ахәыцра хҗаскиит са саазкәылаз,
Исыздыруам измаану,

Ахәыцра амѡоуп са сызнылаз,
Сымѡахымѣьякәа сахьцо.

Схәыцра ааспырцны изыкалашам,
Ғымт исыцуп, ғымт истоуп.
Уиада сашәа зашәахашам,
Иаргы саргы ҳаҗсы еилоуп.

Иаргы саргы атәым ҳахнахуам,
Апхзашоуп ҳахәгы зшьо,
Иаргы саргы ҳзеибаҗсахуам,
Ахандеироуп иахғәыҗыртоу.

Иаргы саргы лахьынцала,
Ғаҗсҗазаара закәхауеи...
Иаргы саргы хәцырҗада,
Икәаххуазеи адунеи?!.

Ахәыцра хҗаскит са саазқәылаз,
Шьҗа издыруеит уи зыҗсоу.
Ахәыцра амѡоуп са сызнылаз,
Сымѡахымѣьякәа сызго.

«БЗИАЛА» АЗЫСҒӘОМ

Асолдаҗра аформа сшәыхны,
Псшьарахәа смааит афны.
Асолдаҗра ацәафа шьҗыхны
Ауп сшыҗоу иахьягы.

Асолдаҗра бзанцы иҗәнысшьом,
Сгәи сшьамхи еиццонатцы.
Асолдаҗра ачын хьмызҗысшьом,
Ғоуба уа, сықәҗонатцы.

Сыққәынра амч уи иазныжьны,
«Бзиала» азысҒәом иахьягы,

Шәкәы хәычыкгы уи азы итыжыны,
«Атоуба» ахъыстцеит уеизгы.

Шьта апоетра сѣамариаша,
Пшьаала сшьаҕақәа еихгауа,
Ажәеинраала гәыла арпхашьа
Сзалыршонда, смыццакуа!..

Убраҕагы ссолдатхондаз,
Чынк сыхнамхуа бзанцы;
Убраҕагы исызкатәонда,
Итааза икоу аҕхзы!

ХӘЛҘАЗЫНЗА

Хәылқаз шәаҕшь кыдымтәалацыт
Жәѡан асанзыгә тыблаауа.
Амра хьѡежьза – итамшәазацыт
Мраташәараҕа илбаауа.

Амроуп ахәылқаз саҕызгало,
Алашара сырбауа,
Сгәалаҕара зырманшәало,
Хәылқазынза аус сыруа.

Хәылқазынза аамта сымоуп,
Изуша ыкоуп – исызур.
Хәылқазынза сымш аҕшәымоуп,
Исыѡша ыкоуп – исызѡыр.

Хәылқазынза са сыҕхзаша
Меигзарахда икаҕәалааит;
Хәылқазгы сызлаҕылаша
Хәырбҕыц хәычык атынхааит.

О, исыздыруам сажәеинраала,
Уқсуоу, мамзар уеиқәхоу,
Аха издыруеит ак лымкаала –
Сара шсакәу узтынхо.

Ухъзи ухъмызғи зду са сакәзар,
Узацәшәарызеи, нас ақсра...
Уқсҗазаара пату сзақәзар,
Бзантцы ипысцәом уеҗәара.

Ус анакәха, сыбжыи еиҗоумкын,
Қсуа бжызааит қсыс иухоу,
Са санықамғыи уғәи еицоумкын,
Схатәи бызшәа акәзааит уеиқәзырхо!

ИШҚАШЛЕИ СХАХӘИ!

Иқәашза, асы сықәнаушшә,
Ишқашлеи схәхәи,
Маза-маза исымнахызшә,
Сықкәынра аҗәхәи!

Убас шакәугь ухъымзғысшьом,
Сышлара, уцәахны,
Уара уеақхә са схы қәнысшьом,
Сықәра еилаганы.

Аха макъанатәқьа устәхзамызт,
Иахъықкәыноу сгәи,
Усықшаарцғыи сушьҗазамызт,
Сарқысра уцәзаны.

Қыым, сышлара, аиаша ххәозар,
Уа уоуп са сзықшаа,

Сызлоуцшааз амѡа угѡаламшѡозар,
Сышықѡсқѡа урызцаа!

АШЬХА ҒЫПҒА

Ғхынра мшыказ, амра анцеиуаз,
Ғсызкра сѡавалт Ғмыста.
Сыката ду кны сышѡеиуаз,
Зыжък сынхықѡгылт аҒста.

Азыжъ ззумхѡара иҒахузеи,
АҒсы Ғоушѡа иҒырҒыруа...
СылаҒш иҒашѡо закѡызеи,
Сыржьома амра ашѡахѡақѡа?!

Азыжъ дааҒыҒын, Ғшьаала-Ғшьаала,
ҒыпҒак днықѡгылт аҒѡара,
ЛѡеѡеиҒылхын Ғсаатѡ Ғазшьала,
ДаанаҒш-ааҒшит лызхара.

Ғынчроуп, Ғынч наҒ каҒқаҒқѡак
ҒырымҒуазар, уаҒа акҒы...
Ғынч иноулыжът, ирҒаҒҒаҒуа
Лыхцѡеиқѡара рыҒсатаны.

Нас дныцѡтѡалеит амра ацара,
ЛҒѡы раҒатза, дымшѡа-дмырҒа.
О, илҒѡаҒуазеи уа лымацара
Лѡѡахылкѡабо, Анцѡа рҒыпҒа!

Лыкѡша-мыкѡша зегъ шанхало,
ЛыҒшзара рѡацчауеит,
Зегъ хырхѡошѡа, лаҒш хаала
Аблахкыга илзыҒшуеит.

Данцѡахѡушѡа аҒсабара,
Зегъ лара дырҒаҒшьауеит.

О, дымцанарсыр сыбзиабара?!
Аха, мап, сыңхашьяуеит.

Сыңхашьоитаз цшьаала-цшьаала,
Сгэы тагылом, сгэы цысуеит.
Уара иухэозеи, сажэинраала?
Сураргамар хэа сшэауеит...

Азыжь дхықэтэалоуп лымацара,
Лымацара дьырбауеит.
Аха иахьзаачцало лыпшзара –
Цыңьан хакшоушэа збауеит.

ДАЕА БҒЫЦК

Даеа бғыцк са ианысхит
Саамта акалендар,
Даеа мшыкгы уа иахысхит
Сыңстазаара, абар...

Абас есааира сымшқәа
Рхыпхьазара азцоит,
Абас аамта сзымцшыкәа,
Иара атәала ицоит.

Аха сымшқәа ирзынкылом
Са сразки сгәахәтәи;
Са сымшқәа снапы аанкыло,
Самардоит уатцәтәи.

Сажэинраалаҕ рышьта аанхозар
Сымшқәа ицахьоу,
Уатцәтәи сымш ахь сымға ргозар,
Иарбан са сзыцәшәо!

РИЦА

Иблахкыгоу амѡа сықәуп,
Рицаҕа ауп сахъцо,
Иблахкыгоу уи иаҕықәуп
Бзыпҕа ду цәқәырҕо.

Сыбла ихгылоуп игъазгъазуа
Абахәқәа ргәышпы,
Арѡаш ссирқәа ахықәчаразуа,
Рыхцәқәа ҕыртны.

Есаaira ѡадаҕа исыхоит,
Сара сгәы ҕыруа,
Ахауа зѡыда сымч арҕыхоит,
Сыққәынра хнырхәуа.

Рица ашҕаҕ са сыѡхалейт,
Рица, Аңсны аңха!
Уа зегь сыблақәа рхынхалейт,
Сгәырҕара азырха.

Ахра дукәа рееикәаргылан,
Иҕагъаза рҕазшьа,
Рнапсыргәытца дықәдыргылан
Дрыхьчауейт рахәшьа.

О, ишҕассиру аҕсабара
Агәлымтәах иахшаз!
Абри еиҕш аҕшзара
Ғсуа нцәоуп изшаз!

Рица, уҕазшьеи уҕшзарей
Дуззоуп рыҕсынҕры,
Гәырѡа хьамҕеи лахьеикәцарей
Знымҕшуа бзанҕы.

Рица пшзахә, Рица еинаала,
Суҳәоит аказын:
«Рица» ахъысцоит сажәеинраала,
Исуҗозар азин!

АХАТЦА ИГӘЫҢШААРА

Агәыңшаара агәы аҕынтәи амцабз ацоуп,
Агәырҕареи ахәыцра хьамтәи анаауа.
Агәыңшаара изаиааиуа ахатца дхатцоуп,
Згәалаҕара мырззакәан, згәы цшаауа!

Агәыңшаара маза-аргама изнымңшуада,
Иазбауашәа ауафытәыфса илахьынтә.
Зегь рычхара, зегь рыцәэхра зылшауада,
Рыцхашьарак ыҕазамшәа, иңхаза.

Агәыңшаара шаҕа хтыскәа ирымадоузеи,
Аҕыртынчны ианқәыпсычхауа лоунытә;
Чықьмацьоушәа, иҕатцәахны шаҕа амоузеи,
Шаҕа ахәозеи фымтзакәан агәаҕынтә!

Агәыңшаара ҕазшьа цәафас саргыи исымоуп,
Сыжәдыруазар саарыцхашәшьап, сеилкаауа.
Сара сгәатцаҕ зны-зынла уи аңшәымоуп,
Цәа-цәашьушәа са сылабжышқәа тыблаауа.

Са сгәыңшаара ацәахышьа саманшәалам,
Афронт мцаҕ сфызцәа инсыжьыз збауашәа.
Урт рзыхәан са сгәыңшаара гәырҕара алам,
Хнумыжьын хәа урт сышьталан иаауашәа...

Сгәалашәареи сцәалашәареи урт ирыцуп,
Даргыи саргыи хзеицрыцдуама, хгәы мңшаауа.
Хаиңылары хара хзыхәан иашәа фыцуп,
Нас иабыкәу урт ааныжьны сахьаауа!..

Сеаныскылоит, сеаныскылоит урт сыхъзарцаз,
Хкейбамыжыырц тоуба еибырхәахъан хәгәкәа.
Нас саахәхәуеит, сылабжышкәа дысмырбарцаз,
Даргы саргы хәицныкәоушәа иасымша...

Агәыпшаара агәафынтәи амцабз ацоуп,
Агәырғъареи ахәыцра хьамтәи анаауа.
Агәыпшаара изаиааиуа ахатца дхатцоуп,
Згәалакара мырззакәан, згәы пшаауа!

ЕРЦАХӘ

Ерцахә цагъа, Ерцахә ашла, сыбла ихгылоу,
Харакрыла са сгәадура иадоухау,
Запшәымара наунагза иахазгылоу,
Ацсуа дгылаф ашьақәа зегь иреихау...

Ацсуа лакәкәеи алегендакәеи урқъаабоушәа,
Зыбжьаныфара еицамкзакәа иаазгауа,
О, Ерцахә ду, инацьнатәу хәхәтәы гбоушәа,
Изхагылоу ѿ-мызгәт дук, ажәфәан цыцссауа...

Ирхәоит лакә-цас, абицара блала ирбазшәа,
Адунеи зегь азы анахытцәа, игазгауа,
Зымфәа кьалаз хьтәы гба дуззак наункьазшәа,
Уара уцәкәаф иаанхазазшәа аңеыхәкәа.

О, Ерцахә ду, исахәа аргама бжьаныфрала:
Уи ахьтәы гба хьзыс иамазма «Ацсынра»?
Уи ахьтәы гба итәз амшынуаа ацсышәала
Иузфәыртуазма: «О, Ерцахә ду, хәикәырха!»

Нас убрантәи еицылбаама Нартаа дукәа,
Хазхылтцшьтроу хара ацсуаа ххәтәкәа?
Тоуба рхәама ухышьаргәытцәф, псахра мукәа,
Рыцсадгьыл гәакьа рыцс ахацгыи ахтынцауа?

Ерцахә цагъа, Ерцахә ашла, узхаанзоузеи,
Узымцәажәозеи, угәалашәара ҳацәзауа?
Аха уара уфымтра хьанта шаҕа ахәозеи,
Ахачҳареи ацсуареи гәыла еилакзауа!..

Иахьа игәастоит убжьаныџра даеакушәа,
Уаамта игәырғо угәы шазцагьоу ҳарақза.
Иахьа угылоуп иуҕарулырц уҕахушәа,
Аламыси аиашареи рлахьынца!

* * *

Ауаџроуп сзыхандеиуа,
Зызбахә сымоу, сцо-саауа.
Ауаџроуп сзырбырцьеиуа,
Ҙахак сызымтоғь сара.

Ауаџрала бзанцы схәахәтуам,
Уи азыхәан сыгәыра жәга.
Ауаџрада акгы сыхнахуам,
Уи уаџрала иансызга.

Сызхаратцәҕьа сзасышәахәонда
Ауаџратцәҕьа, ауаџра...
Сызхаратцәҕьа зыҕалонда
Уи азы ажәеинраала аџра!

Ауаџроуп сзыхандеиуа,
Зызбахә сымоу, сцо-саауа.
Ауаџроуп сзырбырцьеиуа,
Ҙахак сызымто сара.

АЛАМЫС

Ауаџытәыџса игәы аанартуазар,
Уи иазуазар цацҳара,

Инахэы-аахэуа аеампсахуазар,
Бзанцык иамуа напхара,
Саркьатас иазаарпшуазар,
Измилату рхафпшра,
Убысканоуп ианламысу,
Иананаалоу ауаѳра!

Еихабыра-еитцбыра еиланамго,
Аихатцгылара хьчауа,
Ауаѳытэыѳса цака днамго,
Уи хатырла дхаракуа,
Аиѳызараф ахьымзг амго,
Ианудгылоу ицкьаза.
Убысканоуп ианламысу,
Уи ианайуа лахьынца.

Асас дааир, дгэыгэтамьжьюа,
Псуа цасла агэы аартны,
Астол агэта аеахамьжьюа,
Тыпхатцас уа имацуѳны,
Агэахэара бзиа ааныжьюа,
Уаннаскьаного иразны,
Убысканоуп ианламысу,
Иара змырзуа зегьы рзы!

АЧАРЫЦ ХЭЫЦ

Ачарыц хэыц амра ифшэазшэа,
Ианныкэшэа адгьыл агэыхэпафэы,
Апцстазаара апшаауазшэа,
Уа апсы далон хэыц-хэыцы.

Итцэыгьауа анышэ апхарраф
Иаацэытцыццеит шэахэатцас,
Зда ихэартам апсабараф
Доуха цкьала ииз зыкцас.

Аееибнаџон, аееитднахуан,
Џынч адац хэыцқәа нашьџуа,
Нышә гәзала агәы шьџнахуан,
Мра шәахәала аерыџхауа.

Ачарыц хэыц аџсынтры ацуп,
Ихандеиуа анапқәа рџы.
Ачарыц хэыц аџсы дацуп,
Адгьыл гәакьа агәџаџы.

Ачарыц хэыц иалшазозеи,
Ахатә гьама еиқәырханы,
Аџсџазаараџ шаќа азбоузеи,
Ауаџы изыхәан иџаџахәны!

Иарбан чагьоу уи зыџсахуа,
Адгьыл иамадоу зыџсы,
Ачарыц хэыц – зегь ргәы иахәо,
Игәыхәпыхшу зегь рзы!..

РАџХЬАЗАТӘИ АШӘЏЫЦ

Раџхьазатәи ашәџыц џысхуеит ламысла,
Абла хэыцқәа ахоушәа џынч исџаџшуеит.
Раџхьазатәи ашәџыц са снапы анахьысуа,
Сгәалашәара цәыртцуа, сқәыпшра ччауеит.

Раџхьазатәи ашәџыц аџџы-хаа зџахымда,
Уи иазнеиуеит ашьхыцқәа, амати згауа.
Раџхьазатәи ашәџыц зылаџш-хаа ахымда,
Згәалаќара иаџџауа, ааџынра анаауа!

Раџхьазатәи ашәџыц иаднакылоит амра,
Иагәыџахәхәа иаазоит, ашәахәа лашьџуа.
Раџхьазатәи ашәџыц иалазам ҳарамра,
Бзиабароуми зегь реиҳа уи зыгәра агауа.

Рақһызатәи ашәтыц сызтауа са сшәымтаз,
Цсраёнынза хаштра лоуам са сгәәфы.
Саргы истахуп схала аапынра апытымтаз,
Сгәы каршәны сылпыларц ашәтқәа рдәәфы!

* * *

Сцоит амшын ахь сымацара хәылқазыла,
Ацәқәырқәа ахьеипхныцло збарацы.
Стәоит афықәаф, аңша ахьасуа гәыразыла,
Сгәы лахфыхза, уақа аамта згарацы.

Аха аамта баша изхызго среиузамеи,
Аамта сцәызыр, зеггы сцәызуеит уатцәазы.
Аамта иснаҗап хәа сеыртынчны сызтәауамеи,
Са сгәы итыхо ажәеинраала ахаҗазы.

Са сгәы итыхо ацәқәырқәа излардырузеи,
Гәеисбжыла хзымеицәажәар иаартны.
Са сгәы итыхо урт рҗапхьа изыззауазеи,
Хахьеипыло гәыразыла ақәарафны...

Дара зхытны адәы инықәлар рҗахушәа,
Амшын қяадаф ианыртәазшәа рцәахәақәа,
Сажәеинраала гәырҗафхәаша рыхыз ахушәа,
Урт сеигәырҗоит, исыхәаччоит, сызфытуа.

Уа хәипылоит, хәизыгәдура еицәымзазакәа,
Илашьцаанза хгәалақарақәа аарцшуа.
Нас хәипырцуеит, бзиала хәа еибымхәазакәа,
Уатцәгы хәиқәшәарц, ажәеинраалақәа цшаауа.

АЛАБАШЬА

Цлоуаа исырҗеит алабашья,
Сышлара ахаҗыр баны,

Лабашьяла җхьяҗа сцашья
Дырҗшзарцаз, сырехэаны.

Уи сзыркыз рҗаҗхья схырхэоит,
Рықара ақьабз сазгэыкны.
Уи алабашья схы иасырхэоит,
Са сгэыҗра анарха җшааны.

Уиала сықара агэамч еизызгоит,
Ахандеицэа рыгэҗаны.
Уи аанкылан сшьяҗа еихызгоит,
Сцоушэа җлоуаа рнапы кны.

Уи ахамҗа сыҗсы иадашуп,
Сыҗкэынра ақара хынзырхэуа.
Уи ахамҗа са сзы ирашуп,
Жэвангэашэҗхьярахь сызгауа.

* * *

Ажэван иатцэа гэыштца еизада
Хьтэы еимхэыцуп иаҗаҗсоу,
Исымбацшэа саргь ухада,
Урҗ роуп схэыцрақэа зызцоу.

Иахьырзеиҗшу жэвангэашэҗхьяра,
Уи насыҗуп дара рзы,
Икыдзаргы хара-бгьара –
җаацэаракуп есқьынгы.

җаацэаракуп рабиҗара,
Еиқэмақаррак зыбжьазам,
Иахьырзеиҗшу жэвангэашэҗхьяра
Уи җсабароуп, гэырҗа злам.

Убас ианбыкэу адгьыл җбаараҗ
Хэаада, шэартарак җамло,

Ауаатәыџса зегь рхәынтқарраџ
Ғаацәарак анацтахо?!

Ажәџан иатәа агәыштда еизада
Хьтәы еимхәыцуп иаџацсоу,
Исымбацшәа саргы ухада,
Урт роуп схәыцрақәа зызцоу.

ГӘЛАШӘАРАК

Сара схала ашьха схалан,
Уахьынтә агақа снацшыр,
Иќалоума сгәатца инталан,
Гәлалашәарак самыршыр?!.

Гәлалашәарак – ихьамтәроу,
Схәыцра иалоу есқынгы,
Гәлалашәарак – са исеидароу,
Сгәы змыртәоу шьхагы, гагы...

Амшын Еиқәа ихыхәхәала,
Ббак неиуашәа збауеит...
Аха ацта еиқәатәа џхалан,
Иаргы саргы хайќәнаќеит.

Ағба иннажыыз амџахәаста
Аума изхылтц ацәқәырцақәа?
Урт ирыцушәоуп ишгәасто
Амхацьырқәа рлахьынца...

Абас схала ашьха схалан,
Уахьынтә агақа снацшыр,
Иќалоума сгәатца инталан,
Гәлалашәарак самыршыр?!.

МӨАБЖАРА

Ицоит сымшқәа еишьтагылан,
Исыздыруам сзыхьзара,
Арахь сышлара аасқынгылан,
Исыпшуеит мөабжара.

Мөабжаранза сзыназазар,
Сыққәынроуп уи зыбзоуроу,
Нағғы иара самқсахуазар,
Убри ауп аусғыы злоу...

Ицоит сымшқәа еишьтагыла,
Исыздыруам сзыхьзара.
Ғнатуеит сыққәынра, аенымкыла:
«Мап, унсыжьюам мөабжара!»

АЦӘҚӘЫРҚАҚӘ

Ацәқәырқәә, згәамч еицжәыло,
Шәа шәанааиуа ақәарахьы,
Сшәытцашьыцуеит сахьыхәғылоу,
Иахьысныжәдауа ақшағғы.

Аха уақа шәымч еихсығьуеит,
Шәышьта аныцуеит уа лассы.
Ақәарақы шәыпсы шәхытцуеит,
Изызхытцуам шәыпсынтры.

Избан, шәгәамч шәзапсахуазеи,
Шәанеицааиуа ақәарақы?
Шәеибган уантәи шәзымхынхәуазеи,
Нақ, амшын ду агәахьы?..

Ус анакәха, ишәзызуазеи,
Сызтцашьыцуа, ацәқәырқәә...

Ус рыхьуазар изызоуазеи,
Сажэинраала ацэахэақэа?

АҔСЫНТӘЫЛА УҒАҔХЬА

АҔсынтәыла, уҒаҔхья сара сҒәы аартны,
Уара узы сҒалалза, изуа цоураны,
Сыламыс лаҕәымкәа, суафра цшьаны,
Са сусумҕа цкымкәа, снапхҕы цкьаны,
Уацэтәи слахьынцамҕа схаҕа агәра ганы,
Санзыҕамла сшәартоуп, башахоит са стәы,
Санзыҕала сшәартам, ихируп са сҒәахәтәы!

АҔсынтәыла, уҒаҔхья с-«Алашара» кны,
Схатәы бызшәа саҕхьо, изоуа аҔсаны,
Сышья, сыга, сбаҕча – зегьы гәцаракны,
АҔшәмара ныҕәыызгауа, схәышҕаара цханы,
Риешьяра салахәны еишьцәахаз зегьы,
Санзыҕамла сшәартоуп, башахоит са стәы,
Санзыҕала сшәартам, ихируп са сҒәахәтәы!

АДУНЕИ ИАХААНХАХЬАДА

Адуinei ду хшықәу Ғәәаралоуми,
Ихимфаазац адуinei уафҕы.
Уи ақәзаара шахәтоу ламыслоуми,
Ханықәцуа еҕныхәа хмоуа азәҕы.

Ханықәцуа халамыс рыхьчароуп
Хабицара, ақәыцшра ззынхоу.
Ханықәцуа ауафра хтынхароуп,
Ижәдырузааит баҕас уи шҳазхоу.

Ханықәцуа шәтышла хнаскьяргароуп,
Ишьтамҕауа ашәипхьыз ха хзы.

Ҳанықәтцуа ҳнышәнап ҳзыласхароуп,
Ғәнаҳарак ҳәа ахылмтцуа ҳаңсы.

Ҳанықәтцуа ҳбызшәа ҳгәы иқәәлароуп,
Уи иазбароуп ҳабзареи ҳаңсреи.
Ҳанықәтцуа ҳаңсы цәымзахароуп,
Ирлашауа ҳацқьареи ҳуаәреи!

Адуinei ду ҳшықәу ғәәаралоуми,
Ихимфаазац адуinei уаәгы.
Уи ақәзаара шахәтоу ламыслоуми,
Ҳанықәтцуа еңныхәа ҳмоуа азәгы.

САҢХЬАКАЗЫ

Саңхьяказы алак-әакра бзанцы сеастом,
Сышьта аныстоит, сымәәхәаста иазынхо.
Саңхьяказы испынгыло акгы сшаотом,
Агәра згауеит ма жәеинраалак шыстынхо.

Саңхьяказы схы мацара сеанысшәалом,
Зегь иаҳзеиңшу изацрытцуам сыгәтакы.
Зегь ззеиңшу, иехырцәәжәо срышьшәәлам,
Даргы саргы хзеицанылом мәақы.

Саңхьяказы сгәы снанагоит, сыргәыбзыґуа,
Саңхьяказы сгәы саңысуеит есқьынгы,
Иснарбошәа сцәаныррақәа зырцыхцыхуа,
Иснарбошәа шақа сымоу инагзатәны.

Заңхьякаҳәа изымхәыцуа дзакәхауазеи,
Дзакәхауазеи иззынмыжьуа кәырчак.
Иаҳауазеи, иибауазеи, изынхауазеи,
Иззанымтцо имәәхәастәғь шыәәқәәк?..

Саңхьяказы агәтеира сыцәмызуанда,
Убри амәәғь исызкаәтонда аңхзы!

Сапхьаказы иҕасташа сзахьзауанда,
Нас сшымашшрыз, ак сылшазшәа пхьазаны!

* * *

Стема ахьнымтәо аҕсабараҕ,
Срифма ахьпымтәо ашәахәараҕ,
Сымџа ахьнагоу аешьараҕ
Игалааит сыбжы!

Зымч еитамхо ргәалакараҕ,
Зхәыцра еикәымтәо рцәалашәараҕ,
Зқәыпшра пхьамтәо рыбзиабараҕ,
Салахәзааит саргы.

Еицхандеиуа ргәахәтәыхьзараҕ,
Еицсолдатуа рхыпхьазараҕ,
Еицышәахәо ргәыргьа-ччараҕ
Иҕаз са сразьы.

Стема ахьнымтәо аҕсабараҕ,
Срифма ахьпымтәо ашәахәараҕ,
Сымџа ахьнагоу аешьараҕ
Игалааит сыбжы!

* * *

Сгәы камыжьюа, сус тамыжьюа,
Схаҕа сымч агәра згауа,
Сџызцәеи сҕызцәеи гәыгәтамыжьюа
Ргәы аҕаташья сахьзауа,
Псра нмыжьюа, бзара нмыжьюа,
Иахьсыхәтоу сыгедырбауа,
Ауадаџра сгәы ацәкамыжьюа,
Сгәи сшьамхи еибагауа,

Убас ыттрак исызнагонда,
Аамта, аамта, җәхәра змам.
Убас ыттрак исазонда,
Схазы уаха акгы сҗахзам.
Қәнагеи қәнамгеи еиламыжбуа,
Иахьсыхәтам са сәаламыжбуа,
Цәгьеи бзиет ртәи еилкаауа,
Иахьахәтоу сәахәи сәәауа,
Иахьакәзам сәәәамыжбуа,
Саңхьаҗаз хара сыңшуа,
Сышьтахьҗагы абзиара ныжбуа,
Са сәбабаа-ңса сзырхауа,
Убас ыттрак исызнагонда
Аамта, аамта, җәхәра змам.
Убас ыттрак исазонда,
Схазы уаха акгы сҗахзам.

АҚБААД, ИУЧХАЗОЗЕИ!

Ақбаад шкәакәа, уңырны уртәоушәа,
Иучхауеит зеггы рнапқәа.
Шака рхәозеи, – мәахәастоушәа,
Угәышңы иалдоу аңәахәақәа!

Зеггы рзыхәан уа ушахәтза,
Ишьтамырзгоу баҗатас,
Зеггы рзы уҗоуп угәи рахәтза,
Ахаангы усоуп ура утас...

Ашәышықәсқәа рыцәгьа, рыбзиа,
Нбанла иҗазыәуа згәәәы,
Изҗарула зеггы рсиа,
Архивқәа рахтынраҗы...

О, ақбаад, ақбаад шкәакәа,
Мхәырс иамоу ауаәы иңьа,

Иахзыхьчала, имырхэанчакэа,
Аҫаарыхкэа рчыкьмаҫа!

САРА СУАЛҪШЬА

Сара суалҫшьа – иҫаҫдашоуп,
Са сааҫсаргь, иара ааҫсауам.
Сара суалҫшьа – уи аиашоуп,
Са сыҫсыргь, иара ҫсуам.

Сара суалҫшьа – ҫсахра зкэымло –
Ауаф изыхэан ауафроуп,
Шәиҫхьыз знымло, гәнаҫа зҫымло,
Аиоызара алахьынҫоуп.

Убри ауп са сзыргәәтеиуа,
Сызмыртынчуа, схәыҫра злоу.
Убри ауп са сгәы зызнеиуа,
Сөымҫа хәыҫгы ҫсыс иахоу.

Сара суалҫшьа – иҫаҫдашоуп,
Са сааҫсаргь, иара ааҫсауам.
Сара суалҫшьа – уи аиашоуп,
Са сыҫсыргьы, иара ҫсуам,

АҫЛАҚӘА, АҫЛАҚӘА...

О, аҫлақәа, ижәдыруанда,
Бзиа шәшызбауа сара,
Шәара шәзыхэан исылшауанда,
Ажәа кәандақәа рхәара!

Уахгы-еынгы зшьапы икәгылоу,
Шәарт аҫлақәа, тәара зкэым,

Зхатә ңсҗазаара иахатҗылоу,
Изымуц бзантык иакәым...

Азын изшәызто зуапа шкәакәа,
Ааңын зкабақәа иатәахо,
Ғагаланғыы имырқьақьакәа,
Зыхьтәы хтарҗа әежьқәа зхоу...

Аңсаатә рашәа зхачырчыруа,
Шәызмоу шәарт ахтынратас,
Ғштәы-хкыла изырцырцыруа,
Зхатә ңсабара доухатас.

Шакаф рымаза шәтәахуазеи,
Реиңылара шахатра азуа.
Шакаф рқәыңсычхабжь шәахауазеи,
Реибагәзра шәәғапшуа!

Аицәажәара шәа шәакәитзам,
Аха игәныжәгом уи зынза.
Аицныңкәара шәынасыңзам,
Ус ишоуп шәа шәлахьынҗа.

О, атлақәа, ишәахәахонда
Шәара шәзыхәан смахәғақәа.
Қәа-цәгьеи сы-цәгьеи рзыхгонда,
Шәара шәеиңш сцәахәақәа!

* * *

Аңсҗазаарағ са смал ду ыкам,
Аха ихьаазгауам акгы,
Сызлабеиоу сара сғы иказ –
Ауафьтәыфса қьиа игәы...

Аңсҗазаарағ сҗатәах ду ыкам,
Аха игәнызгауам акгы,

Сызлапагыоу сара сёы иҗаз –
Анапхыцқа – есқынғы...

Аңсазаарағ ахандеира –
Абри ауп са сыңсыңтры.
Аңсазаарағ аиаша азнеира –
Абри ауп са сығәтакы.

Аңсазаарағ са смал ду ыҗам,
Аха ихъаазгауам акгы,
Сызлабеиоу сара сёы иҗаз –
Ауафытәыфса қыиа игәы.

* * *

О, ихазгәакыоу аңсабара,
Зда ххәартазам азәгы,
Аңсабара, уара уңшзара
Аңсазаароуп ауафы изы.

Ауафытәыфса иоуп ухшара
Зегы иреиғу, зегь зылшо,
Ауафытәыфса, идуу зылшара,
Аңсазаарағ зегь зызбо!..

Аңсабара, узакәхауазеи
Ауафытәыфса иңсы анухам,
Аңшзарагы иазууазеи,
Ауафытәыфса дануғам.

О, дахумбаан, аңсабара,
Ауафытәыфса илахынҗа,
Уаргы ихьчала ибзиабара,
Игәхәтәы-мә дахыгза!

САРА СЫМҘА

Сара сымҘа - сөызцәа рымҘоуп,
Згәахәтәы иахьзо.
Сөызцәа рымҘа уи разкымҘоуп,
Ииашаза иахьцо.
Убри амҘоуп сгәатца итыхо,
Сгәыцрақәа заазо,
Сымч рҕыхо, цхьаҕа исыхо,
Схәыцрақәа зразо.
Убри амҘоуп имырхәанчакәа,
Сөымтәқәа ирцску,
Сыламысгыы мырцхашьакәа,
Са схаҕа исразку.
Убри амҘоуп сиашьара
Анасыцқәа зну,
Еицызгало сымч-сылшара,
Адгьыл сахьацну.
Убри амҘаҕе исуалу здыруеит:
Ацхзы нкакьо,
Махәғалоума, ашәалоума,
Аеаҕра ажәла кьо,
Адгьыл гәакьяҕе ахандеира,
Хатә цьабаала счо,
Адгьыл гәакьяҕе цхьаҕа анеира,
Ацсҕазаара хьчо!..
Убри амҘаҕе имаацсароуп
Сара сымч-сылша.
Аеырхьшәашәо еикәымтәароуп
Сара сгәеисра ашьа.
Убри амҘоуп мөас исзалдоу
Иахьатәи сдунеи,
ИсымцәыжәҘоу жәҘан сахьалоу,
Акосмос ахь санҘеи!
Убри амҘоуп знапаҕы икоу
Сыбзарей сыцсреи.

Убри амѡа салыхѡдамкѡа,
Сара сышьта антѡоуп,
Сара сзыѡан ишѡартазамкѡа
Мѡамшны ишьтаѡоуп.
Убри амѡаѣ исуалу здыруеит:
Аѡхзы нкаѡь,
Махѡѣалоума, ашѡалоума,
Аѡаѡра ажѡла ѡь,
Адгьыл гѡакьяѣ аѡѡарыхроуп,
Хатѡ ѡьабаала сѡо,
Адгьыл гѡакьяѣ ѡхьяѡа анеироуп,
Аѡсѡазаара хьѡо!

САЖѡЕИНРААЛА АЦѡАХѡАҚѡА

Абылра иаѡѡымшѡауазар,
Агѡыѡьра аарѡшны,
Аѡѡѡырѡа иаѡѡхьамѡуазар,
Ргѡышѡы аартны,
Аѡѡѡараѣ изжѡылауазар,
Аиааира агаразы,
Аиѡызара азѣырѡуазар,
Уи ѡуба азуны,
Иахьяхѡѡоу изѡѡажѡауазар,
Са сбызшѡа хьчаны,
Убысѡаноуп ианырзаанхо
Сыѡсѡазаара аѡѡых,
Убысѡаноуп ианахаанхо
Сышыѡѡсѡѡа рѡоурых.
Сыламыс рыззыргауазар,
Са снапхы мѡьяшьуа,
Саѡсуара аздырѡауазар,
Рыблаѡѡа мхѡашьуа,
Рыбжьаныѡра анаалауазар
Сара сыѡхьярѡа,
Сылашараѣ кѡиѡра руазар,
Ѣыѡѡаара ѡамѡа,

Сымцабзаә изкаччауазар,
Рыцпхькәа нашьтуа,
Убысканоуп ианырзаанхо
Сыңстазаара акәых,
Убысканоуп ианахаанхо
Сышықәсқәа ртоурых!

БСЫДГЫЛАНАТЦ

" "

Бгәы бзырхьуа жәа схәахьазар, саҭабымтан,
Саҭабымтан зеггы рзыхәан сеилкааны.
Ибдырузаанит, ибтахызаргь ихабымтан,
Бара бәаҭхьа маза шсымам ицәахны.

Сацәымфашьо сара издыруеит цсраенынза,
Схьаакәа зхьаау бара шбакәу ичханы.
Бацәымфашьо барггы ибдыруаз бгәатцәфынза,
Бара бшыкоу сара сзыхәан цсынцырны.

Ҳаҭстазаараә бнапсыргәытца ҫаҭахазаргь,
Ихалалуп ба быҭхзаша сара сзы.
Ҳаҭстазаара қьафурала иаххахамгазаргь,
Аизыгәдуруп ҳазлаҭагьоу есқьынггы.

Бсыдгыланатц – малггы-шьалггы срыҭашьыцуам,
Бсыдгыланатц – хьымзг згом ауафрафьы.
Бсыдгыланатц – иахьакәымггы сымфохытцуам,
Ус анакәха, сарггы сыказ ба бгәафьы.

ИҢАМШӘАЗО АЕТЦӘА

Аетцәакәа цеицеиуа жәфангә ианыцчало,
Ашамтаз са исцәызуеит
рҫырғыбла шанхо.

Мши-цхи урт ирзеипшны, еиньпхало,
Изцеиуам иахеипш иахьа илашо.

Аха, абар икаччоит акы алашара,
Сыцсадгьыл агәеисраә
имкьаҗеит шыжьы.
Ара Кавказынтәи са избоит ахьыцәцара,
О, абан, нахьхьиза, Кремль ахаҗы.

Илашоит уи аетцәа ицырцыруа
хьыпштәыла,
Иахьа сыцсадгьыл мраны иахаччоит.
Игәырҗьо аҗьажәлар рашәа гәырҗәыла
Иазнаәуеит, мыч дула риааира
дырҗәҗәоит.

Игәырҗьо ҳацсадгьыл, игәырҗьо ацсабара
Иалаччоит, еиҗасуам имәашьо бзанцы.
Уи зәаҗхо аҗьажәлар ирымоуп
гәазҳара,
Уахгьы-еынгы азеипшуп, ипчоит
имраны!

АҢСНЫТӘИ АЗЫНРА

Ибахза асы ауеит аҳәылыҳәа
Ерцахә ахра агәышпдахьы,
Нас илбаауеит агәыдыҳәа
Кәыдры ахықә – ацшаҳәахьы.

Уантәи, иамехакны аҗаәа,
Аеыртынч иауеит, иауеит,
Зегьы ирнаало, зегьы ирхаәо,
Пшьаала архаҗа илбаауеит.

Шьха иннакылом, бна иннакылом,
Иннакылом уи азгьы...

Даҕаа җштәыкгы аднакылом,
Асы шкәакәа җшза, асы.

Ус амшын ду иныҕыңгылоит,
Амшын Еикәа, згәы еилашуа,
Уа, аҕәараҕы аҕааннакылоит,
Ампахьшь рышхақәа ағшыуа.

Нас, азынра, с-Аҗсынтәылағ
Уаргыы уаама ҕырҗхара?
Җаибаргәыргыо, усы хацәгылан,
«Ғааныбзиала!» – ххәоит ҳара.

О, азынра, ес-уажәанеиҗш,
Абас лыҗхала уаҳзаала,
Аха аамтала ушаҳзаауеиҗш,
Ианаамтоуггы ухала уца!

АҢСУАРА

Сара сгәы узыҕан,
Сара сгәы узыҕоуп
Саҗсуара, есқынгыы.
Уара иутәын,
Уара иутәуп
Сара сыгәгы,
Сара сшыагы.
Уара иухшеит,
Уара иуаазеит
Сыламысгыы,
Сказшыагы.
Уара исзааугеит,
Уара исурҗеит
Схатәы бызшәа еикәырханы.
Уара уҕы сыҕан,
Уара уҕы сыҕоуп,

Уара сыхъча санцсуаггы.
Аха иуаџџоу
Ашџак сызџџонда,
Апоетра саџнатцы...
Уџаџхъа исуалу сзынаџзонда,
Уара ишустарыз сыџсы!

* * *

Наунаџза џара џаџоу џаџхъшоит,
Меиџзараџда иџарџазшџа адунеи.
Иахъазыџџан џара иџамоу џџнаџхъшоит,
Иаџзымхоушџа дасу џнаџхандеи.

Азџи-азџи иџамамџкџа еиџдашъыџџра,
џзыџџалозар зегъ џаџџџџа џџаза,
Зегъ џаџызар џанасыџ азхџыџџра,
Ишџассирхоз ауаа рлаџхъынџџа!..

џаиџаџшуа, џаблаџџа еиџџыџџамшьо,
Аиџабыра-еиџыџбра апату хъџауа,
џџа џаиџџозар бзанџыџ џа џаибамџьо,
Ишџассирхоз зегъ џуаџџаџџа!

Наунаџза џара џаџоу џаџаџамшьаџ,
Меиџзараџда иџарџазшџа адунеи.
Иахъазыџџан џара иџамоу џџнаџамшьаџ,
Иаџзымхозарџ дасу џнаџхандеи!

«АЛАШАРА»

«Алашара», «Алашара»,
Сџахџы еиџазџџо, сџџысеанџџа,
«Еџџаџџаа» роуми уабиџара,
Изырлаџџыџуа сыџхъарџа.

Зда са схэартам, «Алашара»,
Аңсуа ыымта ахэыштаара,
Уара иутэуп сыбзиабара,
Сымға зырлашо хара.

Услахьынцоуми, услактоуми,
Исымфанызоу есқынгы.
Сшьамхы ғәғәоуми, сгәы ңьбароуми,
Сылашара узбонацы.

Бзиа урбааит, пату уқәыртцааит,
Сара исеиңшны зеггы,
Сыңсы узынхааит, сгәы уқәлашааит,
Стынчза са санңсуагы!

АМҒАДУҚӘА АХЬЕИХАГАЛО

Зымғажәаста адәы ианхало
Иажәеинраалоу цәахәатцас,
Амғадуқәа ахьеихагало
Зны дазкылсуеит пшаағцас.

Нас дызнылан пхьақа дцаша
Иарбан, иарбану руақы,
Игәахәтәы дахьызыгзаша,
Шәипхьыз ақәымкәа игәтақы?

Уи идыруамашь ишуадафу
Амғадуқәа злацауа,
Уи идыруама иразқы ахьтафу,
Дахькылнаго илахьынца?!.

Амғадуқәа руак ғадароуп,
Руак лағьароуп, еимашьшы.
Руак цағьароуп, руак мардароуп,
Абнаршәыра еиқәа ахашьшы.

Руакаҕ ашәтқәа аныңсалоуп,
Имрахәагаха рыңштәы...
Руакаҕ амца-шыра антәалоуп,
Зегь ңыхзашала иртәны...

Нас дызнылан ңхәаҕа дцаша
Иарбан, иарбану руақы,
Игәәхәтәы дахызыгзаша,
Шәиңхыыз ақәымкәа игәтәқы?

Рейкәатқыртаҕ зегь еиңшушәа,
Ибла ихгылоуп уажәазы.
Рейкәатқыртаҕ зегь мөамшушәа,
Ауп ишибауа ихазы.

Дхәыцуа дгылоуп дрыбжәахазшәа,
Дгылоуп иблахатц гьежьюа,
Дгылоуп зегь ицәеилалазшәа,
Иарбан шыта дызлацауа?!

Уа ихатәы мөа изалырхуазар,
Ихаразаргь уи ахьгоу,
Дацәымшәароуп – ихәмтәзаргь,
Данылароуп зыгәра игоу.

Зымөахәаста адәы ианхало,
Иажәеинраалоу цәәхәатцас,
Амөадукәа ахьеихагало,
Зны дазкылсует уи ңшаәтцас.

ҢШЫЫ-ЗТЦААРАКИ РҢАКИ

Ишңартәху са сыблақәа
Сыңсадгьыл гәакья рбаларцы? –
Зегьрейха агәыграқәа ацны,
Ңынч нхамөала иҕианы,

Зегърейха мрала иҗазны,
Зегърыла иҗшзаны!..

Ишҗартаху са сыблақәа
Сыжәған гәакьа рбаларцы? –
Зегърыла игәзырхаган,
Җстҗәа хымкәа, ицқаны,
Зегъ риетәахәқәа лашарбаган,
Икыдыҗчало зегъы рзы!..

Ишҗартаху са сыблақәа
Аиҗызара рбаларцы? –
Зегърейха иааира гаган,
Зегърыла агәра ганы,
Зегъ реиҗа имч-тгаган,
Җсахрак ақәымкәа бзанцы!..

Ишҗартаху са сыблақәа
Ауаҗытәыҗса дырбарцы? –
Зегърейха разк иманы,
Зегърыла дығәғәаны,
Зегърейха даҗшәыманы,
Зегърыла игәы тганы!..

* * *

О, ишҗастаху аҗсабара,
Са схазы акәзам, зегъы рзы...
Иҗаларцаз агәахәтәыхьзара
Зегъы ирзеиҗшу җсынҗырны!

Зегъ ирзеиҗшу иацәшәатәума,
Ухы ақәҗаргы – уҗсзауам
Зегъы ирзеиҗшу кәыншьатәума,
Зегъ ирзеиҗшу, хәы-змазам....

0, ишҗастаху аҗсабара,
Са сказы акәзам, зеггы рзы...
Иҗаларцаз агәахәтәыхъзара
Зеггы ирзеипшу җсынтцырны!

АБРИ АДУНЕИАҢ

Абри адунеиаҢ ибаргәузеи
Гәырҗа змамкәа зус иаҢу!
Абри адунеиаҢ закә ус дуузеи
Ауафәтәыҗса изыҗшу!..

Ауафәтәыҗса, уи дилароуп
Аразкымҗаз дықәҗаны.
Ауафәтәыҗса изхалароуп
Аҗсабара данцәахәны.

Уи солдатҗас ихчалароуп
Ауафәтәыҗса рыҗсынтцы,
Уи дыканатҗ бзабаа ибароуп
Иҗьабаакәа зеггы рзы.

Абри адунеиаҢ закә ус дуузеи
Ауафәтәыҗса изыҗшу!..
Абри адунеиаҢ ибаргәузеи
Гәырҗа змамкәа зус иаҢу!

* * *

Сеидру, сеидру шака гәнызго,
Шака хәа җызго,
Аха, сфызҗәа ааигәа шәанызбо, –
Иарбан сызурго!..

Иарбан усқан сыззымиаиуа,
Са сгәәхәтәы сахьзо.
Ащызцәә срыцны, санынеиаиуа,
Рыжәәахыр ансоу!

Сгәыҕра сщызцәә ирымадамзар,
Схала сеикәзырхой...
Сщызцәәрҕ сара сыбҕа гәгәамзар,
Слахынҗа закәхой!..

Сеидру, сеидру шаҕа гәнызго,
Схәыцрақәә еикәашәо,
Аха сщызцәә ааигәа шәанызбо,
Иарбан са сзыцәшәо!

АБЗИАБАРА АМЦА

Абзиабара амца ищым романуп,
Ауащытәыщса игәоуп изша.
Уи иҗаулоу, иҗқьюу жәәануп,
Оумашәә иҗоуп аҕазшьа.

Абзиабара амца уаргәырҕароуп,
Уаргәырщароуп, иҗәахны.
Уи уахьчароуп, уи ухьчароуп,
Ламысла аҕаҗыр баны.

Абзиабара амца уаеиҕароуп,
Уабылуазарҕ уеилкааны,
Иаҗаххозар җоуба ауҗароуп,
Ухы ақәуҗароуп иҗҳаны.

Абзиабара амца ищым романуп,
Ауащытәыщса игәоуп изша.

Уи итцаулоу, ицкьоу жәѡануп,
Оумашәа икоуп аказшьа.

АУАА РЗЫХӘАН

Ауаа рзыхәан иуухьоузеи,
Ухазыхәан уқәпауеит.
Ауаа рзыхәан иухәахьоузеи,
Ухазыхәан ухәхәауеит.

Ауаа рзыхәан иааурыхьоузеи,
Ухазыхәан унхауеит.
Ауаа рзыхәан иаанужьхьоузеи,
Ухазыхәан иугауеит.

Ауаа рзыхәан ақьа иргыла,
Ухазыхәан – уи уашьтан.
Ауаа рзыхәан ахан ргыла,
Ухазыхәан иарс атәѡан!

ИСАЦӘАЖӘОИТ АЦӘҚӘЫРҚАҚӘА

Исацәажәоит, сгәы дрыгәгәошәа,
Ҙынчра змам ацәқәырқәқәа,
Исацәажәоит исдыртцоушәа,
Сара исзымдыруа абызшәа.

Исацәажәоит хатә бызшәала
Зны рҕырқәгъан, рҕырчны.
Исацәажәоит зны ашәала
Зны ажәала, рҕырхәычны.

Рыбжьы ахушәа збоит гәаныла
Амшын иалалоу азқәа,

Хатә җахәыла, хатә бжыла
Уаҗа идмырзуашәа рбызшәа.

Иҗамазам җарт мазажәа,
Еибадыруеит җҗазшыақәа:
Җанеицаажәогь иалоуп җажәа,
Ишаргамоу җа җагәқәа.

Исацаажәоит, сгәы дрыгәгәошәа,
Җынчра змам ацәкәырцақәа,
Исацаажәоит исдырцоушәа,
Сара исзымдыруа абызшәа

МАРТ ЦШЬБА

Амра ссирха, аҗара ацны, аацынра анаауа,
Март цшьба амш гәырҗаәҗәашоуп иаҗзаанагауа.
Абри амш ауп җеанызтцаз Аҗсынра аҗоурых,
Атәитәыхреи атәамбарей наҗ рышьтамта аных.

Убри амш ауп, изыншьалоу Аҗсынра уразҗы,
Еихызшьалоу, еиҗызгалоу җамшқәа ргәахәтәы.
Убри амш зхы ақәызтцаз ргәеисбжъ еиқәтәауам,
Убри амш, азы ашәа аҗызтцаз рычәааҗхыыз лаҗәуам.

Убри амш ауп, умәа ылызхыз, уҗызхыз Аҗсынра,
Убри амшоуп урылазыргылаз еишьцәоу рҗаацәара.
Убри амәаә ршьа анҗәалоуп бзантц еицакра зқәым,
Убри амәаә рбаҗа гылоуп фырхатцара згым.

Март цшьба уи амәа иқәуп, аацынра аагауа,
Аҗсуа идгьыл ианаалаша ажәла латцауа.
Март цшьба амш гәырҗаәҗәашоуп иаҗзаанагауа,
Амра ссирха, аҗара ацны, аныхәааҗхыыз җәауа!

ЛЫМАЦАРА

Аңенцьыр ашка санаахьяцш,
Лымацара дгылан уа,
Ашьжымтантәи амра ашәәпшь,
Лымацара дазыцшуа...

Хәыцрак дамоуп лымацара,
Лыбла-еиқәарақәа гәыкуа.
Ишқассиру лыцшзара,
Лыхцәы-еиқәара ду кахәхәә!..

Ишқассиру лҕацшылара,
Лзамға хәыцқәа тыцхаауа,
Аңенцьыр акны мрагылара
Иадызбалаз атыцха!

Дгәыднакылоит амра ацхара,
Шәәхәацқәала дкәабаны.
Сыбла аалкәызгеит анцәәхшара,
Сымәахылкьар хәә сшәаны.

Сеицанхьамцшыр сгәы иауамызт,
Дәәазнык уи лбаразы,
Аха сышлара иауамызт,
Изышьжымтанхом хәалцазы.

АИМАРА АШТАҒ

Аимара аштағ хгәашә аартны сынцашылар,
Сқәыцшра аамта аеыснардыруеит ицхаза.
Аимара аштағ ашьац иатцәара снылагылар,
Сеидарақәа зегь наспыртцеуеит уа сласза.

Уака ихьатцеуеит сара сбыргра, аемырххакәә,
Иахьысдыло схәыцра амшқәа ргәы сҕахәхәә.

Сгәйднакылоит аңша-ҕәанда мыццакзакәә,
Уа инеиааиуеит рычехырҕьяҕья сшыап хәычқәә.

Уаҕа ичча-ччо зегь скалт инахынхалоит,
Ргәалаҕара ҕыцбарахшәә сара сзы.
Сышнеиз гәазтаз ажәцарақәә рытра ихтәалоит,
Ичырчыруа рҕацәә ахьхырхыз сдырбарцы.

Уа зегь реиха дсеигәыргәауеит сан агәыраз,
«Нан, уаҳзаама, сызкәырбанхаз» хәә дгәыкны.
Абан сабгы, иажәә рҕәандо, дахьыспылаз:
«Дад, лыңхала иаҳзаалаша есеынгы!..»

Еимыздауеит са снейааиуа Аимара ашта,
Сан дыкәба-ҕәшәо, сахьнеилакгы, снапы лкуп.
Дсацәажәауеит гәадурала, лыхцәы ҕәашза:
«Нан, иубома, – хҕьаргәалца ду ңшыла итәуп!..»

Нас даахьатцын сан, ашьшьыхәә дхабыхатцо,
Дныкҕалауеит хә хматцурта акҕыѿрахьы.
Са снейааиуеит, зегь сыблақәә рзыхатцхатцо,
Сгәы сыхауа Дәаб азыхь аңшахәахьы.

Җытрак ашьтахь сан хазҕылтит, леадмырхала,
Акреицыфо уа хнейдтәалауеит хара.
Ишңахалалу сан уа иҕалтаз напы ңхала,
Ишңа ссиру ани аби рхәышҕаара!..

Сан дцәажәоит лгәы хәауа, лыҕераргама,
Лнап ҕәанда гәыҕатцагақәә сыхьшьуа:
– Нан, уаха уҕаз, иаугәышььозар... Уццакуама?
Унахалаңхьар, хәибамбари хазхара...

Сааңышәырччоит сара схәыцуа, аҕак мхәакәә,
Убриалагы идсырдыррац сышцауа.

Исыхэацшуеит, са сфымтра ргэамырпхакэа,
Исыхэацшуеит, рыба хаара схьырцшуа.

Исыхэацшуеит, ргэыцшаара смырбацэакэа,
Исыхэацшлар ртахгэышыоуп рыла траа.
Исацэажэауеит, дара рцас еиламгазакэа,
Ирынмырцшуа ишыгэхьяарго рца ибара.

Аха, ахэылцаз сара сбыргра қэыпшхазшэа,
Аимара аштаф хгэашэ сынтыцзуеит, сгэы цшаауа.
Ахэылбычеха, сани саби ргэы кастцазшэа,
Амѡа снықэлоит, Аќэаќоуми сахьяауа!

* * *

Мап, бзантыкгы сара исхаштуам
Сацсуа цацха ахэыштаара.
Уи ацхарра сзынанаштуан
Зынгы афронтаф, сыпшаауа.

Сцацха иснафаз ахалалра
Казшыа чыдоуп сара сзы,
Уа асолдатра, аенралра –
Зеггы азеицшуп сыцсынцры.

Сцацха ацхарра сгэы ахьазтынчу,
Бзанцы сеастом агэырѡа.
Уа иалагеит сара исцзынцзу
Сыцсадгыл гэакья агэбылра.

Сцацха икылыцчауеит амра,
Иќэыхэмаруа ацэардагэы.
Абла шхамра, абз шхамра
Аќэыблазааит уа сцэашьхэы!

Кәазтга зацәык амацара
Иазырцхом ахәыштаара.
Етәа зацәык алашара
Жәәан азырцшзом зынза.

Цла зацәык, егәа ишәтыргы,
Иазуам бақчара адәақы.
Рахәыц зацәла ачамгәыргы
Излах-қыххауам абжы.

Азәы зацәык инапала
Иалшом ацқа тбаа ахцара.
Азәы зацәык ибзиабарала
Изықыоума атаацәара...

Ус анакәха аҗееидкылар
Зегы рзын имаҗәахәуп.
Ацсазаарақы аиқызара
Зегь реихагы иаҗахуп.

САРА СГӘЫ

Цхәақа исыхоит, шыҗахьқа ицашам,
Иқанаташам еиқәтәара,
Са саацсаргы, иара аацсашам,
Аус сызуанда сгәазхара!

Са сышларгы, иара шлашам,
Сыцкәынра ақәрахь сырцшуа...
Стәанчаөхаргы тынч сартәашам,
Маза-аргама сызқытуа.

Сажэинраалаҕ ианхауанда
Сара сгэеисра аҕэырчха,
Сажэинраала зыбылуанда,
Сара сгэеипш, имцаха!

Сгэы иадыруеит, имѡахъшам,
Сара сымѡа шгоу хара.
Са саацсаргы, иара аацсашам,
Аус сызуанда сгэазхара!

СЛАХЫНЦА

Шаҕацъара сургэыргъахъоузеи,
Са сгэыхэтэы сахыгзауа,
Шаҕацъара сужахъоузеи,
Амца сыжэтцаны сбылуа.

Шаҕа гэырѡа схугахъоузеи,
Сцэашыы-блақәа тыблаауа.
Шаҕа гэыргъамш сурбахъоузеи,
Сгэыгыртә амѡақәа цшаауа!

Ишакәхалакгы – сымч еибүтөн,
Иузрыжәуан сара сшыа,
Ацстазаараҕ уара иустон,
Зда са схэартам аҕазшыа.

Сара саамта ҕыц аамтаназ,
Аңышәа сударц утахны,
Са сычкэынра уақәгыгуандаз
Усеигзауамызт аказы.

Уажэшьтагы сықәра ҕанумшъан,
Са суңыларгы сышлаза.

Уара исзуухьоу схаштуа цьумшьан,
Зыда схэартам слахьынца!

О, СЫШЫҚӘСКӘА

О, сышықәскәа, саташәымтан,
Гха сьмазар шәара шәфы,
Ухәан-схәанқәа акгы хашәымтан,
Са саартуп шәа шәнапафы.

Сыгәгы аргамоуп, цәахы амазам
Са сыңсҗазаара зеггы.
Аха афсҗаара самаразам,
Уи аныңшуеит са схы-сҗы.

Са сышықәскәа, акгы шәцәыззом,
Рҗабаа сьдуп азәырфы.
Аха абзиара җаитцар иззом
Ауафы изыхәан ауафы.

АҢАДАРАХЬ

Ихаракцәазаргь аҗадара,
Схамлар уахь са сгәы иауам.
Ихьамҗазаргь са сеидара,
Сгәалаҗара хьатцра ауам.

Аҗадарахь ашьха сбартоуп,
Арҗаш дуқәа сырзыңшуеит.
Уа са сзыхәан иңсшьартоуп,
Сгәи сшьамхи еибагауеит.

Сгәы ахьсыхо, сшьамхы ахьсыхәо,
Ңадаҗоуми схы ахьсырха.

Зыхь хьшәашәак са снаҕыхәо,
Сызхалондаз хәылбычәха!..

Аха сгәалаҕара ааихәләхәр,
Иарбан халароу сызҕу?..
Ашадара сшаҕоу скахар,
Нас лаҕыроуп исзыпшу.

Алаҕыроу?.. Иутахымзаргь,
Уи мариоушәа аеунарбоит.
Алаҕыраҕе угәуеанымзар,
Иара ахала улбаанагоит.

Ихаракзазаргь ашадара,
Схамлар уахь са сгәы иауам.
Ихьамтазаргь са сеидара,
Сгәалаҕара хьатцра ауам.

* * *

Сашәакәа устоит, сажәакәа устоит,
Иустәуеит са снапгы.
Сышәтқәа устоит, сыхәшәқәа устоит,
Иустарц сылшоит сҕацахәгы.

Сымышқәа устоит, сытцыхқәа устоит,
Иустәуеит са сыгәгы.
Сшызара устоит, ссызара устоит,
Иустарц сылшоит са сыпсгы.

Аха азәгы исызудагәышьом
Сара сҕынць ахәыштаара.
Уи схазыхәан истахгәышьоуп,
Уи иахтнысцоит зегь сара.

САН ЛЫГӘТЫХА

Аибашьраан еибаргәтеиуан
Ихәыцуа, ханацәа зегьы.
Анцәа дихәо дматанеиуан,
Згәы тынчмыз сан са сзы.

Заҕантә сиетцәахә дазҕшхъазыз,
Уи кыдшәархәа дацәшәаны,
Заҕантә лагырз лцәаххъазыз,
Лоунытә сан лгәы цшааны...

Са сылымкаа агьама лбомызт,
Раҕхъаза иҕалоз аҕа,
Лхы ахыбаауа, дычәатәомызт,
Лычелырцхарц ха ххәыштаара.

Хгәарабжьарахь шьоук ныбжьалар,
Измааноузеи хәа дыцшуан.
Ғымтзакәа азә хашта дталар,
Иихәарызеишь хәа дшәауан.

Уи лыгәтыха мца-кьоуқьадуа,
Дааннажьуамызт аешауа,
Зны дыргәақуа, зны дыхәшьадуа,
Лара илыцын иасымша.

...Сан ахәыцра лҕылзацәгама,
Са сеибга санылзаагьы.
Ианыцшуеит лказшьа аргама,
Гәтыхак шлымоу иахьагьы...

Сан лыгәтыха шәартамхонда,
Нас ахәыцра дшацәцарыз,
Сан лыгәтыха зтынчрахонда,
Нас дгәырҕо дыштәарыз!

Нас ианбыкәу ианыңтәәхаша
Аибашьра атызшәа рымхәо,
Гәтыхада анацәа аныҕалаша,
Рхақ ду ртеицәа инарыгзо?!

СЫМШЫН ЕИҚӘА

Сымшын Еиқәаз сгәы цаулоуп,
Сызхыңшылом сызхара.
Сымшын Еиқәағ изыхгылоуп,
Зда са схәартам Аңсынра.

Сымшын Еиқәа бзантцы ихцаалом,
Цсуа гәушәа изрыңхауа,
Аеакәабоушәа сымра анзаало,
Ашәаңшь ссируп хәылбыҕехала.

Сымшын Еиқәа схәыцрақәа алоуп,
Уи сартынчзауам зынза.
Избан акәзар итәәхны иамоуп
Акыр ахтысқәа рымшынца.

Сымшын Еиқәа ада исазхәауада
С-Диоскәриа алахынца,
Амшын мөахәаста сзырбауада
Сабдуцәа рыцхақәа злаца...

Сымшын Еиқәа иамардазар
Амхацьырқәа рыңсынцры?
Уи атдан цшьаала изаатәалазар
Урт рылағырз аезаны?

Рқәыңсычхара хьамтабжь акәзар
Ацәқәырпақәа бжьыс ирху?

Урт рынасың агәырѡа акәзар
Са сымшын цштәыс иаху?

Сымшын ацша ианаргәаауа,
Аеыснардыруеит уи аказшьа.
Саргы ахәыцра чыда сҗаауа,
Сынхықәтәалоит ақәара.

Избан акәзар – зегьы ирхаануп,
Зегь адыруеит лабҗаба,
Сара сзықәан уи романуп,
Иажәеинраалоуп ацқәырҗа.

АХӘЫҘҚӘА РЗЫ

МШЫБЗИА, АТЦАРА АМШ!

Рыңсы ршьейт ха хамч-халшара,
Ицәйт хмахәҗәқәә,
Ахауа беиа, амра-ңхара
Рныңшуп ха ххаҗқәә.

Ацара амш, ацара амш,
Иааз игәырғьатцәә,
Ха хаңылоит хақәло мшамш,
Ашколаҗ иаст атцәцәә.

Хара хауми гәырғьарала
Аңхын зыңсы зшьаз,
Избанзар хаазоит бзиабарала
Хаңсадгьыл хзыхшаз.

Хаңсадгьыл ауп аразкы хазто
Харт хшеибаку,
Хаңсадгьыл ауп ишхазхаз гәазто,
Зегьы зылаңш хху!

Мшыбзиа, арцага шәкәқәә,
Мшыбзиа, аҗәардә!
Мшыбзиа, ашкол-шәәқәә,
Хгәы зырҗыхо шәарт!

АХЬЫБҒАР ШӘАХЬ!

Шәхацәәжәәуейт шәара аччахәә,
Ихахәо хабацәә рбызшәә,
Шәахьахңыло иахьа аңыңахәә,
Жәфанка ххалоит хңыруашәә.

Уи ҳа ҳғәалаґара еибнаґоит,
Иарлахғыхуеит ҳа ҳлақта,
Пґхьаґа агәыґра дузза ҳнаґоит,
Бзанґы ишмызуа ҳа ҳґыхәтәә.

Шәара шәами иназыґзаша,
Ға ҳазхьымзо, шәә шәәхьза!
Ижәбома ҳаамґа ццакны ацашьа,
Уи ґыруеит, зыґшрак ґамґа.

Ғаамґа гәырґяхә, зегь зыхғәаґуаз
Октиабр дуззоуп уи зыґшьа.
Ишәхашәмыршґын ишбираґхаз
Шәә шәәбацәә ргәышґ ашьа.

О, ахьыбғар, згәәхәтәы иахьзаша,
Акреилышәкаа, акрышәґа,
Шьаґамырзган иазыґкалаша
Ғабиґара алахьынґа!

АБҒАХӘЫҢЫ

Уахык зны абґахәыґы,
Иагарц уи акәт хәыґы,
Акәтқәә рыґрағьы,
Инкылґш-аакылґшуа,
Инкылкәыр-аакылкәыруа,
Инкылафөы-аакылафөуа,
Аеыргызмалны инеит,
Аха ассир ианиеит.
Раґхьа арбағь ду ґарґарит,
Ашьґахь акәытқәағь маґарит...
Уи иацәшәән абґахәыґы,

Аанда инкылсын, акэыт хэычы
Ахъазымгаз агэы иаго,
Афытца ахэхэахэа азы ыкэкэо,
Ишлеиуаз, ашьацхэа
Иакит иааимлахэа.
Анаашацэҕыа, шыжымтан,
Ари збаз ааизан: –
Ишцазааури, иахшыру,
Ашьацхэа иамхны ихашытру,
Ма даеацъара иахтиру? –
Рхэан, ажэа еимдырххейт,
Шьоук анс рхэейт,
Шьоук арс рхэейт,
Шьоукгы рлабақэа дырххейт...
Аха иара абгахэычы,
Иаарыцхатэны ахафы,
Иназыцшын акэт хэычы,
Иаакэыцсычхан ус ахэейт:
–Шыта сшышэмышытуа збауейт,
Аха сшэыхэауейт зегы,
Сшэымшыыр амуазар уеизгы,
Исхаргылан акэт хэычы,
Акэтцарахь схы рханы,
Акэтқэа рааигэара сышэшы.
Акэтцара цхыаказы
Ибаҕахааит сара сзы!

КЭЫНТА ХЭЫЧЫ ИЦХЫЗ

Кэынта хэычы дыцэан дтахэхэа
Ауадаф, ианду лшыапафы.
Цхыбжьон акэын, икаууа,
Ҙынчран уи афнатафы.

Аха ацәа даалтын пшыаала,
Ҷааитит Кәынта хәычы абас:
– Нанду, пхыз избейт мцәыжәәала
Спырны схалозшәа псаатцас.

Амра сыкәыччон, Ҷынлан,
Игәазырхагазыз шака!..
Ашәа хәо ацсаатәкәа спылон,
Бахча дукгы збон цака!

Сахьцоз сымәа лашарала
Сәапхәа иаркаччон акы,
Сцон, сцон, сцон сыхиаала...
Санду, измааноуи уеизгы?

– Уанду ура дукәырбануп.
Пхыз бзиа збаша, снан,
Упыруазтгы уи заманоуп,
Иузхауейт, – лхәейт дааччан.

– Амра, нан, ацсадгыл акәхап,
Гәцаракра узтауа, узаазо...
Ацсаатә иупылаз уөызцәа ракәхап,
Ура уеипш згәахәтәы иахьзо!

Абахча иубоз уи школхап,
Сынтәа удалойт, аханатә.
Умәа зыркаччоз ашәкәы акәхап,
Урткәа пхызла иубойт уажәнатә...

Уанду дукәырбанхааит,
Пхыз бзиа убеит, снан,
Акала уейцахап хәа умшәааит,
Уажәшьта уцәа, – лхәейт дааччан.

АН ЛАШӘА

Уцәа сарҕыс, сыпсы ахаара,
Иузхауеит мзаҕатҕас!
Уара уеиҕш быжьыы ахшара
Сара шәсаазахьеит абас.

Нап удкыла угаратҕами,
Угәахәтәымҕа ду азхап:
Ҕхьаҕа иузцшу гәырҕа аамтҕами,
Уцсадгьылаз ухәартахап.

Аетцыс тҕами ашта-хкаарахь,
Узхар рашьшәа инькәуцап,
Асар гәартцит адәы иатцәарахь,
Иутахызар, урт ухьчап.

Ма ара уаангылап бригадирны,
Хколнхараҕ уааххагыл,
Аеаҕра аазашьа, анхашьа дырны,
Азеиҕшнхара атәы гәынкыл!

Иутаххозар, хмаҕазиа
Уныцдалап аба шәауа,
Ачыт, анарма, абамбазиа
Изтаху рзы ихьжәжәауа.

Еигьушьозар, умч мшаҕо,
Ушахтиорны, ахахә ҕеуа,
Ахьеиқәатцәа уцсадгьыл иаҕо
Уцлаб, уҕызцәа рахь ҕытуа!

Иутаххозар, ахьшьыцбеиҕш,
Жәҕанахь аҕыршьа удырцап,

Ма укапданха, идуны удеиҥиш,
Амшынгәахь аҥбақәа угалап.

Бзиа иубозар уа фицерны,
Ужәахырқәа еилыбзаауа,
Афырхатца ихъз ума, ухирны,
Хуеигәыргъап уанаҳзаауа.

Уцәа сарҥыс, сыҥсы ахаара,
Иузҳауеит мзаҥатас!
Уара уеиҥш быжьы ахшара
Сара шәсаазахъеит абас.

АМҠАХӘАСТА

АмҠахәаста хәыч игоу
Дарбан зышьта аным,
АмҠахәаста, хара ицоу,
МҠас иҕәыншьатәым.

АмҠахәаста дырпшзоит
Ашәтқәа рдәыкрын,
АмҠахәаста дырлашоит
Мра шәахәазқь ҥрын!

АмҠахәаста зышьта ану
Аныҕәашья итцауеит,
Ҧхьяҕа хирмәа ззыҥшу,
Дгәыргъатцәа изҳауеит.

ААҦЫН

АаҦын, иссиру, идууп улшара,
Угәыргъоит уеикәаҥхо,

Ишәтит абахчатцла еихаҳара,
Зынза ипшзахо.
Икакачит адгьыл, аңсабара,
Мрашәэхәа рхыччо,
Арха, аґаґа, абна, аккара –
Зегь ґыхт еилыцьцьо.
Ааңын, иссиру, идууп улшара,
Ааңын зегь заазо,
Ааңын, сымыш, сылашара,
Умыццакын уанцо!

АИОЛКАЗ АШӘА

Аиолка бзиа игәазырҳагоу,
Аиолка ишәтышу, ирпшзагоу
Хара хзы иґацоуп.
Хиолка ацарақәа алатәоуми,
Еилаарцыруа иәнагылоуми,
Уи зырхиоу ҳа хзоуп.

Уаха уиала хгәырғарцоуми,
Ашықәс ґыц ҳаңыларцоуми,
Дґәашза абду дахтоуп.

Ихамы дташышьы, ила тшаша,
Иґәғәаны, икуп илабашья,
Дхалоуп ҳахькәашо.

Хара ҳауп измоу алшара,
Кремль аецәа шәты-лашара
Зиолка иахацчо.

Хара ҳауп хтәыла ахшара,
Изху хпартия алаңш-хаара,
Пґхья ҳазго, хзаазо!

АШӘКӘЫПХЫАҢЦӘА ХӘЫЧҚӘА

Ашәкәы рцагоуп, уи аазагоуп,
Саңхьоит есқынгы.
Ашәкәы ҫызоуп, дырра рхагоуп,
Шәаңхьала зегы!

Ашәкәы иаңхьо гәырцкәылла
Изхауеит шака!
Ашәкәы даңхьар ауаҫы хшыҫла
Дныкәауеит пхьака.

Ашәкәыпхьара агәбылра шытышәхыр,
Гәҫыҫра хәа жәбазом,
Шәкәыла шәдырра, шәыхшыҫ еитышәхыр,
Шәуҫ хьамтахазом.

Ашәкәы рцагоуп, уи аазагоуп,
Саңхьоит есқынгы.
Ашәкәы ҫызоуп, дырра рхагоуп,
Шәаңхьала зегы!

АГАРАШӘА

Цхыбжьонын, тынчран, мза лашара
Ажәҫан илбааччон.
Анду дадтәалан агара
Уи рцысуа дшәахәон:

– Быцәа смоҫа, схьышьаргәытца,
Быцәа сгәацапха.
Бызхар банду акрызхытца,
Лгәы азбырхап ҫәгәа.

Быбла хәычкәа, урт етәоушәа,
Срыкәыхшоуп сара...

Ицшқоуп быцьымшьқәа мзафәоушәа,
Снана, ранина!

Баб ихьчоит, нан, ба быцсадгьыл,
Уи азоуп уахь дызца.
Быцәа хаароуп, ацәа бәадкыл,
Снана, ранина!

Баб данаауа ашта бтыцны,
Быон биңыл бара,
Бгәыдикылап ирашь-хәа дҕеыжәтцны,
Дҕышәырччо, дгәыкуа!
Быцәа соупшәыл, сбыкәырбануп,
Дҕшаала ожәшьта!
Хәцсадгьыл ду бабуп, ибануп,
Снана, ранина!

ЦИС АҢСЫЦӘҒА

Цис аңсыцәҒа, ахлахәацәҒа,
Акәац афарц аҕаххейт;
Адулаң ишықәыз анабатцәҒа
Зынзаск аблақәа шанхейт.

Абызгәырқәа мыртәазакәа,
Ақышәи абзи ааихьшьны,
Иңейт, аха изымназакәа,
Инахьынхәлейт ампахьшьы.

Адулаң иқәыз харабҕара,
Хланцы идәықәлейт еиманы,
Иакәшәейт Цис ахакәмачара,
Абҕәыл шлеиуаз иғзаны.

Ақәнамга зуз Цис хлахәацәҒа,
Уажә ахы фәхәа иахьтәоу,

Иахьхэызар акәһап иауз ацәгьа,
ИҠуцәуоит – еиматәо.

СМОҢА ХӘЫҘИ САРЕИ

Снапы нкыло пхьаҠа дсыхоит,
Иара иеицш сырхәычуа,
Ҡа Ҡтаатиуа амзырха Ҡнықәлоит,
Ашьац татара аарҠеуа.

Ҡара Ҡзыхәан рашь туганқәоуп
Аецарақәа адәаҠе ихәуа.
Ҡара Ҡзыхәан иҠаирпланқәоуп
Азырқәикқәа иҠырҠыруа.

Ҡара Ҡзыхәан исаркьалуп
АҠьмаҠыс иахоу атәцәа.
ЖәфанаҠе иаабо лакә уарҠалуп
АҠстҠәақәа рҠәырҠаха...

Ицәымзаркыроуп рыкәеицеира
Ҡара Ҡзыхәан жәгараа,
ИаҠтаһупаз уахь аөеира,
Икосмодромуп Ҡамзырха.

Иареи сареи Ҡаиқәлацәоушәа,
Ҡара Ҡцоушәа ныҠәара,
Иареи сареи ҠаицәыхҠьоушәа,
Ҡзеибабома Ҡазхара!..

О, Ҡа Ҡзыхәа шаҠа иҠәҠәоузеи,
Уатәтәи Ҡамш агәрагара!
ШаҠа иажәымта шкәакәароузеи
Q-абиҠарак рыгәыбылра!

АРБАҒЪ ЗЫНИАЗ

Икылафшышәауа абгахәычы
Кәтҕычра иаалон,
Уи збоз арбағъ акәтқәа рҕы
Адырра канатон.

Акәтқәа ыџуа аџнашьтахь ала,
Италон амзырха,
Уантә алақәа ишрылшоз ала,
Ицҕьон реырхха.

Ахәы шыҕаз, абна иахо,
Иџуан урт шуа,
Абгахәыцҕы шәаны ишзахәо,
Ицахуан имлашыа.

Уи иадырит: арбағъ шакәыз
Акәтқәа рхада,
Иазбеит иагарц, имшәазакәан,
Арбағъ ахаҕа.

Иазбаз нанагзарц атангәараҕе,
Инкылст аҕырҕсы.
Уа арбағъ шааиуаз ахәдапара,
Инамцасит лассы.

Иааибарххеит, еибарбылҕьо,
Урт бҕарцахы,
Уи збоз кәтқәак, митә рхылҕьо,
Иџт амзырхахы.

Уантә иџатҕьейт еивасны
Алақәа цәааны,
Абар, арбағъ мҕарсны
Ицоит абгахәычы.

Алақәа руакы царуа хәдақа,
Иакәшан амәа акит,
Ирыбжьарцалан, зеггы убрақа,
Абгахәычы ркит.

Арбагъ аурыжът акгы амыхкәа,
Аха ахәы еилажәжәан,
Абгахәыцгы аңсы тамыжкәа
Амзырхаф иаарган,

Уақа еимцаркит: – Избзоурада
Абгахәычы акра?..
– Ха ҳауп, – рхәан рҕырдада,
Иаақәгылт алақәа.

– Мап, ҳа ҳауп, – ахәеит икаруа
Акәтқәа руакы. –
Ҳара иқаҳцеит раңхьа адырра,
Ишааз абгахәычы! –

Уа еимаркит, нас еимцаркит,
Игылт зеггы рхазы.
Арбагъ цәажәааит хәа ихтаркит,
Усгы ахәеит лассы:

– Зегъ шәеицхырааит, зегъ шәымчала,
Сеикәхагәышьт сарггы.
Зеггы шәеидгылан еиғызарала
Ишәкит абгахәычы! –

Зеггы абри инақәшаҳатхан,
Уаҳа акгы рымхәеит,
Реиғызара иналацәажәан,
Ртыңқәа рахь ицеит.

ҲАБЫҶ ИМЫҶИ

Шыжык, илықыңа амырхага,
Аутра лрашауан Хылан,
Қыц инахеит уаға леага,
Аеага еиғаеит ганха, иңған.

Хылан, ақың рыцхамшыакә,
Деиғазғааны аеага лкәеит.
Ақың рыцға, иаазымыцхакә,
Алағырзқә нағыкәкәеит.

Адац пақә ырцаулан,
Адғыл иаларға хланцы,
Аутрағыхқә ирылагылан,
Иағахын еиқәхарц аңсы.

Хылан дырғегь леаибылтан,
Ахәы роуны аеага лкәеит,
Аха илзақәмыршәеит аңсырта,
Ус амахқә аағағыкәеит.

Данамыхәаза ааға ғыла,
Иаанылкылан ахәдаца,
Дғахеит ишлымчыз уи напыла,
Ицылжәарц, адацқә аңца...

Ақың адаш ырцаулан,
Адғыл иаларға хланцы,
Аутрағыхқә ирылагылан,
Иағахын еиқәхарц аңсы.

Нас изғылтит, данамыхә,
Лықәын, Ҳабың хәың дахытәаз:
– Нан, исамтеит ари цсыхә,
Усыцхраароуп, сызкәыхшаз...

Ҳабыць хэычгы, пшыаала дааин,
Даалыдгылеит иан Хьылқан.
Ақыцьеггы ақәыц иаиааин,
Мчыла иныцьырхәеит, абан...

Ипырхагоу, акгы зфамло,
Баша қәыцуп хәа ишьаны,
Инкарыжыит, утра изтамло,
Аанда инхырууаа адәахьы.

Аха адгьыл иахьықәыршәызгы,
Ақәыц иахьчауан аґсы.
Еигәырғьон қәаґсатак иаузгы,
Убри хәшәызшәа иаразы.

Ус ишықаз адгьыл хыркаан,
Ғш-лацарґас иґартцеит.
Аапынразтәи русқәа еиґыркаан,
Ацәаґәацәа ґенак еизеит.

Адәаза пыржәон ирґаулан,
Акәәтанқәа рґы ґарза,
ґыруа-ґыруа инеиґынкылан,
Аамґа ирымоу рґахьыгза...

Абар ақәыц хәыц инахьысит,
Ацәеиха, адгьыл аазырхәуаз.
Инцәытґахәхәан инахьысит
Ақәыц рыцґа, зыґсы ґаз.

Аха адгьыл иахьцәытґаршәызгы,
Ақәыц иахьчауан аґсы.
Еигәырғьон қәаґсатак иаузгы,
Убри хәшәызшәа иаразы.

Ус ишааиуаз, иаарыхґыґеит
Лаґара аамґа ццакуа,

Ацәағәацәа еиҫанықәлеит
Ахәитцәхәа ацш-жәла кәауа.

Ажәла акацсара ианалга,
Ағъара иқәыртцеит ачалт.
Ақәыц, дырәегь ацсра аеалга,
Инавакәкәит уа нышәгәалк.

Ицон аамҫа. Ацш гылеит,
Зыжьцас амхыртә цәқәыртқо.
Арашәацәагь уа инҫагылеит,
Махәҫа еилхәала аеага кьо.

Маҫак рымехакны ишәеиуаз,
Руазә иеага акы инанцеит.
Ақәыц хәыц акәын злағырз леиуаз,
Кәчышьцас уи ааҫақьдақьеит.

Арашәаҫгы махәҫа ҫәгәала,
Еиҫанаҫирхеит иеага аҫы.
Ақәыц хәыц, адац хаххала,
Инкашәеит ишьапаҫы.

Ицырхагоу, акгы зҫамло,
Баша қәыцуп хәа ишьаны,
Инкарыжьит, мхы изҫамло,
Аанда инхырууаа адәахьы.

Аха адгьыл иахьықәыршәызгы,
Ақәыц иахьчауан ацсы.
Еигәыргьон қәацсатак иаузгы,
Убри хәшәызшәа иаразы.

Иқәнахуан зны амра ацара,
Анаатә асуан даеазны...
Нас, ақәыц хәыц амацара
Ахы азыхьчомашь адәақны?

Ҳабыць хэычы уи ангәеиҫа,
Инахаирсит уа х-масарк.
Ирыцҳашьо, хлапшра анеиҫа,
Издыруада шьҫа еиқәхаргь...

...Иазҳа-зығьон ихьычпапырза,
Амахәқәа ылго, иҫатаза.
Ипҫтаҫагоу анышә иҫан,
Адац хэыцқәа пшқаза.

Ҳабыць иҫиаа нап адкыло,
Дахылапшуан ихата,
Ишбаша қәыцым иапхьа игылоу,
Ишмыцмыцьдлоу идыруан шьҫа.

...Амыцмыцьгы шьҫа ихэыцзамызт,
Иҫла духеит – итәғәырҫан.
Шьҫа Ҳабыцьгы даҫахзамызт,
Ашхә ахаабыцуа ишәтуан.

...Иҫон ашықәсқәа еишьҫагылан,
Ҳабыць хэыцгы аҫара иҫон.
Уи зегь реиҳагы иғәынкылан –
Асахьаҫыхра бзиа ибон.

Зны, ҫагалан аҫшзара
Асахьа ҫихрацы иҫаххеит,
Ипшаарц иреиғь аҫсабараҫ,
Исахьаҫыхга шьҫыхны дцеит...

Абар иҫаҫхьа иахьаақәгылаз,
Иара иихьчаз амыцмыць.
Абар дхэыцуа дахьаадгылаз,
Асахьаҫыхь хэыц Ҳабыць!

Уи раҕхьаза зсахьа тыхыз,
Мытцмыцькэоуп иҕассы иҕаз.
Уи раҕхьаза уаҕа иҕихыз,
Иара иоуп агьама збаз!

ПАТА ХЭЫЦЫ ИҒЫ

Тынчран, атх абжеиҕара
Ғэыргьахэза ицахьан,
Ицыкказ ажэван-гэы иатцэара
Аетцэақэа аҕаҕсан.

Дадын ишьтахь, ауатахаҕ
Пата хэыч дышьтан,
Ацэа даман уи дтаҕэахаа,
Ихэда абжыы гауан.

Аха Пата дҕыхт ихала,
Иблақэа аарҕэычны,
Иахаит усқан рҕенцьыр ала,
Аҕы икьыркьырыз абжыы.

Пата хэыч уи дарцэауазма
Дтынчза ацэартэҕы?!
Ғааитит: – Саб, иуахауазма?
Икьыркьырт аҕы!

Дадын дҕыхан: – Закэи, баба?
Диазцааит ихэычы.
– Иуахауазма, баба, баба?
Икьыркьырт аҕы.

– Бзиоуп, уаб дукэыхшоуми,
Исахаит саргыы,

Ҳқолнхара аёы ашта иҗоуми,
Игёарлан хёылқазы... –

Дадын ддёйлтын, аёнашьтахьала,
Днықёылт амзырха;
Аёан ахьықёыз ихёуа ахала
Иахьрызыз уаха?..

Ибеит итынчза уи ахьгылаз,
Днеин аҗырцёқёа икын:
Абан, ихёмаруа иахьатцагылаз
Ёцдыс хёычык ариин.

Даапышёырччан, ажёван ашца
Днатцапшит Дадын,
Нас блала еимидан ашца,
Аётдыс ахы ааишьышьын:

– Рахёы мышны, ухархаган
Уқалааит ха хзы,
Убаё иалан, ухьзырхёаган
Иузхааит лассы! –

Абас ихёан цшьаала аёнықа,
Уи дныёналт еиҗа,
Деигёырғьауа иҗахуп уақа,
Иибаз иеиҗарц иҗа.

Пата хёыцгы дцааит: – Закёызеи,
Иубазеи адёны?
Аёан хёыц аума, изыкьыркьырзеи
Уи амзырхақны?

– Аиеи, уаб дукёхшоуми,
Ҳқолнхара аёан,

Ўтдыс хәычык ариин ашта итоуми,
Иубап уи шыжыымтан.

Пата дгәыргъо, ачча ифықәлан,
Ицлеит иақара,
Акаруаҕ ахы днықәгылан
Ус ихәеит иара:

– Уаала, саб, хдәылтцны игәәхтап
Изеицшроу аетдыс,
Мла иакуазар акрафахтап,
Нас уацәырнахыс... –

– Ушьтал, Пата, ишар цшзала
Игәоуҕап узхара,
Уара утәоуми, гәцаракрала
Иоуҕап хлацшра.

Уи иазхар, акәадыр ақәцан
Уалацап хара,
Напы адкылан, пату ақәцан
Ихаазар ҳара... –

Аха Пата дтынчхауама,
Даацәажәахт убыс:
– Баба, баба, иуахауама,
"Икыркырт аетдыс!?" –

– Ибзиоуп, баба дукәыхшоуми,
Исаҳаит абжыы,
Аетдыс хәмаруа ашта иҕоуми,
Иубап уи шыжыы!

– Шыжыымтанза, – ихәан, цшьаала,
Пата хәыцы дааикәтәеит.

Пытрак ашьтахь афыцъегь хаала,
Ацәа нархатәеит.

Ус ишыказ ашыжь ашара
Аақәлеит адәахьы.
Пата хәычы имацара
Дындәылкәеит афны.

Дыфәуа-дыфәуа днадыххылан,
Аетдыс ибеит дыччо,
Абҕа шышыуа уа дадгылан,
Иблақәа тыцъыо.

Аетдыс пшза ахахәда ифәхан,
Ашьап хәыцқәа шшәырза,
Амра ицәырцуаз агәы иахәан
Игылан ицшқазә.

Нас атримхәа инеиҕаңан,
Уаҕа инацалт ан,
Пата хәыцгы илаңш аңан,
Дхәыцуа дазыңшуан.

Адырфәены аправлениала
Адҕа иоут Дадын,
Аетдыс ииз гәцаракрала
Уи иаазарц азын.

Убри инаркны есымш-шаргы
Игәеиҕон Пата аетдыс,
Уи атәы акәын уиәцәажәаргы
Иуеихәауаз, дызҕыз.

Ашкол ахьгы дныкәон Пата,
Ишәыра хәыц кны,

Илеишәеи нас игәыртқәыли
Бзиан зегь ркны.

Уақа, ифызцәа дрыцтамхакәа,
Ацара итцауан,
Аоны даар раҗхьа иурокқәа
Җацаны дцауан.

Дцалон абнахь хәылбыҗехала,
Деимдауа, ицшааны,
Аетцыси ани, афбагы еидцала,
Даауан иаццаны.

Аетцыс давафуа, зны мчыла
Икуан инапаҗы,
Зны азаҗны икәабон гәыблыла,
Ишьышьуа ахаҗы.

Зны ахкаарахь иман ддәықәын,
Уахь ирхәырц азы,
Җазны арха ацшахәа дықәын,
Ифызцәа идирбарцы.

«Чоу» хәа дытқьон зны аин дақәтәан,
Арцәаахәа дыхәхәо,
Аетцыс хәыцгыы ыфуа ирышьтан,
Шьтахька инхар хәа ишәо.

Ус аамта цон, есымшааира
Аетцысгыы җауан,
Патагы дхатцохо затцааира
Дыҗазаха изхауан.

Амархәац хәыц ыргәыбзыҗуа,
Амаршәа куа ибжьауан,

Рылапш-цар итцмыжкәә,
Ажәларгы пшуан.

«Чоу» хәә ифатцкьейт аеыфчкәынцәә
Ркамчкәә кьаны,
Пата имархәәц фәпан тәфәанцәыка,
Идәыкәылт иткьаны.

Абға тынчза, ахахәда кылхәан,
Апырцәкәә еилыбзаауа,
Зегы ааныжыны, иара нрылкьан,
Инеиуан икаууа.

Ацыхәә акьомызт, – ипыруама
Ухәаратәы ицауан.
– Пата, Пата, дыжәбауама?!
– Ахәычы-бжыкәә гауан.

Ихаҗа аеыбға дышпанаалоз,
Дшазшәә уи азын,
Игәатца зака гәыргьа талозз,
Урткәә збоз Дадын!

Абан, рколнхара мархәәц ала
Пата раҗхьа дөейт,
Абан, Пата хьзла-пшала
Абирак каҗшь игейт.

Аха итынчза иаангылоума,
Аура ахы цьбаран.
– Цсынтцы иоуааит, Пата иоума, –
Ажәлар ирхәауан.

Шәааи, Пата иеипш еицлабрала
Сфызцәә, ахәычкәә,

Ҳақсадгылаз гәцаракрала
Ҳа иҳаазап аеқәа!

Пата иеипш хеыбғақазан,
Аҳәа ҕыашья ҳцап,
Ҳтынчра еилазго зәыр дҕалозар,
Иқәхраз ҳақәцап!

ЕГЪЫРІ
АЖДЕИНРААЛАҚДА

АЛДЫЗИ БАЛДЫЗИ

Алдызи Балдызи еидынхалон,
Еибырымхэацызт «утэы-стэы».
Алдызи Балдызи рказшьа еинаалон,
Бзантцы ирмоуцызт еимактэы.

Алдыз арахэ иңсы рылан,
Еихаракгы – ауасақәа.
Балдыз иакэзар – нап рыдкылан,
Ианицалон ахәақәа.

Балдыз икны уамашәатцәкы,
Ахәа аналага аҗиара,
Алдыз икны иаарықәшәацәгъан,
Ауаса ирзааит антәара.

– Суаса ирыхъзар акәхагәышьап
Ахәа рчымазара аҗкы...
Ахәа-җкы ахыыкоу рахэ җиагәышьом,
Ибарақьатхом хыш-хырцәы.

Җа хәбацәа ахәа анырткомызт,
Аха ибеиан рхәышәара.
Җа хәбацәа ахәажы рфомызт,
Аха ирымбацызт млакра.

Хәамзар цстэы зқәашьымхаша.
Ирзууазеи, еицрыңсса...
Ахәажәқәа, ихархагамхаша,
Нак ианых. Ианца ауаса! –

Алдыз абас ихәоит, дшәиуеит,
Лабҗаба иуаса ахынцәо.

Балдыз дыччоит, игәы ңыруеит,
Лабҗаба ихәакәа ахыҗио.

– Иахыа ираамтоуп, ңым, ахәажәла,
Урт рныкәгара иаңсоуп.
Иахыа ираамтам ауасажәкәа,
Иахыа изтәу ахәакәа роуп...

Балдыз дгәырҗон гәйнхәҗыстала,
Иахырызшауаз ихәакәа.
Алдыз дгәауан рыҗхарыла
Иахынҗәоз иуасақәа.

Алдыз ңсыхәа изрымтагәышьеит
Балдыз ихәакәа,
Нас Алдыз ианиҗтагәышьеит
Алаҗәгя рхылҗ - аласбақәа.

Абар, идухеит алақмарқәа,
Адомбеи рышьтуам ирбар,
Инызкылозеи еибарҗаруа,
«җсика!» хәа Алдыз ибжыы иргар.

Хәаҗа нрыжыуам, хәан нрыжыуам,
Ахәажәкәа аҗәыҗит шыта апра,
Ала-мурақәа рхәы җарыжыуам,
Ианрыхтыгәла ахәа анҗәара...

– Ламзар ңстәы зкәашыымхаша,
Лыҗәха тәартан умзырха...
Алышькынтыр ирымтахәхаша,
Алдыз, ианухроуп улақәа!..

Балдыз абас даҗыуеит, дшәиуеит,
Лабҗаба ихәакәа ахынҗәо.

Алдыз дыччоит, игәы азхауеит,
Лабҗаба иуаса ахыҗеио.

Ашьтахь Балдыз игәы рзаин,
Уи ианитцеит ауаса,
Алдыз иеипш, даргы ицаин,
Абар дахьрыцла, еицырцсса!

– Уа убзахәит, Балдыз, сгәыла! –
Алдыз җитүеит ибла ччо,
Балдыз ицсаса дрышьтагыла,
Дгәарлауеит хаскынла ирчо.

– Ха хабациәа ахәа анырцдомызт,
Аха ибеиан рхәыштаара.
Ха хабациәа ахәажьы рфомызт...
Ус атак кәитцон иара.

Алдызи Балдызи еигәылацәоуп,
Еимак рымам ожәшьта.
Алдызи Балдызи рахә ныкәгацәоуп,
Ибарақыатхеит рыфнаҗа!

ХГӘЫЛА АБГАХӘЫЦЫ

Исгәалашәоит: ха ххәыцқәан...
Хан акәтқәа лаазауан.
Кәтыла итәын хамзырха,
Итыцуан хашта рызмышра...

Аха хгәыла абгахәыцы,
Хахынхоз ауадаҗы,
Хакәтқәа иреиҗырбо иаауан,
Иреиҗазо итәауан.

Цшыаала акэткэа аннеилак уаҕа ааигэа,
Иаамцанарсуан еимлагэа.
Икылырчаан амгэацэа,
Кэтыжыла иаазон аҕацэа.

Аха ҕарт зегь ҕааизганы,
Убас ҕалхэеит ҕан зны;
Снанраа, сыхаара, схэыцкэа,
Ҕахдырцэеит абгахэыцкэа...

Нас, ҕара ахэыцкэа ҕамтэа,
Махэи-цыси еиқэмыртэа,
Ахэы ҕныкэлеит еиқэҕытуа,
Иҕаварцало ҕласбақэа.

Ианаахмыштыца, рымца куа,
Амла инцэон абгахэыцкэа,
Еибарууан уахи-ени,
Акэтцарахь иаацшы.

Аха ран агэы аныццэа,
Ус ранахэеит аҕацэа:
«Иаууеи-иаууеи, са схэыцкэа,
Ас ианбанза, ҕамлашыа...

Шэаала, хқэылап ҕаешаны,
Иахьяадыруа ахэадаҕны...»
Уиакэхеит, иаалцын афаса,
Рҕаархеит урт еицырцсса.

Аха ҕарт ҕааизан,
Ихьахцеит шыҕахьҕа иршэаны.
Бцьарс иахкуп алабақэа,
Ицаруа ишуеит ҕласбақэа.

Ус, абар, дара рхапы,
Ртыѡражэ, акэтхэы тыппы,
Афышэта интєибахэеит еигэыю,
Цыхэа-бабараа млаго.

Уаҕагь амца нтахарццеин...
Ашэа хэо аѡныҕа хцеит.
Хшыманшэалахаз лахан,
Дгэыргьатца дахпылеит хан.

Тынчроуп уижьтєи ххэадаҕы,
Иааизом уаха бгахэычы.
Харгыы акэтаазара хафуп,
Хашта-хгэара кэтыла итэуп.

* * *

Апоезиа закэытцэҕыоу гээзто,
Агэатеира дзацэцауам.
Апоезиа амца зеазто,
Алѡа ихылыббуа дызтэауам.

Апоезиа идуу ламысуп –
Ахэыцра гэакыақэа змадоу,
Уи баѡхатэроуп, чыда усуп,
Уи дасу хгэафоуп иахьтоу.

Апоезиаф зхы зымшато,
Зцэашьхэы кыдцаны избылуа,
Зыбзиабара амца мкьато,
Злахьеикэцарагь зымцэахуа...

Азалымдара иеанмыршэакэа,
Уаҕа зхатэҕахэы зхэауа,

Аиашаз шытахьѳа дхьамцзакәа,
Аиаша ахақәцара згәагыа...

Убри иоуп насып ду змоуггы,
Изырцшзауа злахьынца.
Убри иоуп ипоетхоуггы,
Зыбжыы анаалоу зыпхьарца.

ЗЦААРААК АСТАРЦ...

Сахыццакуеит атц ашара,
Сара сындәылцит адәахыы,
Еилазгазаргь шәыцәа-хаара,
Гәыбған сышәымтан шарцзы.

Истахуп шарцыецәа гәастарц,
Аеатәахаанза снахыпшны.
Истахуп уи зцаарак астарц,
Иахьѳарулуа шарцзы:

Шәыгезышәшазеи аецәақәа зегь
Жәѳангәашәпхьараф хаз-хазы?
Мратцас изеилашәымтаузеи,
Шәшәахәақәа зегь ааизакны?

Иаашеишеит уа шарцыецәа,
Атак ахәазшәа, имыццакы:
– Шәеидышәкылар ажәларқәа зегь,
Хәеидахкылауеит ҳаргы!

* * *

Са сгәырѳомызт, са сагышәомызт,
Самырхып хәа сматцура,

Избан акэзар иласыркэзомызт,
Аматцура атцкыс ауаѡра.

Сдэылыргап хэа сахьцэуомызт,
Аминистр икабинет,
Избан акэзар дласыркэзомызт,
Аминистр иатцкыс апоет.

Са среихырхэоит, сахэы еикэышла,
Апоетрей ауаѡрей,
Анцэа сихэоит сшьамхнышлан,
Урт ахимбаарц адунеи!

* * *

Адгьыл дуззаѡ шаќа мѡа алдоу,
Уи издырзауам азэгьы.
Аха амѡа иаша ахьалдоу,
Мѡахќьара аќэзам ескьынгьы.

Амѡа хирќэа ашьха ихалоит,
Абнара илсны иаауеит.
Амѡа дукэа ацста италойт,
Урт лакьуа архаќа илбаауеит.

Ауаѡы ишьа зтаныќэо дашцас,
Адгьыл иагэылс амѡа цойт.
Амѡа, тынчра змам рѡашцас,
Анахь, арахь икэаратцойт.

Амѡа ахьнеиуа узымдыруазар,
Убри здыруа урызцаала.
Амѡа иаша узанылазар,
Уи цсынтцрымшуп, уцала!

Адгыл дуззаѣ шаќа мѡа алдоу,
Уи издырзауам анцѡахѡгы.
Аха амѡа иаша ахьалдоу,
Мѡахќъара иќѡлом ауаѡгы.

* * *

Аибажъара ѡхашъарами,
Ламысдароуп уи аќазшьа,
Аибажъара чмазарами,
Аиашоуми уи зхѡышѡтѡа.

Аиаша ашазаргъ - ихырхагоуп,
Инырхагоуп ауаѡы изы.
Аиаша амѡа тбааза инагоуп,
Имѡаќѡцагоуп ѡхьяќазы.

* * *

Сгѡы тѡауаеми, сгѡы иауаеми,
Тынчра сымтѡ есќынгы,
Сгѡы иаќахытѡќѡу сзыгѡыгъуаеми,
Афырхацара аарќшны...

Ацартышагаѡцѡа аацѡырган,
Хьымзгыркыла рѡаѡѡера,
Ахамаќѡачцѡа сѡарѡагылан,
Урт закѡытѡќѡу шѡырбара...

Абарбарцѡа рыбз аанкылан,
Шьта шѡааќѡытѡхѡа рызѡытра,
Амцаќьяќьяѡцѡа ааидкылан,
Рсабрадажѡ рыѡежѡара...

Ааи, абартқәа сзығәыгьуанда,
Афырхатцара аарцшны,
Сгәы иатәхытәҕьоу сызхәауанда,
Имцәахыкәа, иаахтны.

Агәыгьра сымоуп исырзуаеи,
Уи ацшәымоуп сгәаны.
Исымхәаргы сгәы иаузауаеи,
Исхәалароуп иаартны.

* * *

Азәы игәтак аеазәы издыруам,
Ианрабжьамла агәрагара.
Азәы игәаҕра аеазәы иныруам,
Ианаартымха урт рыгәкәа.

Агәтаккәа зегь аартхонда,
Урт зегь рымәа иаша ацца,
Ғәаҕра амоуа изыҕалонда,
Досу зегьы рлахьынца!

Убасқан акәхоит гәрагарала
Зегь ангәыргьо, цхьаҕа еицнеи,
Убасқан акәхоит разкымәала
Иансиирзахоу ҳа хдунеи!

* * *

Егьәә егьа жәа уархәаргы,
Егьәә егьа уабжьыргаргы,
Егьәә егьа удырехәаргы,
Егьәә егьа узырыргаргы,

Иуцгәаны ухаргаларгы,
Ухы анузымдыр – зегь акоюп,
Зегь башоуп, зегь пшоуп.
Ухы анузымдыр пхашьароуп,
Ахымдырра – газароуп.

* * *

Сөыза иустоит сажәеинраала,
Сара сгәеисыбжь ахтаны.
Уи зыцсацәкьоу ыызарала
Уара исаҳәа иаахтны.
Усымныкәан ыыстаарала,
Сышьтахька даеак хәаны.
Иустауеит сажәеинраала,
Аиаша соухәару иггәағыны.
Аиаша ашазаргь – исамарталуп,
Аиаша ххәап хәиҗапшны.
Аиаша аарцшра зегьы иахуалуп,
Аыыстаара җаҗены.
Сөыза иустоит сажәеинраала,
Сара сгәеисыбжь ахтаны,
Уи зыцсацәкьоу ыызарала
Уара исаҳәа иаахтны!

* * *

Исхызгахьеит амцәадара, атцхкәа ршаны,
Сцъаз хылҗа еикәыхьшәашәа, схы иахчынцаны.
Исхызгахьеит апартизанра, савтомат кны,
Ашьоура амҗа саныланы, уиаз тоуба уны.

Саҗашәымцан, саҗашәымцан, сара сгәы аартны,
Хзыргароушәа ус ахьысхәо, са схазы иггәығыны,

Зыбзоурала сааз здыруеит, урт зегь сыхганы,
Саңал ааира схымыкзакәа, са сеиқәырханы...

Ааи, издыруеит изыпсатәкьоу итаһаз рыпсы,
Убырт роуми сеиқәзырхазгы, излаҭоу сыпсы.
Убырт роуми изыхьчазгы псыс ишәхоу шәаргы,
Шәааи, ххырхәап урт рәаңхәа зыпсы ҭоу зегьы!

АПОЕЗИА

О, апоезиа цәқәырқатас ужәылалароуп,
Укыднакьаргы уацәымшәароуп ура аңаф,
Апоезиа, аңсәзаара иаша уагәеисыбжьхароуп,
Ауафытәыфса игәы адакьаф зинла уеҭаф.

Сара сухәоит судуқыларц, усцәымшәакәа,
Асолдатра саҭәоушьарцаз ура укны.
Уәаңхәа сгылоит, са сыламыс мырқхашьакәа,
Уа уныхахә ду амцахырхәара сҭахны.

Сара истахуп – сзыниалакгы, сзынкьалакгы,
Уара ухьаакәа саргы исхьаазарц, ичхауа.
Сара истахуп, аңсәзаараф сахьагалакгы,
Уара угәтыхақәа сыгәтыхазарц, сеилашуа.

Сара истахуп, слахьынцамфәа уа иуншьало,
Унап аңака сыказазарц са сытәны,
Сыңсәзаараф амра аңхара уеиңшыншьало,
Псраҕенынза узымпсахуа мацуфны.

Аха, уаргы саргы иаңцәымзакәа, иҳазхәауада,
Ҷхәарас иамоу ҳа ҳаиңырцтра аҭыхәтәаны?
Уаргы саргы ҳазлеизыкоу еиҭазхәауада,
Иаанаҳмыжьыр ажәеинраалақәа аңцаны?

Ус анакәха, цәқәырқатдас ҳаицәажәалароуп,
Ҳкыднаҕьаргы, ҳацәымшәароуп ҳара акгы.
Ус анакәха, уаргы саргы ҳақәпалароуп,
Апсҗазаара ҳақәыгәғлароуп есқынгы!

* * *

Агәыпшаара ҕазшыа цәафас саргы исымоуп,
Сыжәдыруазар саарыцқашәшыап, сеилкаауа.
Сара сгәатцаф зны-зынла уи ацшәымоуп,
Цәа-цәашыушәа са сылабжышқәа тыблаауа.

Са сгәыпшаара атәахышыа саманшәалам,
Афронтмцаф сөызцәа инсыжыыз збауашәа.
Урт рзыхәан са сгәыпшаара гәыргъара алам,
Ҳнумыжыын хәа урт сышьталан иаауашәа...

Сгәалашәареи сцәалашәареи урт ирыцуп,
Даргы саргы ҳзеицрыцуам, хгәы мцшаауа.
Ҳаицылара ҳара ҳзыхәан иашәа ғыцуп,
Нас иабыкәу урт ааныжыны сахыаауа!..

Сеааныскылоит, сеааныскылоит урт сыхъзарцаз,
Ҳкеибамыжыырц тоуба ейбаххәахьан ҳара.
Нас саахыахәуеит, сылабжышқәа дысмырбарцаз,
Даргы саргы ҳаицныҕәоушәа иасымша...

Агәыпшаара агәы аҕынтәи амцабз атдоуп,
Агәыргъареи ахәыцра хьамтәи анаауа.
Агәыпшаара изаиааиуа ахатца дхатдоуп,
Згәалаҕара мырззакәан, згәы пшаауа!

Маза ацдамкәа ҳаиғызара,
Иамамкәа барғәы,
Ағәра газарц ҳаимабзиара,
Иаҗахуп ағәы.

Иазхом абри ажәеинраалак,
Иазхом ғбағғы,
Ғхырцәажәара мацаралағь
Ғхы аажьарым азәғғы.

Ғәы-цқьарыла, гәы-разрала
Ғгәеибаҗап зегғы,
Еишьарыла, бзиабарала
Ғажәғақәа еибаркы.

Сырхықәаауеит убри азыҳәан,
Ацсуаа зегғы.
Ргәы шыцқьоу аешьцәа рзыҳәан,
Згәы цқьоу дара рзы!

БАРЕИ САРЕИ

Барей сарей ҳаибадырра
Иазбеит ҳа ҳразғы.
Еибадыррада ацәанырра
Зығалом бзанцы!

Барей сарей ҳаибадырра
Бахымхәын бзанцы.
Ғгәоуп рацхьа ихазта адырра,
Ғашәқәағь аазырты.

Шака сгәалаќара аатуазеи,
Украинатәык дызбар!
Шака гәалашәара сзеизауазеи,
Аукраин бызшәа саҳар!
Шака гәырџа ахнагахьоузеи
Аукраинцәа рхәыштаара!
Шакаџ рхәыцра амадоузеи
Украинатәи адәкәа.
Аңсуа цеицәа бцъар-мцала
Уа итахази шаќаџы,
Шакаџ рызкәа атың анхала,
Иамадоузеи рыңсынцдры...
Аукраинцәа рашта италоит,
Сара схәыцрақәа цшаауа,
Украина иадызбалоит
Спартизанра ашьақәкәа.
Уа апатрона-цәа канажьуан
Сара сабцъар асамқал,
Уаќа агәығра ачысыннажьуан,
Ашьоураз са сгәы амца антал.
Шакаџ ргәеисыбжь ахыџуазеи,
Украина агәы цхаза,
Шакаџ рыбаџ ахьчауазеи
Украина алахьынцә!
Шака сгәалаќара аатуазеи,
Украинатәык дызбар!
Шака гәалашәара сзеизауазеи
Аукраин бызшәа саҳар!

АСАРҚЫАЛБЖЫ

Ауахәама, ажәытә уахәама,
Абан игәақсоит ахәақы.

Уантә игоит, ишәахауама,
Асаркьал ағытыбжы.

Асаркьалбжы хара инаџуеит –
Акеџ, ағыеџ, акеџ, ағыеџ...
Асаркьалбжы ахауа аџуеит –
Акеџ, ағыеџ, акеџ, ағыеџ...

Издыруада уи фнатуазар,
Ихьчхарц абаќаќа?
Издыруада уи рхыбаауазар
Ажәйтәзатәи атызќа?

Урт атызќа ргәы ианхалеит
Еицакра зқәым анцәахәќа.
Урт атызќа иркыдтәалеит
Амаалыќыцәа рқыштәыхәќа.

Ибаќоуми иара ауахәама,
Ифнәтлааит нас ес-шыжы.
Уантә игоит, ишәахауама,
Асаркьал ағытыбжы.

Асаркьалбжы хара инаџуеит –
Акеџ, ағыеџ, акеџ, ағыеџ...
Асаркьалбжы ахауа аџуеит –
Акеџ, ағыеџ, акеџ, ағыеџ.

ИУА КОҒОНИА ИЗКНЫ

Ахра дукәа ахьеикәцыџыџуа,
Ашьауардынқәа ирхәыштароуп.
Ахра дукәа зашәа рхыџуа,
Шьяуардыншәа игәы ҫьбароуп.

Ашьтамта ызуам уи ипхзаша,
Ижәлар гәакья ргәырҗантоу,
Ижәлар гәакья рымға иаша
Рлахьынҗа-мға злахьынҗоу.

Уи ипхьарца абжыи хәанчашам,
Аңсуа бызшәа рхәонатцы.
Уи ибаҗахь амға еиқәтәашам,
Аңсынра амра пхонатцы.

Ахра дукәа ахьеиқәцыҗцыҗуа,
Ашьауардынқәа ирхәштароуп.
Ахра дукәа зашәа рхыҗуа,
Наунагзаз иңсы җоуп!

* * *

Сымшира азгәастахьоума,
Сҗызца гәакьяқәа ааизганы,
Сымшира атәи схәахьоума,
Җаҗнаҗатәҗьяҗ иаахтны...

Уи макьана иззыргатәузеи,
Иаңсоушәа азбахә аҗәара.
Макьаназы изалхтәузеи,
Сымшираз аҗәара.

Избан акәзар, са сыпхзаша
Иакапануа хәыңзакоуп.
Избан акәзар, пхьяҗа исхәаша,
Иҗақҗаша раңәазоуп.

Ус анакәха, изаҗаххазеи
Иахья сымшира атәи...

Ус анакәха, иазаауазеи,
Наӳ иахаагап уацәахыы.

АСОЛДАТЦӘА ХАИҠЫЗАРА

Ха хсолдатратә еиҠызара
Зрыжәхеит аибашьра адәәґы;
ХаиҠызаратә гәеанызаара
Иақәым хаштрак хәа бзанцы.

Уа хайдгылан амца еицхарцәон,
Аиааиразыхәан тоуба уны.
Ар ду рымҠаә хашәа аххарцәон.
Атынчраз агәыґра еиқәырханы.

Хагәқәа еилахтцон, хәатца еиҠахшон,
Ха хаибяхьчо абылраґы,
Шәарґы сарґы хмахәґа еилахтцон,
Хаицсолдатуа ашьоураґы.

Шәа шәсолдатроуп Аиааира Амш
Ғәырґаәхәашазтәыз ґытуа.
Шәара шәыда ирбозма мҠамш
Анацәа, згәырҠа зцәахуа.

Шәара шәыда схазы мацара
Схы ахызбаауеит аґсынцры.
Шәара шәыда жәҠан цшзара
Сеитцәа зкыдлома изатцәны!..

Шәарґы сарґы хзеицрыцуама,
Анык хлыхшазшәа хәґсы еилоуп.
Атынчра аусаґ хкеибажьуама.
Мап, шәарґы сарґ хґәеисра акоуп.

Са сгәы шәтыцуам, сыбла шәхыцуам,
Сыңхыз шәалоуп ес-уаха.
Шәара шәыда са сызхәыцуам,
Схы шәықәыстцап ианатахха.

АБИҘАРА ДРЫЛАГЫЛОУП

Жәлары ирыцу, жәлары ирыло,
Жәлары ирыхәо, ргәы ҕазцо,
Жәлары еимыздо, гәбылра рызцо,
Ҙхәака ирыццауа иахьцо,
Урт риашьараф, рбафхатәраф,
Рбызшәа-цқәаф зыбжыы го,
Урт рымчраф, урт рылшараф,
Зырфеиамта дуқәа убо,
Уи дыңсуама, Пушкин дузза,
Ицаргыы зқы-шықәса нҕакәкәо!
Аурыс бызшәа апоезиа
Аехәыңхыыз азыргахьоу,
АбиҘара дрылагылоуп,
Иахьа иблақәа тыңьыо.
Урт дырпылоит, дырхатцгылоит.
Рнапқәа никылоит дыччо,
Уи ипоезиатә цәымза цеиуа,
Икыдуп хыхь икәалыкәаңыо,
Дрыцуп ажәлар пхәака инеиуа,
Аңсҕазаара чаңо!

МРАГЫЛАРАХЬТӘ

Мрагыларахьтә ишамшамуа
Хамза цәырцуеит хәылқазза,

Ихардыруа ласс кәа шамуа,
Цсуа гәушәа агәы цкәаза.

Мрагыларахьтә, икәеицеиуа,
Хшаецдәа кыдлоит, иччауа,
Бзиабароушәа изыргәәтеиуа,
Цсуа блоушәа, итыцьыаауа.

Мрагыларахьтә, ипңхеипңхеиуа,
Хамра цәыртцуеит, иҕаңшьшьза
Лашарала хамыш рееиуа,
Цсуа мцоушәа, ихәажжаза.

Мрагылара зегь ҳацгылоит,
Уа шыжьбзиа хәа еиқәғытуа.
Уи цсуа цасла ҳахатцгылоит,
Хара ҳәабызшәа хааза!

* * *

Шәара шәзыхәан акы изхәартәхозар,
Са схазыхәан истдәахзом сгәы.
Сыңстазара акыр ишәзаңсахозар,
Уи шәара ишәтәуп са санңсуагы.
Бзиа шәшызбо сгәы иазаарңшуазар,
Убри ауми истаху схазы.
Шәара шәзыхәан ңыара кралшауазар,
Шәхы иашәырхәа сгәы еисуанатцы!

* * *

Зегьы урызхәыцуа уалагәцәкьар,
Аиашазы ухы еилагап.

Зегь гәнугауа улатәтцәкьар,
Аамта узымхаргыы калап.

Аамта зака тоукзарызеи,
Аамта мши цхи зыгзам.
Шакацъара еизушарызеи,
Аамта, хәашьрак хәа змазам.

Акы ууроуп, акы уқыроуп.
Акы уцароуп, еилкааны.
Акы укыроуп, ак ушьтыроуп,
Акы ухәароуп, игәагыны.

Акы угароуп, ааугароуп,
Акы аанужьроуп ауаа рзы.
Акы ушәароуп, акы узароуп.
Акы удироуп, ахә шыаны.

Акы урхароуп, акы наугзароуп,
Акы ааухәароуп, улацшыны.
Акы лауцароуп, акы уаазароуп,
Акы ушыроуп, иахәтаны.

Цъара уцароуп, цъара уаароуп,
Цъара утәароуп уаазафны.
Цъара укәцароуп, цъара узсароуп,
Цъара иухәароуп уәахәы.

Цъара ухәмарроуп, цъара уччароуп,
Укәашароуп иуцахны.
Цъара иужәыроуп, цъара уччароуп,
Цъара уеырбароуп умахәны.

Цъара уагыроуп, цъара уцәхароуп.
Цъара ублыроуп умцаны.
Цъара иуқыроуп, цъара иучхароуп,
Ауафратцәкьа разаны.

Аамта шақа таукзарызеи,
Аамта гәнаҳара злазам,
Шақацьара еизушарызеи,
Аамта шәага-зага змам!..

* * *

Ҳзышьцылахъаз нацьнатәхозшәа,
Иҕамлазоушәа еиҕакра ауа,
Ҳзышьцылахъаз аанхазозшәа,
Аамта аауан игәагәауа.

Шьоук рзыхәан игәхәтәыхъзаган,
Иҕсыршьаган, имраны.
Шьоук рзыхәан илахъеиқәцаган,
Имаза-аргамоу лағырзны.

Ҳагха амхәара грас ихаман,
Ҳгәаанагарақәа хәаеын.
Ҳзышьцылахъаз зегь аргаман,
Ҳзышьцыламыз зегь тәахын.

Азәы иакәышшәа зегь зырҕеиуа
Зәаҕхъа еицәахтуаз – «Ура!»
Ҳимцаныхәон хматанеиуа,
Нцәахә дызмамыз инцәахәра.

Ҳимцаныхәон иахтахзамкәа,
Быжьрабыжьтәа хтазырҕшыз.
Хызьшьарала имазамкәа
Ҫацақьалахәа хазҕыз.

Агъангәашра, аҕаршеира,
Рымч пхылыздоз аамтан.

Анцәа иахьгы аматанеира,
Иакәгәыгуазгы рыбга цдәан.

Шьоук тарцалейт аңаханымра,
Маза ирыкәтцауа ашыра.
Иахьдырцшуан шьоук рыцсымра,
Адгьыл иатәамшьо рдамра.

Аамта, иухъзеи, изулымшазеи,
Урт ирхәартә еипш рәахәы?
Аамта, иухъзеи, узыцәшәазеи,
Урт заурсзеи адамрахы?

Агъангъашкәа уаргы уржъама,
Гәрамгартас хәа уқатцаны.
Шахатрак рзуур хәа ишәама,
Рыхәмаргакәа зегь рзы?

Урт аңнышкәа ылагылоуп
Рыхәдакынза ифеиуа ашьа,
Избан уажәгы рбака згылоу
Рускәа ирылгахьоу цышьа.

О, иабакоу рыбаф кәашкәа,
Харада ахара зду?
Дызустада урткәа зхаштуа,
Згәафы згәалашәара аарту?

Аамта иулшоит самарталла,
Аиашара атыц азгәаҗа.
Аиашара узахәом уалла,
Аиашара нхоит наңнатә.

Аиашара аеымтәахзакәа
Аамта гәыгракәа еиднакылт.

Аиашара хьамтцзакәа
Аееитакра амѡаду ианылт.

Аееитакра аамтә фырхатцароуп,
Иреволиуциоуп аказшьа.
Аееитакра амѡа зегь аццароуп,
Тынч қәңарала, икамтәо шыа.

Нас, уара аамтә, иулшазоузеи,
Аитакра аамтә аус аңцо!
Нас, уара аамтә, иучхазоузеи,
Умыццакзакәа, пхьаҕа уцо!

* * *

Ашамтәз дѡагылоит зегь раңхьа,
Зегь раңхьа аѡнашә аалыртуеит.
Хәѡы-цеицәа дышранугь, дызҕабха,
Зегь раңхьа лшарқиатцәа алыркуеит.

Лшарқиатцәа лашарак лнаҕоит,
Уи лгараҕ иазатәуеит лразҕы.
Шарҕыетцәа изыгәдуны данаҕуеит,
Ан илыхшаз лцеицәа реитцбы.

Шарҕыетцәа ауал нанагзошәа,
Агара арҕысуазшәа ичаңшьон.
Ашьыжымтан ашәт канаңсозшәа,
Ашьацраҕ азаза шытанаңон.

Шарҕыетцәа кәалыкәаңыо иаршозар,
Лаша мѡак анацәа иднарбоит.
Шарҕыетцәа анацәа амырҕыхозар,
Пхьызхаак анацәа рзы илбаанадоит.

Ашамтаз дѡагылоит зегь рапхъа,
Зегь рапхъа аѡнашѡ аалыртуеит.
Хѡѡы-цеицѡа дышранугь, дызгабха,
Етѡаѡыаа рахъ дычча-ччо дыпшуеит.

* * *

Ауаа ргѡы кѡзтѡаша ажѡабжь сахѡр,
Ауаа рѡахѡы зхѡаша хѡтѡак са дызбар,
Ауаа рус зызбаша еиѡабык синиар,
Ауаа рхѡткы ицѡаша цѡымзашѡа длѡшар,
Ауаа зыгѡыра ргѡаша агѡырагѡара збар,
Ауаа рхѡтѡ цхзѡаша ахѡ лабѡабахѡр,
Ауаа реибѡабѡшьѡ лагьырзшѡа ицкѡахар,
Ауаа рымѡа ылзхуа дѡкалар,
Ауаа рхеицѡырхѡшьѡ рхѡтѡкѡа ирызбар,
Ауаа реицѡажѡашъѡ аѡѡатыр азхѡр,
Ауаа реихѡтцгылашьѡ кѡабзны ихъзахѡр,
Нас урт раѡстѡ иѡрбану еиѡазѡу разкы,
Агѡы азтѡзтѡ, ацсы ахѡзтѡ апоет ишѡѡѡы.

* * *

Шъѡуку ирхѡоит – ахѡтѡ ихѡѡѡамхѡа
Цхѡыстѡас дтѡаны агѡырѡара,
Цсуа тѡсла ус кѡнагамхѡа
Илабжышкѡа рѡѡѡѡара.

Нас ишцѡеиури, ишцѡеиугѡышьѡу,
Ахѡтѡ данѡкѡшѡа агѡырѡа...
Ицѡазѡѡ – иетѡа анѡѡашѡагѡышьѡу,
Амѡа ицрѡлан данбылуа?..

Аб разкыцѡгъѡа дѡражѡгѡышьѡоит
Ацѡеи лыцсаа, агѡѡѡѡра атѡы.

Аб разкыда илбааидагәышьоит
Уи игәырџацәгә чҳаны.

Ишџеиугәышьоу, игәы дтәцәуоит
Хацәцас игәы цшаауа.
«Зцә дмыцсыц уцә диумырцәуан», -
Абрахьтә акәхап иахьяауа.

Нас данакәшәа ишџеиугәышьоу,
Ихлымзаахроу агәырџа?
Ицәзәцә ишетцәа антәшәагәышьа,
Амца ицралан данбылуа...

* * *

Лассы-лассыла дааспылалоит,
Сымазмқәа здыруа азәы,
Лассы-лассыла хәидгылалоит,
Цсышәа еибымхәо, иаахтны.

Лыбла хаарақәа цырцыруан,
Бырлаш сахьан изеицшыз.
Убарт ракәын исзырдыруаз,
Сымазақәа зегь зызыкыз.

Уа хнеиџысуеит фымтзакәа,
Фымтзакәа хаз-хазы.
Уаха ажәак еибымхәазақәа,
Абас мацара есқьынгы.

Хқәыцшра цәаџас иахзыннажьыз,
Уи еиламгац иахьяггы,
Хбырграангы уи хазкажьюам,
Хьтәы мацәазуп хара хзы.

СА СЫШЫҚӘСҚӘА

Са сышықәсқәа, шәааи, ҳаидтәалап,
Ҳабла иашақәа аартны.
Ҳарт ҳазхаану ҳалацәажәап,
Иаҳхаагахьоу ртәы аарцшны.

Иаҳхаагахьоу ртәы ххәауазар,
Ҳамыштахәроуп, хаштра зқәым.
Иаҳхаагахьоу ҳазхәыцуазар,
Уи романуп макъана ифым.

Ҳатарцарым ххы ҳарехәоушәа,
Ус ахьаххәо еигъу цышьа.
Ҳатарцарым митә ааухьоушәа,
Лымкаала икаҳтәахьоушәа хшьа...

Ҳа змам, гра змам дзықалоума,
Дынцәахшазаргы –
Зегь доухала ейқарахоума,
Ацсылман ма ақырсиан...

Зегьы ирымоуп рхатәы лшара,
Рхатәы лағырз иаауа.
Зегьы ирымоуп рхатәы еидара,
Рхатәы шықәсқәа цхьазауа.

Саргь сышықәсқәа, шәхыцхьазара
Ҳәнысшьартә сықазам сара.
Аха, сышықәсқәа, шәхьантара
Сыхәда иқәыгәғәоит шыта.

Шәарт сышықәсқәа, исзыншәыжьуа
Агәалашәара ссирқәа шәкуп.
Урт рахьынтә игәыгәтасмыжьуа,
Иалыскаатцәфьо ак рыцкуп.

Уи са сықара иамѡанызоуп,
Бзанцык каибажьра хтахым.
Уи ҕазшьала сара исѡызоуп,
Цсраѣнынза цсахра зқәым!

Ақьиара ахьзуп уи ажәала,
Аус аҕғы згәашә аарту.
Уи аазазар агәы ашьала,
Убыскан ауп агәыра ангатәу.

Ақьиара маза амазам,
Уи аргамоуп, абла аартуп.
Ақьиара ѡыстаара алазам,
Ғәнаҕа змам ирынцәахәуп.

Ақьиара амалқәа ирмалуп,
Ауаѡы изыхәан ҕашьра злам.
Ақьиара рзычалалуп,
Ғазшьа чыдоуп уи гра змам.

Нас, сышықәсқәа, игәыгәташәмыжьлан,
Аҕазшьа ссирзақәа руақы.
Урт рахьынтә са исзыншәыжьла
Ақьиара – зегь рыцкы!

ИВАН ПАПАСҚЫР ИЗКНЫ

Сара схырхәоит уцсадгьыл гәакьяѣ,
Кәтолаа раштаѣ, сгәы аартны,
Убаҕа ахьгылоу ушьам цагьяѣ,
Уара уцсы-цқя ахатцаны.
Унапѡымта ихьтәу рѣиамтоуп
Узмилату рразҕазы.
Уара инужьыз доухатә хамтоуп
Цсра зқәым бзантцазы.

Са сыңстазаараҕе доухала
Цхырааратцэҕа зуа!

* * *

Ацшәма, иезыргацәамкәа,
Игәыразра аартны,
Җажәак ихәеит, имцхәцәамкәа:
«Шәнапы ашәыркы!»

Хнапы ахаркит. Зегь рацхьаза
Иаакәаххын ача...
Ишцаҕоу, мшәан, зегь ацхьазо
Ауафытәыфса иҕья!

Хатә ҕабаала ача ирхауеитаз,
Ацхзы ихытцәтәа,
Иҕьяла дгәыргыо чара иуеитаз,
Хтәоуп хгәыргьатцәа!

АХӘЫЦРА

Зны абахчаҕе, ф-цлак рыбжьара
Икнахан азахәа,
Ауаргыала дақәтәоуп имацара,
Уажәами уи ихәыцра.

Анизхалак ҕыр мцәыжәфала,
Җсаатәушәа дкаууа,
Дҕырны ажәфәан-гәахь дхалап,
Ахатцара аццауа.

Ускан уи данаалазашт,
Иахьзаша згәахәтәы,

Убыскан егыгэалашэашт,
Иуаргыала атэы.

Даеазны амзырхакны дтэоуми,
Икато агэаргэалеи,
Ирныкэо дакэтэан дышырц ауми,
Ибжьгы иргауеит...

Анизхалак дтрактористны,
Адэазақэа еишырсса,
Аеафра аарыхцэа уи драпысны,
Иезыригап зынза.

Иара убрыгы данаалазашт,
Иахьзаша згэахэтэы,
Убыскан егыгэалашэашт,
Игэаргэалеи атэы.

Даеазныхгы атцангэараф
Ақыала кайтауеит.
Ма ирывсуа лбаа акэараф
Дшыхэмаруа рбауеит.

Анизхалак уи дынцьнырны
Аханкэа кайтауа,
Ма ацха хцашья атэы дырны,
Аус иуп гэгэа.

Иара убрыгы данаалазашт,
Иахьзаша згэахэтэы,
Убыскан егыгэалашэашт,
Икыала хэыцы атэы.

Еазны дышуа амра цара
Ахыкэшша адэакны,
Ампыл дасуан, ампыл асра
Бзиа ибоит уажэгы.

Издыруада уи дандухо,
Дцарзаны дкалар,
Ампыл асраф уаф димыхэо,
Амба агэашэ ихьчар...

Иара убрыгь данаалазашт,
Иахьзаша згэахэтэы,
Убаскан егыгэалашэашт
Ампыл-хэыч атэы.

Аха макьана ѿ-цлак рыбжьара,
Икнахан азахэа,
Ауаргьала дакэтэоуп имацара,
Уажэами ихэычра.

Уа ацша ифасуеит, ацша кэанда
Ихахэы еикэнацсоит,
Ахэычы дгэыргьауеит, избанда,
Игэахэтэы дахьзоит.

* * *

Алахэа еикэатцэа афынтэи
Бзанцы иаафшам ашэа ихаау.
Ауафыцэгьа хьшэашэа ифынтэи
Иуахашам ажэа ихаау.
Шэа-хааи жэа-хааи ахьеицтыоуа,
Уа илахфыххоит алакта.
Шэа-хааи жэа-хааи ахьеигэыныоуа,
Гэыргьара амцэом афната.

* * *

Агэырѿацэгьа хьамта анааиуа тынч узтэашам,
Фымтзакэоуп уи ушаражэуа, угэы тшыаауа.

Агәырџацәгә хьамта ахьиааиуа ччапшь убашам,
Иумбазакәоуп угәыгра адашқәа шарџауа.

Агәырџацәгә хьамта уеоутар ихьымзгыми,
Убысканоуми амш мыхәла анузаауа.
Агәырџацәгә хьамта уоур итахуми,
Маза-аргама уцәгә иашьтоу, иуагоу.

Агәырџацәгә алакта чышәуп еикәатцәала,
Агәырџацәгә мамикәароуп ауахта.
Агәырџацәгә уанакәабо лабжыш цәала,
Угәалакара аеазеибытом ҳагеиҗа.

Аха ацстазаараҗ агәырџацәгә уеоумтароуп,
Лагырзыда, хацацас угәы пшаауа.
Ацстазаараҗ агәырџацәгә уаиааилароуп,
Иуцеиџызшо аџызцәа гәакьақәа пшаауа.

* * *

Иаацәырызгоит зны-зынла ашәа,
Сшәахәаџымзарггы сара.
Истахуп сыҗемирхьшәашәа,
Шәа шәзын ашәақәа рхәара.

Шәара, згәи-зшьамхи еицнеиуа,
Сџызцәа, сықәлацәа – зеггы,
Шәара, сыцсырггы са сзырееиуа,
Ашәтқәа сзықәызцауа сгәы...

Шәара, забицара змырзуа,
Ихырҳагоу зымустә,
Есышьжьымтан зымра цәыртцауа,
Игәазырҳагаха алакта!..

Шәара, сымға зырманшәало,
Сназго цхыраара сзуны,
Шәара, схәыцрақәа зыдхәало,
Сыгха сазхәо иаахтны...

Сыңсҗазаара зда хаара аҗам,
Сөызцәа, сықәлацәа – шәара,
Истахуп иҗытцау сгәтацантә,
Шәа шәзын ашәақәа рхәара!

АФРОНТ АҢЫ

Уаҗоуп зегь реиҗа иахьудыруа,
Ауаҗы дзыңсоу ауаҗы изы.
Уаҗоуп аҗанза аҗахьунардыруа,
Изакаҗыцәҗьоу ухаҗа уҗсы!

Уаҗоуп уҗызцәа ргәы уахьҗало,
Узакаҗыцәҗьо ахьудырба.
Уаҗоуп мцабзны иахьуцрало,
Уҗсадгьыл иауҗаз аҗоуба.

Уаҗоуп агәыҗра уахьазрыжәуа,
Угәи ушьамхи ейбагауа,
Уаҗоуп шаҗаҗра ахьейцыжәуа,
Инхази иҗахази шәеиҗаҗшуа...

* * *

..

Абар, уҗхалеит Ерцахә ахра,
Ухахәы зара қашәқашәа.
Уара уҗкәынра иақәым җсахра,
Ишухыҗуагы хынҗажәа.

Абчарахтас угэы ардууеит
Ахра цагьақәа рбызшәа.
Уреихырхәауа цеира рзууеит
Урт ргәыхәпыхш ужәуашәа.

Ихырхәо арџаш ссирқәа упылоит,
Рыхцәы еизада шыкьыруашәа,
Иуцкәашоушәа иудгьежьылоит,
Ишухытцагь хынџажәа.

Ахәачаца акъашьа здыруа,
Апоед ду унапағы,
Хьымзг агома еикәыцырцыруа,
Ацсадгьыл тәыла ашьоурағы.

Иадызбалоит угәыхәтәыхьзара
Афәтәуаа гьеџқәа рлахьынца.
Иарцысуашәа збоит уа угара,
Убжы знаалауа ацхьарца.

Уаҗәхәо ихәытцурццеит амца
Ацынцәарахқәа рхәышҗаара,
Иахьынрыжьыз рыжәџан амца,
Уаргәатеиуеит азҗаара.

Абар, уџхалеит Ерацахә ахра,
Ухахәы гәзра қашәқашәа.
Уара уцкәынра иақәым цсахра,
Ишухытцагьы хынџажәа.

АЗИН ЫКАЗ...

Азин ыкоуп,
Азин ҳамоуп
Сажәеинраалақәагь саргьы,
Ифеаҗәҗырц зфеахәы ззымхәо
Ашәыргәындақәа зегьы...
Зегьы ззеицшу,
Зегьы ирзеицшу,

Изымхэыцуа уатцэазы.
Ифеаңаңеырц изырхэанчо
Ҳара ҳдыңнць абаќақәа,
Ҳахьз ахыхны зыхьз ахызтцо
Ҳабиңара ахэыштара...
Ифеаңаңеырц ихазымтцо
Ишжэйтэнатәу ҳа ҳбызшәа,
Ихақәмақаруа, ихақәбарбаруа,
Иҳалазгалауа атызшәа.
Ифеаңаңеырц ҳатэазымбо,
Хыңхьазарала ҳќэыншьа...
Ҳаитазымхәо,
Лаңш ҳазымто,
Игәазымто ҳара ҳшьа.
Азин ыќаз,
Азин ҳамаз
Сажәеинраалақәагь саргы.
Ифеаңаңеырц ҳаилызымкаауа,
Ҳаинызќбауа,
Ҳахызбаауа
Ҳаңсадгьыл ңшза – ҳаңсынцры...
Зыбла ихгылоу,
Иадымгылоу,
Иаеигәырғьо ҳа ҳразќы.
Иаҳәанызќьоу,
Имәахзыќьоу
Ҳара ҳиашара аңсќы.
Ифеаңаңеырц ифеаңыххаа
Аңырхагацәа зегьы,
Азин ыќаз,
Азин ҳамаз
Сажәеинраалақәагь саргы.
Убра шәҳадгыл,
Убра шәҳагмыз,
Ўсахрак шәықәымкәа шәаргы!

АБАЛЛАДАҚДА

АШЬАУАРДЫН ХЭЫЦ

Ахра ҕкьарста аоазараҕ,
Иақөымкәә шәара,
Уа ашьауардын амацара
Икнантеит атра.

Иара убасоуп ишацәаооу, –
Хроуп агәы заазо.
Бла царыла жәван иахаоо,
Ахраҕоуп иахьцо.

Ахраҕоуп иахьыхнахуа,
Аңа хәычы аазо,
Ахраҕоуп аеахьышьтнахуа,
Хара жәван иазцо.

Уажә ахата ажәван иалоуп,
Шәартарак мба.
Цака, ахраҕ, атра ихтәалоуп
Ашьауардын аңа.

Аңа хәыцгы агәы тәауазма,
Гәыла жәван ихын,
Ишхәычызгы, ашьа иауазма,
Аңырра атахын...

Нас ан еиңш, амч ааитцыхны,
Абла шаќь-шаќьо,
Инхыңрылеит аеаашьтыхны,
Амцәыжәәа хәыц кьо...

Ихаууала аҳауа ихиаало,
Аңыршьа цауа,

Агәы аҗысуеит жәѡан иахьхало
Наӑ хара иҗшуа.

Уажәоуп раҗхьаза аҗсабара
Ангәанат лабҗаба.
Уажәоуп адгьыл аҗшзара,
Ахаара анаба.

Абан ахрақәа ахьҗаз-җазуа,
Ғымтуа иразза,
Абан арѡашқәа ахьказ-казуа,
Оумашәа ицқьаза...

Абан абнақәа еиҗынчыло,
Рыҗштәы иатәаза,
Абан аҗтақәа ахьыхчыло,
Ибыбышза ипытуа...

Абан саркьоушәа ицыр-цыруа,
Анаӑәақәа ахьтәо,
Абан уа иахьтагәыр-гәыруа,
Кәыдырта цәқәырцо.

Абан ашьхақәа цыѡ-цыѡуа,
Хтарца шкәакәа зхоу,
Абан рхысбыжьқәа ахьаҗыѡуа
Ажәеиҗшь, лыҗха змоу...

Уи есаaira цәѡанцәы ихалойт,
Агәы аҗанцауа,
Уи есаaira агәамч талойт,
Жәѡан иахьязцауа.

Ус, ахауа аҗеналарѡашьан,
Иаахынхәит иара.

Аха ахрақәа ацәеилақашьан,
Иацәыхкьеит атра.

Атра ацшаауеит еимдагәышьо,
Ашьха ацша андо.
Атра абома иахьыхгәышьо,
Ацтақәа ханто...

Икарахеит уаха аламкәа,
Ақырқы шабо...
Алашарагы лашарамкәа
Ауп уажә ишабо.

Абыржәада иамбазацыт
Ашәара захьзу;
Абыржәада иақәымшәацыт
Азбакра закәу.

Нас цақа итәеит, жәван ааныжьуа,
Ашьауардын аца,
Инацшы-аацшуан аегәыгәтамыжьуа,
Инцаауан азба...

Абан ақацхьа рқашк хышхыцәо
Иахьцауа хланцы...
Инзыхгылан уақа ақәыцәа,
Азхара ажәт азы.

Шьта изыцәшәозеи, амч антала,
Изышьтыцраар убрантә,
Шьта уи зхалар гәыгыртала,
Инкацшыхп жәвантә...

Аха убасқан, абна илзааша,
Абгыз қааит ааигәа,

Ашыауардын хэыч, абла тшаша,
Агэыткба иарга.

Ласс ашытпырха амразакэа,
Абгыз қэылеит уа,
Ашыауардын хэыч рыцхамшыакэа,
Иафарц ашыа афыкэкэа...

Абгыз гэымха, агра таааа,
Иағратэазшэа азаа,
Ианыцшуан уажэ ацэааа,
Асаса ду еиххэа...

Еикэпауеит урт еиғагылан,
Ргэыжэлақэа еилашуа.
Еикэпауеит ргыгцэа ргылан,
Рыблақэа шыауа.

Ашыауардын хэыч аераргама,
Ашытпырра атахуп,
Аха абгыз изацэауама,
Азымцэыжэаак хэуп.

Убри аамтаз ихаууала,
Иаагэылсны жэаан,
Икьиуа инеиуан гэыгыртала
Ашыауардын хэыч ан.

Аца азыхэан агэы тынчуп,
Атра ихтэалоу цышыа,
Аабагы рзыхэан ахра цыынцэуп,
Усоуп аказшыа...

Аца акэфытуа, атрахь инеиуеит,
Аха акгы ыкам уа...

Азныказы ахы ашы азнеиуеит,
Ахлахатц гьежьюа.

Икьиуеит, еимдоит аказшьала,
Ахрақәа еимырқьо,
Агәырџацәгьа ахы ианшьала,
Иеицшха афцырқьа.

Аблақәа ыршақьо игәәтеиуеит,
Ацтақәа еимырпуа,
Дгьыли жәџани ргәагкра аиуеит,
Азаара азаауа...

Ахраф анақәа ахьазырзуа,
Иахьықәсуа аңша,
Лада-џада, агәыгра мырзуа,
Еимдауеит ғытуа.

Ишцақалои уаха аца амбар,
Изырцшзода жәџан?!
О, ифырхатцоуп агәы камхар
Ашьауардын ан!

Уаха тынчрак хәа амазамкәа,
Аңазы игәыкуа,
Еиџаџхалеит, адунеи иамкуа,
Амчқәа еизакуа.

Аха башан, акгы абомызт,
Аблақәа иацәаза...
Ожәшьта уаха иазыхгомызт
Аца алахьынца.

Иазхымгауа агәы амца талеит,
Иазбеит аешьра.

Убри азыхэан еиҭаџхалеит
Жэџан аҭдыхэтэанза.

Абар уантэи хыла изтала,
Амҭдэыжэџақәа шытны,
Аеашьырцоуп иара ахала,
Ахра аеанҕьаны...

Аҭдыхэтэан аблақәа ҭырхаха,
«Бзиала» ахэозшәа шыҭа,
Амҭдэыжэџақәа еимыртаҭа,
Инкаҭшит еиҭа.

Абар, ассир, абла хџамҭаз
Амбатә ахьаба:
Абгыз гәымха аеанамҭазт
Цаҭа иқәҭон аҭа.

О, ихышхыҭдәеит агәыпжәара
Ашьауардын хәыҭ ан,
Даеакхан уажә ацәалашәара,
Уи цаҭа илбаауан...

Нас иџышьҭасит зегь ааидхәыцла,
Амҭдэыжэџа аеанҭа,
Абгыз џышьҭнаҭааит шыаҭхыцла,
Ахыҭша цәгьаза.

Уиакәхеит, иаман жәџанҕа ихалеит,
Иаршәит уи хланҭы.
Абгыз ахра иладҭыххаалеит,
Изымҕаауа бзанҭы.

Ашьауардын ду, аҭсы еиҭамкуа,
Цаҭа илеит еиҭа.

Аңа ышытпаа, агәы еицамкуа,
Иазцауеит атра!

Иара убасоуп ишацәафоу,
Хроуп агәы заазо,
Блатдарыла жәфан иахафо,
Ахрахьоуп иахьцо.

АЛАСБА ШКӘАКӘА

Адәы цшза, ашьац-иатцәара,
Атцәатцла амца, амзырхаҕны,
Абан иахьгылоу азҕы игара,
Дыцәоуп иаргыы иҕы хтны.

Игара ахьгылоу ишәартазамкәа,
Анафшәа, агәашә ахьҕоу,
Уахьынтало, дукгыы бжәмкәа,
Дтоуп аутраҕ иан драшәо.

Уантә уажәы-уажә лхы даафахо,
Лхәыц ишҕа днацшуа,
Лгәы аартынчны, леага даахо,
Деиталагоит аҕара.

Убри дгәанатазар акәхап,
Ла дахьеоз афадахьшәа,
Маҕ дук аахәазан илакәха,
Аанда инкылыфрит убра.

Ахәыц иан уи лызгәамтазакәа,
Ихәазо инықәлеит амзырха.
Ус ишнеуаз, имшәазакәа,
Ашәшьыра иныцалт иоумаха.

Еиқәыхьшәашәа, илзааша абна,
Ацәа иҫакәазо иара,
Агара атҫаҕа, ицырцыруа абла,
Аеыркыақыа итәеит убра.

Згәы ҫараму зтынчхауама,
Агәрамгара змоу цстәуп.
Ахәыч иан уи лызгәатауама,
ҫынчроуп ҫәа ла лус дафуп.

Агараф иҫсың лага-әаго,
Ацәатцла ашәтфәы лбаадо,
Дыцәоуп тынч игәазырҫагоу,
Амаалықь хәыч ишихәтоу.

Дыцәоуп, иҫшзаза иқышәқәа,
Ахш рфықәыжжноуп ишцо,
Ибла хәыцқәа реыркәымшәышәуа,
ҫхызла иҫышәырччоит рыезо.

Амаҫ-аҫшь ацәа иацәшәошәа,
Алымҫарыәқәа цыс-цысуа,
Агара ашьапы аеакәнаршошәа,
Инкыдлеит иҫәазауа.

Убыскантәҕыа рласба шкәакәа,
Аҫацха барцәхьтә иааҫшуа,
Игәанаҫазаап, иаеиҫьякәа,
Агара икыдлаз аҫәаза.

Аеыртынчны изтәахуазма,
Уахь инаҫҕьеит аласба,
Агара инадыххыл, иаразнак
Амаҫ цыхәа иламҫаҫт уа.

Илахьнахэеит... Ргыгцэа ргыло,
Абар иаидыслеит аѡбагы,
Q-цстэык еикэпоит еидшыло...
Q-дунеик дрыбжьоуп азҕы.

Ахы ианақэыңш, аласба царуа,
Амаҕ абҕа лыцнакааит,
Убыскан, шхамла агэы мақаруа,
Амаҕ цхазаап: ала цэааит.

Амаалық хэыч, (иҕоу гэнишьо),
Дцэырхаит атэаабжь аниаха.
Нас дааччеит, еихэмаруаз цыишьо,
Qба ахьеикэқоз ацстэқэа...

Лыңхзы цхьахэо, уахь днаңшызар,
Ан илбеит ацъашьатэы...
Азныказ уа дааилашызаргь,
Уахь днаҕрыст, леага кны.

Дааизар абар, абар ашана,
Амаҕ кажьуп аҕсы еизго,
Ацыхэа аҕсы цоуп макьана,
Ахэазажэ, ишамкэа ишоу.

Ан ишлылшоз, ахакэмацара
Леага анлажэылца ирыхха,
Аеааитцнахт амаҕ хашхатэара,
Уаха изықэымло мзырха.

Аласба хэыцгы агэы тамгыло,
Иахьаиааиз игэыргьатэа,
Игэыкы-цэыкуа ирыдгьежылон,
Ашхам шацразгы иара ацэа.

Ус иаахәлеит. Атцх еимаҳа
Иатәнатәит зегь азынха.
Аласба ашыбжыы ауха уаҳа
Иқәмыџзеит убра амзырха!..

АСОЛДАҢ ИБЖЫЫ

Деигәырғәуан иабиңара
Ңаацәарак рҗеи,
Деигәырғәуан иңсабара,
Иқәыңшра адунеи.

Аха аибашьра анаайдгыла,
Ңәкаҳарак каимҗеит,
Аибашьыга бҗьар аанкыла,
Ңоуба ихәан, дымҗеи...

Афронтаҗ пышәа хәа имазамызт,
Даҗеакхо иказшьа,
Афронтаҗ, җынчра ахьыказамыз,
Дазрыжәуан ашьа.

Инапы ашьҗылон иасааира абҗьар,
Дрылагылан ар,
Уа афронт-мҗа ахпша дабжьан,
Деибашьџуп, абар...

Иҗьынҗьтәыла алахьынҗа амџа
Ахьчараҗ дықәҗоит,
Амҗа аҗықәлашауа изамџа,
Иқәыңшра цәқәырҗоит.

Амши атҗхи рхәаа ицәџашьон,
Зны-зынла иара,

Амзеи амреи ицәеилафашьон,
Алфа рфәтәауа...

Аха дниуан, дыннамкыло
Аибашьра ахцша,
Пхьаҕа дниуан, днылагыло
Итәхауаз ршьа.

Дниуан ицкәынра ацшзара
Абылффы ахатәо,
Апжәагакәа аркны изара,
Ацхзы ифыкәкәо.

Уа ацсабара ахьцсымроу,
Хәашья змам атәы,
Иахьхатцароу, иахьцьаханымроу,
Аибашьра амфа адәы...

Амца ахьгылоз, уағеимшхара,
Амца хыслеит ибла агәы...
Ибла ихьцуан алашара,
Алашьцара ааны.

Еиқәатцәаза ашәшы рхылоит
Иблагәкәа ахьбылуа;
Уа азныказы иааникылоит
Ихахәы еимлагәа...

– Ма-ап! Ма-ап! – ибжы нтицеит,
Асолдац – ацеи.
Алашәхара ахәыцра ихикоит,
Изыхьчоу здунеи.

Уи макьаназ цхьаҕа днаргоит,
Иара ишьафәкәа,

Аха иблақәа ицашьа еиларгоит,
Мцала иахьбылуа.

– Ма-ап! Ма-ап! – ибжыы ааҕигоит
Ҥаацәарак рҕеи,
Дырөегь шыаҕақәак ааихигоит,
Изыхьчоу здунеи.

О, иҕахгәышьоуп, иҕахгәышьоуп
Иблақәа аахтны,
Иҕсадгьыл ду днықәыпшгәышьар,
Имч агәыра ганы...

Ихәыцра ихоит ажәыларахь,
Иҕоуба наигзарц.
Исолдаҕра ихоит Мраҕашәарахь,
Мрагылара ихьчарц.

Сишь, иааизцәырҕьоит алашара
Иблаҕ, иҕыртыруа...
Ибеит «Абжьас» ацәаара,
Дызхәәҕырц иаауа.

Ма-ап! Узысиааиуам алашьцара, –
Иргауеит ибжыы, –
О, сыҕсадгьыл гәакьа, сылашара,
Уара иутәуп сыҕсы!..

Нас аҕжәагақәа аахеиршалан,
Дажәлауеит атанк...
«Абжьасгы» иаргы аләа рхалан,
Мцабзла еицбылуан...

«Ма-ап! Ма-ап!» – уажәгы ибжыы ааөуеит,
Ҥаацәарак рҕеи,

Уи исолдаҫ-бжыы адгғыл аѡуеит:
«Ишәыхьча Адунеи!»

Иѡаа-ѡаауеит уа асакара,
Ашьаркәастара адәы...
Абан, иахыѡуеит аҫсабара
Асолдаҫ ибжыы.

Q-ҲӘЫҲӘК

Q-ҳәыҳәк гәыла рееидыркылан,
Идырҫшзозшәа рыҫсынтры,
Урҫ ҫазшьала игәнибакылан,
Еицрыцуамызт знымзар-зны.

Руак ѡхалар жәѡан иатцәарахь,
Аѡызакь ашьтан иҫырҫыруа.
Руак амра ашәахәа ицәтәалар,
Еггыгь наватәон ааигәа.

Урҫ еицын убас акраамҫа,
Ҳарггы игәахҫтон лабѡаба.
Иҫәбаҫәшәауа ирхыргон раамҫа,
Зееидызкылаз аҳәыҳәқәа ѡба.

Ус, ҳзыѡназ ҳаѡны аѡаҫхьа,
Амѡадуаѡ, шыжьыза, енак,
Ҳгәыла хәыҫы, аҳәыҳәқәа ирфап хәа,
Икалыҫсазаап хәашақәак.

Аҫсаатә ирҫахызггы уи акәын,
Еибаргәыргьацәа итәауан...
Уажә ирбазма, рѡаҫахәы акәын,
Шыжьымҫан какал ркуан.

Еимактэы хэа рымазамкэа,
Креицырфауеит тынч зегы...
Аха ирыжэлеит ргэыреанзамкэа,
Ицоз машыынак ццакзаны.

Зхы изахэоз натцдыргэышьеит,
Арыцхара реацэгауа.
Аха айфызцэа руак тахагэышьеит,
Амфаду ианхалан уа.

Абан иахькаршэу ирыцхэхэа,
Ипаќыпаќуа, ашыа афыхэхэа,
Амцэыжэфаќэа азейтымхуа,
Ахэда хышьшь, афсы еизгауа.

Амашыына аангылахуазма,
Ицеит асаба шытарыббы.
Егырт иааиуазгь игэартахуазма,
Зегь ахысуан ирќыыцны.

Аха афыза, хара имцакэа,
Цлакы иныќэтэеит икацшуа...
Ицэуагэышьеит, акы мзакэа,
Афыза рыцхаз игэыкуа.

Шыта азатэра изанышэауама,
Ацсабараф ахы ќэыншыа,
Игэыргэауа изхалауама
Жэфанд аеафэ, ипдырдыруа...

Зны-зынла инатэагэышьеит
Иахькататоу афыза ашыа,
Уантэ игэыгуа инацшгэышьеит,
Ипдырны афыза аауа фышыа.

Шака агәалакара хьшәоузеи,
Ахәыхә, зәыза зыцәтахаз,
Шака алахьынца хьамтоузеи,
Иара ахала иахьынхаз!..

Иара ахала амч ақәхома
Изтагылоу ахгара?..
Иамоу агәырәа азыхгома,
Икьәґагәышьоу аґәхәара?..

Шакантә ҳара иҳаҳахьоузеи,
Еихымсыґьзо уи ақыбжьы,
Шакантә ҳарт игәаҳтахьоузеи,
Иахьықәтәало гәырәала итәны...

Уажәшьта, агәыґроуп ґызас иамоу
Ахәыхә затәы, ґ-гәык згәым.
Ус иаанхоит агәыґра шамоу,
Зәыза гәакьаз ґсахра зқәым!

АҢХЫЗ

Уахык схала стәан суадаґ,
Атцых ду цауан.
Жәеинраалала уака сқьаадаґ,
Цәахәақәак сыәуан...

Аха ацәа хьамта схалейт,
Сыблақәа ирхыхәхәа.
Ңхызк ус сынтанагалейт,
Схы ахьнықәыстцаз уа.

Ңсуа ґацхакаґ сыәнахуп,
Схәыштаара ґхаза.

Сѣаѣхъа цѣымзак ыкѣгылахуп,
Абла хѣыч ѣаза.

Адѣахы алакѣа кѣуеит,
Оумашѣа илашьцоуп.
Иуазыруа аѣша цѣгыа ууеит,
Сымацара стѣоуп.

Убри аамѣаз азѣы ашѣ дасуеит,
Сгѣы сѣанзамкѣа уа,
Азныказ схѣыцра еитѣсуеит,
Дарбан исзаауа?..

Сгылан ашѣ изаасыртызар,
Дааѣнашылт азѣы.
Снеилуеит уи снейѣаѣшызар,
Дсымбац уи бзанѣы.

О, изыцѣтѣыму аѣсабара,
Илашьцоу здунеи,
Аѣсцѣаѣа – амамеикѣара,
Ихаѣа шиакѣыз збеит.

– Утѣа! – сѣѣахын, арымз саахеит,
Ѣшѣыматѣас сара.
Иаргы ѣшѣаала ихы дѣахеит,
Амѣахѣ дааскѣауа.

Ишѣакастѣоз... Сааѣнагѣежѣын,
Аамѣа мга мыѣхѣы,
Иааиз «сысас» сааихагѣежѣын,
Исырхиеит ихѣы.

Иара ѣитѣзом, дыхъшѣашѣаза,
Крифѣоит дыѣцакѣа –
Илакыѣаѣа ѣашѣашѣаза,
Аѣны исѣааз уаха.

Афы изтастәоит, аха ижәзаһуам,
Сихацғылоуп уа,
Иара иблақәа сирбазаһуам,
Зибнаҕа дыңшуа...

Нас, дааһьяңшын, еитакуа ицәафә,
Ахәызхәыз деимхәеит.
Иеынеитцихын, ибжыы ааргәафәан,
Аңсәәаҕа ус ихәеит:

«Итабуп, дад, учеиңыказ,
Аңсаҕа ҕауцеит,
Сыблаҕыблацәауа сшыказ,
Ғамала сурчеит.

Ожәшьта сара усыцаалароуп,
Игәоуҕап саҳтынра.
Аха усыцнац ажәак умхәароуп,
Уғы ааихыхны убра». –

Сааилазызеит оумашәәцәҕа,
Ари ееик иатәым.
Сабейгауеи амышьтацәҕа,
Аңсәәаҕа – атәым?

Изуа-исхәо акгы сақәшәом,
Сыжәфә ҕҕеит зынза.
Спацха адәылцшыа схала сақәшәом,
Сғылоуп сҕәазгаза.

Нас снапы кны иғынеихаһуеит,
Еикәашәо ихы-иғы.
Ус ҳаң дуззак ҳнадгылаһуеит,
Шьхак ашьапағы.

«Утал, утал!» – даасықәмақарит,
Дныцалт аҕағы.

Сымч еилышшо, саагареарит,
Снанамго сшьамхы.

Ҳазлағалаз ағышәта еимаҳаит,
Сназгоз иахтынра.
Уажә зынзас сыңсы насхаҳаит,
Аха ғыстуам сара.

Ҳакәша-мыкәша зегь лашьцахуп,
Ағәи-цибжь гоит.
Сыбла иабо зегь хлымзаахуп,
Иара симан дцоит...

Ус, ҳашнеиуаз, ҳнархагылеит,
Аматқәа хәазо.
Мамеиқәаран сыбла ихгылеит,
Схы-сгәы еилақсо.

Сышшәаз аниба, «срыцҳашьяуа»,
Ағыгә-еыгә дааччеит.
Иарацәкьагы иһәымгеишьауа,
Даатғыл ус иһәеит:

«Абарт иубауа, аҳашхатәара,
Зығраз уаан зны.
Ианырықсах рықсадғыл абзиабара,
Иматхеит зегьы...»

Урт ҳнарафсит, ҳәынцәарахуп,
Ҳнарыдғылт шьоуку:
Ҡба-әба хы рхагылахуп,
Рыхәдацьалқәа чны.

Зымға ипшуеит еимаразамкәа,
Ршьағақәа еимакуа,
Ацәажәара иақәитзамкәа,
Рқышәқәа неихакуа...

«Абарт иубо – рыцхарамзар,
Акгы карымцеит,
Цэгъахэарамзар, цэгъаршрамзар,
Ирытнымхеит ееик...»

Уртгы ааныжны, хэынаххахеит,
Итыцны ицоит са сгэы.
(Иубаз-ашэа еицэа убахуеит),
Абар, ача шьюкы:

Урт рнапкэа фахытэцэахуп,
Игылоуп изацэза,
Ашэа змах итагылахуп,
Адамыг рынца...

«Абарт иубауа агыгшэыгкэа,
Ауафшэра иафын,
Бзантык шэицхыыз рыгымкэа,
Гэнахарала итэын...»

Абас снеигон ацсэаха,
«Иахтынра» сырбо.
Саргы сгэалакара кахан,
Еергхэоуп сышцо.

Хакэша-мыкэша зегь лашыцахуп,
Агэи-тибжь гоит.
Сыбла иабо зегь хлымзаахуп,
Сшыафакаа еилагоит.

Аха ацсэаха, фымт, даатгылеит
Иацхэака дыцшуа.
Саргы ишпазуаз, сеааныскылеит,
Сгэаца тыпсаауа.

Ус хэацхэа ахапы ааимкэхын,
Амра насэаццеит.

«Ожәшьта уца, уца!» – ихәахын,
Уаҕа дсымбазеит.

Аҕапы ааныжьны, снытыцыхуеит,
Сара сыҕсы ансоу,
Сгәы ҕамгыло сгәы цыхцыхуеит,
Сыҕныҕоуп сахьцо.

Сыҕхыз салцит, иауан-иашәан
Акгыы сымбазо,
Сҕагылт, сгәалаҕара ааиҕашәан,
Сшьаҕаҕа еихьыгзо.

Нас, сыстол хәыч сеиҕанадтәалт,
Схәыцраҕа разо.
Сқаад ахықәз снапы надхалт,
Ацыхәтәан ус анцо:

«О, адунеиаҕ зегь иреиҕуп,
Ғәнаҕара умамкәа аҕсра.
Адунеиаҕ зегьы ирзеиҕуп,
Есқынаҕь абзиара аура! »

АЗАХӘААЗАӘ

Азахәа ҕашәкәа аҕсы рхеитцон,
Нап рыдкыло, иаазауа,
Азахәа ҕашәкәа рымч ҕеитцон,
Аҕардан реиҕьеишьон иара.

Уи иҕхзаша ззыхалалхаз,
Захәаҕроуп изызхауа,
Знапсыргәыҕа быртцалхаз,
Амҕахәасҕаҕа анпыҕка...

Игәы иауазма, изычхауазма,
Днеины игәеимтар ес-шыжыы.
Атлақәагы, маҳәра руазшәа,
Ғымт игылан, еикәышышыы.

Иарей дарей гәхәаибагозшәа,
ЕиҒәхәытхәытуан оумашәа,
Реицакра амш азгәартозшәа,
Еибадыруазшәа рбызшәа...

Ишпамзанроу, аңсы рахатза,
Аҳардан-захәа, ажь анҒоу!
Дышпазгәыргъоу, дбарақьатза,
Анхәә цагы, згәы зегь Ғоу!

Ажьтаара аамта анаайдгыла,
Уи зегьрыла иҒырхианы,
«Ғаанбзиала!» хәа, имтәышә аанкыла,
Дықәлеит атла, игәы азҳаны.

Ракетатдас имтәышә халоит,
Иахьсаранңыуа ажымжәақәа,
Иантәлак, уи цақа инталоит,
Иагәыдкыла ашәахәақәа.

Иқәыра шнеихьогь, азахәаазәә
Аәада ихауеит игәы.
Мап, уи изыхәан иҒьабаазам
Ажь анҒихуа, дазгәыхәны.

Атла акышәкышәрахь дхалоит,
Акосмос даләушәа, дкаууа,
Игәы ахьиаңысуа, иңсы рыдхалоит
Мрала ишәхьоу ажымжәақәа...

О, уи убасқан дахьықәгылаз
Иеанейта, агәра ганы,

Ацла амахә дазнымкылазт,
Цаҕа идәықәлеит, ихжәаны...

Дахынкаһаз – уаха ишьтымцит
Азахәазаф қыа иңсы,
Уаха изфымтит, уаха ихымтит,
Уаха иқәнамтәеит аңхзы.

Аңсы имартхә иагрыжьуазма,
Иеизеит иуацәа, игәыцхәцәа,
Иашта-игәара иазкыхуазма
Ацәуацәа, аңбабацәа...

...Изахәатра амтан уи дыржгәышьеит
Изқәа атың нтаһкааны,
Ихахы ишьапахы инадырсгәышьеит
Q-хахә шкәакәак ааганы.

Уа ихагылоуп ибаҕоушәа
Азахәатцла, агәы цшаауа,
Аазаф, қыа иңсы ахыыршоушәа,
Уиала избоушәа алахынца.

Убриижьтеи дук изыҕиәгәшьом
Аҳардан-захәа ашьапы.
Убриижьтеи дук иазтгагәышьом
Аҳардан-захәа агәышңы.

Игылоуп аазаф, дыгәхьяанагоушәа,
Ихьяфрыз амахәқәа хышьшьы,
Игылоуп иаргь, тахархәа ишәошәа,
Уа изыңшушәа даҕазәы.

ΑΠΟΕΜΑΚΘΑ

АҢУБА

I

Ғаға дгьылкағ, зы-пшахаакағ,
Шьхак ашьапағы,
Иахьыпшаз шыаҕьастаракағ
Дықәынхон Бағы.

Бағы икәасқьа, аҗацха хәычы
Ағапшьны иҕақан.
Ионы авара, аутрағы,
Ашәтқәа латқан.

Икәасқьа аҗхьа, амзырхаҕны,
Иқәгылан ра-дук,
Ишьтан уи ара ашьапаҕны,
Икьакьаза хахәык.

Бағы инхарта, нхарта бзиан,
Ашәыр ҕалон уа;
Ағадахьыҕа амжәа еилиаан,
Ирықәын азахәа.

Ахарданыжь уаҕа иғалоз,
Амахәқәа ирхьыхәхәо,
Уатәи адгьыл ишқанаалоз,
Ажьымжәа уғапхо!

Аладахьҕа патырқалын,
Змахәтақәа зазоз.
Аштағ ашьац – уи уархалын,
Пшала иқашәқашәоз.

Ағнашьтахьҕа, уахь цангәаран,
Ашәшь-еиқәа ахашьшьы,
Иаалыхәхәо игьлан амацара
Жәытә баа-дук хьечы.

Абаа анафс, дук бжъамкәа,
Ацыңхь хало хыхь,
Ихьшәашәаза, хәашьра амамкәа,
Ицытцуеит азыхь.

Азыхь ахықәан ашьхагәара
Гылоуп, ашьха зто.
Игәазырхароуп уа аңсабара,
Ацха-фшы кәазо.

Даагылазаргь ахандеира,
Бзиа ибон Баңы,
Ескынагы иман агәабзеира,
Уи азы дмашшыц бзантцы.

Итаацәа ракәзар, зәыршык ыкоуп,
Игәырғоит рыфнаҭа,
Рынхара-рынтцыра ргәы азыкоуп,
Иңшзоуми ргәахәтәа.

Баңы иңа Қадыр деилкыа-еилгәыцәза,
Дтаацәароуп, абар,
Имоҭацәа ыкоуп ижыцә-жыцәза,
Уреигәырғьап иубар...

Баңы имоҭа хәыцкәа шыңыа,
Кадыр иңацәа,
Аихаб – Мышьа, аитцыб – Мыңыа,
Ашкол иҭоуп дара.

Урт аңхынраз иоурышьтызаап,
Рыңсы ршьоит афны,
Аихабы хңа рахь дахытцаап,
Ҡба рахь – аитцыб.

Кадыр иңхәыс Таразиа,
Лыхцәеиужь кахәхәа,

Илзырхәахьеит уи абзиа,
Аус лухьеит гәгәа.

Баңы ипҗаитцыб илыхьзуп Шыкәа,
Лтыпҗара абыржәоуп,
Данааупыло улапш хылкуа,
Дшубо хьшьыцбашәоуп...

Арҗарцәа лара илышьтоу,
Иузрытом гәыбҗан,
Агәлымцәах хәа ауп ишлышьтоу,
Аха уи мазан...

Лхы иаҗәалшьом макьана ажәра,
Баңы ипҗәыс Тата,
Аон-усқәа ирзылуеит гәажәра,
Илдыруеит зегь рыхәҗа.

Бзанцык гәамцра каломызт
Баңы иҗаацәа рҗы.
Зхәатәы хеибамцоз дубомызт
Уи аонатаҗы.

Баңы иҗа Кадыр Бганба
Аферма деихабуп,
Арахә дызхагылоу жәбанда!...
Аколнхара иатәуп.

Аферма, Кадыр дызхагылоу,
Ацәҗысқәа аазаны,
Абан, ауғә иахьацагылоу,
Ғыц сынтәа ибжьаны.

Ртәыҗақәа ыршан, рхахәда-шәпара
Харакза, оумақәак,
Рҗыжәҗақәа ылган, измоу аазара,
Домбеикәоуп зынзак.

Арахә ртәы идыруеит Кадыр,
Бзиа ибоит иаргыы,
Ижәбахьюума шәарт азәыр
Ирыгны, иабааны?..

Дрызәлымхауп, акрырәеитцоит,
Ирыгирхом кашәа,
Рытра гәеитцоит, рхәы тәитцоит
Хәышәи хынәажәа.

Афермахьшьцәа быжьәык ыкоуп
Кадыр инапәы,
Гәык-ңсыкала рус иазыкоуп
Урт ааптрафы.

Есышықәса икарцоит ашьха,
Арахә дырхәырцы,
Бзиа ирбоит асыңса кәашқәа,
Ашьхахауа, азы...

Урт сынтәагы ашьха икарцарц,
Аферма рахә изцу,
Уи азыхәан рәазыкарцарц,
Ғырхиароуп изфү.

Итатаза рыжәцәеимаакәа
Кнахауп изахны,
Рымаңәа зтоу раҳаңәа
Гылоуп иххәаны.

Рыләа әеиуеит ихаууала,
Бзың аңстафы,
Ала шыргы уахазны гәгәала,
Ишәом рааптрафы.

Жәохә-мыш рышьтахь амәа икәларц,
Шьхаңара ишахәтоу,

Ашьшыхәа ихәуа ашьха икыдларц,
Ауп дара ргәы иҫоу.

II

Апхын акәын. Амра цеиуа
Ипҫхон икажжы,
Ҫыкәабара азахы инеиуа,
Ана-ара игон рыбжыы.

Аусура аамтала еихсыгыуан,
Рыҫсы ршьон шыыбжьон,
Ашәшьыраҫы ргәы дырҫыгыуам,
Ажәабжьқәа рхәон.

Баҫгы иҫаацәа цәажәо рхала
Итәан рымзырхаҫы,
Кадыр днеиҫаҫын ҫшыаала
Ус ихәеит Баҫы:

– Дад, Қадыр, азеипш ферма
Унапы иануп,
Уи акы агхар ихеирума?..
Жәлар ртәы хымызгуп.

Абар, ҫшзала, шәкыдлоит ашьха,
Арахә шәаҫцаны,
Шәагызәеишт Марыхә ашҫа,
Шәгәы-шәшьамхы азханы.

Ех, Марыхә ахра еиҫыхқәа
Сымбеижьтеи кыр цуеит,
Иаасгәалашәар уи азыхьқәа
Уажәгы сгәы ҫшауеит!

Уи шьха беиоуп, шьха зыыдоуп,
Уа арахәгы ҫаҫоит,

Уатәи аҳаскыын зынза ичыдоуп,
Шьамхахьы иѡазоит.

Дад, рахәгәартак, иуасхәарызеи,
Хлапшра рзула,
Насгы иуцу уфызцәеи-упызцәеи
Раҳақтыр бала!

Амашәыр нақ ишәкәыблаами,
Шәгәышәеаныз цқьа,
Уажәы иубама, урышьцылами
Ашьха аказыққәа...

Аиеи, с-Кадыр, сукәыхшандаз, –
Даацәажәеит Тата,
Убзиаз, уан иукәырбанхаз,
Убзиаз, сгәығырда!.. –

Абас ишцәажәоз, нтытқантәами,
Иааѡит ғытыбжык:
– Уаа Бацы, Бацы уқами?
Уааскәеишь зынзатәык! –

Агәашә днадххылт пытрак ашьтахь
Аеуаѡ Бытә Кақы.
Уа даатғылт, дтамлакәа ашта,
Апхзы алфыруа иеы.

– Сықамкәа, дад, сабоушьтыхуа, –
Ифынеихеит Бацы,
Ақсшәа еибырхәеит рнапқәа еимыхуа,
Рқытантәин Кақыгы.

– Уааи, дад, утал, иқауцоузеи?
Уеггы ақсамшьари...
Бзиароу, цәгыроу, уаҳзаазгазеи,
Исоухәар қамлари? –

– Бзиароуп, Баңы, изуасымхәозеи,
Арра ацарахыы
Кадыр ипхьоит, изуцәыизозеи,
Идәықәырцоит уатцәы... –

– Уатцәы ухәама, дад, закәызеи,
Кадыр ихаҭоу?..
Иаргы дыкоуп, уаairaуазеи,
Иаухәап ишахәҭоу... –

– Снеиргь ауеит, аха аамҭа сымам,
Сыццакуеит акыр.
Цьоушьт ишцоухәо, са ссасума...
Абри сызит Кадыр! –

Ашәкәы ныжыны ашацахәа
Дцеит иеыжәлан иааз.
Агәашә дынталан Баңгы ашышыхәа,
Дааит иҭаацәа ахьтәаз.

– Качы иакәызма, иуеихәазеи,
Дупхьан узҕыҭуа?
Ииҭахызыз, арахь дзааумгазеи? –
Ус лхәеит Тата.

Қачы иауп, имуит, дыццакуазаап... –
Ғааитит Баңы.

– Аррахь, аррахь иупхьауазаап,
Дад, Кадыр, уатцәы... –

Аҭаацәа неихәаңшы-ааихәаңшит,
Еиқәызырҕуа зназы,
Кадыргы днеилашы-ааилашит,
Иртәз ашәкәы азы:

– Саб, иахьсыпхьаз сазыхиоуми,
Ахатца имҕоуп уи,

Ахатца дызхатцоу ихъчарцоуми,
Атэылеи аңсынтри.

– Усоуп, дадхеит, суқашахатуп! –
Баңы игэы ааиргэҕеит,
– Аха арахыҕы ус-дук уадуп, –
Иажэа ааҕахтэеит.

– Аратэи аусқэагы ус инхашам,
Уртқэа хьааумган, саб,
Аправление аҕынза сцашан,
Иазыруп уи хасаб... –

Абас неихэан, Кадыр дгылан
Аправлениехь дцеит.
Иалацэажэеит уа рус гэынкылан,
Афермаҕе ҕазэ дҕартцеит.

Ауха агэылацэа, ачча рҕықэло,
Баңы иҕны еизеит,
Уатэы ашьжымтан арра идэықэло
Еигэыргьарц инеит.

Еикэшаны итэан акэасқьа абартцаҕе,
Ихэмаруа, иччауа.
Амца еиқэын аматцуртаҕе,
Ацэымза ҕначчауа.

Кадыр иани ипхэыси мтэакэа,
Иматэа дырхион.
Баңгы дцэажэо, дмыццакзакэа,
Абас жэабжык ихэон:

– Дадраа, жэытэ дықан уаҕы-затэык,
Хшара дызмауаз,
Аҕны дааиргы, ипхэысзатэык
Лакэын уаҕа итэаз.

Иихәо-ииуа игәы азымнеиуа,
Ддәықәын гагацас,
Даналага иқәырахь днеиуа,
Игәы ңшаауан хәыццас.

Хшара диоурц Анцәа дихәауа
Иқәйтцеит «кәырбан»,
Адәы изықәу иреиғъеишьауа
Шишьра ҫоуба ихәан.

Ус ишықаз шықәсык ааиасхьан,
Хшара длоут иңхәыс,
Иаргыы дгәыргъеит игәы ғыццхан,
Дахьиз ахатцарғыс.

Ахәычы ииз мышзхара
Дыңшзаза изхәуан,
Иани иаби рңсҫазара
Рхәычы ила ишәтуан.

Уи мызкала дгарцдын агара,
Днықәлт амзырха,
Дбажәгәаламуа, нас дыхәмаруа,
Иблақәа ҫыңха...

Ишықаз, уахык заа криҫартцан,
Ддырцәан ахәычы,
Ани аби ркәасқьа абартцан
Ицәажәон итәаны.

Убысқан ажәфанахьтәи ғәғәала
Игеит аҫытбжьы:
«Уҫоуба нагза, аб Пахәала,
Дуоузар ахәычы!

Иноумыгзар ихәартәхоума,
Анцәа ду джьаны...

Ацэгъа уакэшээрц угэапхоума,
Уажэа еилаганы?»

Мчыбжык аатцхъан убри ашьтахь
Итоуба наигзарц,
Адэы-пшзае, нырцэ рыфнашьтахь
Аныхэара кайцарц,

Агэылацэа уа даарыпцхъан,
Хэыци-дуи еизеит,
Аб дпышэырччо, дныхэа-ныпцхъан,
Цэы-дук лкажъны ишыеит.

Игэы иаанагон аб Пахэала
Уи азхозшэа шьта,
Ажэа иихэахъыз тоубала
Уа инеиггаз цышьа...

Аха дырфегъ жэвантэи гэгэала
Уахык игахт абжы:
«Утоуба нагза, аб Пахэала,
Дуоузар ахэычы!..»

Бара, ишцааури? – ихэан, Пахэала
Ипцхэыс дналфапшит, –
Зегъы иреигъасшьо шысшьрала
Ускан тоуба зуит.

Анс иазхэцит, арс еимцаркит,
Игэыжэажэо хамтакы,
Зынгы гэынчыхъала ажэа еимаркит,
Ирзымхасабт акы.

Уахык ус иштээз рхала
Иаафхт афытбжы:
«Аб, аб, уца хэычы иоуми
Иреигъушьо зегъы!

Ишцоугәышьари, чоубоуми,
Инагзатәуп уеизгы!»

Ани аби уа гәыршала
Иныфнахеит рышны,
Ишцакарцои, шыта рнапала
Дыршыуан рхәычы?

Ирхыргоз ахгара мариамызт,
Игәыршон, нас ишца...
Аха мапгы рзацакуамызт,
Аб мыжда ичоуба.

Меышан адыршаены, ашара
Аақәлеит амзырха,
Дынлырфыхан ан лыхшара,
Дылкәабейт дрыцха.

Аб игәылацаә даарыцхьан,
Рдәы-цшзаф еица,
Иказ реихәан, дныхәа-ныцхьан,
Днеихагылт ица.

Ашьацрафы ауархал каршәын,
Дықәтәан уа ахәычы.
Амра-шеишеиуа ацыцхь аршәын,
Иагәзуан ифы.

Ахәычы акгы изеилкаауамызт,
Дгәыршон, дыччауан,
Икоу-иану издыруамызт,
Иаб дицапшуан.

Иан дуазыруа, иан еицамхәа,
Дгәакуа дгыргыруа,
Ашта дтан, аха ус ахәтам хәа
Леихәон аб дгәыкуа.

Абар, уи иҕама аҕы цырцыруа,
Инықәишът инапы,
Нас? Нас иаҕирхеит ажы ианыруа
Ахәычы иҕаркы.

Ан ҕеипшцәҕа, дҕызыҕызуа,
Уаҕа днеизкәаҕит,
Лхцәы шлеит иқызықызуа,
Уа лхы-лҕы аакацит.

Баҕы иреихәоз блала ирбазшәа,
Хәыцҕы-дуггы итәаз,
Рцәа аарыхзызааит, иашатцәкьазшәа,
Уаҕа ирахауаз.

– Аха, дадраа, шәзырәуама, –
Инацитцеит Баҕы, –
Иццышәха иҕаз аб иҕама
Иҕнамкәзеит ажы.

Игәы ааипсахын аб разкыда,
Имхәанчо илакта,
Бәҕәак иакәмзар уи згәыҕрыдаз,
Инаҕирхеит еиҕа.

Убыскан ажәфанахьтәи ҕәҕәала
Иааот аҕытбжы:
«Уҕоуба наугзеит, Пахәала,
Думаз ухәычы!»

Аб дцәышза, шәа илазамкәа,
Зныказ игәы нҕрыст,
Уи аамтаз, хәыц-еиқәа алазамкәа,
Инкаҕеит иаҕхәа ҕсыск.

Аҕсыс ишьит уаҕа илкажыны,
Ахәычы ицынхәрас,

Игәылацәагы крыфа-крыжәны
Ицеит рыфныҕа нас. –

Изырфуаз рхы-рҕы ааихаччеит,
Бацы инеиҕаҕын,
Иаргы иҕыса нцәыригеит,
Дахарц аҕатын.

– Бацы, иахтахуп, уи уалгазар,
Даҕа жәабжык ухәар,
Макыана аҕа уамкуазар, –
Рхәеит итәаз аҕар.

Мамоу дадраа, салымгазеит,
Иҕоуп уи акры,
Зегы нагзаны ишәасымхәазеит, –
Дналагахт Бацы:

– Урт дырмоузеит уаха хшара,
Рҕазатә изхауан,
Уи иакәын риетәа, рымра-шара,
Даргы иҕынцәауан.

Арахә аницеит аб Пахәала,
Аҕсаса бзиа ибон,
Уи иҕазатә диварҕало
Ашьха дцалон.

Зны дшәарыцон, ахра дхало,
Ашәарах ишыуан,
Ғазны аҕыҕа иҕавахало,
Ашьхарцыҕа иҕуан.

Нас шхалбаан данышьхыцуаз,
Аныхәара иҕазшыан,
Шьтәак иреиҕыыз, хәынхяа ирықәлаз,
Уаҕа илкажь ишыуан.

Уи ашьтахь р-реит хәа рацхьа дгылан,
Иматәа еицаҳәа,
Уи дазлеиуан, арахә иман,
Агаҕа ацшаҳәа.

Иҕа ддухан, ҕеитҕшрала
Дтыгга изҳахьан,
Аха дышлон аб Пахәала,
Аҕеиҕакуа икан.

Ус ишыҕаз аҕьаурқәа
Рҕаархеит еибашьуа,
Аб иҕсадгьыл аҳаҕырқәа
Ырзуа, ишьаҕеуа.

Аха аҕсадгьыл ахьчараз
Ажәлар ду қәпауан,
Пахәала усқан арахә иман
Аҕстаҕа дтан.

Аҕьаурқәа еибашьрала
Ишқәылаз иаҳахьан,
Уи игәы ҕнажәон ҕәҕәала,
Аха илшозз, дажәхьан.

Иара иҕазатә аҕны иҕаз,
Диқәгәыҕуан акыр,
Уи дахьимаз, уи дахьыҕаз
Игәы шыҕәҕәаз жәдыр...

Хәылпазык аб Пахәала дгәарлан,
Дыштәаз ааҕтраҕы,
Иҕа дынкылсит рацхьа дгылан,
Ақәылацәа зәырҕы.

Иҕа ицыз бҕьармаҕәала,
Еибытан зегьы,

Урт еицәажәон тәым-бызшәала,
Изеилымкартә азәгы.

Усзаазгазеи? – ихәеит Пахәала,
– Ссиршәа изыпхьазаз.
– Исахәа, шәышпақоу гәабзеирала,
Уаб ухацкы ицаз!?

Арт зуствда, уфызцәа роума?
Шәтәа, дад, шәыпсы шәшьап.
Харантә шәаауама, нас бзеироума?
Шәтәеишь, хырцәык шәнахәап! –

Пахәала ицкәын уа дахьибаз
Диеигәырғеит акыр,
Пытрак ашьтахь фызцәас ицкәаз
Шқәылацәаз идырт.

– Саб, хаибгоуп харт макьана, –
Ғааитит ус апа,
– Изхытын аибашьцәа, ашана
Хәқәдыршәоит аума...

Ирхымхәыцуа уаф дынрыжьюам,
Иеихсны дыршьуеит,
Рахә нрыжьюам, фатәы нрыжьюам,
Ирбауа ргауеит.

Хқыта ахацәа цеит иахыцны,
Ицеит иқәпарацы,
Аха ирылшозеи изхыцны
Иааз ағәғәакәа рғы.

Са снапы дсыркит сырпылан,
Хәцсы иҫоу ндырхарц,
Нас сәаасхеит рапхьа сгылан,
Рахәтыргыы збарц...

Аха уи мацара рзымхеит,
Срапырцан шыжыы,
Ашьтэа псылақэа ртахымхеи,
Иагыазгеит уа уғы.

Саб, уара уда уаха измада
Иңсылуу ашьтэақэа?
Арт рғапхыа мап зкуада,
Ирақтап уара утэқэа...

Насгы иртахуп игэартарацы
Хамға, хабна, хзы,
Убри азы ацхыраара рахтарацы
Уи стахуп саргыы.

Иңа ифынтэ иахаз Пахэала
Ицэымгхеит, даршэын,
Нас ус иҳэеит игэанала:
«Ишэтыпхааит цыаханым».

Быжьфык агыаурқэа крырғаитцеит,
Ицэан рыпсыршыарц,
Акэахьча татақэа рзышьтеитцеит,
Дрықэқьашеит ижбарц.

Лассы ишьталеит... Итаҳэахаа
Ацэа иатэнатэит,
Илашомызт амза каххаа,
Ажэғангэ аахэашыит.

Шьха кацкацкгы фнатзауамызт,
Ацх агэы еиғнашон,
Арғаш затэык тынч еиқэтэамызт,
Игэынқыуа илбааеёон.

Аб Пахэала дзыцэахуазма,
Дхэыцуа, дгэақуа дтэан,

Игәыпжәара изыртәахуазма,
Игәы амцашоура җан.

Дқәыпсычжауеит, дартынчуама
Атәымсасцәа ртәы...
Ус атра интыхны иҗама
Инықәишьт инапы.

Аҗама цырцыр ағы днаҗәтәхәан,
Ақәылацәа азәы
Днеихагылан, ила рыцәгьан,
Иңиҗеит иҗарҗы.

Иҗоу збода, уи гәазтода,
Атцых рхатәоуп,
Збжыы ззыргода, аҗыт зхәода,
Ацәа хьанҗа иҗоуп.

Рыхәдақәа ңҗо азәазәала
Ақәылацәа дырхан,
Ирылцуаз шыаза-гәазала
Акәахьчақәа җыашуан...

Нас иҗама шикыз ңшыаала
Днеихагылт иңа:
– Уҗыхеишь, дад, – иҗәеит Пахәала,
Иңа диҗәпшуа.

Аңа игәеиҗеит данааҗыха,
Аҗама шиграҗыз,
Насгы ивараҗ еилыхаа
Атәымсасцәа шшыыз.

– Сңа, уңсадгьыл зүтиуазеи?
Уиоуп узыхсырҗыо...
Җабиңара зурпҗашыазеи,
О, ишбзо иңсхьоу?..

Атәымсасцәа хрымцоуцоума,
Уацәшәаноума уцсажә?
Жәымтәикәатцәа ҳаутарцоума,
Уа узыхшаз ҳанажә?

Абас узшәыргәындахазеи,
Узипылеи ҳаға?
Имәацгара угәазырцхазеи,
Иҳақәлоз иоумаха?..

Ахацәа ахьказ узымцазеи,
Ақәпарахь уаргыи,
Узыцәшәазеи, иуцалазеи,
Иухъзеи абаацсы?

Абицара узынагзама,
Аб игәы уршит... –
Нас ишимчыз икьеит ақама,
Аб ица дишьит.

Пытраамтак зегь ҫымтзакәа
Еихәацшуа итәан,
Аха Бацы, дмыццакзакәа,
Инацицхат дааимхәан:

– Жәытә аахысгыи ижьакцахуама,
Ирхәауеит уажәгыи,
Ицәахуп ҳәа уи аб иқама
Цлоу аҳацаҫыи.

Шьыкәа, баба, ишысзаабгара
Икныхны сыпхьарца,
Ишәзасырхәап ашәак, дадраа,
Нас шәтаххар шәца.

Шьыкәа ацхьарца кныхны иаалган
Лаб инеилыркит,

Уи ашәа ацхәо дналаган,
Баҕы ибжыы аацарит:

«Ажәйтә аахысгыы амч гәгәа аман,
Аҕоуба ауаҕы изы.
Ауаҕы ибзиабара иҕсадгыыл иаман,
Уи реиҕеишьон зегыы.

Уи зхы ақәызтқоз ауаҕ ҕоубала,
Дрыцымзи жәлары,
Ихацара атәы рхәон ашәала,
Дмыззауа бзанцы.

Аха хьзы-пша имам жәйтә аахысгыы,
Зыҕсадгыыл ду зтиуа;
Зыҕсадгыыл зыҕсахуа аринахысгыы
Дахьхәуеит гәгәа».

Аҕхьарца-бжыы зны ишьтыцуан,
Илаҕәхон ҕазны,
Иазырхәозгыы зны даахәыцуан,
Иаҕшьуа аҕхьышьтәы.

Баҕы иаҕхьа итәаз рыла тхаха,
Пшьаала изырҕуан,
Ус итәазаргь ҕаха-хаха
Имыцәо ирычхауан.

Ашәа анихәа, иҕхьарца днахан
Инықәйтцеит Баҕы:
– Дадраа, анкьа ажәлар гәнахан,
Ицәуан аҕхьарцагыы.

Алакә аҕы акәым, хабдуцәа рхааны,
Аҕырқәажә митәы
Иақәиршәахьан дгыылахааны,
Ирхамштүа жәлары.

Даҕаак акәым, дад, ишәхәаша,
Аҕсацәа еизцаны,
Рхатә ҕсадгьыл, рымра-шаша
Урт ахыкәкәаны,

Рышны-ргәара надыркажьюа,
Дрықәбацуа абрантә,
Имида-гәидаха, иҕба иҕажьюа,
Игахьяаз закантә...

Амхаҕьыр дрылан, днымгылакәа,
Сабду-гәышьа Гажә,
Аха иҕсадгьыл изымчхакәа,
Дааит ихган уамажә.

Даагәышьеит рыцхарала,
Ибла ахьто умбо,
Амшын Еикәа аҕәарала,
Амшын-цаа дахәо.

Сабду ихәо исахахьан нас
Шәак аҕхьарцаҕны,
Саргы сгәы арыцшауаназ
Исхамыштзац уажәгы... –

Иҕхьарца даахан, арахәыцкәа
Наирххеит Баҕы,
Нас ҕытрак дааиҕхьхәыцаан
Ус нацихәеит иаргы:

«Дтәан тахмадак имацара
Амшын нырцә, азхыкәаҕы,
Ага-ҕша асуа ихахә-гәзара,
Ашәа ихәон ихы икәаеы:

– Аҕба аангылт, амхаҕьыр хазхыцуан,
Аха сгәы касмыжгәышьеит,

Сыпқа дықам, сғазатә дызъан,
Смоқак уахь дынсыжыгәышьеит.

Дад, са смоқа иузҳахьоума,
Ҳпацхақәа урыфналар?
Зныкыр ацәымза ҳзауркхьоума,
Ҳаштақәа абна рхалазар?

Нас уабақоу, шьхас узмоузеи,
Ахақә-хьшәашәа ухчнызоума?
Атцх ангәақуа иуқәутозеи,
Ажәфан еиқәа ухызоума?

Уҳазыртра афнутқа итоузеи,
Улашарбага шьантоума?
Уҳәатҳа жьакца злоурыцқьоузеи,
Уеимдо ашаецәа уамтоума?

Уқама хыга унапсыргәытца
Ицьацьо, шәақьхәшә загоума?
Умфәхәаста Ерцахә афытца
Ҳзыыхқәа рхықә иазнагоума?

Урт азыыхқәа цқәа унапала
Иеитдых, уаҳа ирымада?!
Ҳқьаңта иқәиааз амқәыбала
Акәапери хцаны учерымада!

О, са смоқа, цәфаншьап мырзган
Уа уқаз, уаҳдыхәтәылами,
Иубаргәузеи, Амшын Еиқәа ургам,
Ақсынәыла утәылами.

Ақҳьарца-бжыы зны ишьтыцуан,
Илақәхон еазны,
Ашәа анихәа, ипқҳьарца днахан,
Ҳааитит уа Бацы:

– Аңсны шыагыртас иҗаитарц акэын
Атырқәа дзыштыз.
Аха рыцсадгьыл пату рзақэын
Аңсацәа иңбараз...

Ацхыраара җартон аурысцәа,
Рымч аздырхауан.
Агәылацәа нас хааигәара
Дгыларә ду руан.

Рыцсадгьыл рыхьчеит аңсуаа шыала,
Раға цәгәа дрыцҗеит.
Ус җ-Ленин ду ибзоурала
Ахақәитра ииуеит.

Агәырмачга, аамта хьшәашәа
Уи нахыс имҗааст,
Дадраа, иахьа аңхарца ашәа
Дәәакуп зынзас.

Иахьа хара иҗабаргәузеи,
Җабицара тбаауп,
Иахьа хразкы ашәа замхәарызеи,
Җабзәара хаауп! –

Баңы ара даақәтын иажәа,
Аңхарца ааирхиан,
Инацихәеит длахҗыхза ашәа,
Ибжы иназирхан:

«Аамта хәмоуп җа хзеигәыргыо,
Цҗьяка хазгауа,
Игәазырхаган хы хазырхәо,
Җаишьцәазтәыз жәлара!

Шәнеибац, шәнеибац
Аңсадгьыл аңацәа,

Шәнеибац, шәнеибац,
Аиааирахь шәгәырғьатцә!..

Ҳа ханхара, ҳа хлатцара
Зырбеиаз иахьа,
Ҳхаҫа ҳауми, измоу аазара,
Измышьуа еитцахара...

Шәнеибац, шәнеибац,
Ақсадгьыл ақацәа!
Шәнеибац, шәнеибац,
Аиааирахь шәгәырғьатцә».

Абри ашәа зегьы ирдыруан,
Инацдырғьызт убра:
«Шәнеибац, шәнеибац,
Ақсадгьыл ақацәа...»

Рыбжьы еинаалон, рыбжьы халон,
Уа зразҫашәа зхәоз,
Апхьарца абжьы рыбжьы еилалон,
Игәырғьо атцх згоз.

– Уара, ачкәынцәа ацәа иакызар...
Уаҫкәытц уажәшьҫа.
Здыруада ацара рҫахызар, –
Даацәажәеит Тата.

– Ацәа бхәама, бара хагажә,
Даҫа цыҫтрак хтәаз,
Бара боуп хәа сыҫкоуп, сҫакәажә,
Ацәара згәаҫхаз?!.

Санҫагылаз абарт шәықәыра,
Смыцәаргьы мчыбжьык
Исныҫшуамызт... Сыҫ сындәықәлар,
Исыхьзомызт цстәык.

Абас краамта еибаргәырғон
Баҕы иѡнаҕа аҕар,
Кадыр имѡа игәы аздухон,
Дызқәлоз иаашар.

Пытрак ашьтахь агәылацаггы
Рыѡныкақәа ицеит.
Ерцахә ашьха иѡавтыцны,
Етәаҕыаа аакәеицеит.

Амза ихалоз аеырпагъан
Аетдәа ацәыҕхашьон,
Иҕынчран, аҕых гәазырхаган,
Ғынч зегь рыҕсы ршьон.

III

Адырѡаены акәын, шыжьымтанза
Иҕыхт Баҕы иҕаацәа,
Амѡа дықәлон Кадыр Бганба...
ѡыҕыа уи иҕацәа,

Аеы изаарган еиехьынтәалан,
Иркәадырит уа.
Нас хәычи-дуи зегь неидтәалан,
Урт ирфеит шыжьхьа.

Кадыр ддәықәлеит, уи днаскъазго
Ргәылацәа жәпаѡуп.
Мышьа иоуп ачамадан назго,
Мыҕыа аеағәра икуп.

– Амарҕыа, Кадыр, иуасхәарызеи
Хьаас хара хҕоумцааит,
Хәѡны хәҕоуп, ихабаргәузеи,
Уара хьымзг умгааит!

Дад, аҕсадгьыл ан илѡызоуп,
Ан леицш ибатәуп,

Ақсадгылағ ажәғангь хызоуп,
Ақсадгьыл ду хьчатәуп!

Хақсадгьыл ауп халашара,
Иуасхәарызеи, уца...
Иумырқхашьан хабиқара...
Днышәмырхан шьта! –

Абас ихәан уа даагылеит,
Ргәашә нтыц Бақы...
Татагь Кадыр дгәыдылкылеит,
Иргьежьюа лнапы:

– Снан, Кадыр, сызкәырбану,
Ушеибгоу иңсыша уан,
Лыңха-гәыңхала ихынхәыша,
Срыцхами, нан.

Ан хәхәышла лылабжышқәа
Нхаддылеит абра,
Аха игылаз ахәса кәышқәа,
Лгәы аадыргәгәеит лара.

– Умәа хирхааит, амәа узқәылаз! –
Агәылацәа жәпақы
Ғаартит еитцагәгәа иахьгылаз,
Имыхуа инапы.

Кадыр иңхәыс Таразиа
Дгылан деитцагәгәа,
Аха илныңшуама абзиа,
Лгәахы ицыс-цысуа...

Мышьеи Мыцьеи дыргәыдрыгәгәалан,
Дгәыдыркылеит раб,
Кадыр дңышәырчон, игәы еикәхәалан,
Дгәырәомызт, о, мап!..

Ус дыфөеыжәлеит, ипашашо
Игылаз уи иееикәә. «Бзеила!
Абзеираз еибабаша!» –
Уи акәхеит, дцеит дкаууа.

IV

Баңы итаацәә еицахарада
Рыдта нарыгзауан,
Афны зыхьчоз Тата лыда,
Махәфала аус руан.

Баңгы дафуп ахандеира,
Дыкам тынч дызтәо,
Дрылагылан ахандеицәә
Абар, амхы дахьто.

Аеага-шәә рхыфәуа бзанаа,
Аңыкәыреи драшәоит,
Азнашәоуп изцоу макъана,
Абгъаза қашәқашәоит.

Баңы итаца Таразиа
Ататын дазкуп,
Пңхьагылара змоу рсиа
Аханза дануп.

Кадыр иахәшьа Бган-пңа Шьыкәә,
Уи ақанч лаазоит,
Нап рыдкылан, акы мшьыкәә,
Ирыхәтоу қалцоит.

Азеипшнхара гәазырхагоуп,
Анхамфәа пңхьақа ицоит,
Аусқәә шуеит, аусқәә нагоуп,
Бзана ақыта феоит.

Зегы русқәа ирыманшәалоуп,
Идырҗхашыоума рхы,
Ишынарыгзо хъзла-җшалоуп,
Ихеибатцо рхәатәы.

Шьоукы амаҗәахә еидыргалоит,
Рмахәҗәқәа җхьартә,
Шьоукы ахыбрақәа дыргылоит,
Рҕыгә-быжь гоит нырцә-аарцә.

Шьоукы идыртбаауеит амҗа,
Рбахақәа мҗанцо,
Даҗәа шьоукы ихырцоит ацха
Азы-цәқәырҗа ицо.

Уа минутк баша итәада,
Раамҗа цом шакәым,
Ацхатцацәа рыбригада
Еитцахара зқәым:

Уаха-саха, уаха-саха, –
Рышьтыбжь гауеит,
– Гаха, ашаха җытк унаха,
Аҗбаара хшәауеит!.. –

Ацамети аҗслымзи
Бахала еиларҗынт,
Шьоук архиара иаҗымзи,
Уаҕа иҗарыжыт җынтә.

Аус еицыруеит аишьцәа-ахьырҗар,
Иамоуп рус хәтыр,
Рус ду аҗхәара иахдырҗар,
Шыхьымзгхоу дыр.

«Ахахаира, ахахаира»
Хәаны аус руеит,

Аиааира ргоит, аиааира, аиааира,
Русаз иқәпауеит.

Уаха-саха, уаха-саха, –
Рышьтыбжь гауеит,
– Гаха, ашаха уажәшьта унаха,
Ашьапы ҳарғәғәеит!.. –

Абас ишуеит уахьыцшлакгы,
Ацсҗазаара убра,
Бзана ақытаҗ өфеилакгы,
Игәы азҗауеит иара.

Бацы имоҗацаагы тәахуазма,
Раб арра данца,
Ран лҗәатәы иахьыцахуазма,
Инарыгзон рыдҗа.

Зны амҗы ааргон еивагьежьюа,
Ғазных ажәкәа аарцон,
Ғазны азыжь ахьеилагьежьюа,
Инеин аеы ркәабон.

Иалахәмаруан зны рласба,
Рла шьапыш иахшаз,
Краҗартцауан бзиа иба,
Иахьзыртдан Тараз.

Уи ашәарыцашья адырҗарҗаз
Абнахьгы иргалон,
Уа агыгшәыгкәа ирышьтарҗарҗаз,
«Җсика» ҳәа ихәхәалон.

Зны итдырҗьон абна-цгәыҗра,
Ғазны абгахәыцы,
Аха ибашахон ргәыҗра –
Ирыцацауан зеггы.

Даҕаазныхгы урт еидтэалан,
Иаҕхьауан ашәкәы,
Изыҕхьауазгы рхы италон:
Ибзиан ргәырцкәыл.

Баҕы имоҕацаа хәыцкәа рыла
Зака игәы азхауааз,
Закантә дрылатәан уахыла
Жәабжь уи ихәахьааз!

V

Архәта гылан з-дук ахыкәан,
Ирцоит урт аныкәашьа,
Ғыц иааргаз роуп еихарак икоу,
Абан, аҕыцра рҕыкәлаша.

Итбаа-тыцәза рыжәахыркәа,
Итыкаҕшьааза рзамәакәа,
Игәазырхагоуп убла хыркуа,
Иуаосуам аҕсшәа уамхәакәа.

Арирахька шьоукы еидтэалан,
Иткааны ирцоит абцаркәа,
Зны еибыртоит рнапала,
Идыргьежьеуеит акы абрукәа.

Шьоукы аҕуп аполитцара,
Афицар ирзаҕхьауа,
Гәыҕык идирбоит ахсаала,
Икнаҳаны рҕаҕхьа уа.

Уа дрылатәоуп Кадыр Бганба,
Иахауа гәынкылауа,
Зегь ринтерес имоуп, избанда,
Идыруеит цхьа ишицылауа.

Уа еиликаауеит ҳақсадгьыл
Ишамоу ақхьагылара,
Ишдыркачцауа жэлар гәыбылра адкыл,
Ишрықәым урт аангылара.

– Ҳа ҳақсадгьыл гәгәоуп зегьрыла,
Иамоуп ирацәафны аешьцәа,
Ирыхьчауеит уи блатцарыла
Асоветтә тәыла аибашьцәа.

Убри азыҳәан иҳахәтоуми
Ирызхархарц хдыррақәа,
Убри азыҳәан ҳайдгылоуми,
ИҶиоит ҳаибадыррақәа. –

Абас дцәажәон авзвод аҶақхьа
Урт рлеитенант.
Аполитцара уи дырзақхьоит
Иааз ааигәантә, харантә.

Ирабжыгеит ишазықәпаша,
Адырра иҳараку,
Абцъарқәа ртәы шырцалаша,
Рлеишәа шрыгәгәатәу.

Асолдатцәагьы азҶлымҳан,
Иихәоз реиҳабы,
Акы афшәомызт урт рлымҳа,
Изырфуан зегьы.

Уи ашьтахь рыңсы ршьауан цытрак,
Иахауа аҶатын,
Нас иалагон Ҷеибытарак,
Ахысыртахь цатәын...

УаҶа ахысшьа рҶон, ацәҶыара
КьыдҶа адәы аханза,

Аға исахья агәтцағара
Кылыржәарц зынза.

Абар, ҳсолдаҕ Кадыр Бганба
Ихаршалан ишәәкь,
Ианизыҕартца акоманда,
Ихысбыжь геит «агәәкь».

Ацәҕьара икыдыз ахакәмаҕара
Нкылиблааит убра,
Дшәарыцо данықәыз акацәара
Ааигәалашәеит иара.

Дырәегь уи инақәырццакны
Ацәҕьара дназыпшын,
Дкылпшуа игәы ақәкзаны,
Дхысит даҕеа-пшьынтә.

Ибла царқәа ма дыржьома,
Итыцьцьаауа игәыкзә.
Игәыгы атып иҕагылоума,
Ацсынтәыла аҕа.

Ихы бырузма уи мамзаргы,
Иақәшәеит зегь агәҕа.
– Аехәаҕхьыз игеит, – рхәаргы
Пҕхашьароума шыҕа!..

Кадыр иөызцәа реилатцәара
Цыршәа иҕәҕәахеит,
Еицуп, еилоуп ес-мышшара,
Урт еишьцәахахьеит.

Аха шьоукы аҕстазаараҕ,
Иацуп ус уеизгы,
Еибаҕшаауеит аиөызараҕ
Рҕазшьақәагы акны.

Убыртқәа гәыла, шьала, дала,
Еилацәоуп рыцсқәа,
Мышкы еибамбаргы хатала,
Ғынч згәы мтәауа.

Убас ҫызас Кадыр димоуп
Аурыс цкәын Андреи,
Соловиов хәа уи жәлас имоуп,
Еилоуп рцси-ргәи.

Дрымоуп дача ҫызак, гәыразк,
Миносиан хәа Аршак,
Арраҫоуп иахьеибадырзгы,
Дрышьцылт уи зынзак.

Азәроуп, акоуп рыцәгәа-рыбзиа,
Еҫызшауа зҫатца,
Абас иҫоу аҫызцәа рсиа
Иацлауеит зынза...

Урт риешьяра, бзантц быцра ақәым,
Уи ҫырцшыгамхеи,
Узахцәажәашам, мап ишакәым,
Ацашә канамтцахьеи!

Рҫаацәа рахь ашәҫкәкәа анырыҫоуа,
Иацуми рпатрет,
Урт риешьяра ашәа еинырҫоуа
Абра ҳаргы иахҫәауеит.

Ааигәоуп Кадыр ианидикыла
Ар рҫы аҫоуба,
Ааигәыоуп иҫызцәа рҫағхья дгыла
Ажәа аниҫи уа.

Үөуба ихәеит ишихьчалаша
Ицсадгьыл ду – иан,
Иаҫаххаргь ихы шақәйтцаша
Ихәеит, игәы цыруан.

Игәалашәеит үөуба аниуаз
Бацы илакә атәы,
Ацсадгьыл ахьчарацкыс еигьу
Еак шыҫам ауаф изы.

VI

Цхнын. Меышан. Ашамҫазы,
Ханаҫыз ацшьара.
Аға дхақәлт убри аамҫазы,
Мраҫашәарахьтәи маза.

Афашист Германия ашамҫаз
Ххәаа еилеигеит, дьдмацәыст,
Ақәыцьмеипш дқәылт, избандаз,
Иҫахын аибашьра афашист.

Ақәылаф иарбан нас иххәшьадыз,
Хамра атыф аиркырцу?
Хацсадгьыл ду, хан, хгәы иадыз,
Итәитәыхны иҫаитцарцу?

Мап, Хацсадгьыл гылт гәыблыла,
Еидгылт хажәларқәа зегьы,
Үөуба рхәон иқәпарц мыч-дула,
Үөуба рхәон ирыхьчарцы.

Бзана ақыҫан арцар црысны
Уахь ицеит иқәпарацы,

Кадыр заа дцахъан усгъы,
Ишәкәы роут афны жәацы.

Урт рколнхара «Алашара» аферма
Ибарц дыкәгылеит Бацы,
Арахә ртәы идыруан җеила,
Хлацшра рыгхашам уи иҗы.

Ифызцәа ыкоуп цхыраара изто,
Уа ахшьцәа азәырфы,
Арахә ргәархра еимыздо,
Ихеибатцо зхәатәы.

Зны ахәари ажәи еитцартцит,
Зны еитцырцит хаз-хазы,
Зны еизырцит, рхәра икарцит,
Җазны иддыржәуеит азы.

Рытра дрыцкьцит, рхәы җартцит,
Икоуп уа раацтраҗы,
Зны ахәша хырхуеит, зны ашә еилартцит,
Иагымхеит ахш-хыртәы.

Абар, ашьха икыдлеит, ашьха,
Икарцит «оцит!» хәа ршьамака,
Бацы рацхьа дгылоуп игәы рашьха,
Ишьамхы ихауа цхьака.

Имотацәагь хәмаруа, еивасуа,
Ицуп, игоит уи дахьцо,
Урт еибаргәырҗьо, аtryшә иасуа,
Абан, иахьфеиуа игәырҗьатцәа.

Бацы ицхьарца, имацәартра
Илахәоуп ирхианы,

Хэлэр иахьаатэо ацамхьараф
Иаирхэоит зегьы рыгэтань.

Абан, иазааигэахт акатцэара,
Ишьхылт рымчыбжь аены;
Ихэуеит уа ахаскьын иатцэараф,
Ифарцаз арахэ еибганы.

Арфаш нырцэфа ахээр гылоуп,
Ицырцыруа, рхэы еилбзаауа,
Аарцэфа еитцхэа ртыц ду гылоуп
Ажэхьақэа, зцацэа рзы ифаауа.

Ахш рхэоит уа қэабышьтыла,
Ашьхашэ ықэуп ашэымкьац,
Ргэы тэуп зегьы хэычла-дула,
Уафа ирыгым барақьац.

Арахэ гээрлоит хэылқазыла,
Бацы игэеитэуеит зегь шааз,
Идыруеит иаразнак лацшыла,
Крылахазар хэра иахьцаз.

Ахьшьцэа русқэа ианрылгалак
(Икалома русқэа еилажь?),
Тынч итэон, акранырфалак,
Рхэыштаарамца ақьдқэа еиқэажь.

Бацы иреихэон ажэабжьқэа,
Жэытэи фатэи дзыниахьаз.
Харантэ иаафуан арфаш-бжьқэа,
Ацафьа иахьтаефеауаз.

Ахьшьцэа иказ-ианыз рдыруан,
Ишыхарамыз рбон афронт,

Харантә абзарбзан гәйргәйруан,
Аха имшәакәа, ргәы дрыгәгәон.

Уахык иштәаз, амза леихъан,
Бжыы цәгьақәак ааот дыдратцас,
Хараза амцабз кәеицеиуан,
Имацәысуан аапынтцас.

– Ҷабду, зыбжыы го закәызеи?
Баңы имоҗацәа изцаауеит.
– Баша дыдроуп, иалашәхузеи? –
Ргәы ирыгәгәарц аҗак җаитцеит.

Аха, абар, ихарацәамкәа,
Уафы ишимбац ала шит,
Зныказ, җынчра рымазамкәа,
Итәаз арахәггы ааилафөит.

Ахьшьцәа арахә шырхаз гәартан,
Рҗынархеит иҗбауа,
Харабгъара идәықәлаз пхъарцан,
Аҗып азааигәа еизырцеит уа.

Аха алашбжь еихсыгъуазма,
Иашан урт митәык рбеит.
Ахьшьцәа рҗып зҗынчхауазма,
Ала ахьшыз җытфык наскъеит.

Сишь, абан, абан, иахъааиуа,
Шьюк наҗшы-аапшуа гагацас,
Рхәынгақәа ааигәахон есаaira,
Урт ракән ала зеишуаз.

– Еи, шәарбанқәоу, шәсасцәоума,
Ҷашҗа иааиуа тхы агәазы...

Насгы шәаира бзиара иазхәоума? –
Ус ибжыи иргеит Баңы.

Аха арт ауаа, атак мхәакәа,
Иааиуаз равтоматқәа кны,
Инеицәажәт, рыбжыи тымгакәа,
Тәым бызшәала рхы еиҕакны.

Рцәажәашьала, рказшьала,
Урт штәымуааз Баңы идырт,
Иаашьомызт нас рааишьала,
Ицшыхәцәан алемс ир...

Алемс цшыхәцәа, тәара камцакәа,
Атың акәша-мыкәша еимдеит,
Нас ақьалахь иааит имцакәа,
Ұыңьа адәахь карулра руеит.

Ақьалағ иазцааит ихы-итцыхәа,
Дызустаз, дызғыз Баңы,
Дзакә милаңыз, иажәа иғыхуа,
Қьаадк ианитцауан руазәы.

Иазцааит агахь амәа ахькылгоу,
Ацснынза шақа бжьюу,
Асовет ры ахьыкоу, урт ахьгылоу,
Анеирта-ааирта зеипшроу.

Уртқәа зеггы ртак рхәозар,
Дара ацшыхәцәа агәра ргаратәы,
Агахьгы амәақәа ддырбозар,
Ирархәеит лыңха шроуа атәы.

Баңы иөызцәеи иареи гылоуп,
Ирхәо рзымдыруа ишанхо,

Иадырсызшәа ахәыцқәагы гылоуп,
Рабду ихәаңшуа, ишәо.

Баңы дцәажәеит: «Хахьчоит, ииашоуп,
Нас ҳазустцәоу шәа шәазтцааи?
Ишәхәаз атак шәоурц?
Башоуп, атак шәақәымгәығын, ааи!..

Ха ҳазустцәоу шәазтцаауазеи?
Ҳаңшәымацәоуп, ҳакоуп ҳафны.
Шәа шәзышьтоузеи, шәзыргәақуазеи,
Шәабцъар еитцарпапа икны?

Шәара шәфынтәи лыңха ҳаурц,
Агахь амфә шәҳарбарцу?
Мап, изалшом атак шәоурц,
Даушлагы ҳшәыршәарцу?..

Мап, изалшом, ҳа ҳзыцәшәаша,
Ахьшьцәа, ара акгы аабом,
Ҳа ҳчархәафны ҳшыкамлаша
Шәзымдырзои, нас агәыра жәгом?..

Ҳа ҳаңсадгыл, мап, хьымзг амгац,
Ҳаңсадгыл ахатцашәа ҳәоуп,
Аибашьраф бзанцык уи цхамшьац,
Уажәакәзар зынзак иғәғәазоуп!

Ҳашьхақәа шәрызхытцшам тариала,
Ҳашьхақәа гәашәуп шәа шәзы,
Хшәтара қарцашам Тариалаа,
Шәыхшыбаф ара итыттарцы.

Шәабаци иҳамра шәыркьатарц,
Ҳқьаңташәтәырцоума шәгәы ицоу?

Иалшом ха ххыырҗар шәыршатарц,
Иалшом, иабыкәу шәхы ахьхоу?»

Алемсаа ргәы еилашыфкын,
Изырфәуан рыбақәа шафьо,
Урт иреихабыз уа даарылцын,
Бафы днеидгылт, иефьо.

Аҗхарца ахықәыз уи шыапыла
Иршәит адәахьы имфәнца,
Нас ишилшауаз напыла
Дықшеит, иҗацкәым рыхха.

Бафгы ашырхәа ифәныз ифәма
Ғәа даарылагьежыт зназы,
Аха уи имч дырхауама,
Дырхәынцеит, дырҗахт лассы.

Егырт ахышьцәа, бцъар змадаз,
Инеидырцалт ибаандафтәны.
Уажәшьҗа урт ирызцаауадаз,
Абар, иахьгылоу итфәаны.

Адәы иаақәлеит ус ашара,
Арахәгы гылоуп еикәашышы,
Арфаш нырцәфа ифәауеит ахәара,
Аха еицәзцода шыжы?..

Алемсаа млафымлатцәо,
Хырцәык ржәит, изгара зжәыз,
Ғытк анырфа еибаргәырҗатцәо,
Иналацәажәеит рымфә изқәыз.

Нас уафгы рахәгы нараҗырцан,
Ғәыпфык алемсаа аахынхәит.

Егьырҫ иаанхаз амҫа ацрарҫан,
Амҫтә қыала ду рыблит.

Алҫа ықәчуан ааигәа-сигәа,
Еилаҳауан ақыала иблыз.
Амҫтә шәымкыаҫ шыақа дукәа,
Иццышәхауан ишеибакыз.

Аладахыықа гәамҫрада,
Ашәа зцихәалоз Баҫы,
Абан, иахыкажыу ашыа ахьтата,
Аҫхарҫа хәычы ҫены.

Баҫы имоҫаҫәа, Мыҫыеи Мышыеи
Зегь рбоит рлакҫаҫы.
Аха ишҫаруеи, ирылшагәышыои,
Еилыркаауазаргыы ргәаҫы.

Алемс ҫшыхәҫәа инараҫырҫан,
Аҫсныықа амҫа иго
Ддырбарҫ уақа инарыдырҫан,
Рҫаархеит даушла иршәо.

Аишыҫәа хәыҫқәа ргәы ҫагылом,
Блала аҫыҫыегь еиҫаҫшит,
Блала еиҫәажәеит рҫынкыло,
Нас аҳаҫа иназыҫшит.

Рҫаҫхыа, уақа дгыыл хланҫыроуп,
Егыхаҳәроуп, егыбнароуп,
Наҫ, аҫада ҳаракыроуп,
Уахь ккароуп, иҫсароуп.

Аишыҫәа хәыҫқәа ргәы ҫагылом,
Гәыла ирызбауеит акы,

Ачархэаф имѡа урт анылом,
Мап, ус ранахэом ргэы.

Даанапшы-аапшын, игэы меицакуа,
Мышьа дыңан дталт хланцы,
Мыңба хэычгы, деицдамхакэа,
Дыфит аѡада хазы.

Алемсаа уи збаз рабцьар иахо,
Иааилазызеит зназы.
Нас ихыст, ихыст ишзахэоз,
Аха аишьцэа цеит лассы.

Дышлеиуаз Мышьа хэыч дыбгалеит,
Дагьяфкьеит ахаѡа уа.
Аха цлакы дахьынпашалеит,
Иаларцсны инап хэычкэа.

Мыңбагы дцеит ишилшоз ала,
Ахэы дхалт, дагьхыцдит нас.
Дафысыр акэын, шыап пынцала,
Хаѡарак, цьаханымк зынзас.

Уи дхэын, инапы ихэомызт,
Ахахэ ицабгон цака,
Аицахара уи ихы аитомызт,
Деихо днеиуан, дцон пхьака.

Аха далкьеит ахра фкьара,
Ахра фкьара зыңшра цэгьоу.
Зназы ихифеит ибла еикэара,
Издыруам дтахоу, деикэхоу?..

Ус дышлеиуаз, азыжь еикэара
Ицдамцамуа иахьтатэаз,

Далахәит азеибафара,
Аршаш ду ахьтәеауаз.

Зны дзаафәрылеит азыжь атан,
Дханагалахт еазны,
Аха игәы ишътуам, иеырхатданы,
Ишьапқәа икьейт дызсарацы.

Дбаазажжыраха, игәы трысуа,
Дызхытцит афәарахы.
Даанацшы-аапшит ибла ахыысуа
Ахра фәкьарақәа рказгы.

Абас аишьцәа хәыцқәа шыца,
Алемсаа инарцоз ибаандаоха,
Аихаб Мышьа, аитыб Мыца,
Урт рхы ирымтеит аға.

VII

Амра цхауан, шыибжьон акәын,
Игылан ахрақәа еиқәышьшы.
Атынчра зырзуаз аршаш акәын,
Игомызт шьха-кацқацк абжы.

Акатәара ду азааигәара,
Асовет Ар шейн итәан.
Аоадахькашәа амәа тшәараф,
Бган Кадыр карулра иуан.

Дахықәгылоу акарулраф
Атақдхықәыра закароу
Идыруейт, насгы абна еишьылра
Идыруейт уақа изейцшроу.

Днаңшы-ааңшуан бла царыла,
Иҳаракыран уа иаҳа.
Зегь ибартан ашьхатәыла,
Зегь игәалашәон иара.

Идыруан амѡакәа ахькылсуаз,
Уатәи арѡашкәа закәтәыз,
Идыруан абна иахьзылымсуаз,
Азкәа – ацҳакәа ахьырхыз.

Кадыр дышңшуаз дгылан,
Нырцәка амѡа ахьаҕго.
Дыццакы-ццакуа азә данылан,
Дшааиуаз гәеиҕеит ибла ихго.

Кадыр иблакәа царымзи,
Иааиуаз дышхәычыз идырт,
Лассы адырра иҕатәымзи,
Чхеизе – арота акомандир.

Кадыр, Чхеизе адырра анииҕа,
Асолдаткәа хѡык рышьҕит.
«Дхәычуп, аха дызустахарыда?» –
Кадыр ихәыцракәа ааилашит.

Абар, ахәычы дрыман иааиуеит,
Кадыр дахьыкарулуа ааигәа,
Иаргы ацәалашәара изааиуеит,
Иблакәа ирбазеи убра?!

Абар, иара иҕеиҳаб Мышьа,
Иҕаңхьа уа аңхзы иҕашы,
Дахьаагылаз згәахәтәы шәҕыша,
Инапхәыцкәа ашьа рыхьшы.

Мышьа илаҕырзкәа нхаддылт,
Дгәырҕеит иаб дахьибаз уа.

Акомандир Чхеизегь даарыдгылт,
Иҕоу оумашәа ибауа.

Аби аҕеи рыбла еидхалеит,
Дидсахт Кадыр дачезәы,
Уртҫ уа баша еидымхалеит,
Мышьа ихәеит дзықәшәаз зеггы.

Ихәеит, алемсаа гәымбылрала,
Ахьшьцәа шыргаз итҕәаны.
Иаха ишразтаауаз хатала,
Жәафок шыҕаз уа дарггы.

Ари заҳаз Чхеизе Саша,
Авзвод иеитәит адтақәа,
Иарггы дрылагылан, иаша,
Икыдлеит ахрақәа еихтәауа.

Кадыр идыруан излацашаз,
Кадыр автомат икуп,
Амәа хтәаны изларыхьзашаз,
Убри аҳасаб ркуп.

Мышьаггы дрыцуп, иара итәала
Алемсаа рхы ахьдырхаз дирбоит,
Уртҫ шәеиуаз гәәакала
Мыцьа дқыңаха дрыниоит.

Кыр ианныҕәа хә-дук ихалан
Уантәи нхытҕа интаңшит.
Баңы ифызцәеи иареи еидцалан,
Алемсаа шцоз инархьыңшит.

Хәдаҕа ирхыкәшан, имышьтыкәа,
Раҕа иаңхьаҕа амәа ркит.

Кадыр Бганба, дмыццакыкэа,
Дхысны алемсаа руазэ дишьит.

Егырт иаанхаз зегь гачамкын,
Ируа рзымдыруа еилахеит.
Убыскан Соловиов ахахэ даавцын,
«Шэырѡах шэнапкэа!» – ибжыы иргеит.

Аха аґа ицшыхэцэа рычекажыны,
Ахысра иалагеит убра.
Рэыртиуама рабцъар кажыны,
Бцъарла еицэажэауеит дара.

Ахысыбжы аныѡуан ахра-ѣкъара,
Ѣ-рык еижэылазшэа еибашыуа.
Арахэґы дэықэлеит ґэара-пара,
Абна иаст рхы ахыхауа.

Алемс цшыхэцэа рееидыркылон,
Ахымѡас леиуан қэаршыѡцас,
Абахэ айбашырамца анылон,
Ахахэқэа шуан уа цыргцас.

Ңабиас иґаз хахэ-мацаран,
Уи ґыпуан ахы анпыкка,
Ашъанца икыдпоз хэшпырг-царан,
Еибашыуан избжыяз аґа.

Аха, абар, рабцъар шытартцеит,
Алемсаа ѡахеит рнапкэа.
Баци иѡызцэеи арахэ цхъарцеит,
Рыцсы анроу рґэы мтэауа.

Бацы имоґацэа игэыдыхэхэала
Днарыґэзит, рыхқэа шышыуа.

Насгьы җааитит ус ажәала,
Кадыр и ыызцаа дырзцшуа:

– Дадраа, лабҗаба ижәбауама,
Ақәылацаа хзықәдыршәаз,
Ақәылацаа ргәы былуама?
Ирхароуп абацаа урт заазаз.

Хара хҗышәхит, ихабаргәузеи,
Шәца шәымҗахь, уи мҗа дууп!
Кадыр, дад, узырхәцуазеи?
Шәца, ақәылацаа ахьырхәтәуп... –

Дук мырцыкәа, арахә еизырцан,
Атыцаҗ иааит зеггы еиманы,
Уантә алемсаа нараҗырцан,
Чхеизе ивзводггы цеит лассы.

Мышьеи Мыҗьеи ахәарақәа аарцан,
Ажәқәа ирыцарцеит зны,
Уи ашьтахь арҗаш нырцәҗа ирцан,
Рабду иҗны иааит дарггы.

Ахьшьцаа рҗыгә-бжь хара инаҗуа,
Иблыз рҗала ацынхәрас,
Даҗеа қылак җартарц еиваҗуа,
Иааргон амаҗахәқәа еивас.

Ахәылбыҗеа рҗала ргылан
Иалган, рымца еиқәырцеит уа,
Баҗггы иҗхьарца иҗҗыз нкылан,
Дныҗхәтәеит, убра итлауа.

Ақала иавсны ҳар ду неиуан,
Ғар ду җааҗаныла ихиоу.

Зегь ргәи ршьамхи еицнеиуан,
Зыңсадгьыл гәыкала изыхьчоу.

Урт дрықәныхәоит Баңы гәаныла.
Афырхатцара зыңшну,
Ицоит ар ду уахынла, җынла,
Шьяуардынтдас згәы ццаку.

Хашьхақәаггы җоуба рхәазшәа,
Игылан рееибарк, имтцысуа,
Аға иҗагылан иқәпауазшәа,
Аңхзы рылшырны ицауа.

АН ЛГӘЫҒРА

Ан дрықәгәыгуан лцеицәа,
Убырт рыла иазхауан лгәы.
Илыбаргәызыз, икыдын лиецәа
Хыхь, жәван агәы!
Уи лышьтамта зегьрыла
Аҗиара иаҗын.
Уи лышьтамта тзы-тзыла
Азҳара азңшын.
Ан лыңкәынцәа
Аңхзы картәон,
Инхауан-инцуан,
Еивагьежьуа ажәла еицартон,
Иақәгәырғо лацан.
Аишьцәа рашәа амхы итышуан,
Аеага рҗьон рашәан.
Мшкы еибамбарггы еигәынышуан,
Игәхьяаибагон, еишьцәан.
Урт раб иеиңш еиҗархауан,
Ациаакәа кыр.

Еилырхуан, еихархауан,
Бзиа ирбон ашәыр...
Есышьжымтан ргәы ақәкуа
Усура еиццалон.
Есышьыбжьон рымхыртагәта,
Рыңсы шьо итәалон.
Агәыблаа нықәыргыла лхагәта,
Ран уа рхәы аалгон.
Ал ду амтдан, ашьац кашьшьыраф,
Апхын-пша рындо,
Ран иаалыкәша итәон ашәшьыраф,
Ачеицъыка лбаадо.
Ан лхыртәы, лбыста умта,
Зегъы реиҳагъы ихаан.
Ан агәыраз лчыс-напкымта
Лцеицәа ирхахауан.
«Хан бьмсааит!» – анырхәо аишьцәа
Зы-фамѡак ржәуам.
«Сшәыкәырбанхеит, нан, стцеицәа!» –
Дрыхәаччауан ран.
Уажә аакыскъа ла лнапала
Илзахыз ркәымжәқәа
Нарышәтцаны, урт мөышала
Иантыцуа избауа,
Ирмеигәырғьо дызустада,
Рзарақәа еихтәауа!
Ирмеиеырбо дызтыпҳада,
Мцабзшәа ибылуа.
Иахьцоз инхар урт хәлаанза,
Лгәы лзыртәомызт ран.
Ишеиццаз еицш ихынхәаанза,
Агәашә ахь ла дыцшуан.
Ианыхынхәлак, дреигәырғьатцәа,
Лыблақәа ччауа,
Аха дук илынмырцшцәо,

Дырпылон дгәыкуа.
Ан лтцейцәа рәи ркәадыри
Дара рзын ихиян.
Ртынхацәеи, руеи, рдыри,
Дарәи рдсы еилан.
Рыхъзи, рыпшеи, рахатыри
Есааирагъ иазхауан.
Рхы иакәгәырғо, псынтр дула
Рыџнаҗа иахын,
Ртынч бзазара еинтәыла,
Арбеиара рҗахын.
Рхәышҗараҗы җытәы-мҗыла
Еснагъ рымца еикәын.
Абас разҗыла ани хшарәи
Шықәыз рдунеи,
Ииун 22, атҗх ашараз
Аибашыра җамлеи...
Аибашыра-мџа иқәымлар ада
Псыхәа рмоуит урт.
Ицеит иаҗыларц, рхы мшата,
Аибашыра-цәгәа аурт.
Ицеит аишыцәа ран дгәыдкылан,
«Хәауеит!» – хәа лызҗыҗуа.
Лнапы ыргәежыуа, агәашәаҗ дгылан
Ан, лгәы пшаауа!
Ицеит аишыцәа иныжыны рашҗа,
Ргәыгҗа ргәаҗы ихычо.
Ицеит афронт ахь, ашыоурашҗа,
Рыпсахы еикәыцчо.
Мап, имцеит урт рыгәқәа кахан,
Рыблақәа шәаҗыо.
Ицеит ркәымжә җыцқәа кнахан,
Рҗыаз хылҗақәа җыо.
Ицеит иқәҗарц, абҗыар нкылан,
Ар рашәа еицхәауа.

Ицеит ар ду рымѡа ианылан,
«Бзиала» хѡа ҕытуа.
Ицеит еиѡарц гѡыҕра ҕѡгѡала,
Ргѡышпқѡа бахѡа,
Ан лхақ нарыгзарц тоубала,
Дҕырырхырц аҕа.
Ицеит еиѡарцаз, ран дгѡыдкылан,
«Хаауеит!» – хѡа лызҕытуа.
Лнапы ыргѡежьюа, агѡашѡаҕ дгылан
Ан, лгѡы пшаауа.
Аишьцѡа кѡңон, иқѡңон афронтаҕ,
Аурт рҕѡанахѡо,
Урт шеибашьюа ран илбонда,
Уажѡ аѡны игѡырѡо!..
Ицон гѡышпыла, пхьяҕа ижѡыло,
Ахатцарашѡа еицхѡо.
Ицон ашьарѡаш инылагыло,
Афронт мца еимгѡхѡо.
Ицон аңсцѡаха имѡа нкыло,
Апхз-баа рхыкѡкѡо.
Ицон ааңын, ицон аңхын,
Ашѡтқѡа шыаеуа,
Ицон азын, амца иазын,
Ацаа жѡпа пыеуа.
Ицон аишьцѡа гѡыҕра ҕѡгѡала,
Ан затѡ лпѡацѡа.
Ишцауазгы фронт мѡала,
Иақѡгѡыҕуан аара.
Имгѡыҕуадаз зегь гѡыггѡышьон,
Угѡыдла ацыхѡтѡанза!..
Аха шыок уа иѡахагѡышьон,
Шыок былуан зынза.
Иѡахоз рхаҕы иадырсгѡышьон
Бѡаасак рыхыз анца.

Афронт аґы ишыґаз ус акәґышыан
Ауаґы илахьынґа.
Ус ауп аибашьра ишазакәану,
Ус ауп уа ишапу.
Ус ауп афронт ишакану,
Алакґа ахьґапу.
Аха аґыґра зегьы иреиґуп,
Аґыґра анаґаху.
О, аґыґра, зегьы ирзеиґуп,
Уи ауп зегь ирыцку!
Аґыґра мыжда, о, аґыґра,
Ицәымзроуп азәґы.
Есқынаґ имоуп аґыґра
Зцсы ґоу ауаґы.
Иґыґра ихьчалар ами
Ауаґы цхьаґазы.
Ан лґыґраґ убыс ами
Ишыґоу лґацәа рзы.
Дґыґуеит, рыцґа,
Хәәеишьцәа ирану,
Аәнаґа иаху...
Ус ауп ацґазаара ишазакәану,
Ус ауп ишаґаху.
Ан лґыґрақәа еиґылкаауеит,
Дхәыцуеит уатәазґы,
Аґыґцәараґ лхы ахылбаауеит,
Рылымкаа зегьы.
Лґыґрала лґы нылкылоит
Иахьаґы, уатәґы.
Лылацәа нґаар, цхьызла еиґылоит
Лыцкәнцәаґ ларґы.
Есымшаґы еиґхьылшьшьаауеит
Урт ркәымжәқәа,
Ркәадырқәа лнапы рхьылшьуеит,

Асаба рыхъбауа,
Зегъы цкъаны ирцылгаларц
Лыцкъынцэа анаауа,
Лгэылацэагъ ааидылгаларц,
Ан лгэы пшаауа,
Дгэыгуеит, ус лара илтахупаз,
Дгэыгуеит есқынгы.
Ацстазаараф ус иапупаз,
Дгэыгуеит пхъаказы.
Ан лгэыгра, мап, ихъатцуам,
Еибашьеит уажэгъы.
Ан лгэыгреи ларей еицырцуам,
Лгэы еисуанатцы.
Уи лыблақэа шафа игэыбылуаз
Рдыруеит изыпшу,
Уажэ аарфара иазтамырбаз
Цеицуп изеипшу.
Иабааза икоу лнацэкъарақэа
Ацъабаа зхыпшу,
Аурт иазхымжэаз ац амахэқэа
Роуп уажэ изеипшу.
Ахэыцрей агэырфеи кычыраха,
Ан лхы-лфы ршит.
Уи лхахэы-шла еинчылаха,
Бамбацас иптит...
Лыцкъынцэа хымзг дылмыргарцаз,
Лгэырфақэа лцэахит,
Анацэа ргэы лыргэгэарцаз,
Анратцэфа аалырцшит.
Ан, ацсадгыыл еиқэлырхарцаз,
Зегъ реихагъ деибашыит.
Лпацэа лзаап хэа дрықэгэыггэышьоит,
Афнафа дахуп.
Лыла таа агэашэ ахь дыпшгэышьоит,

Ус лара илтахуп.
Ан лгәыҫра шытахьҕа ихнымхәыц,
Ихынхәуам бзантҕы.
Убыс шәгәыҫла, зтеицәа хнымхәыц
Анацәа зегы!

АШЬЕИ АБЗИАБАРЕИ

I

Атынчра збодаз, атынчра абаказ, ауафы ишыа ахькашуа,
Афронт ахәаа иқәмацәысуан, абцъарқәа гәынқыа.
Уа зсолдатра фырхатцароу, иназыҕзоу зтоуба,
Дрыцны дниуан Батал Смырба, Аҫсынтәыла аҫа.

Днеиуан имч–лшара зхытца, дниуан иерыҕәҕәа,
Ицъаз хылҫа хьантә хьшәашәа, кәалзра изнауа,
Ижәахырқәа еихых-еитцыхны, уи игәышҫы тбааза,
Имедал хәыц игәы икыдтан, иртәз уажә ааигәа.

Ибла кәышқәа цыхьа итынчыз, еиқәаза, игәыкза,
Уажә уахгыы-еынгыы лацәааихакра кәрцауам зынза...
Уакоуп раҫхьа ауафы иқәкны абцъар ахьтирҕьа,
Шәара иқәымкәа, тәара иқәымкәа, джәылауа цхьаҕа.

Уаҕа игәыҫра хьатцауамызт, игәатдахь ицшаауа,
Аибашьра абла дахьхыҫшылоз, хәыцрашәк изаауа,
Иартмаҕ ибҕа икыдыртәала, аҫхзы иҕыкәкәа,
Деитамхакәа ифызцәа дрылан, амца иҕаҫцауа.

Зны-зынла урт анхьатцауаз, изымцауа цхьаҕа,
Ифызцәеи иарей амца анрыкәшоз, ишәартәахоз шаҕа!
Аха аҫабиаеҕ реааныркылон, ҕәҕәала ргәыреантә,
Аҕацәҕьа ихымтә реаәҕамыжьуа, гәкаҳара кәмтә.
Ҫсеивгахак урт ианроуаз, уа амахорка еимдо,
Реааидхало, анаҕа-араҕа рыҫсы ршьарц иантәо,
Ишәақь ашхәа қьаадк нықәкны, иқышәқәа қәац-қәацо,

Ашәкәы иџуан Баҕал Смырба, абҕыц ус анҕо:

«Сан, бышҕаҕоу? Саб, уеибгоума? Кама хәыч – сахәшьа?..
Ишәцәыззауам, зегь шәыгәхьяазгоит, иахькахтәауа ашьа.
Схәыцра шәыцуп, шәгәыҕра сыцуп уахгыы ҕынгы ара,
Сыбла ааихьысшьыр, сыҕхыз иалоуп ҳара ҳахәшҕара...

Сан, бымгәырџан. Саб, усцәымшәан, ишәартазаргы ара,
Лассы–ласла шәышәкәы соулар шҕастаху сара!
Исзышәыџла ҕыцс иҕоу ҳара ҳ-Аҕсына...»
Абас иџуан Баҕал Смырба Аҕсныка ашәкәы.
Абҕыц хәыцы амџа иныкәлон, аибашьра ахганы...

Атынчра збодаз, атынчра абаказ, ауаџы ишьа ахькашуа,
Афронт аҳәаа икәмацәысуан, абҕьарқәа гәынқьуа.
Уа зсолдатра фырхатцароу, иназыгзо зтоуба,
Дрыцны днеиуан Баҕал Смырба, Аҕсынтәыла аҕа.

II

Зны цшыхәра хөык дәыкәырҕеит, Баҕал дреихабны,
Аҕа иаашья еилыркаар акәын, маза цшыхәра уны.
Аҕх лашьца реаларџашьян, равтоматқәа кны,
Абан иахьнеиуа хөык аиџызцәа рышьтыбжь цәахны.

Ғсык рхоушәоуп дара шнеиуа цшьаала ргәырҕанҕа,
Кырза ихьямҕоуп, краҳасабуеит урт рнапынҕа,
Аха ирулак инарыгзароуп цсыхәа змам адҕа...
Аҕсабара азылҕхароуп цхьяка рлахьынҕа!

Аҕх реалазан иахьнеиуа, тынч ргәы тәауам,
Аҕҕа зҕажьу ажәџан еиқәара еҕәак лбаацчауам.
Абжьяаҕнеиҕш инеиужьны хысбыжьгы гауам.
Тыџарџарқәак ракәымзар, уаҳа акгыы ҕнаҕуам.

Ицоит ркытбжь ыказамкәа, урт рыҕсы зауа,
Ицоит, еихьымза-еиҕымзо, ицоит иццакзауа.
Дара рыда ихәартазамшәа аҕх лашә уаҳа...
Ус, наара дук инаҕалеит, инылсны ачарҕа.

Иахьыџхалаз, ибнаршэыран, ацъра ахаџаны,
Аџшыхэразы дгъыл маншэалан, хыхь ахэадаџны.
Бла-џарыла зегъы рбарџан уантэ инаџшны,
Згэызеанызџаз асолдаџцаа, рланарџшыга кны.

Иахьыџшыхэуаз ахэада анхыџ кыџа дук шыџан,
Акъаџџажэхара азыџшызшэа уи уажэы-уашыџан.
Иара азыхэан игэырмаџгаха аеынтэи шыџжымыџан,
Уахьыџшлакгы лџа рхылџуам аџын шыџхкэа, абан.

Иџэуоит лақэак еибарууа, убарт роуп иаху,
Жэџан ахь, алахэажэқэа кыруа, ихуп ишырџаху.
Убарт рыда џсы ахазамшэа ақыџа ду иџаџэу,
Убарт рылоуп излоудыруа амбатэ шазыџшу.

Аџшыхэџа тэан зегъ џаџшыхэуа, зегъ шэауа-изауа,
Аџа ихырхарџа амџа гэаџо, зегъ хасаб рызуа.
Гэырагарала, лабџабала, ирбоз еилкааны,
Ишыақэдыргылон бџьар-хкыла дзеипшраз атэгъы.

Аџа итанккэа рџааныркылом, амџа рыџрыдды,
Рыџераџауа, рыџезыргауа, ирымџехакны адэы,
џада анаара иаџамлазакэа, инылыџрны ачарџа,
џхьаџа ишиашаз мрагыларахь рџынархеит еиџа...

Аџшыхэџагъ уаха изаангыломызт, ирбаз рзырха,
Шыџа ишџашаз иалаџэажэеит, рџааваза ауахэа;
Дара рзыхэан ишэарџахаз, уажэ зегъ иреиџээз,
Изымџакэа иџашэар акэын уаџа аџа имаџээз.

Аха џшыаала еишыџагыла, рымџақэа еихыџџэџа,
Абна ааныжъны дэык инықэлеит, аџхзы рџыџџэџа,
Игэеибаџо ауп ишнеиуа, зынза рыџсы зо,
Рармарахь ача џагылоуп, маџџахэара иџазо.

Баџал иоуп уа ираџызо, аџшыхэџа иреихабу,
Чыџбжык гаргы ргэыреанызџо, аџшыхэраџ ишаџу...
Иџоит дэыла, еиқэџымџзакэа, азэы иакэушэа иџо,
Рыкэша-мыкэша рыбла ахаџоит, ршыаџа ашыџыбжэ зо.

Ус, иаалыркъан, рышьтахъала, амца акзарашәа,
Ахысбыжъкъәа геит агәгәахәә, улымха тырхрашәа.
Абгъы кыдхаа цақа итәлеит, хыла ианфьыжәжәа,
Ацшыхәцәагъы, изаазарызеи, абыржәоуп ианшәа.

Ашәақъмца азирхозма, урт ангәеитә аға,
Хәык х-танкк нарыжәитцеит, рышьтыбжь митәха,
Абар, иааиуеит иоумагаха, агәыткъа иарго,
Аха ацшыхәцәа пхьақоуп рымәа, пхьақоуп урт ахьцо.

Ацсәаха джьышуа дрышьтоуп, кыр дааигәазаны,
Дагъызмаха днархысырцы дара шытаркъыцны.
Ауафьтәыфса икыбафхозеи, деитцамхо аказы,
Ауафьтәыфса ицәа итазозеи, данақәпшуа ицсы...

Аға изыхәан дфартынха, игәы зегь амца антәл,
Ифьызцәа гәәто днарыхәацшит, азныказ Батәл.
Нас, ихы-ифьы ааирцьбаран, ихәыцрақәа неидгал,
Убрақа урт днарахәытхәытит, иажәа рхы интагал:

– Атанккәа сара «исыдыскылоит», шәара шәца пхьақа,
Шәхы иархәан аимгеимцара, ишәзырласуоуп шақа.
Аамта шәмырзын, афьызцәа, уажәшьта шәеиха,
Сара шәысымпшын, сышәхьымзаргъы-хаиниап уаха...

– Мап, умала уныжьра залшом, ус хазуам хара,
Ацара анакәха, зегь хаиццароуп, еиғьуп ус еиха... »
Аха Батәл иихәаз ада цсыхәа ыкамьызт уа,
Лассы адырра рытатәымзи нақ, хара хтәқәа...

Аихатә «Бжьасқәа» узынкылома, рыцсы шақь–шақьо,
Абар, ихьзоит, кыр рыбжьома, рпынца амца тқьо.
Аха, иара шә-цсык ихоушәа, имчқәа еизыркәкәо,
Агранатқәа нхаиршәлеит, игәағьра аҕарғәғәо.

Нас, деифазо, ифьырманшәалан, «ацсырта» инарба,
Хыма-цсыма атанк иатцаижьт агранатқәа фба.
«Абжьас» шытыцеит азныказы, иахьцоз ашьта антә.
Лассы амца еишьыл нахытәеит, ацштәы ләаха.

Ибоит акада шыта мѡа шыќам, адгьыл ахьбылуа,
Убри амѡоуп иеыззикуа, иаџхьаќа дыџшуа.
Аѓа итилаџ, Украина иеамадан иара,
Имырџхашьакѡа исолдатра, дазгыларц ашьоура...

Аџсынреипш, жѡпаѡ иџылон уаќа, игѡра гауа,
Маза-аргама дрыдыркылон, анаџѡа изгѡыкуа,
Дымѡаџыргон, дымѡахыргон млеи хьџеи дамыркуа,
Уаќа дизшѡа, дрышьџылауан амѡаќѡа, адѡќѡа.

Ихы мшата, игѡы мшата, дымшѡарыз затѡа,
Иарџсыра аамѡа имѡ анышѡо иоушьтны иѡтаѡа,
Аукраин ѡын-шьых хѡыѡќѡа иара изы иѡхаза,
Дрылатѡѡауа иерымеидеит аус зуаз маза.

Иашьара рзиуан ибылхьаз зыхѡыштаараќѡа,
Ргѡы ѡаитѡон агѡыѓра зѡѡызхьаз, ргѡыѓраќѡа хнырхѡуа.
Аиѡызара уа аѡазрыжѡуан, иахаѓы иѓѡѓѡаза,
Аѓа игѡаѓгы агѡарахѡа ргѡаџы иаџын ашра.

Апартизанѡѡа рѡеидкыланы, ашьоура ахьз ѡѓо,
Ѥуба арѡауан Рѡынѡѡѡѡыла, зегь рыѓѡра еибаѓо.
Урѡ еихабыс дырхагылан Михаил Божќо,
Уамашѡатѡќѡоуп аѓа итилаџ рызбахѡќѡа шѓо!

Шаќаѡыдаз ашьоура амѡа анылара згѡаѓуаз,
Зымчра иаѡлауаз иасаaira, зхатѡара азхауаз,
Абна дуќѡа ахьпартизануаз, амаза зѡѡахуаз,
«Адгьыл маѡ» аџы афырхаѡѡа рашѡаќѡа ахьиуаз!

III

Абнаќќара ахьшѡартамыз, иахьшѡартамыз жѡѡан,
Апартизанѡѡа аќѡарч ѡынќѡа ѡатѡаны ирыѡнан.
Зќанѡаруазќѡа еиќѡыѡырѡыруаз ашьоуѡѡа жѡпаѡѡа,
Дрылаѡашьѡм Баѡал Смырба, ижѡѡахырќѡа хараќѡа.

Дрылафашьом уи хатала, ашьхауаф деилкьаза,
Иныкэашьала, ицэажэашьала, ифебызшэа хааза.
Батал уажэ аштаб ахь ицхьеит, уахьоуп дахьцауа:
– Сара сааит шэа шэйдцала! – дныфнашылеит уа.

Ркомандир Божко даахьахэын, тынч диеацшуа,
Убас феаитит, иажэа мроукэа, инапкэа ркэыцуа:
– Икоу убома, Смырба, ацсуа: ус дук нагзатэуп,
Уара иудыруеит Буг азымфас, уа аихатэы цха хуп.
Убри ацха ыказамшэа, ацжэара атахуп,
Уиала хага идэыгбакэа пытрак рымфа ктэуп!.. –
Батал зныказ дааипхьхэыцааит: «Рацхьатэи адца!..»
Нас иааркьафэзан ихэеит, иажэакэа араза:

– Ажэа шэыстауеит тоубала, афыза акомандир,
Шэйдца шынагзахауала, чархэафык хаймтир!..

Батал Смырбеи дача хфыки роуп аус зыдцоу,
Амфа икэлеит алашьцамтаз, хароуп урт ахьцо.
Абар, иеицнеиуеит еишьтагыла, атцх ду рацца,
Инеиуеит, ркытбыжь ыказамкэа, рыбақкэа царза.

Убла атдэыршы такызаргы, иумбартэ илашьцоуп,
Аха хьатцра зыкалома, цсыхэа змам дцоуп.
Буг азымфас инхыкэгылеит, ацхагы ааигэазоуп,
Цшьфы ахацэа рацхьа игылоу Батал Смырба иоуп.

Ацха рыхьчоит алемсақэа, цьацханыла еикэных,
Нырцэ-аарцэ фыцья-фыцьяла акарулра шьтых.
Зны-зынла урт неи-ааиуеит, ршьафеакэа неитых,
Зны-зынла ус еигэныфэуеит, еикэфьиртуеит феазных.

Ацха амцынка днарышьтуама ацсы зхоу азэы,
Дара иреиуам уа даагэартар, иалгоит ицыхэтэы.
Инеиуада ус иахьшэартоу ацха ацжэаразы,
Егьаумхэан, итцаагэышьоуп ауафы мыжда ицсы...

Батал ифызцэа адца ритеит, ибжы аархэыцзаны:
– Шьта абрантэи азы хталоит, хзааркэрыла уны,

Ҳаицәхымҕьякәә ҳара ҳнеироуп ацҳа ашьапаҕны,
Аҕарулцәа хрымбартә еицш, хыхьтә илбаацшны. –

Уи акәхеит, уаҳа рееидмырхала, иааныжьны аҕәара,
Азы интәлеит гәнихәцыстала, ршьаҕақәә еихгауа.
Азы иалшоит урт рыцәахра, рымаза азара,
Аха иалшом урт рынаҕҳара, чарҳәара рзура.

Дара рзыхәан ибаагәароушәә, атҳ аҳра ауеит,
Дара рзыхәан аҕсабара амҕақәә аанартуеит.
Абан, ацҳа ацәара гәартоит, иадырбало жәәан,
Ус, ашьапы рәаадыркылоит, ианыҕхала аҕан.

Азы абжьада бжьы ыҕазамкәә, тынчроуп икаууа,
Аҕа цаҕа гәәарасгы имам, хыхьоуп дахьшәауа!
Ацҳа ацаҕа аҕжәага ато, ашьоуцәа ааццакит,
Нас ишзахәоз, ццакрыла, хзаарҕәрыла руит.

Азы хьшәашәа рцәа-ржы ардысуан урт роуразоуроу,
Ргәы тагылом, ргәы раҕысуан, изсаноуп ишцо.
Лахьхы, цаҕк аҕы изхыцуеит, азыҕсы рхыкәкәо,
Азымҕасгы рышьта аныцуеит, цәахәақәак антцо.

Азхыкә ааныжьны дәык инықәлеит, цсгароуп шьта,
Иарыхьташыуа, ргәы тазызо ауп дара шцауа.
Измыртынчуа, егыргәтыхо – алаҕым иажьар,
Аихатәы цҳа иахьатарцаз иҕымжәакәә инхар?

Азныказы рәааныркылоит, ацҳахь урт нацшуа,
Ибаазажьыраз рымаҕәакәә рнапала ирҕауа...
Ацҳа аанхеит аҕада, уантә ихараны,
Уахь ицшуеит уажәы-уажәы урт рыҕсы заны.

Ус, мраташәарахьтә, дәыҕбак цәыртцит ицәаауа,
Атҳ лашьца иалхәхәа иааиуеит, еидарала иқьуа,
Аихатәы цҳа инықәлеит, ишзахәоз иццакуа,
Ицшуеит уахь ашьоуцәагы, зынза ргәы еибакүа.

Амца хэйтѣкѣоит, дгьыл цысроушэа, икэмацэысуа уа,
Зегь хыцхыцит, зегь қыцьқыцит, ағ-лѣа рѣыхэхэа.
Цѣаггы, дэыгбагы – акгы аанымхеит рыцѣка аныцжэа,
Буг азымѣас ааилахэашыит, абылѣы тышэшэа...

IV

Абар, ѣынтэуп Баѣал Смырба, дпартизануа уа,
Даѣылоижѣтеи ага итилаѣ ааѣынтэи аѣа.
Уи иарѣысра аѣымѣацѣкѣами, иѣаѣыза иѣаѣа.
Ибзиабарагы аѣаѣахуама, иара атэы камѣа.

Апартизан зѣаб Саенко Нина, лыблакэа тыцѣо,
Игэы дѣалеит, игэы дѣыцуам, игэыбылра мѣаѣо,
Аха жэала хэашыа изаѣом уи дахылыцэыцѣашыо,
Лара лыдагы уаѣы изгэаѣом ус ишиказшыоу.

...Ааѣын мшкэа руак аѣны акэын, амра ѣаскыахыан,
Апартизанѣа дэхэыцшк аѣы тынч рыѣсы ршыауан.
Исамаркэылуа шыоук ана-ара рычѣабж гауан,
Шыоукгы, кара-ѣсараха, рыѣаа аѣсымѣа иѣан.

Згэы тынчымы, згэы ѣамгыло Баѣал Смырба иоуп,
Икѣоукѣадха ибзиабара игэаѣы иѣахэоуп.
Аха абас, абас маѣара ачѣара хыамѣоуп,
Нас ишѣеиури маза-аргама амѣашоура иѣоу?

Ихы дааѣахан днарылаѣшит, икэша-мыкэша итэаз,
Нина илаѣш налыдхалеит, лгэы ѣарха дахыиаз.
Лоунытэ лыѣсыѣ лага-ѣаго, аѣа-хаа дахыѣаз,
Лгэшѣы халон, лгэышѣы шыѣыцуан, зхы-зѣы гэыкуаз.

«Абри леиѣш игэылымѣаху, абнаршэыра агэѣа,
Аѣыар кны дмеибашырада изыкамлеи хэарѣа?!
О, аибашыра, зегь ззеиѣшу – аѣсра, абзара,
Наунагза быжырабыжыѣа уныѣабга уара!..»
Абас дхэыцуан Баѣал Смырба, иѣэанырра шуа,
Уажэ аргама Нина лышка ибла нарѣшуа...
Дырѣегь хэыцрак дымѣанарсит, хэыѣ-хэыѣы дыѣкэо,
Аѣсныка ауп уи далхэхэа даман уажэ иахыѣо.

Абар, рашта ду дынталейт, ихэыцра ахълеи-ѡеиз,
Иани иаби гэыргъо ипылоит, рыцкэын дахърызнеиз,
Абар, рбахча, ркэатца ссирха, шэтышла зычезырееиз...
Абар, игара ахыѡнагылаз, рпацха-мца ахышеишеиз.

Нас ркэаскъахъ иѣынеихоит, амардуан дынхал,
Игэазырхагоуп уа ауатахкэа, илашоит рзал,
Аеацэ аноп атзывараѣ икыду ауархал,
Абар, иаб ипхъарца кнахауп. Зегъ ибоит Батал.

Дналбаан раштаѣ, уи днеи-ааиуеит, шыацроуп рымзырха,
(Изыпсоузеишь, анаѣалбеит, урт зегъ лабѣаба),
Дынтыцны ашта днавалейт Улыс азы аѣара,
Азыжь саркыа уа дхыпшылоит, игэаларшэо ихэыцра...

Убри аамтаз «Атревога!» – игейт аѣытбжыы,
Ихэыцракэа пхъатэейт Батал, игылейт ихэы-ижыы.
Апшзеипш иара дѡатцкэейт, иавтоматгыы кны...
Рееибыртауан хыма-псыма, зегъ реырхианы.

Ркомандиргыы рапхъа дгылоуп, Михаил Божко,
Уи лапшыла зегъ аамидан, ѣааитит ибжыы тго:
– Аѡызцэа, сашыцэа, апартизанцэа, зыпшрак катцо,
Имѡа пахтэароуп хага цэгъа, иаалыркыан хахыцо!

Ага ддэыкэлейт, хара дхажэларц, адырра хаут, абар,
Аха харгыы имѡа хкыроуп, заа иара химбартэ!.. –
Уи акэхеит, уахагыы атахзамызт, бнала иааихыцтэцэа,
Мѡахэастала рѣынархауеит апсадгыыл ашыоуцэа.
Апартизанцэа неит иахънеишаз, амѡаду апны,
Нак-аак ажра дуқэа ахъавгаз инатэейт рычешаны,
Абра диасран дыкоуп рага, дрыкэларц шарпазы,
Абра гѡарас имам зынза, ишэартоуп хэа аказы.

Нактэирахыка, даѣа гэыпѡык, реамада атэартэ,
Атэаѣкэа дуқэа анаѣа-араѣа, реаларзны иантэа,
Рыкэша-мыкэша, псыжыртоушэа, тынчрахеит зынза,
Ааигэа-сигэа еибашыра-мцоушэа, адгыыл кэызгаза...

Ус, ашара адэы иаакәлеит, аетцәакәа таауа.
Еиқәатцәаза птақәак цәыртцеуеит, жәџан ахь рьчешауа,
Псы-гагатцас ихынкәашааза, ашәшьы хьанта хта,
Ишынеимартәара уажәытцәкьа, рылагырыз лашьтуа.

Батал Смырба игәы тагылом, идыруп измаануо,
Абзиабара иахәытхәытцеуеит, мацзак аамта аниоу.
Иара иааџс, ґымтзакәа, Нина лоуп итәоу,
Лартмак хәычы лкәынхәалоуп, лара лыхәшәкәа зтоу.

Рыгәкәа еицәажәоит, рыгәкәа рыхоит урт маза-маза,
Рыбзиабара рхәыцра арґыхоит, мратцас илашаза.
Амра мцәыртцац мрагыларахь, ахаґы мцаха,
Амџаду тацәуп макьана, уи данзам аґа.

Аха, абар, алемсаа аацәыртцит архәараґ, лахьхьы,
Инызкылода, еиқәыцырцыруа рыри рцәапқани.
Аброневиккәа џба гылоуп – ртыхәахьы рхахьы,
Еитцахара рныпшхуама урт рґәыи ршьамхи.

Апулемиоткәа амца аурыжыит, ґааихакра камта,
Автоматкәа рпынта итытцеуеит қәаршыџтцас атса.
Амца хәытцкьоит, алџа хтәалоит, иаалашьцоит зны,
Алахәажәкәаґ жәџанкәа ихалоит, рыцсы иацәшәаны...
Иткәан игази, ишьызи , ихәызи ртәы збан ушьта,
Аха инхази, ус изцази неиуан еипхьытта.
Абри амџа мышьтацәґгала ақәылацәа нанылт,
Абри амш хамштыхәран рымшкәа инархылт.

V

Батали Нинеи рцәанырра ачқара анхыжжы,
Шьта цыхьеипш аґеазомызт, ґымтүа еиқәышьшьы.
Еибырхәахьан дара еидтәалан рыґәтакы аахтны,
ґа еибырхәахьан дара рхала, рыґәыра еибаганы.

Урткәа зегьы еилкааны идыруан ркомандир Божко,
Уи зны Батал дааскьапқханы ус ихәеит дыччо:
– Уа уџызара дацсоуп Нина, лкәыпшра хыхәхәо,
Уарґы ламыс ду змоу арпцисуп, шәыкоуп шәеикәнаґо.

Шэыцстазаара цхьа ицалароуп, иара атэы ꙗца,
Харгы чарак шэызхархиароуп, иныхэо шэлахьынца! –
Батал иахауаз ажэа цхақэа игэатцаꙗа иҗахэхэа, –
Рҗак ахэара ицэуадашны дгылан деитцагэҗэа.

– Сшэыхэоит са саҗашэымҗарцаз, Миха Иван-ица, –
Батал даахэыцт дамацхашьо, аҗак ихэарц зба:
Иҗабуп ас хажьеилышэкааз, аха ачара – мап,
Ачараура аибашьра ашьҗахь Ацсны хажьзап!..

Абас аргама еизыгэдууа, уа аиҗаби аитцби,
Урт рынасыц иалацэажэо рыгэҗагы аадмырти!
Смырба игэалаҗара җыцхо, даеакхеит зынза,
Дрыман Ацсныꙗа ицошэа игэи ишьамхи царза.

... Хыхьынтэ маза ироуз адцала, иаалырꙗан аены,
Апартизанцэа рҗыц иахыцны, рымаҗэа еизакны,
Имцарада цсыхэа рмоуит даеа бнакахьы,
Убракатэи рхэышҗаара амца арцэара гэаҗьны.

Ғеибыҗаран, Ғеитцахэаран, Ғырхиаран изҗыз,
Уа акгы ааныҗьра ꙗалауамызт, цьацҗаныз, фатэыз.
Азэгьы ишьҗыбжь иргацэомызт, деиҗабыз, деитцбыз,
Ғабацои хэа азэгьы ихэауамызт, амаза ишацыз.

Абнара алцха зауша, абнара агэра зго,
Дара роуми, рҗынархауеит мөахэасҗала ицо.
Аха убасꙗан игэырмацҗаха, ажэшан зегь лаго,
Иаахылт уаꙗа аҗа иҗаирпланқэа, аҗынчра еилаго.

Икарыҗьуан абомбақэа, ихагьеҗьуа, илаҗэуа,
Ихлымзаахха, игэыҗꙗагаха, дгыли бнеи былуа.
Амца зыцралаз аꙗалақэа еилахауан уа,
Аха инеиуан апартизанцэа, гэыц-гэыцла еицрыхэхэа.

Икара-цсараха ашьыбжышьҗахь, бнара дук агэҗа
Рҗеаныркылеит, рҗыц азгэаҗо, уа лада-шэа.
Зегь еидгылан, цьара акала рхы-ргэы ахмыршэа,
«Аҗыцнхара» еиҗалагеит, рымаҗэа еиқэыршэа...

Зегь рылымкаа Батал Смырба, аҗзы иҗашы,
Аҗацха еиҗш ашә-хәыч атан, аҗывара шышны,
Мшьамбала хыхьгы ихыбны, иҗьала гәцаракны.
Иҗшзаза инықәиргылеит уа зегь рыгәтаны,

Нина лөызцәакәкгы хәмаруа, мазала еилацәкәыс,
Ичча-ччауа, исамаркәылуа, еибырхәауан ус:
«Нина лзыхәан акәхап Смырба, иҗьала җшзаны,
Ирылыцәауа изиргылаз, ихы аҗьа арбаны».

Убри ашьтахь хара имгакәа, амаза аахтны,
Батали Ниней рөызцәа ааицәажәан, уа рхәыштаараҗны.
Рразҗы еибыртеит, ирызгәдууа, җынч иааилатәаны,
Абна еиужьра ыҗырцәажәо, җынхара рзуны.

Батал уажәы игәы хыҗхыҗуеит, идыруп измаануо,
Аҗсҗазаара аҗышәа инаҗоит, гәыла-җсыла дызмадоу,
Уаҗа, ивараҗ, цәымзаркыран Нина лоуп итәоу,
Уи лоуми зыбзиабара игәаҗанза иҗасоу.

VI

Аҗх наскьон аҗталаха, аҗх, ахра зуа,
Икыдыцҗало жәәангә икыдын, аҗцәакәа былуа.
Абна җшьаала аҗсы ашьауазшәа, җынчран, икаууа,
Ахауа җаца җыхьшәашәаза, амышцәгьа аныхкәа.

Батали Ниней рқьала аәнуҗка рцәашь хәычы каччо,
Еизыгәдуны исамаркәылуан, рөызцәеи дарей ччо.
Аха убраҗагь җыҗрак ашьтахь иҗеит аҗәашьы,
Иҗарулуашәа уахьыҗшлакгы абнара еикәышьшы...

Батал Смырба хәыцрак далoup, дзыцәауам иара,
Аҗсҗазаара уи иҗсы алоуп, қьалоуп имҳара.
Иҗсҗазаара цон шьоурала, җхьаҗа игәы иәанҗа,
Аҗсҗазаара агәыҗра инаҗон, иара атәы җаҗа.

Ус ашара адәы иаакәлеит, амзаҗа лаҗәуа,
Шарҗы-еҗәа жәәан икыдтәалан, ахала илацәкәуа.

Абна ссирза, ибзарыбзаруа, азаза ахьырша,
Ифыхауан шыжьымтанза, хыс-бжьыда анша...

Уажэазыхэан уаҕа тынчроуп, тынч еиҕылт зеггы,
Уажэазыхэан ажэџан хируп, ҕьаргыы ихым ашэшшы.
Аҕьтла амтан иахьеидтэалоу ашэа рхэоит шыоуки,
Даеа қылак аҕынтэ иааџуеит ауарған абжыы.
Ашэа зхэоггы, изымхэозггы ргэыҕра аҕашэ ииуан,
Ашэа рыгэқеа арфырхатқон, рымч арығэған.
Убри аамтаз иаалырқьаны, иоумагаха абжыы,
Жэџан ахь ҳаирпланк халейт, аға хэымга итэны.

Иаразнаказ еибадыруа, зегь ргэырџанылт,
Убри аaira иазыҕшызшэа, рџеибыта, иџагылт.
Аха ркомандир Божко, дмыццакуа, иџынкыл,
Днарылаҕшын, нарықэџитит: «Макьана шэаагыл!

Ғаға иџаҕхьа заа ахцэыргара ахэтаны избауам,
Ға ҳхарала ҳтыҕ еилимкаар, ҳабна наҕхауам...»
Апартизанцэа реиҳаб иажэа дахықом азэггы,
Аҳаирпланггы аҳауа иалан, хыхь аеҳаракны.

Уи цеит шырхэоз – иаахагьежыын, амгэацэа аџанта,
Аџыларқэзан аџаанахеит, ишьтаҕшыхэуа еиҕа.
џааитит дазҕшуа дахьгылаз акомандир Божко:
«Амца ажэышэтца, амца ажэышэтца, иццышэха избылзо!»

VII

Батал избахэ рмаҳацижьџеи, аџны, итаацэара,
Абар, итырц шыта егыагым хы-шықэса нтақэкэа.
Иани иаби рхэыцра еидароуп, ицшуп рыбла траа,
Ма ишэқэы ыкам, ма ицсзы ыкам, иара итэы зхэара.

Агэырџа цэгьа ауаџы дафоит, – даацэажэеит абас,
Дахьтэаз аматцуртаџы Батал иаб Алхас,
Гэалақарак ҳэа имазамкэа, егынацитцеит нас:
– Ишҕауури, ҳаҕшгэышьызааит, азэггы иахзимуйт цас,

Хара хаипш игәырѡозеи шаќаѡ Аңсынра,
Хара хаипш иеҳәатәоузеи шаќаѡ рхәыштәара.
Шаќаѡ ргәатца амца ацроузеи, рҕамтауа агәырѡа, –
Алхас ажәала иеааиртынчит, дынкаңшын – зымѡа.

Бағал иан Қарамсада дгәырѡон, лгәы таңҕы,
Дматанеиуа лыбжыы нтылгеит: – с-Бағал, схәычы,
Деибганы дхынурхәырцаз сүхәәуеит, анцәа,
Ухыышьаргәытца сакәыхшами, хрыцхашыа аҕаацәа!..

– Ех, анацәа хлаҳәадақәа, шәрыцхаузеи шаќа,
Шәыгәнаҳа ақәшәааит аибашыра, шәгәыргыара
еипзырқыаз...
Аха агәыгра амч шәмырзын, ижәдыруеи, қыаќа... –
Алхас иңшәма лгәы рыгәғәауа, дынкаңшит цәќа.

VIII

Ғағалан аамта интәлеит, амшқәа ирызцо,
Ашәаңыңыаң рңштәы қсахуа, аҕеижь маҕәа рышәцо
Ахауа қәанда аҕеитанакуан, ахышәашәара ааго,
Аңхарра қсаатәқәа рҕеизыргауан, тың-тың итәо.

Қарамсада дхабыхацо, атыхқәа ршауа,
Ақлападқәа лқон афронтаз, уи лыңсы мшыауа.
Шаќантә илхәагәышыахыоузеи, лара лгәы қшаауа:
«О, Бағал, срыкәыхшами, унацәақәа хәхәаза!..»

Ғнак иаалырқыан, Арасазыхы, нырцә аңшахәахыы,
Ахәхәабжь геит, аҕеаҕауа иасуаз аңшағыы.
О, дызустада, анаңыалбеит, дарбану иңсы?
Ма ашәкәыцәгыа иаанагахма даҕазы иңсы?

Арасазыхыаа – ахәса, ахацәа, жәпаѡ еицхрышышыны,
Абар, иахынеиуа, еибаргәыжәажәо, рылағыз рҕашы.
Абан Алхасгыы уахы ддәықәылт, илабашыа кны,
Иихәо иҕамшәо, дуалуашо, ихтырқа лашыңны.
Уи ишыҕахыќа Қарамсада, лшыаҕақәа еилаго,
Иқоу лзымдыруа ауп дышнеиуа, ахәхәабжь ахыго.

Урт ргэыла Шьахан Базба, иажэымта цэгъаха,
Ипеиџаб Закан дџахагэышьеит, иџсзы ааит иаха.

Итэуан Шьахан иашџа уаала, ргэырџа хыжжуа,
Агэыла-азла, еибаргэыжэажэо, аибашьра шэиуа.
Афы зысыз аџьдлеиџш, Шьахан деитџагэгэа,
Имзырха дџагэышьами, агэырџацэгъа чџауа.

Ашьыбжышьџтахь агэылеи ауеи зымџа инатэаны,
Аџэуара амш азгэарџеит ианахэгэаз аены.
Имыруадаџкэа, имырхаракэа, Шьахангэы изџааны,
Шэаџьхэарахэа идэықэырџашаз рыхьзкэа аахэаны.

...Аџэуаџэа ашџа иџалоит, ашџа згэашэқэа аарту,
Ахэса рмыткэма ашџа иџыџеит, гэырџацэгъала иџэу:
«Уани уаби иқэырхуазеи уажэшџа адунеи,
Уаби уани заурблызеи лагырзи гэырџеи...»

Шьахан иаха иџаанкылауа, игэы иргэгэарџа даџуп,
Аха лоунытэ дқэыџсычџауеит, игэыгракэа хэаџуп.
Адашшылаџэа, фымџзакэа, иаџхьа ииасны иџоит,
Иашџа игэара алџа хчыло, амџа аџроушэа иџоит.

Уа, ивараџ дтэоуп Алхасгэы, иблақэа цэаакза,
Згэыла игэаџра иџеиџызшо, игэгэанза илакза.

IX

Баџал Смырба ага итил аџы дазрыжэгэ ашьаура,
Уахгэы-џынгэы изеиџшны, даџэымшэа аџсра.
Нинеи иареи мышкы еибамбар рзычџауама шџа,
Нинеи иареи џааџак ракэны рџеидыркылт убра.
Лара Баџал илырдырхьан, дшалашэаз ахшара лџэа,
Уи лказшьалагэы еиликаахьан, дрыџџашьо цэгъаза.
Аџыџагэы ргэы хыџхыџуан, идыруп измаану,
Аџџазаара рахэыџхэыџуан иара атэы џаџо.

Уажэы, џшьаала дара рхала, рқъалаџ итэаны,
Ишџэажэауаз, Баџал џааитит, ус ибжы рхэыџны:

– Нина, бгәы амырчыдауазар, сбыхәоит аказы,
Сеидру, хаҗхьяҕа иҕалаша, бгәыбҗаныз уеизгы...

Иббоит аамта хазтагылоу – аибашьра ацәқәырҗа,
Иббоит амҗа, ха хзынгылоу, иббоит лабҗаба.
Сеидру хаҗхьяҕа иҕалаша. «Изихәозеи?» бымхәан,
Хлахьынтца амҗа хайжьарыма?.. Уи Анцәа иумхәан...

Аиааира аамта сзахьымзакәа, ибдыруеи сҗахар,
Сани, саби, сахәшьа Камеи идырха схабар.
Сыхьз зхәаша цеик диргыи, иҗсынтцы-мҗа зба,
Сҗаацәа ахьынхо басхәахьеит, мышкызны ддырба!..

Дҗьатцәы-җьатцәуа Нина дтәан уа, инапы шышьуа,
Ибла гәаҗшықәа дырхыҗшыло, лгәатца цыс-цысуа...
Урт акраамта иалацәажәон пхьякатәи ргәахәтәи,
Рқәыпшра иацтауа ргәыҗра, рыбзиабара тәны.

...Апартизанцәа ргәалаҕара иахьяцлоз иасымша,
Агәыҗра цыда рызнанагон аибашьра ахыҗша;
Уиала ирдыруан, еилыркаауан, дшатцахоз аҕа,
Еибгала дышзымцауаз, җаҗхья иҗсы еиқәырха.

Аҕа иҗеиҗшыз хамштыхәран, ишьтахьҕа дахьцо,
Уаҕа ашьоуцәа рымца игәйдлон, игәатцаҕара җҕьо.
Зшьамҗа еиқәатцәа цышә тәараз, зтыҗражә ахь ицо,
Уажәшьҗами ианидырша уи зегьы шихьзо.
Ишьаҕаруаа, итанкқәа хьягәгәа, рхы-ргәы ахшәаны,
Ианаауаз еиҗш акәзамкәа, ицон ргәы җаҗчы,
Ашьаза-гәаза ықәыртто, икажьны рҗьапханы,
Зыбҗа җыртцәаз амат еиҗш, иҗааршәха рхы-рҗы...

Баҗали иҗызцәеи алҗа иалоуп, ршьа кәапеила ито,
Иахьеигәйдло, иахьеиныкшо, иҗсыда-инхада рхәо,
Уа ауаҗытәыҗсеи аҗсцәахаи еиҗагыла еиқәҗоит,
Уаҕа аиааиреи аҗахареи рлахьынтца рызбоит.

Ақәҗара амца ахьеилаҗынтуа, иҗибашәошәа агәқәа,
Бҗьар бжьымзар, бжьык гауама, аиааира ахьтәуа.

Нина лакэзар, уахи-ени дхатц-хацо, дмаапса,
Ахэцэа фалхэоит, лнапы иахьызсо ирылтцау ашьа-пха.

Батал изы лгэы лзыртынчуам, лхэыцрақэа мбатэха,
Дуалуашо, цэалашэарак дамоуп, деимырхха...
Хыма-псыма ахэцэа ахьфалхэо, дажэлауеит ага,
Уи итанк ду уахь идэықэлеит, адгьыл цэаак рыгга.

Ахэцэеи Нинеи ирзалоузеи пхьақатэи рдуinei,
Дара ркынза атанк гэыргэыруа, ихэазо ианнеи!?
Батал днатцкьеит, уи ангэеица, азнаказ дкаиа,
Хахэырцэаи уақа дажэлеит, имышьтырц мариа.

Афырхатцеи ацсцэахаи ааифеагылеит абра,
Афырхатцеи ацсцэахаи ирцеицшын абылра...
Апша иууаз хлымзаахха, иқэсуан адэы,
Шэацъхэара рызнауазшэа уа итахаз зэыршы.

Уагеимшхарала Саенко Нина, лылақэа пшаауа,
Кэалзра ауазшэа лыбзиабара, лцэа-лжыы еилыбзаауа,
Уи лынасыц лымпытцапрызшэа аибашьра адэафеы,
Дыгэжэажэауа Батал дишьтоуп, лгэыгга хьчо лгэафеы.
Анақа-арақа ацсцэа кажьуп, ауафы игэы цартэы,
Нинеи лфызцэеи алфа иалтцаун, ианеиқэха рыцсы.
Урт еиқэзырхаз хатцарала, дкэыбаса дышьтан,
Урт еиқэзырхаз Батал иакэын, иеатцажьны атанк...

Ижэылоз хари хпартизанцэеи, аиааира гауа,
Мраташэара иазнымкыло, инеиуан еибашьуа,
Инеиуан рага дықэыцкыауа, руалпшьа нагзо,
Инеиуан урт фырхатцарала, аибашьра алфа хцо!

Х

Аиааира гэыргыафэхэаша лашеит, атэыла иахьзо,
Ацсабараф ацстазаара лахэыхноуп ишцо.
Асолдаццэа, апартизанцэа – аиааира ашэа хэауа,
Еихьымза-еицымзо амфа иқэын, зыфнықа ихынхэуаз...

Уи дыхәмаруа ашәшыра дыцоуп, иблақәа тыцьцо,
Аңарпалыккәа дреиҗазауеит, акыр-кыр дыччо.
Нина анышәынтра дахагылоуп, лгәы мыжда былуа,
Лнапы нықәылшыуеит убраќа, лылабжыш лҗыкәкәа,

Ибжыы лахауашәа, лгәы иабоит: «Ибдыруеи, сҗахар,
Аҗнынза бзыназозар, идырҗа схабар...
Сыхыз зхәаша цейк диргыы, иҗсынтцы-мҗа зба,
Сҗаацәа ахынхо ақыҗа бдыруеит, мышкызны ддырба!..»

Абна пшза аҗсабара ауп уа шахатра зуа,
Нинеи, лхәыҗи, Баҗали шеибабаз абра.
Абна зҗыда алымхақәа амоуп, иамоуп алақҗа,
Абна пшза иаҗарулуеит иҗам рыҗсатә.

Нас Баҗал хәыҗ еидикәшәалаз ашәҗқәа еизакны,
Ла лнапала инықәылцеит анышәынтра агәаны.
Ахәылбыҗеҗа, лгәы аарданы, диеигәырҗо лхәыҗи,
Нина аҗныҗа лҗыналхауеит, лхәыцрақәа цәахны.

...Баҗал избахә рмахаиҗҗеи аҗны иҗаацәара,
Абар, иҗырҗ шыҗа еҗагым пшыы-шықәса нҗакәкәа.
Иани, иаби, иахәшыа Кәмеи пшыми рыла җраа,
Ма ишәҗәы ыҗам, ма иҗсзы ыҗам, иара итәы зхәара.

Ускан Нина амҗа дықәуп, длыманы лхәыҗи,
Амҗа дықәуп уи дәыҗбала, дырзаауеит уаҗәы...
Лгәы лыхоит, лгәы хыҗхыҗуеит, идыруп измааноу,
Аҗша кәанда лахәыҗхәыҗуеит, иара атәы кәацо.

Лара лзыхәан аҗарҗыцуеит Аҗсны агәыбылра,
Лара лзыхәан игәырҗшаагоуп Аҗсныҗа аара.
Лхәыҗи лареи ирзыҗшыми, гәыҗрала аҗырхиа,
Агәырҗареи агәырҗареи зҗалауа амзырха!

АҔХЪАРЦА

I

Схэыцра иалоу, зхэыцра салоу,
Иалоу сара сшыа,
Зыбжыы снаало, сыбжыы знаало,
Сашәақәа зыхша.

Указтада, уазырхәада
Рақхъаза, Ақхъарца?
Рақхъаза уцәырызгада,
Убжыы ақсы ахатца?

Шақа ухытца сазхәауада,
Ушықәсқәа цшааны?
Зақа рашәа уныртахыада,
Ақхыышьтәы уфшьны?

Гәырхатцагас, гәыкатцагас
Изтаххада убжыы,
Гәырфәхыгас, цхыақацагас
Уара уқатцаны?

Уи иңеицшымфәа агәра игауазма
Бзиарак ихъзарц?
Уара ула иңишәауазма
Иашәақәа ргәахәтәы?

Итәыць-мца уфәирчқозма,
Урхио дантәоз?
Агеи ашьхеи удирбозма,
Ныкәара данцоз?

Нас, дарбану, дызустада
Раҗхъаза уҗазта?
Раҗхъаза уазырхәада,
Иухъызтан «Аҗхъарца?»»

Ухы-уҗы цқъа еицамкыкәа,
Еиқәзырхаз угәы,
Уҗазшыа-цқъа еицамкыкәа,
Еиқәзырхаз уҗсы?

Иаргыы уаргыы шәгәы тзызаауа,
Шәыгәбылра җхаза.
Ус шәааигәышьон шәеихзызаауа,
Гәкаҳара җамта.

Урахәыцқәа ѿба ирыншьалан
ѿ-разҗык ртәы.
Урахәыцқәа ргәы иантәалан
Җхъаҗатәи шәразҗы.

Аҗсадгғыл гәакыа абзиабара
Иазкын урт руак.
Ахақәитра мѿа алашара
Иатәын урт руак.

Урт аѿ-разҗык рымта ахьшәартам,
Идууп алахьынта.
Урт аѿ-разҗык рыда ихәартам,
Уаргыы убжыы, Аҗхъарца.

Нас, дарбану, дызустада
Раҗхъаза уҗазта?
Урт аѿ-разҗык ирзықәада,
Уара убжыы ианта?

Уи инапоуми җсыс иухоугғы,
Иузтаз абас нарха.
Уи илақтоуми иулақтоугғы,
Уара угәы зырҗха.

Уи ибызшәоуми иубызшәоуггы,
Бзантц ѿ-гәык згәым.
Уи ибжьоуми бжьыс иухоуггы,
Бзантц еицакра зқәым.

Уи дгәйдкыло сиңыларын,
Сгәыҕра го пхәаҕа.
Апхьарца иркны изсыргыларын,
Имыззауа абаҕа.

II

Ицон ашықәсқәа аанымгыло,
Дара ртәы ҕацо,
Шьоук еиңырго, шьоук еидкыло,
Аҕоурых антцо.

Шьоук ҕхаңуан шьоук рҕьала,
Агәнаҕа рхауа.
Шьоук чархәауан хәымгарала,
Рыламыс ҕиуа.

Аха ужәлар рәымпсахзакәа,
Рқабзқәа нагзо,
Иааиуан рдин еиламгазакәа,
Рабиҕара аазо.

Иашьтагәышьан урт аиаша,
Хараза иңшуа,
Пату рзақәын апхзаша,
Рхәыштаара хьчауа.

Ашьхеи амшыни ирыбжьакымзи
Рыдгьыл Аңсынра,
Рыңсы адкылан уи иахымзи,
Хьымзгы амыргауа.

Уа уеимыздоз абиңара
Рказшыа указшыан,
Уара узын рыбзиабара
Лағырзтас ицқан.

Ианаҕаххоз, ахәрашәала
Рыхәра ахьаа уртәон,
Ианаҕаххоз, хаңарала
Рыбырзы аурхәон.

Агьангашра уабзауамызт,
Амца угәы иңаршы,
Амцақьақьара улазамызт,
Аргамабжьын убжьы.

Хьымзгыла зхы мшапызгоз
Уағын рғаңера,
Чархәарала зшыаға еихызгоз
Шәипхьыз иаргауа.

Ахзыргаңәара уашыңазамызт,
Уаңамшыыцуа ахан,
Уаңаңа хәыңы кәнушыауамызт,
Уаҕа уңсы өнан.

Урахәыцкәа ргәы пңәауамызт,
Угәеисыбжь дыргон.
Аамңа царгы убжьы цауамызт,
Ухы агәра дургон.

Убас уааиуан шәышықәсала,
Аңсуа ипхьарца.
Убас иааиуан хатәы ашәала,
Ужәлар ргәырәанца.

Нас, дарбану, дызустада
Раңхьаза указца?

Рақхъаза уазырхәада,
Уара убжыы хааза?

Сара уи ауаф инапсыргәытца
Надкылауа сгәы,
Сагәзрын ихышыбаргәытца,
Иацхъа схы ларкәы.

III

Ицон аамтәкәа аанымгыло,
Дара ртәы кәтцо,
Шьоук еиңырго, шьоук еидкыло,
Атәурых разо.

Ацхъарца, узтәыиз биңарала,
Ргәалакәара мырз,
Урзышәахәон, ишулшоз ала,
Рхазы ргәы рмышьтырц.

Аха ишааиуаз иаарыдгылеит
Амхәцъырма ауахтә.
Уи ахлымзаахра итанаргылеит
Ацсуаа рхәтә.

Иаауан атырқәа игба пралқәа,
Иарзсауа аңша.
Игылан атырқәа изандалқәа,
Аскъала кьашьуа...

Имацәысуан жәфәангәахьала,
Аецәақәа фышәшәон.
Жәлар ахьнарцоз агафала,
Ацсабара шлон.

Рытәаабжь гон асабицәа,
Згарақәа тәцәуаз.

Рыхәхәабжь гон урт рандуцәа,
Зылағырз тәауаз.

Иргагәышьон Мшын Еикәала,
Урт еихьырцшны.
Ицагәышьон гәырџацәгәала,
Ахтәара гәагыны.
Агахь иҕаз уаџ даанымхеит,
Иҕацәгәышьеит Дал.
Амшын Еикәа – ҕаханымхеит,
Алахәажәкәа ахалт...

Ацәкәырцакәа мцапшьгәышьан,
Алабжыш иаршын.
Агәаҕра ашәа уоубжгәышьан,
Ихызлауаз амшын.

Кәыдри Бзыҕи еибаруазыруан,
Игәытшьаагаха зынза.
Кәыдри Бзыҕи изакәу рдыруан
Ирцәызуаз рлахьынца.

Ерцахә цагыа ҕабагәышьон,
Урт ахьабауаз.
Лағырзушәа иаҕыжжгәышьон
Анаҕәа изытуаз.

Шәымцан, шәымцан, шәымцан! –
Ғутуан, Аҕхьарца. –
Шәыҕсы атәыла агәы шәымшьзан,
Аҕа ихәатәы хатца!

Шә-Аҕсынтәыла ташәмырхан,
Шәазхәыц шәлахьынца.
Шәымцан, шәымцан, шәымцан! –
Ухәацәон, Аҕхьарца.

Аха ицауан Мшын Еиқәала,
Рылағырз қағәо.
Мәә мыжда иқәын ихыхәхәала,
Рыңсы арахь иаанхо.

Реиҳарафык ргагәышьеит,
Реитцарафык аанхеит.
Реиҳарафык тахагәышьеит,
Агәырәә ртынхеит.

Дабаҕахыз иаанызкылоз,
Иаараңгылоз урт?
Дабаҕагәышьяз иаарҕагылоз,
Хадаратәҕья иуртә?

Дырмоугәышьеит иразхәашаз
Зҕахәы тқааны,
Дырмоугәышьеит еиқәзырхашаз,
Пҕьягыларә уны.

Раанкыларә зылшауадаз
Ахтәара згәағьыз,
Ишлахьынцәадаз гәазтауадаз,
Гәырәәцәгәяла итәыз?..

Нас, амца ацәкьатазозма
Урт рхәыштаара,
Жәәанаҕ риецәәхә кьдшәазозма,
Иамоуә лбааңшра?!

Амҳаңьырра, амҳаңьырра,
Зуахта мбатәу,
Ишҕахьамтоу уи анырра,
Гәнаҳарала итәу...

Аңхьарца рыцха, урхаанзоузеи
Шаҕа гәырәара,

Шака гәәҗра ухугахьоузеи,
Уеамтауа аҗсра!..

Шака гәәҗашәа ухәахьоузеи
Угәах амца ацраҗо,
Шака лабжыш уфәтәахьоузеи,
Уара угәы рыҗәҗәо!

IV

Аҗхьарца, угәалашәара цаулоуп,
Аҗоурых ду змоу,
Хаштра зықәзам убла ихгылоуп,
Уара уҗсы змадоу.

Ицаз цагәышьеит, аха иаанхаз
Рыҗсы еиқәырхатәын,
Абиҗара, Аҗсны зхаанхаз,
Рразҗы збатәын.

Урт рышьтамта рзеиқәырхозма
Гәыҗыртәк рбартә?
Изықәгәыҗшаз ак рбозма,
Рдаракәац азхартә?..

Ааи, ифымцәеит рымцахаара,
Хара зцәаара рбоз.
Ааи, идмырзит ргәыҗра аҗхара,
Ргәамч зладырҗәҗәоз.

Иааиуан урт рхы кәнымшьакәа,
Инхауан, инҗуан,
Рабиҗара мырҗхашьакәа,
Раҗхьака иҗшуан.

Ирыхьчон ржәйтәра абаашқәа,
Рыҗхзы зхьыршаз.

Идырхэашьуамызт рышьха рѡашқәа,
Ахрақәа ирыхшаз.

Рышыш ґацхақәа ирхылцуан
Рылѡатцә хәхәаза,
Уантәи уашәахәабжь дәылцуан,
Аґхьарца, Аґхьарца.
Жана Ачба дышлашәызгы,
Блас ура уихан,
Уара убжьала ишитәхызгы
Хараза дыґшуан.

Ицаз цагәышьеит, аха иаанхаз
Рышьтамта азхауан.
Абиґара, Аґсны зхаанхаз,
Риетцәахә лашауан.

Рхатә ныхахә иамтданыхәо,
Рқьабзқәа ааргауан,
Рыґсадгылаз рыгәтыха еибыхәо,
Рымч дырґәґәуан.

Ажьицәа гылон – аґа иахоз,
Арацәа рцауа,
Рынхамѡаґы рхы излахәоз
Амыруга ґшаауа.

Абцъар ґартцон рхатә напала
Ашьанца аґатцаны,
Егьныґкәыргон уи қәнагала
Ахаґыр баны.

Ауаса руац ақәатабала
Арацәа цызәзәаауа,
Ашәақьхәшә рхуан ґхныгала
Дәабшьха аґста.

Рхазыркэа еңыхэшэ заган,
Иадыртон ргэышпы.
Дара рзы абцъар хеиқэырхаган,
Иқэыломызт цъаргы.

Иныкэыргауан рацсуа кама,
Иразнышха атра.
Ркэымжэацшықэа дырщашыама,
Рзарақэа тхаца!

Еибыртауан цэағэагас хэа
Рыцэмағэеи рцэеихеи.
Идыржыакцомызт нырхагас хэа
Рмаганеи ржыахэеи.

Реи ркэадыри еипдыркъомызт,
Еказацэан дара.
Цэи уардыни еигдырхомызт,
Иафын анхара.

Еиларгомызт, иркъашыуамызт
Рабицара ашыа.
Иацрымтозар, иагдырхомызт
Дара рыхъз-рыцша.

Раға дрықэлар ихъатцуамызт,
Уатцэтэи амш азы иқэуан.
Ахратэра ианышэауамызт,
Хатцала иқэцауан.

Ицаз цагэшьеит, аха иаанхаз
Удмырзит, Ацхьарца.
Ацсны адаракэац зхаанхаз
Иааиуан ргэы реанца.

Ахьтэы уасцэа рыцха ацеицш
Уцеицшымхеит уара,

Амдарсыџцәа, ахътәы уасцәа еицш,
Урзымгеит уткәа.

Ацсуа ламыс уамтаыхырхәон,
Уи аказшьа указшьан.
Ацсуаа ргәырғъара уалагәырғъон,
Ргәырџара угәырџан.
Шәшатгагәышьызгъ ахьамтара,
Шәаңхьака шәыцшуан.
Шәеицаңылон амра аңхара,
Шәгәы еибарғәғауан.

Абрыскыыл ду дтагәыргәыруан
Цлоу ахаңаңы.
Абрыскыыл ду имч рныруан
Ацсуаа ргәаңы.

Наңха Кьагәа дгъеџа дгылон,
Ахатара амџа гәаң..
Аңсны еимызтәөз дырғагылон
Кьахьба Хаңыарат.

Ужәлар аешыара иахатцгылон,
Иақәцауа хаңыр,
Аиџызара дара адгылон,
Уи зыңсатәкьаз дыр.

Рказшьа ссирқәа карыжьуамызт,
Рыламыс рыхьчон.
Фатәы – жәтәыла ихәаахәтуамызт,
Уи хьымзгыс иршьон.

Рхәыштаара амца ғыңәауамызт,
Иахьықәынхоз тынч.
Уажәшьта иқбаңтахар руамызт
Ршьамдгыл – рңыңыңь.

Ргәалаҗара хоугалауан,
Аҗхьарца уара,
Абзиабара өноугалауан,
Аҗсуа имҗара.

Нас, дарбану, дызустада
Раҗхьаза уҗазта?
Раҗхьаза уазырхәада,
Иухьзтан «Аҗхьарца»?

V

Ицон ашықәсқәа аанымгыло,
Дара ртәы җацо,
Шьоук еиҗырго, шьоук еидкыло,
Аҗоурых разо.

Анаатә асуан, анакә хылон,
Адыдбжьқәа гон.
Жәәан ахь аләа еиқәара хчылон,
Аетәақәа лашәхон.

Иқәылон шьоук җсыцәгьарала,
Аҗсынра еимтәауа.
Шьоук зхьыцуан агағала,
Жәлар ршьа каршуа.

Урт рышьтамҗа мамеикәаран
Ашәиҗхьыз артәон.
Урт «рысасра» лажьеикәтцаран
Алағырз канаҗәон.

Аха аға иеҗаҗхьа иҗаслымха
Умилаҗ мкаиеит.
Иқәҗон, аха рымч анымха,
Аешья иниеит.

Аеаргәгәарцаз мычхарала,
Иазхәыцны аразкы,
Ацсны адлеит гәацхарала
Урыстәыла агәы...

Убри нахыс амч еибнатон,
Аамта аус ауан.
Урыстәыла ду ацышәа анатон,
Ацәкәырца цысуан.

Урыстәыла ду ахыцшала
Амч җыцкәа ииуан.
Ацеицәа дуқәа ргәышцы ашьала
Ақәцара еилашуан.

Уара улызшәа зырманшәалаз –
Гәлиа Дырмаит,
Уара уашәа зыбжыы анаалаз,
Цеимш дуны диит.

Ацъанхафыжәлар еидызкылоз
Абицара еицгылт.
Ацъанхафыжәлар ирацхъагылоз
Ацеицәа еицагылт.

Ефрем Ешба доумыжьхамзи,
Имчкәа еимада,
Ақәцара аус уи дафымзи,
Нхыц-Аахыц еимда...

Нестор Лакоба ибзоурала
Ижәылауан «Къараз».
Ҙоуба еицыруан гәрагарала
Ақәцара згәагъуаз.

Ар қацшь ааиуан Урыстәылантә,
Ахратәра аххәауа.

Ажәлар гылон Аңсынтәылан,
Иқәңарц җоуба еицуа.

Аға хәымга хагәха днацо,
Хьатрак хәа җамта,
Ақәңара амәа ргәы азырхатцо,
Ғутуан, Аңхьарца:
Шәнеибац, шәнеибац,
Аңсынра аңацәа!
Шәнеибац, шәнеибац,
Аусуцәа, анхацәа!

Уаҗа иҗахоз хатцарала,
Рхатцарашәа ухәон,
Ахәра зауаз ахәрәшәала
Уара рхәаа уртәон.

Ужәлар анылон амәа иаша,
Рразҗы збауа,
Ирызцәыртцуан амра шаша,
Ашәахәа хцауа.

Аңта хытцуан, аләа шьтытцуан,
Аңсабара ччон.
Аңсҗазаара аеарҗыцуан,
Ааңынра ажәла аҗьон...

Шьта аидгылареи аиҗызареи
Рыгәҗақы азҗауан.
Шьта аиңылареи аизыразреи
Ргәашәқәа зегь аатуан.

Иаңеицшхеит гәахәтәыхьзара,
Аңхьарца, уҗоуба,
Урахәыцқәа рхыңхьазара
Ишреиҳамгы җба...

Ушьха, уга, убна ссирқәа,
Бзарыбзаруа еигәныѿт.
Иахган иргаз амхаѿыркәа
Радгьыл уашәа ахыѿт:

Шәнеибац, шәнеибац,
Аңсынра аңацәа!
Шәнеибац, шәнеибац! –
Ҷутуан, Аңхьарца.

VI

Иңшзанхартоу, игәахәтәыхьзартоу,
Измырзыз зхәыштаара,
Иңсшьартоу, игәамчаазартоу
Дгьылхеит Аңсынра.

Ахауа зѿыдеи амра чыдеи
Хәшәра руеит еицны,
Абахча ссирқәеи абна дуқәеи
Ахьиуа ипытны.

Амѿа дуқәа ашьха ихалеит,
Аңсҗа иҗаиа,
Ахра зышқәа рыңсы ахалеит
Риҗа ңшза азиа.

Уи доухала илбаашәазшәоуп –
Имхәашьуа бзанҗы,
Цыха зыхьны иҗаиртәазшәоуп
Анцәаду ихазы.

Дызусҗада зажәа иалам
Гагра ңшза атәы.
Уатәи амреи амшыни рнаалан,
ИалаҶхәоит зегьы.

Имузеихеит итбаау Лыхнашта,
Изыргауа Аңсынра,
Дарбан уи аҕоурых зхаштуа,
Иахьцәажәауа абаакәа.

Ткәарчал аетцәа ахашеишеиуеит,
Ааглыхра тбаахан,
Уа ахахә-рацәа ртәкәеицеиуеит
Ашахтакәа аартхан.

Пицунда акәзар – тың хазыноуп,
Гәахәара ду змоу,
Ихандеиуа ауаа рзыноуп
Уа амзара-тцла зшоу.

Акәа иссиру қалақь духеит,
Иаиуит аҕиара. Акәа,
Акәа – ианасыңхеит
Аңсынра ахтынра.

Мроуп амшкәа зыртхаңуа,
Иссирзаха ашәахәа.
Фымцоуп атцхкәа зыркакачуа
Уахьпшлак уаха.

Зегьы ирхьыршоуп аңхзаша,
Ирыдбалоуп цьабаа,
Ауафьтәыфса, згәахәтә иахьзаша,
Ибарцаз абзабаа.

Ара ауаф икәыра ахьфынфыкәыроу,
Ақкәынра амфә аартуп.
Аңсуа идгьыл зцьынцьныкәыроу,
Урт ламысла итәуп.

Ара апоетцәа рҕахәы еигәыныфәуеит,
Риетцәахә ду лбааңшын.
Зегьы, Аңхьарца, уашәа рхыфәуеит,
Ргәахәтәымфә шәтын.

Аамта ыыцае уашаахэашыа
Ғатәхеит, Ақхьарца,
Уңыңыңтәылаз убжыы аргашыа
Даеакхеит зынза.

Схәыцра иалоу, зхәыцра салору,
Иалоу сара сшыа,
Зыбжыы снаало, сыбжыы знаало,
Сашәақәа зыхша!

Нас, дарбану, дызустада
Рақхьаза уқазта?
Рақхьаза уазырхәада,
Иухьызтан «Ақхьарца»?

Уи ауае сара сиңыларын,
Сгәығра го пхьақа.
Уи ауае сара изсыргыларын
Имыззауа абақа.

Уи ауае иаңсуа напсыргәыта
Надкылауа сгәы,
Сагәызрын ихышыаргәыта,
Ифеақхьа схы ларкәы.

АХҚӘА

Ажәеинраалақәа

Сышәкәы.....	7
Жәеинраалала.....	7
Аеырхәмарҕы.....	7
Апоет.....	8
Бзиала	9
Амза.....	9
“Быңшра-бсахьа ҕаиматзаргы...”.....	10
Абахча.....	10
Ажы иашәа.....	11
Амхаңыыр уаҕы иуаз.....	12
Кремль.....	13
Ачаиҕыхы.....	14
Аеырҕраҕ.....	15
Ашахиор иахь.....	15
Аңсадгьыл ахьзала.....	17
Азлагаарахьча иашәа.....	18
Арҕаш.....	19
Акәашаҕ.....	20
Аңсны азы ашәа.....	20
Ауаҕытәыҕса игәы.....	21
Кәыдры.....	21
Ашыыжь заза.....	22
Агәацаңха.....	22
Бзың азы.....	23
Амза нңәеитаз.....	24
Ахамтақәа иреихау.....	24
Аңкәынра.....	25
Аңца.....	25
Аихаби аитҕби.....	26
Акалмаха.....	26
Ахьтәы хәышҕаара.....	27
Мшыбзиакәа!.....	27
Сыңсадгьыл.....	28
Иазызуазеи?.....	30

Жәфән ианкыду.....	31
Афызара.....	31
Аҳардан захәә.....	32
Аамта, аамта!.....	32
«Амуза».....	33
Аецәәкәә.....	34
Алацәгәә.....	34
Хара хашыкәс җыц.....	35
Ацеиць цаулаҗ.....	36
Атабиаҗ сгылоуп.....	37
Иахзын «Ақсны».....	38
Шыжымтанк афронтаҗ.....	38
Ахыз рчапон.....	39
Сан бахь.....	40
«Ажәеинраала афыха змада...».....	41
Амцеи амаалықы.....	42
Хгәыдибакылон, хгәы цшаауа.....	43
«Цсышәәлоума ушцәәжә?».....	45
Ажәылараан.....	46
Сымшира са сапылоит.....	48
Гыць апартизан.....	48
Дышьит ауафы.....	49
Ахәрашәә.....	51
Апартизан цхәызба.....	52
Хара хаауан.....	52
Цсра зқәым.....	54
«Исгәәләшәоит ацинка шәәқь...».....	55
Ииуеит ажәеинраалақәә.....	56
Иззыцшу асолдаҗ.....	57
Азәгәы изымариазам.....	58
Ацхәтәи абзиабара.....	59
Назаза ихацу.....	61
Ишәгәәләшәыршәәала афызцәә.....	62
Ацсуа солдаҗ ибака.....	64
Схы ахызбаауеит.....	65
Ацха лысалам шәҗәы.....	66
Украина.....	68
Аурысшәә.....	69
Амәәду.....	70

Аигәылара.....	71
Сеыхәа.....	73
Амалахәа.....	74
Аибашьра аҗхьатәи амш.....	74
Тулатәи ашәақь.....	75
Ауафы изыхәан.....	76
Афызцәа.....	77
Сгәы еисуанаты.....	78
Рцеира саҗсаны.....	79
Аҗсуа иразкы.....	79
Сышьхақәа ргәеисра.....	81
Уеумырпагъан.....	83
Усмеигзан аказы!.....	84
Сыҗшуп абжы гандаз хәа.....	85
Ахатәи бызшәа.....	85
Ипатрет кнахауп.....	87
Ауафара рыхьчарц.....	87
Макъаназы.....	88
Константин Симонов уахь!.....	88
Ашәтаазәа.....	89
Саргы бысгәаҗхоит.....	90
Амфә сықәым сымацара.....	90
Сықкәынра.....	91
Асакарафә.....	91
Схәыцрақәа.....	93
Ашәт фыхны.....	94
Быблақәа анхааха.....	95
Схәта сцынхәрас.....	95
Сшаиааирыз аҗсра.....	96
Баала, сәыза, хҗацхафынза.....	96
Счамгәыр.....	98
Афызә уахь.....	98
Атынчразы ақәдара.....	99
Уи насыпуп.....	101
Азауадафә.....	101
Сгәыҗрақәа змадоу.....	103
Сара исымоуп.....	104
Частушкақәак шьюк рзын.....	106
Асы сылагылоуп.....	107

Аколнхаратə базараѣ.....	108
Ауардынхьча иашə.....	109
Есышьжымтан.....	110
Кавказ ахрақə.....	111
«Мшыбзиа!».....	113
Скалами сарей.....	114
Бзиа иубо аус.....	115
«Амѡахəаста ахьынзанагоу...».....	115
Сыдгьыл аќны.....	116
Ацсуа шьхақə.....	117
«Сара сразќымѡа агəра зызго...».....	118
«Ацстазаараѣ, шəаргьы ижəдыруейт...».....	118
Ақəыцшра.....	119
«Сахьнеилакгьы, сахьааилакгьы...».....	120
Агəашə.....	120
Ѓанаѡ ашьха.....	121
Дызустада?.....	121
«Аиаша шəасхəар шəтахзами?...».....	122
«Зегьы ирейцəоуп адунеиаѣ...».....	123
Усура хшəышьты!.....	124
Ацəа-цəашь.....	125
Ахəыцра хтаскит.....	125
«Бзиала» азысхəом.....	126
Хəылпазынза.....	127
«0, исыздыруам, сажəеинраала...».....	128
Ишќашлеи سخəы!.....	128
Ашьха тыќха.....	129
Даѣа бгьыцк.....	130
Рица.....	131
Ахатца игəыцшаара.....	132
Ерцахə.....	133
«Ауаѡразоуп сзыхандеиуа...».....	134
Аламыс.....	134
Ачарыц хəыч.....	135
Раќхьатəи ашəтыц.....	136
«Сцойт амшынахь сымацара хəылпазыла...».....	137
Алабашьа.....	137
«Ажəван иатцəа гəыштца еизада...».....	138
Гəалашəарак.....	138

«Сашәәкәә устоит, сажәәкәә устоит...».....	167
Сан лыгәтыха.....	168
Сымшын Еикәә.....	169

Ахәыцкәә рзы

Мшыбзиа, ацара амш!.....	173
Ахыбфәр шәахь!.....	173
Абгахәычы.....	174
Кәынта хәычы ипхыз.....	175
Ан лашәә.....	177
Амфәхәастә.....	178
Аапын.....	178
Аиолказ ашәә.....	179
Ашәкәыпхьафцәә хәыцкәә.....	180
Агарашәә.....	180
Цис ацсыцәгьа.....	181
Смоҫа хәычи сареи.....	182
Арбагь зыниаз.....	183
Хабыць имыцмыць.....	185
Пата хәычы иеы.....	189

Егырт әжәеинраалакәә

Алдызи Балдызи.....	199
Хгәыла абгахәычы.....	201
Апоезиа закәыцкәыоу гәазто.....	203
Зцаарак астарц.....	204
Са сгәырфомызт, са сагьшәомызт.....	204
Адгьыл дуззаф шака мфә алдоу.....	205
Аибажьара пхашьарамы.....	206
Сгәы тәауамеи, сгәы иауамеи.....	206
Азәы игәҫак аҫазәы издыруам.....	207
Егьаф егьа жәә уархәаргьы.....	207
Сфьыза иустоит сажәеинраала.....	208
Исхызгахьейт амцәадара, атцкәә ршаны.....	208
Апоезиа.....	209

Агэыңшаара ҕазшыа цэафас саргыы исымоуп.....	210
Убысканоуми.....	211
Маза атдамкэа хайыызара.....	212
Барей сарей.....	212
Шака сгэалакара аатуазей.....	213
Асаркьалбжыы.....	213
Иуа Коҕониа изкны.....	214
Сымшира азгэастахьоу.....	215
Асолдатцэа хайыызара.....	216
Абицара дрылагылоуп.....	217
Мрагыларахьтэ.....	217
Шэара шэзыхэан акы изхэартахозар.....	218
Зегы урызхэыцуа уалагатцэкьар.....	218
Хзышыцылахьаз наҕьнатэхозшэа.....	220
Ашамтаз дфагылоит зегь раҕхьа.....	222
Ауаа ргэы ҕазтцаша ажэабжь сахар.....	223
Шьюуки ирхэоит – ахатца ихэтэмхэа.....	223
Лассы-лассыла даасцылалоит.....	224
Са сышыкэсқэа.....	225
Иван Папаскьыр изкны.....	226
Истахуп сара ажэеинраала.....	227
Апшэма, иезыргацэамкэа.....	228
Ахэыцра.....	228
Алахэа еикэатцэа аҕынтэи.....	230
Агэырцацэҕьа хьамта анааиуа тынч узтэашам.....	230
Иаацэырызгоит зны-зынла ашэа.....	231
Афронт аҕы.....	232
Абар, уфхалеит Ерцахэ ахра.....	232
Азин ыказ... ..	233

Абалладақэа

Ашыауардын хэыч.....	237
Аласба шкэакэа.....	243
Асолдат ибжыы.....	246

Q-хәйхәк.....	249
Аңхыз.....	251
Азахәазаф.....	256

Апоемақәа

Атоуба.....	261
Ан лгәыгра.....	307
Ашьеи абзиабарей.....	313
Апхьарца.....	333

Алықса Нестор-иңа Цьонуа

Ифымтақәа

Q-ТОМКНЫ

Актәи атом

а

Алексей Несторович Джонуа

Произведения

В двух томах

Том первый

На абхазском языке

ž

„ (% „ 1/32 “ „ SS “
“ “ “ 00/0 “ “ “ % ž S “

‘) SS , ž “ ž “ !%Ä ž - , #&